

Lidija Leikuma

DARBĪBAS Vārds KRĀSLAVAS, AULEJAS,
SKAISTAS UN IZVALTAS IZLOKSNE

Disertācija filoloģijas doktora
grāda iegūšanai

Rīga 1993

SATURS

IEVADS	4.
I. FAKTORI, KAS IETEKMĒJUŠI KRĀSLAVAS APKAIMES IZLOKŠŅU IZVEIDI	11.
1. Krāslavas apkaimes izlokšņu valodiskās neviendabības cēloņi	11.
2. Slāvismu lielā skaita vēsturiskā nosacītība	21.
3. Saskare un kopība ar leišu valodu	24.
4. Latviešu literārās valodas ietekme	29.
II. FINĪTĀS VERBA FORMAS	32.
1. Personu galotnes	32.
2. Laiku formas (aktīvs, indikatīvs)	48.
2.1. Tagadne	48.
2.1.1. Atematiskie verbi	48.
2.1.2. Tematiskie verbi	61.
2.1.2.1. <u>Tīrie o-</u> celmi	62.
2.1.2.2. <u>do-</u> celmi	64.
2.1.2.3. <u>o-</u> celmi ar <u>n</u> infiksu	65.
2.1.2.4. <u>no-</u> celmi	68.
2.1.2.5. <u>sto-</u> celmi	70.
2.1.2.6. <u>io-</u> celmi	78.
2.1.2.7. <u>i-</u> celmi	88.
2.1.2.8. <u>ēio-</u> celmi	95.
2.1.2.9. <u>āio-</u> un <u>ōio-</u> celmi	98.
2.1.2.10. <u>īio-</u> celmi	100.
2.1.2.11. <u>ā-</u> celmi	106.
2.1.2.12. Tagadnes formas ar <u>-ināju</u>	107.
2.2. Nākotne	109.
2.3. Pagātne	112.

3. Modi	124.
3.1. Debitīvs	124.
3.2. Imperatīvs	127.
3.3. Kondicionālis	135.
3.4. Relatīvs	148.
4. Verba kārtas	153.
4.1. Pasīvs	154.
4.2. Refleksīvās formas	158.
III. INFINĪTĀS VERBA FORMAS	171.
1. Infinitīvs	171.
2. Supīns	179.
3. Divdabji	187.
3.1. Tagadnes pasīvais lokāmais divdabis	187.
3.2. Tagadnes pasīvais nelokāmais divdabis	190.
3.3. Tagadnes aktīvais divdabis ar <u>-dam-</u>	190.
3.4. Tagadnes aktīvais divdabis ar <u>-nt-</u>	196.
3.5. Tagadnes aktīvais divdabis ar <u>-us</u>	199.
3.6. Tagadnes nelokāmais divdabis ar <u>-uot</u>	200.
3.7. Nākotnes aktīvais lokāmais divdabis	201.
3.8. Pagātnes aktīvais divdabis	201.
3.9. Pagātnes pasīvais divdabis	208.
SAĪSINĀJUMU SARAKSTS	213.
CITĒTO AVOTU SARAKSTS	215.
CITĒTĀS UN IZMANTOTĀS LITERĀTURAS SARAKSTS	221.
PIELIKUMS	1.
Kartes	2.
Pārskats par personu galotnēm	5.
Pētījamās izloksnēs lietojamo verbu saraksts	8.
I nodaļas tekstu pārcēlumi literārajā valodā	73.

IEVADS

Temata aktualitāte un pamatojums. Blakus literārajai valodai vēl mūsdienās pastāv izlokšnes, to pētīšana valodniekiem vienmēr ir bijis aktuāls uzdevums. Dialektologa, valodas vēsturnieka acīm lūkojoties, primārais ir izlokšņu, ne literārās valodas fakti, jo "... mūsdienu valoda pati ir izlokšņu bērns" (Grinaveckis 1983, 34-35). **Izcilais valodnieks J. Endzelīns**, kas darbojies visās latviešu valodniecības jomās, raksta: "Dialektoloģijai kā zinātnes nozarei, kas dod neaizstājamus materiālus kā valodas vēsturei, tā dažādu citu valodas jautājumu pētīšanai, ir ierādīta izcila vieta valodniecībā. Tāpēc arī mūsu republikā dialektoloģijas darbam ir pievēršama īpaša uzmanība un sevišķi vēl tāpēc, ka latviešu valodas pētīšanai izlokšņu materiāli ir vienīgais drošais avots, pie kam šis avots jo dienas jo vairāk izsīkst." (DI III/2, 478).

Aktuāls mūsdienu dialektoloģijas uzdevums ir konkrētu izlokšņu valodas sistēmas noskaidrošana. Turklāt nepietiek tikai reģistrēt to, kas atšķiras no literārās valodas, bet jācenšas noskaidrot, kādā kontekstā šis atšķirīgais pastāv. Morfoloģijas līmenī tas būtu pētījams ikvienā vārdšķirā. Tas tad arī noteicis temata izvēli šim darbam. Pēc vajadzības darbā tiek dots ieskats arī izlokšņu fonētikā, leksikā, semantikā.

Disertācija "Darbības vārds Skaistas, Aulejas, Krāslavas un Izvaltas izlokšnē" ir pirmais latviešu valodas izlokšņu verbam speciāli veltītais pētījums. Krāslavas apkaimes

izloksnes izvēlētas tāpēc, ka verba sistēma tajās ir interesanta ar arhaisku formu un inovāciju savijumu, kas liecina par aktīviem valodas veidošanās procesiem vēl mūsu dienās. Bez tam te konstatētas formas, kas vai nu vispār ir retas, vai pat pagaidām nav zināmas citās izloksnēs.

Krāslavas apkaimes izloksnes līdz šim arī vēl maz pētītas. Pirmās fragmentārās ziņas par tām var iegūt no G.Manteifeļa un C.Plāteres savāktajām tautasdziesmām (Mag 14/2, 162-206). Tāpat kādus materiālus dod arī Karaļauču universitātes profesora A.Becenbergera monogrāfija "Lettische Dialekt-Studien" (Mag 17/2, 1-180), Pēterburgas universitātes privātdocenta E.Voltera savāktie Vitebskas guberņas latviešu etnogrāfiskie materiāli (MAT.), mācītāja P.Smeltera draudzes locekļu vidū pierakstītās un K.Barona "Latvju Dainās" (LD) iespiestās Aulejas un Krāslavas tautasdziesmas (Ceļi IX, 429-430 par Auleju; 433 par Krāslavu).

Aktivizējoties pētījumiem dialektoloģijā, šā gs. 30. gados tika publicēts Krāslavas (FBR XII 26-49) un Skaistas (FBR XV 33-55) izloksnes apraksts. Tā kā šo aprakstu autori paši nebija minēto izlokšņu pārstāvji, dotās ziņas ne vienmēr ir precīzas. Par Krāslavas apkaimes izloksnēm uzrakstīti arī vairāki LVU studentu kursdarbi un diplomdarbi, kas minēti bibliogrāfijā, taču tie pamatā veltīti leksikas pētījumiem. Aprakstos ietvertajām ziņām par verba formām nav pilnas sistēmas rakstura.

Pilnas sistēmas rakstura tāpat nav ziņām par verbu citos "Filologu biedrības rakstu" (FBR) numuros, rakstu krājumā "Ceļi", ZA A.Upiša Valodas un literatūras institūta rakstos (VLIR), kā arī jaunizveidotajā latviešu izlokšņu aprakstu sērijā publicētajos aprakstos. Pilnīgākas ziņas par ver-

bu rodamas K.Draviņa (Draviņš, Rūķe) un K.Ancīša (Ancītis) monogrāfijās par dzimtajām izloksnēm.

Par nozīmīgāko pētījumu verba un tā formu vēstures sakarā joprojām uzlūkojams J.Endzelīna "Latviešu valodas gramatikā" (Lgr) dotais verbu apskats. Endzelīna izveidotā sistēma ņemta par pamatu arī šai darbā.

Darba mērķis un uzdevumi. Mērķis - iespējami pilnīgi aprakstīt un izpētīt četru dienvidu Latgales izlokšņu verba un tā formu sistēmu kopumā, salīdzinot ar latviešu literāro valodu, kā arī ar citām augšzemnieku un, pēc vajadzības, lejzemnieku izloksnēm, kā arī leišu un slāvu valodām.

Uzdevumi: 1) noskaidrot dažādu ekstralingvistisko faktoru lomu kaimiņu izlokšņu atšķirīgā izveidē, kā arī Dienvidlatgales izlokšņu izveidē vispār; 2) iespējami pilnīgi noskaidrot pētījamo izlokšņu verba formu sistēmas noturības vai mainības cēloņus un tendences, skatot tos sinhroniskā, daļēji arī diahroniskā aspektā; 3) disertācijas materiāla robežās skaidrot latviešu dialektoloģijā līdz šim neapzinātus vai materiāla trūkuma dēļ nepilnīgi aprakstītus faktus verba un tā formu sistēmā, koriģēt pēc vajadzības to interpretāciju.

Aizstāvēšanai tiek izvirzīts šāds atzinums: izloksnēs nav vērojama tikai nivelēšanās, unifikācija (kaut arī literārās vai citu valodu ietekme noteiktā laika posmā var būt ļoti stipra), bet arī diferenciacijas procesi, pretošanās literārās un citu valodu ietekmei. Pētījamās izloksnēs saglabātas daudzas arhaiskas verba formas, bet tā sistēmā ienākušās inovācijas nav haotiskas vai mehāniskas, tās tāpat pakļaujas skaidrošanai. Kā unifikācija vai diferenciacija izpaužas konkrēti, rādīts disertācijas nodaļu saturā, bet

apkopots nodaļu vai apakšnodaļu beigu secinājumos.

Disertācijas novitāti nosaka tas, ka pirmoreiz monogrāfiski aplūkotas augšzemnieku dialekta verba finītās un infīnītās formas, rādot tās attīstībā; iespēju robežās skaidroti raksturīgākie senu formu zušanas un jauninājumu ieviešanās cēloņi un tendences. Vairākām līdz šim tikai pieminētām parādībām rasts risinājums. Tā kā darbā plaši izmantoti disertantes vākumi lauku ekspedīcijās, daudzkārt pirmreizējs ir pats analizējamais materiāls.

Pētījuma teorētiskā nozīme ir tā, ka verba detalizēta izpēte vienā apvidū ļauj padziļināti to darīt visa dialekta un pat literārās valodas robežās, jo uzticamus teorētiskos vispārinājumus, secinājumus var izdarīt tikai uz lielāka faktu daudzuma pamata. Krāslavas apkaimes izloksnēs vērojamo parādību cēloņu, tendenču, areāla noskaidrošana var būt noderīga turpmākiem pētījumiem par verbu citās Latvijas izloksnēs un literārajā valodā, bet verba formu aplūkošana no sinhroniskā, daļēji diahroniskā viedokļa ļauj konkrēto izlokšņu dotumus iesaistīt turpmākajā baltu valodu verba izpētē.

Darba praktiskā nozīme ir tā, ka iegūto materiālu iespējams izmantot apvidvārdu vārdnīcu sastādīšanā, dialektoloģisko karšu sastādīšanā dažādu atlantu vajadzībām, metodisko rekomendāciju un programmu sastādīšanā dialektoloģijas praksēm, augstskolas kursu latviešu valodas vēsturiskajā gramatikā, dialektoloģijā, morfoloģijā, latviešu valodas vēsturē, vispārīgajā valodniecībā sagatavošanā, valodas kultūras jautājumu risināšanā, kā arī praktiskā literārās valodas apguvē Latgales skolās.

Disertācijas materiāls ir ekscerpti no izlokšņu aprakstiem un izlokšņu tekstiem, kas publicēti dažādos izdevumos, kā arī glabājas rokrakstā (galvenokārt LVU Filoloģijas fakultātes studentu kursa un diplomdarbi); publicētiem un nepublicētiem folkloras materiāliem; atsevišķiem latgaliešu rakstu valodas pieminekļiem, sākot ar 1753. gada evaņģēlijiem; Mīlenbaha - Endzelīna "Latviešu valodas vārdnīcas". Plaši izmantoti pašas disertantes vākumi Krāslavas apkaimes izloksnēs laikā no 1976. līdz 1990. gadam. Salīdzināšanai pēc vajadzības izmantoti latviešu literārās valodas un izlokšņu, leišu valodas un slāvu valodu materiāli.

Darba aprobācija un publikācijas. Disertācija apspriesta LU Filoloģijas fakultātes Latviešu valodas katedras sēdē. Par disertācijā aplūkotajiem jautājumiem nolasīti vairāki referāti: gadskārtējās A.Ozola konferencēs (1982. un 1983. g.), republikāniskajās J.Endzelīna konferencēs (1983. un 1987.g.), starptautiskajā 10. Baltijas studiju konferencē Stokholmā (1989.g.). Publicēti 6 raksti (3,13 a.l.) par galvenajiem disertācijas jautājumiem un atzinumiem. Augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu tekstu krājumam sagatavoti Izvaltas izloksnes teksti (0,9 a.l.).

Darba apjoms - pamatteksts 212 lpp., saīsinājumu saraksts 2 lpp., izmantoto avotu saraksts 6 lpp., bibliogrāfija 18 lpp., pielikums 75 lpp.

Darba struktūra izrietēja no izvirzītā mērķa un uzdevumiem, tas sastāv no ievada un trim nodaļām, saīsinājumu, avotu un literatūras saraksta, pielikuma.

Valodas (izlokšņu) parādību noturība vai mainīgums ir atkarīgs no daudziem apstākļiem, tāpēc valoda (izloksne) pētniekam kļūst pieejama vienīgi tad, ja tiek respektēti

konkrētie sociālvēsturiskie, ģeogrāfiskie un etnolingvistiskie attīstības nosacījumi. To noskaidrošanai veltīta disertācijas I nodaļa, kurā izmantoti gan arhīva materiāli, gan vēsturnieku (B.Brežgo, H.Stroda u.c.) un etnogrāfu (L.Jefremovas, A.Zavarinas, L.Terentjevas u.c.) pētījumi. Jautājumā par Krāslavas apkaimes izlokšņu kontaktiem ar leišu un slāvu valodām par teorētisko pamatu ņemti darbi, kuros vai nu (tieši vai pastarpināti) aplūkoti pētījamo izlokšņu fakti (J.Endzelīna, A.Reķēnas, S.Kolbuševska, B.Laumanes, K.Būgas, K.Garšvas u.c.), vai arī kuri veltīti kontaktā nonākušo valodu (izlokšņu) problemātikai kopumā (sk. bibliogrāfiju).

II un III nodaļā detalizēti tiek aplūktas verba finītās un infinītās formas, pamatā pievēršoties to izveides un attīstības iekšējām likumībām (analogijai, paradigmas izlīdzināšanas tendencēm, labskanai, vairīšanās no sakrituma, izmaiņu virzienam un konsekvencēm, arhaisko parādību saglabāšanas pakāpei u.tml.) un to analīzei.

Darbs izstrādāts, balstoties uz J.Endzelīna izveidoto sistēmu, kas latviešu dialektoloģijā kļuvusi tradicionāla, turklāt ir ērta verba formu cilmes skaidrošanai. Tāpēc, piem., II nodaļā pagātne seko nākotnei, bet III nodaļā divdabju apskats sākas ar pasīviem divdabjiem u.tml. Tiek ņemti vērā arī citu latviešu, leišu un cittautu lingvistu (M.Rudzītes, A.Breidaka, Z.Zinkeviča, J.Kazlauska, V.Grinavecka, K.Morkūna, G.Čepaitienes, J.Stepanova, V.Toporova, V.V.Ivanova, K.Stanga u.c.) pētījumi un atzinumi par baltu verba vēsturi.

Disertācijas ierobežotā apjoma dēļ pilns pētījamo izlokšņu verbu, to pamatformu un nozīmju saraksts dots pielikumā. Turpat arī kartes un tabulas. Norādes par pielikumā

atrodamiem papildmateriāliem dotas disertācijas tekstā.

Izlokšņu piemēri rakstīti tradicionālajā fonētiskajā transkripcijā (izņemot ɟ, ɟ̣ arī palatālā pozīcijā) ar pārcēlumu (pēc nozīmes) literārajā valodā. Piemēros, kuri citēti no agrākām publikācijām, saglabāta oriģināla rakstība un literārais pārcēlums netiek dots.

Saīsinājumi tiek ievadīti tekstā. Citātu saīsinājumi tajā nav ietverti.

Atsevišķi paskaidrojumi konkrētu nodaļu vai apakšnodaļu sakarā doti līdztekus materiāla izklāstam.

Katras indikatīva tagadnes celmu grupas, pagātnes, nākotnes, kondicionāla, lokāmo divdabju apraksta sākumā tiek dots divu attiecīgās grupas verbu (tā formu - divdabju) paradignas pamatvariants.

I. FAKTORI, KAS IETEKMĒJUŠI KRĀSLAVAS APKAIMES IZLOKŠŅU IZVEIDI

Verba (tāpat kā citu vārdšķiru) formu sistēmas izveidē Krāslavas apkaimē liela loma bijusi poļu, baltkrievu, krievu un leišu valodai. Patlaban verba formas mainās arī latviešu literārās valodas ietekmē. Aplūkojamās izloksnes turklāt nav viendabīgas - dažkārt atšķiras pat viena bijušā pagasta robežās lietojamās formas. Lai noskaidrotu šāda izlokšņu dotumu raibuma cēloņus, par pētījamo novadu tika vāktas arī vēsturiskas un etnogrāfiskas ziņas. Šai nodaļā izmantoti Latvijas PSR Centrālā Valsts vēstures arhīva (LCVVA) materiāli (turpmāk rādīts fonda, apraksta, lietas nr.) un vēsturnieku publikācijas par pētījamo apvidu.

Disertācijas I nodaļa veltīta tātad Krāslavas apkaimes izlokšņu, it īpaši verba, sistēmu ietekmējušo ekstralingvistisko (mazāk - intralingvistisko) faktoru noskaidrošanai.

1. Krāslavas apkaimes izlokšņu valodiskās neviendabības cēloņi

Pēc pašreizējā teritorijas administratīvā iedalījuma pētījamās izloksnes runā apvidū, kas atrodas Krāslavas rajona¹ dienvidrietumu daļā pie Daugavas. Lielākā apdzīvotā vieta - Krāslava² (pilsētas tiesības kopš 1923.g.), tāpēc aplūkojamās izloksnes dēvētas par Krāslavas apkaimes izloksnēm

¹ Tuvākas ziņas LPE 5₁ 402-404.

² Sk. iepriekšējo parindi.

(sk. kartes pielikumā 2., 4. lpp.). Atsevišķu apvidu nosaukumi un teritorija gadu gaitā mainījusies.¹

Blakus vispārzināmiem faktiem par Latgales vēsturisko nošķirtību no pārējiem Latvijas apvidiem (par to LPSR vēst. 79, 98-99, 112; Еремова 6), kas, neapšaubāmi, radīja atsvešinātību saimnieciskajā, politiskajā un garīgajā dzīvē, pētījamo izlokšņu sakarā svarīgas ir arī citas vēsturnieku ziņas par Krāslavas apkaimi. Tās izlokšņu, tai skaitā arī verba sistēmas, veidošanos lielā mērā ietekmējuši vairāki ekstralingvistiskie faktori: teritorijas administratīvais dalījums un zemes īpašuma tiesības, zemnieku piederība pie noteiktām draudzēm, pagastu ģeogrāfiskais izvietojums. Tas noteica atšķirīgus iedzīvotāju savstarpējos kontaktus, bet līdz ar to - runātās valodas viendabību noteiktos apvidos ilgākā laika posmā.

Jau 1784. gada Latgales zemju ģenerālmērišanas (par mērišanas nolūku sk. Brežgo 1943, 19) aprakstos (Brežgo 1943, 112-115) minēts, ka Izvalta (Ужвалда) un Auleja (Авля) ir jezuītu (Динабургскаго Езуицкаго кляштора ксендзов езуитов) īpašums², Skaista - Plāteru un Žabrovska, bet Krāslava -

¹ Izvaltas (I) un Aulejas (A) pagasts līdz pat 20.gs. s. bija viena - Izvaltas (pareizāk būtu - Izvalta, jo vietējie iedzīvotāji šo toponīmu lieto tikai vīr. dz.) - pagasta teritorija; arhīva materiālos saukts par Užvaldas, Užvaldes pagastu. Skaistas (S) pagasts senāk saukts par Izabelinas pagastu. Maz mainījies vienīgi Krāslavas (K) pagasta nosaukums, dažkārt dokumentos - Krēslavas.

² Latviešu konversācijas vārdnīcā (LKV, 8.sēj. 14423) uzrādīts, ka Užvaldas muiža - jezuītu īpašums, sākot ar 1626.g.

Plāteru īpašums (par pēdējo plaši Kr 7-31).

Pēc jezuītu izraidīšanas no Krievijas 1820. gadā (Springovičs 48-49) 1822. gadā (Brežgo 1940, 31) jezuītu muižas (arī Izvaltas un Aulejas) pārgāja valsts īpašumā. Krāslava un lielākā daļa Skaistas¹ bija grāfu Plāteru īpašums. Plāteri kopā ar saviem apakšnomniekiem zemniekiem atņemtajās zemēs ierīkoja pusmuižas. Grāverieši un šķeltovieši uz viņu zemes uzceltās pusmuižas 1820. gada pavasarī iznīcināja (Strods 52).

Lai veirītos no jauniem zemnieku nemieriem, 1828. gadā Daugavpils stārastijā tika izveidota kara kolonija (военное поселение), ko 1836. gadā savukārt pārveidoja par Vitebskas guberņas karavīru arāju apgabalu (округ пахотных солдат) (par to Brežgo 1940, 32; Terentjeva 223; Заварина 61-63). Tas nozīmēja, ka zemnieki saņēma nelielu zemes gabalu, ko apstrādāja, skaitīdamies valsts dienestā (Jefremova 68; Заварина 61-63). Aulejas, Izvaltas, Grāveru un Šķeltovas zemniekiem atkal bija vienāds politiskais statuss. Tāda pati kārtība pastāvēja arī Naujenē, Biķerniekos. 1856. gadā kara-

¹ Arhīva dokumentos (Ф.1207, оп.1, д.137, с.27) fiksēts, ka Izabelīnas pagastā 1871.g. 383 vīrieši un 391 sievietes ir valsts zemnieki (ген. крестьян государственных), bet 1645 vīrieši un 1650 sievietes - privātie, muižnieku zemnieki (ген. крестьян собственных); 1887. gadā attiecīgi - 584/604 un 2250/2274 (Ф.1207, оп.1, д.142, с.66). Ka Skaistas pagasta dienvidrietumu daļas, t.i., Baltiņu ciema novada, zemnieki ir bijušie valsts zemnieki, rāda arī arhīva materiāli, kas datēti ar 1888. gadu (Ф.1207, оп.1, д.143, с.19-20).

vīru arāju apgabala iedzīvotāji atkal ieskaitīti valsts zemniekos (Brežgo 1940, 34; Заварина 62-63).

Tātad Aulejas un Izvaltas iedzīvotāji sākotnēji bija baznīcas, vēlāk valsts zemnieki, brīvie ļaudis, kamēr krāslavieši un lielākā daļa skaistiešu (arī aglonieši¹, višķānieši) līdz pat 20.gs. s. bija muižnieku, pamatā poļu panu, ļaudis. Tāpēc, piem., verbs rāndavuôt//arēndavuôt//arjnda-
vuôt 'rentēt, nomāt' parasts krāslaviešu un skaistiešu runā. Viņi gan rentēja zemi, gan pildīja muižas klaušas (gūo pry-
gonā). Aulieši² ar reņdiešonu (verbs rēntāt) saprot ezeru iznomāšanu, piem., kūngy rēndieja azarus is treju godu. py-
nòm bučkys, viēžus givòm. jì (kungi) mūms moksáva (no J.Čer-
pinska stāstījuma). Izvaltieši verbu rentēt nelieto.

Klaūšu laiki (prygònc; sal. Заварина 51) ar zemes ren-
tēšanu un noteikta zemes daudzuma (valaku; sal. Strods 43;
Заварина 47) apstrādāšanu palikuši spilgtā krāslaviešu atmi-
nā. Dažu stāstījumu fragmenti. S.Kokins: "Ļudvīkovā žēļvova
graps. prygonā jām gūo kòlpuôt, dareît." B.Kursītis: "grapam
trāucīe Lužēišy, pòlvòrku ūstro-īļi, àis Šekļa azara. Mān-
kauskīnā rāndavava. Kazynovā rāndačēļi nu šļaktys beja."
I.Jurāns: "muna žēda tāus pī grapa brāndīvenī tāiseja. vīnc
dareja, cītīm prygonā navāizā it.. vòic, tys vysus doŗbus
dāvā ļaudīm. sīvītòm voloky bļe dūti.. prygona laikā cēļš
gūo tāišņi pār žēļzačēļi.. tī grapa palacy beja. kas razīs,
trāša daļā tik palics." J.Stolers: "vīnc žēda brūoļš beja pī

¹ Pareizāk būtu - aglūnieši, jo toponīms - Agļūna.

² Nosaukums pēc vietējo ļaužu izrunas, kuri saka āulic, āu-
ļitā. Citādī Dambe 1970, 51; Dambe 1990, 16. Kaimiņi lieto
vēl šādus nosaukumus: āuliškys, āulēnckī.

grapa pār praļajušču. izvòlkava gali sàimīneicòm. jù vòity isstīpā iz bēnka i syta. pa stuòškým zynu."

Par šlaktu, šlakti, šlakteiti - Plāteru zemes īpašumu nomniekiem no Polijas (par to arī Strods 45-46) - dažkārt stāsta arī izvaltieši un aulieši, jo neliela saskare ar kaimiņiem tomēr pastāvējusi. Tā aulietis Ā.Lipšāns, iztaujāts par agrākajiem tās puses zemnieku ēdieniem, atbildēja, ka viņa sieva tos "natāisēja, jēi beja nu šlakšu. kēisēlus to vyra nu āuzu." Par valaku pļaušanu peļņas nolūkā stāstīja izvaltiete A.Trūle: "mama i cōtkys stuòšteja. jūos beja šāp-teīnis mūsosys, tak jūos pa ļaudīm žēivova, vysūr.. jūos gi guoja vāļ da ļudvikavāi grapām gi dareit', olukus pasajām pļaut'.. ār pļautivým tūs olukus pļāun i pļāun.. nūpēļņei, nūsaplerkni taīdys vīnonyys snūotīnis. vāļ ās pòmņēju, beja. ot, soka, tā jōu mūms pār oluku pļāušonu. samoksova jōu tys grapa praļajuščāis, i nūsaplerkòm."

Izvaltas un Aulejas zemniekiem nebija jāapstrādā muižnieku valakas, toties šo kļaušu vietā viņi valstij maksāja gruntsnomu (obroku). Par divējādu kļaušu pildīšanu raksta arī vēsturnieki (Brežgo 1954, 10-11; LPSR vēst. 170), vērtējot pāreju uz naudas nomu kā progresīvāku soli saimniekošanā. Tomēr zemniekiem šo obroku nomaksāt nebija tik vienkārši. Auliete M.Bleidele: "bāileīgāi lēls nūdūklis. kaī dasavat obroku moksuot', vysu vosoru losa, losa."

Nevienādas pēc lieluma un dažādas pēc nosaukuma bija zemniekiem piešķirtās zemes platības: Krāslavā un Skaistā - učastki (nom. učastkys) vai to daļas, Izvaltā un Aulejā - šosti (nom. šosc). Tie bija atkarīgi no sādžai piederošā zemes daudzuma un zemnieku (vīriešu) skaita sādžās. Par to krāslavietis F.Jurāns: "kām učastkys, tām ploc, kam sasta

daļā - šāurs." Izvaltiete Z.Japiņa: "bēja izgūojus.. aizžef-
vova vīnu māitu, i vēirs nūmyra. vīnc bēja šosc zāms, izzyna
jū nu sātys, ka māitīnā.. šeruok taī bēja, māitòm nabeja
zāms."

Nevienādos nosaukumus sadzīvē dažkārt pavadīja kuriozi-
tāte. Skaistiete A.Geiba: "āulēnščynā naskaīdi šosty, navār
sapraš, kaīda tī zāms. naskaīdi āulēnckī svuoteja, tak tātā
saceja: "ka īs, lai īt, nu as nasaprūtu, cik tur vār zyrgu
turāt. cik gūvu.." pī myusu jōu catūrknīs skāitejuōs, pušā
nu catūrknā, tot trāša daļā. i da-īt tī sasta daļā, pīkta,
jōu nu tūo... cikēn iz-īt, tikēn iz-īt. āulēnščynā jōu šos-
ty. Izvòltā taīpot."

Informantu apbrīnas vērtās atmiņas daudzreiz būtiski
papildina vēsturnieku ziņas par visai seniem notikumiem pē-
tījamā apvidū.

Senākā ziņa par kaimiņu nevienādo politisko statusu ie-
skanējās krāslavieša I.Jurāna stāstījumā: "kaī bazņeīckūngy
Izvòltā skāitejuōs. nazynu smòlkuok pastuosteīt."

Stāstot par ko senu vai vecu, izvaltieši mēdz piebilst:
"vāļ nu jezavītu!" Faktiski jezuīti no Izvaltas aizgāja jau
1820. gadā.

Izvaltieši vēl šā gadsimta 20. gados tikuši dēvēti par
paselenciem (nom. paselēncy 'nometinātie'), kaut arī ВОЕННОЕ
ПОСЕЛЕНИЕ beidza pastāvēt jau 1836. gadā. Aglonieši, piem.,
Brūveru sādžu Izvaltas pagastā sauca par paselēnnīm Bryūve-
rīm atšķirā no pašu Brūveriem, ko dēvēja par Agļūnys Bryū-
verīm. Teicēja H.Simonova, kura ieprecēta izvaltiešos no
agloniešiem, atceras, kā viņu izsmējuši radi un kaimiņi, kad
viņa bijusi ar mieru doties uz paselēnščynu, resp., Peipiņu
sādžu Izvaltas pagastā.

Šādu vēsturisku faktu sastatīšanu varētu turpināt arī par jaunākiem laikiem, bet tas nav šī darba mērķis. Mērķis toties - rādīt kaimiņu izlokšņu neviendabības vēsturisko nosacītību, noskaidrojot, kuru pagastu vai to daļu iedzīvotāji pagātnē kontaktējušies vairāk un kā tas ietekmējis viņu valodu.

Izvalta un Auleja ģeogrāfiski neatrodas tieši blakus, turklāt Aulejas latviskā pamatdaļa bija šķirta no pārējās teritorijas, kas šai darbā apzīmēta ar A(Gr), starpā esošo krievu un baltkrievu sādžu (Sakava, Nitiškas, Kropiškas, Sloboda, Froli u.c., sk. karti nr.2 pielikumā) dēļ. Rezultātā grāveriešos, tāpat kā Izvaltā, retāk lieto supīnu, tag. āio- un ōio- celmu pagātnē ir -av- vai -ov-, ne -āv-, kas ir tipiska Aulejas izlokšnes iezīme u.tml.

Par diviem bijušā pagasta "galiem", t.i., par izvaltiešiem un Izvaltas peipiņiešiem [I(P)], šai darbā runāts arī Izvaltas izlokšnes sakarā. Vienas izlokšnes robežās vērojama, piem., trejāda verba ēst ē skaņas izruna: Izvaltā un tās apkārtnē - iēst', Pildiņos, Peipiņos - âst', Brūveros, Kūdenos - âst'. Peipiņiešos, tāpat kā A(Gr), tag. ā-c. nenoteiksmē bieži beidzas ar -îť gaidāmā -eîť vietā, kā runā pārējie izvaltieši (lašîť, slàucîť blakus laseîť, slàuceîť; par to arī 112.; 177.). Tag. ēio- un i-c. verbi I(P) un A(Gr) vienmēr beidzas ar -ât' vai -ât', kamēr pārējie izvaltieši runā ar -iêt' (kàltât', gulât', turât' blakus kàltiêt', guliêt', turiêt'). ē citādas izrunas dēļ (ie vietā ā) izvaltieši savus augšgaliešus pat izzobo, "ieteikdami": "sâstîs kâvâi iz mâļis!"

Izvaltas peipiņiešu runa ir ļoti tuva Aulejas grāveriešu runai, jo šo apvidu ļaudis vienmēr bijuši blakus gan vēs-

turiski¹, gan ģeogrāfiski (sk. augstāk!). Peipiņieši un grāverieši turklāt bija vienas draudzes locekļi: 19.gs. 2.p. un 20.gs. s. gāja Aglonas baznīcā, sākot ar 1925. gadu, gandrīz visi iepriekšminētie kļuva Peipiņu draudzes locekļi.

Blakus valsts pārvaldes orgānu administratīvajam teritorijas dalījuma liela loma tātad bijusi arī zemnieku piederībai pie noteiktas draudzes². Sīkas ziņas par šo piederību atrodamas baznīcu grāmatās: pirmslaulību aptaujas lapās, laulību reģistrācijas ierakstos, jaundzimušo un mirušo reģistrācijas žurnālos (sk. LCVVA fondu nr.7085). Nākas konstatēt, ka draudžu un pagastu robežas nav sakritušas, kaut arī pētījamā apvidū draudžu teritorija bija visai plaša, jo baznīcu skaits pieauga tikai 20.gs. 20. gados. Tā 1877. gada ziņās par Izabelinas pagastu redzams, ka skaistiešiem savas baznīcas vispār nav bijis, tāpēc pagasta iedzīvotāji sadalīti starp Indricas, Krāslavas, Pustiņas un Aulejas draudzi (Ф.657, оп.2, л.3). Baznīcu grāmatas tāpat rāda, ka liela daļa Naujenes (agrākā Maļinavas) pagasta zemnieku bija Izvaltas draudzes locekļi (piem., Ф.7085, оп.1, л.285 par laiku no 1849. līdz 1856. gadam, оп.3, л.487 par laiku no 1890. līdz 1894. gadam u.tml.). Daļa Izvaltas un Aulejas pagasta sādžu skaitījās Aglonas draudzes locekļi. Līdz ar to cilvēka mūža lielāko godu, kā arī iknedēļas reliģiskās ceremonijas

¹ I(P) un A(Gr) vienāds politiskais statuss ir, sākot vismaz ar 18.gs. 2.p. Pusmuižas Šķeltovā un Grāveros pastāvēja no 1772. līdz 1828. gadam, sk. Strods 42.

² Runāts vienīgi par katoļu draudzēm, jo pagastu pamatiedzīvotāju resp. pētījamo izlokšņu runātāju - latviešu - konfesionālā piederība viendabīga.

Krāslavas apkaimes iedzīvotājiem notika galvenokārt Krāslavas, Indricas, Aulejas un Izvaltas katoļu baznīcā, pagastu nomāju ļaudis gāja Aglonas un Pustiņas baznīcā. Sk. shēmu!

Laiks	Pagasts Draudze	Aulejas	Izvaltas	Krāslavas	Skais- tas	Nauje- nes
		līdz 20.gs. s. Izvaltas				
19.gs. s.-20.gs. s. ***	Aulejas	+	-	-	+*	-
	Izvaltas	-	+	-	-	+
	Krāslavas	-	-	+	+	-
	Indricas	-	-	+	+	-
	Pustiņas	-	-	-	+	-
	Aglonas	+*	+*	-	-	-
20.gs.20.gadi ***	Peipiņu	+	+	-	-	-
	Kombuļu	-	-	+	-	-
	Skaistas	-	-	+	+	-
	Raģeļu	+	-	-	-	-

* Nedaudz.

** Ziņas no arhīva materiāliem.

*** Ziņas no LKV.

Izvaltas pagasta rietumu daļas sakarā jākorrigē kāda valodnieciskajā literatūrā ieviesusies kļūda. M.Ā.Alksnis Krāslavas izlokšnes aprakstā ir minējis, ka "Izvaltas pagastam ir divi gali: jēzupovīši¹ un izvaltīši. Šai pagastā jau runā citādi (piem., rietumos ū > eu)..". (FBR XII 26). Latga-

¹ Neoficiālais naujeniešu nosaukums, jo Naujene šā gs. 20.-

les fonētisko izoglosu kartē Izvaltas pagasta rietumu un dienvidrietumu daļā ū > eu iezīmējusi arī V. Rūķe (FBR XIX 145), balstoties uz Alkšņa dotajām ziņām. Patiesībā ū > eu Višķu pagasta ambeliešos (vietējo izrunā - òmbomìšûs), bet ne Izvaltā. Tāpat jezupovieši nav izvaltīeši, jo viņi gan bija Izvaltas draudzes, bet ne pagasta piederīgie (sk. shēmu).

Izvaltas dienvidrietumu daļā (Butānos, Gubernatos) gan runā atšķirīgāk nekā pagasta pamatteritorijā starpā esošo krievu sādžu (Kozlišku, Krekelišku) dēļ, bet tas attiecas uz tag. īio- un ā-c. infinitīva un pag. ā- celmu pārveidošanu, tag. ēio-c. pāreju īio- celmos u. tml., bet ne ū > eu. Šo iedzīvotāju runa līdzinās tātad naujeniešu (jezupoviešu), bet ne ambeliešu runai. Par to arī 104. lpp.

Tātad, kaut arī latviešu dialektoloģijā pieņemts (gan nosacīti) viena pagasta robežās runāto valodu uzskatīt par noteiktu izloksni, pētījamā apvidū par vienu izloksni var runāt tikai Krāslavā un Skaistā; izvaltīešu un aulīešu runa dažādos pagastu galos ir atšķirīga. Par šādu iespēju jau Endzelīns: "... Latgalē, kur vienā pagastā ietilpa vairāk ciemu, vienā pagastā nereti gadās vairāk izlokšņu." (DI IV/1 311)

1. No četrām pētījamām izloksnēm viendabīgākas un savstarpēji tuvākas ir Krāslavas un Skaistas izloksnes. To vispirmām kārtām nodrošinājusi vairāk nekā pusotru gadsimtu ilgā atrašanās poļu muižnieku pakļautībā un katoļticīgo piede-

30. gados tika dēvēta par Jezup/avu (///Jo-)//-ovu tās īpašnieka Jāzepa Šahno vārdā.

rība pie tām pašām draudzēm. Liela loma noteikti bija arī pagastu teritoriālajam izvietojumam.

2. Mazāk viendabīgas, kaut savstarpēji tuvas, ir Aulejas un Izvaltas izloksnes.

2. Slāvismu lielā skaita vēsturiskā nosacītība

Bez aplūkotajām īpašuma attiecībām un zemnieku piederības pie noteiktas draudzes ar visām no tā izrietošajām sekām liela loma izlokšņu, arī verba sistēmas, izveidē bija Krāslavas apkaimes iedzīvotāju ilgajiem kontaktiem ar poļiem, baltkrieviem, krieviem.

Latgales nošķirtība no pārējiem Latvijas apvidiem aizsākās 16.gs. vidū, kad tā kļuva, gan kopā ar Vidzemi, par Polijas-Lietuvas jeb Žečpospolitas (Rzecz pospolita) sastāvdaļu. Pēc Altmarkas pamiera noslēgšanas 1629. gadā Latgali sāka dēvēt par poļu Vidzemi (Inflanty Polskie). 1772. gadā Latgale un Baltkrievija tika pievienota Krievijai, no 1802. gada līdz 1917. gadam Latgale - Vitebskas guberņas sastāvdaļa (par to LPSR vēst. 67-68, 79, 112; LPE 5₁ 723; 5₂ 151; LKV šķirklī Latgale u.c.). Tomēr Krāslavas apkaimē esošajiem poļiem savas īpašuma tiesības un ietekmi uz zemniekiem izdevās saglabāt līdz šā gs. sākumam.

Krāslavas apkaimes, tāpat kā citu Latgales apvidu, iedzīvotāju skaitu bez tam, sākot ar 16.gs. 2.p., ir papildinājuši ieceļotāji no Krievijas (galvenokārt vecticībnieki)¹.

¹ Par to plaši Заварина 9-45 līdz ar statistiku un kartēm, kas tieši skar arī pētījamo apvidu. Tāpat sk. Tautsk. 103; Кушнер 202-207, bet neprecīzi; sk. arī Заволоко 154-155; Новгородов; Сборник 5-6; Саница 3.

Pētījamais apvidus ilgu laiku robežojās ar Baltkrieviju, precīzāk, Skaistas pagasts - ar Drisas apriņķa Piedrujas un Pustiņas pagastu (Ф.1207, оп.1, л.145; LKV 7.sēj. 12816), ko vēlāk pievienoja Latvijai. Turklāt apriņķa robežai būtiskas nozīmes nebija, jo, piem., daļa Skaistas zemnieku bija Pustiņas draudzes locekļi.

Par slāvismiem un to ienākšanu augšzemnieku izloksnēs valodnieki izteikušies daudzkārt (sk. DI 80-112; Kolbuszewski; Рокена; Reķēna 1975; Лаймане; Vulāne 1989; arī Leikuma 1982; 1989 51-55, krievu val.).

Pētījamā apvidū patlaban ir mainījies dažādu slāvu valodu īpatsvars: izloksnēs vairs neienāk polonismi, toties tās papildinās ar baltkrievismiem un rusicismiem. Laikā, kad kļuvusi mazāk nozīmīga vietējo iedzīvotāju konfesionālā piederība (asimilēties sāk pat vecticībnieki), palielinās jaukto laulību, bet līdz ar to ģimeņu skaits, kuru valoda dialektoloģiskiem pētījumiem ir mazāk noderīga. Tā, piem., bijušā Krāslavas pagasta dienvidrietumu daļā (starp Daugavu un Krāslavas - Daugavpils šoseju), kā arī daudzās Skaistas austrumdaļas sādžās runā īpatnēju (krieviski-poliski-baltkrievisku) valodas mistrojumu, kam pamatā tomēr baltkrievu valoda. Lingvistiskās situācijas maiņas cēloni Krāslavā tēlaini raksturo informanta B.Kursiša sacītais: "lěpskài isemàiseis švìežus, baltkrìvu pìbraucís. kaí lady Dàlgavâ stùnny i stùnny, kùoļ isstùnny vîtejùs."

Krāslavas l. (latviešu) vidusskolā lielākā daļa audzēkņu starpbrīžos sarunājas krievu (turklāt neliterārā!) valodā.

Savukārt Skaistas ziemeļos, kas atrodas blakus Aulejas latviskajām sādžām, daļa baltkrievu ir pārlatvinājusies. Tā,

piem., 1982.g. vasarā iztaujātās H.Bebrišas (dzimušas Moisejas, 1898.g.) runa ne ar ko būtisku neatšķiras no citu Kazinču iedzīvotāju runas, kaut arī viņas tēvs bijis baltkrievs.

Ar krievisku akcentu runā tie Izvaltas peipiņieši (piem., V.Trūle, M.Celītāne), kam mūžs aizvadīts kaimiņos krieviem. Daļēji pārlatvinājušies turpretī Izvaltā un tās apkaimē dzīvojošie Kuzmini, Kazimirovi, Fjodorovi (krievi), Čiževski, Mickeviči, Pogumirski (poļi), viņu bērni mācījās Izvaltas (latviešu) vidusskolā.

Lielā mērā pārkrievājušies Aulejas grāveriešos dzīvojošie latvieši.

Gados jaunāku iedzīvotāju runa patlaban papildinās ar aizguvumiem no krievu valodas, piem., uстроjić 'iekārtot'; peņimac 'saprast'; našmešyc '(sa)smīdināt' u.tml. P.: K vy-
sus našmešyla iz Jaūno goc '(mazmeita) visus izsmīdināja Jaungadā'; I uстроjil māitu kàntorî 'iekārtoja meitu kantorî'. Tamlīdzīgi verbi sarakstā netiek doti, tie kopējā sistēmā neiekļaujas, paliek kādā pārņemtā sastingušā personas formā. Šādi aizguvumi tipiskāki vidējās paaudzes vīriešu runai.

1. Slāvismu lielais daudzums Krāslavas apkaimē, tāpat kā citās latgaliskajās izloksnēs, ir vēsturiski nosacīts. To ieplūšana izloksnēs, tai skaitā arī verba sistēmā, dažādos laikos ritējusi ar dažādu intensitāti, turklāt atsevišķās pētījamās izloksnēs vai pat to daļās tā norisinājusies dažādi. Ne vienmēr droši nosakāms, no kuras valodas - poļu, baltkrievu vai krievu - verbs aizgūts.

2. Izvaltas peipiņiešos un Aulejas grāveriešos iedzīvo-

tāju pārtautošanos veicināja šeit ieceļojušie krievi - vec-
ticībnieki, kā arī valdības noņemtie pareizticīgie. Krās-
lavā un Skaistā noņemti krievi nebija, šeit latviešu pār-
tautošanos veicināja muižas ar pusmuižām, to pārvaldnieki
poļi, baznīcas ar poliskajiem dievkalpojumiem, kā arī Balt-
krievijas tuvums.

3. Laika gaitā mainījies dažādu slāvu valodu īpatsvars.
Mūsdienās poļu valodai ne Skaistā, ne Krāslavā īpašas nozī-
mes vairs nav, toties šeit pastiprinās baltkrievu valodas
iespaids.

4. Skolu un citu faktoru ietekmē Krāslavas apkaimes ie-
dzīvotāju valodā pēdējā laikā ienāk daudz krievismu. Jaunie
aizguvumi tomēr valodas sistēmā neiekļaujas uzreiz, ilgāku
laiku paliek kādā sastingušā formā, līdz tos iesāk locīt pēc
kāda latviska parauga.

5. Pretējā parādība - slāvu tautu pārlatvināšanās - pē-
tījamā apvidū vērojama nelielā apmērā.

3. Saskare un kopība ar leišu valodu

Liela nozīme verba, tāpat kā citu vārdšķiru, sistēmas
izveidē Krāslavas apkaimē bijusi leišu valodai. Par leišu un
Latgales latviešu kontaktiem ziņas ir, sākot ar XII-XIII gs.
(RR III 570-574, 740). Pētījamā apvidus iedzīvotājiem tieša
saskare ar leišu valodas runātājiem palika līdz šā gs. l.p.,
kad pamatā arī šeit palikušie leiši asimilējās.

Senākā leišu apmetne Krāslavas apkaimē varētu būt Odi-
gāni, par to zina stāstīt gandrīz visi informanti. F. Jurāns
no Lejas Romuļiem (K): "baraucīšy, vùodigāny - litavīšy, li-
taviskī runāva." P. Peipis no Lielajiem Stivrījiem (I):

"taidi jì bje kaí leišy, litoucy, ibraucāji. jì acsiviški

runova, kaī pa lītouskī. Vuodīgāny.. ar cytòm na cīš ka lsa-
laidā. kaī agruokāi taīdys večarynkys taīšle, jī šytūs i
nāirežle, ka at-īt izvāltīšy is tīnīni. nago izvāltīšy.
Vuodīgāny, tī Krūslovakys pogosta."

Bijušajā Krāslavas pagastā leiši dzīvojuši arī citās vietās: Lielajos Muļkos (Leļi Muļki), Novikos (Noviki//ky), Misjunos (Misūny) u. tml. Sk. arī Kr 19. Ziņas par Latvijas pierobežā, īpaši Latgalē, dzīvojušo leišu vēsturi, precizēdams K. Būgas rakstīto, apkopo leišu valodnieks K. Garša (1977, 39-42; 1984, 83-91). Pēc manu informantu ziņām Krāslavas pagastā leiši vēl dzīvojuši Ziemeižos (Zīmaižy), Plintēs (Plīntīs), Sālimos jeb Solimos (Sūleīmy), Lemešovkā (Lešeouka, izvaltieši saka arī Lešeausky). J. Stolars no Lemešovkas: "žedy i pražedy kaī nu lītavišu, Pāplauskī be-
ja." A. Solims no Solimiem: "graps īdevā tā taīdām vīnām..
a jām uzvūorc bīe Ružiškys, nu lītavys jī vīsi. a tot vāluok
jou pūorlyka - Sūleīmu sola, i Sūleīmy jou uzvūordy bīe
tā.. nu i septēni brūoli bejušy tī žedy, jī nu Vāinuōža.
Vīenoža, taī saucās, .. nu turīnīs jī cālušys." A. Solims zi-
na stāstīt par rudzu miltu dzērienu rāūgeni un tā gatavoša-
nas tehnoloģiju, kā arī atceras dažas leišu tautasdziesmas,
ko iemācījusi tēvamāsa lietuviete (teicēja māte - latviete).

Salīdzinot ar pagājušā gs. b. un šā gs. s., lingvistiskā situācija Krāslavas pagastā stipri mainījies: Odigānos, Lielajos Muļkos, Pankjānos dzīvojušie leiši pārlatvinājušies, Borovkā, Augustiņiskās, Vecelos - pārkrievojušies. Praktiski iznīkuši Zapolņiki, Misjūni, Noviki.

Par leišiem stāsta ne tikai krāslaviešos. Teicēji no Izvaltas etninas, ka Mazo Suveizdu (tautā Lābīni) (sal. ar RR III 100) sādža aizsākusies no diviem brāļiem leišiem un

sākotnēji visi Suveizdas šeit bijuši asinsradinieki.

No informantiem pierakstītais par leišiem bijušajā Skaistas pagastā saskan ar vēsturnieku un lingvistu ziņām¹. Tie šeit dzīvojuši Indricā (Ņidreīca//Ļelūo Ņidreīca//Īndryca), Bindaros (Bīndary), Staltos (Stāltly), Kalniešos (bijušajā Šternbergā; Kalņišy, Šterēnberks), Spalviškos (Spālviški), patlaban - gandrīz visi asimilējušies.

No četriem pētījamiem pagastiem vienīgi aulieši neko nestāsta par leišiem savā pagastā.

Leišu ilgstošo dzīvošanu Krāslavas apkaimē tāpat apliecina daudzi toponīmi: Samaninkas², pu; Bindralauki², la; Gintauti, Užinkalns, Misjūni, Gereņi, c; Silmede, p/n (K); Šaltupe, u (I un K); Beržine, Lielie Suveizdi, Mazie Suveizdi, c (I); Bindari, c (S) un antroponīmi: Balulis, Misjūns, Palepa, Gereika, Širvis, Kaira, Suveizda, Ungurs, Gražulis, Vaģelis, Lauželis, Varnass, Litvjaks u.c.

Valodnieki vairākkārt atgriezušies pie jautājuma par toponīmiem ar -išk-. Būgam (RR III 100) tas ļāva secināt, ka Izvalta senāk bijusi leišu apdzīvota. Jāpiezīmē, ka daļa viņa uzskaitīto toponīmu nav no Izvaltas, bet gan no Aulejas (Kropiškys, Busiņiškys, Vikiškys u.c.), jo tolaik aulieši bija Izvaltas pagasta piederīgie, kaut arī daļa no viņiem dzīvoja vairāku desmitu kilometru attālumā no Izvaltas. Garšva (1984, 86), iztīrādams citu hipotēzi (-išk- palicis no

¹ Pagastu aprakstos (sk. Salnais, Maldups) ziņās par Skaistas pagastu ir norāde, ka Bindaru sādžā darbojas Lielindricas leišu I pakāpes pamatskola. Sk. arī Garšva 1984, 84 par leišu iecelšanu Lielindricā.

² Pēc A. Vagales ziņām.

sēliem), tiecas pievienoties Būgam. Jāteic, ka toponīmu ar -išk- Krāslavas apkaimē tiešām ir daudz: Krāslavā, piem., Āugūstīniškys, Škagališkys, Skaistā - Treščiškys, Šmižiškys, Trapčiškys, Kuļiņiškys, Zukuļiškys u.c. Dažkārt toponīms ar -išk- pastāv nevis kā oficiāls vietas nosaukums, bet eksistē tikai tautas valodā; turklāt tas var būt izteikts ar citu leksēmu, piem., Izvaltā Mazie Šķipuri - Pīnciriškys¹, Krekeļi - Krekeļiškys; Krāslavā Bancāni - (!) Bāncīniškys, Glaudāni - Glāudāniškys, Pukāni - Pukāniškys; Aulejā Brenči - Brēnciškys; Skaistā Voini - Voiniškys, Trušeļi - Trušeļiškys. Toponīmi ar -išk- blakus formai bez šī formanta tomēr nav nejauši. Piem., Izvaltā un Aulejā ir Vonogy, bet Skaistā - Vonogiškys; K Koļna un Lājiš Romuļi (//-ol-), S - Romuļiškys.

Bez tam Krāslavas apkaimē visus ciemus sauc par salām (par vārda etimoloģiju sk. RR I 333; ME III 664; šeit lieto arī frazeoloģismu soļys slūta 'biežs apkārtstaigātājs pa ciemiem baumu uzklausīšanai').

Par to, ka augšzemnieku valoda ("Hochlettische") tuvāka leišiem nekā visas pārējās latviešu izloksnes, runā jau A. Bīlenšteins (1863, 12).

Pētījumā (DI II, 41-56) par latviešu izlokšņu radniecību ar leišu izloksnēm prof. J. Endzelīns uzskaita virkni kopīgu pazīmju leišu un augšzemnieku izloksnēm, kas latviešiem nebūtu jāuzlūko par aizguvumiem. Krāslavas apkaimes izlokšņu sakarā varētu citēt Endzelīna teikto par lej un sateiku tagadnē; -tumem un -tumet kondicionāla, -mēs un -tēs atgrieze-

¹ Pirmais - vietas oficiālais nosaukums, blakus - neoficiālais.

nisko verbu dsk. 1. un 2. personā, kā arī verbiem atiet, tept un šiept (45.-47.lpp.).

Šim uzskaitījumam var pievienot vēl citas leišu valodai un augšzemnieku izloksnēm kopīgas leksiskās, morfoloģiskās, fonētiskās īpatnības.

Krāslavas apkaimē aktīvā saziņā ir šādi nomeni: gīrtums¹ 'dzērums', A, S gīrtiņā//I gīrtuoklā² 'zilene', I, A mūmūls 'vieta galvvidū', kuḱkā 'tītaru mātiḱe', kuḱkinc 'tītars', kākā 'ķekars', gīrsa 'lāčauzas', K guogišy 'kūjnieki', gārklā 'rīkle', K kalavieji 'kalmes, pļavas īrisi', gūnka 'zirgu sega', I žaislys 'spēles', I paļlepā 'paēna; pajumte', gīltiņā 'nēves tēls', I gīls 'dundurs', A, I dylba 'lamzaks', I, K pradālgis//K arī padālgā 'vāls', giedrys 'noskaidrojes (par laiku)' u.c. Daļa no tiem rādīti ME kā aizguvumi no leišu valodas.

Krāslavas apkaimē joprojām lieto adjektīvus ar -inis, -ine atributīvā funkcijā³, pie kam tie nereti saskan ar leišu valodā lietotajiem, piem., paslaptiņc sūnc 'suns, kurš piezogas slepus, bez riešanas', stūlgīnc pūc//stūlgis 'iegarēni apaļš pods' u.c.

Daudzus adverbus šeit darina ar -ai: vālai 'vēlu', trokai 'loti', umynai 'pēkšņi', lānai 'lēni', ratāi 'reti', pat leksiskos slāvismus: tīkai 'klusu', strognai 'stingri' u.c. Sal. ar Lgr 610-611.

¹ Šeit un turpmāk bez vietas norādes, ja leksēmu lieto visās pētījamās izloksnēs.

² Kļūdaini Лаймане 50 par zilonu nosaukumu I.

³ Par tiem plaši V u l ā n e 1986, 73-84 ar piemēriem arī no pētījamām izloksnēm.

Izvaltā bagātīgi lieto partikulu gi kopā ar citiem palīgvārdiem: nou gi apstiprinot, nu gi mudinot, od gi atgaidoties, o gi jautājot u. tml.; apstākļa vārdiem: kūr gi, kod gi, kaif gi, kā arī vietniekvārdiem: kas gi, kūo gi, kām gi, kū gi. Par gi sk. Lgr. 700.

Izsaukmes vārds acū (dīvānām; sarunā ar bērnu), ko lieto Izvaltā, liekas aizguvums (sal. ar lei. āciū 'paldies'), jo parasti saka pāldis.

Krāslavas apkaimes izlokšņu intonāciju svārstību cēlonis, iespējams, jāmeklē leišu valodā (sk. Leikuma 1984, 83).

Visvairāk kopīgu iezīmju ir pētījamo izlokšņu un leišu valodas verbam; tas redzams disertācijas turpmākajās nodaļās. Norādes par atbilstēm ar leišu verbu sk. pētījamo izlokšņu attiecīgu verbu grupu aprakstā.

1. Daudzās kopīgās pazīmes Krāslavas apkaimes izloksnēs un leišu valodā leksikā, fonētikā, bet sevišķi morfoloģijā liecina par to senu kopību. Arī tā ir vēsturiski nosacīta.

2. Atbilstmju areāla un līmeņu noskaidrošana būtu veicama turpmākos pētījumos par latviešu un leišu valodas (izlokšņu) radniecību.

4. Latviešu literārās valodas ietekme

Bez slāvu valodām un leišu valodas Krāslavas apkaimes verba izveidē sava loma ir latviešu literārajai valodai, kaut savstarpējās sazināšanās līdzeklis pētījamā apvidū arvien vēl ir izloksne. Ārpus mācību stundām tajā sazinās Izvaltas vidusskolas, Aulejas 9-gadīgās, Sauleskalna 9-gadīgās un daļēji arī Skaistas 9-gadīgās skolas audzēkņi. Izvaltieši un aulieši, daudz mazāk krāslavieši un skaistieši, izloksnē sa-

zinās vietējās iestādēs (kantori, pagastmājā, pastā), kā arī aptiekā, veikalā, ēdnīcā, pienotavā, protams, arī fermās, kaltēs, darbnīcās. Literāro valodu pētījamā apvidū saprot visi latvieši resp. latgalieši un daļa citu tautību iedzīvotāju. Sazināties tajā nespēj tikai vecākās paaudzes teicēji, kam ir vairāk nekā 60-70 gadu. Jaunie speciālisti, kuri atgriežas dzimtajā novadā pēc mācībām, "aizmirsto" izloksni spiesti "atcerēties" aktīvai lietošanai vietējo ļaužu zobgalību dēļ. Literārās valodas runātājiem - iebraukušajiem speciālistiem no citiem Latvijas novadiem - uz vietējo runu nekāda iespaids nav. Citu tautību cilvēki, sākdami runāt latviski, lieto vietējo izloksni.

Protams, arī Krāslavas apkaimes ļaužu valodu ietekmē skolas, radio, televīzija, grāmatas un periodiskie izdevumi, ko ilgi neiespieda latgaliešu rakstu valodā, kā arī lielāka elastība iedzīvotāju migrācijā. Tāpēc labu informantu vidējā paaudzē (40-50 g.) grūti atrast. Strauji mainās sadzīvē lietojamie priekšmeti, tehnika; ļoti sarucis mājamatnieku skaits. Tas viss atstāj ietekmi uz runāto valodu.

Verbu sarakstā tiek doti arī biežāk lietojamie literārismi, kā, piem., (sa)stingt, (sa)slimt, skaust, vārīt u.c., kā arī verbu nozīmes, kas radušās literārās valodas ietekmē, kā, piem., lašēt 'lasīt (grāmatu)' u.c.

1. Krāslavas apkaimes izloksnes literārā valoda ietekmē nedaudz, turklāt nevienādā mērā atkarā no runātāju vecuma, izglītības, kā arī dzīves vietas stabilitātes. Literārās valodas nozīme nedaudz pieaug tikai pēdējā laikā.

2. Aulejā un Izvaltā, kur pamatiedzīvotāju latviešu

resp. latgaliešu īpatsvars ir lielāks, izloksne ir noturīga. Tā joprojām dominē ne tikai ļaužu savstarpējā satiksmē, bet arī dažādās valsts iestādēs.

3. Krāslavā un Skaistā, kur izloksne ir dzīva (piem., sādžās ap Sauleskalnu, Kombuļiem Krāslavā, Ezeriņiem, Kazinčiem Skaistā), tā pretojas literārās valodas ietekmei tāpat kā Aulejā un Izvaltā.

II. FINĪTĀS VERBA FORMAS

Finīto verba formu sastāvs Krāslavas apkaimes izloksnēs ir tāds pats kā literārajā valodā un citās latviešu izloksnēs (sal. ar Lgr 702-703), bet bieži atšķiras to veidošana, kas arī ir pētījuma objekts. Finīto verba formu apskats sākas ar atematisko un tematisko verbu personu galotņu (tiešo un atgriezenisko) aprakstu indikatīva tagadnē, nākotnē un pagātnē, turpinās ar laiku formu aprakstu šai pašā secībā. Ar indikatīva formām tagad sakrīt imperatīva formas. Personu galotņu apskatā par tām atsevišķi tiek runāts tais gadījumos, kad nepieciešami kādi piebildumi. Debitīvs ir indikatīva paveids, par to šeit īpaši runāts netiek, bet kondicionāla personu galotnes tiek aplūkotas šīs izteiksmes aprakstā. Pēc tā tiek aprakstītas arī relatīva formas.

1. Personu galotnes

Krāslavas apkaimes izloksnēs, tāpat kā literārajā valodā, atšķiras atematisko un tematisko verbu formu struktūra. Atematiskajiem vārdiem galotne tiek pievienota saknei, bet tematiskajiem vārdiem starp sakni un galotni ir kāds patskaņš (sal. Zinkevičius 1981, 79-80; 85). Pēc senā celma beigu patskaņa pētījamās izloksnēs izšķir trejādus tagadnes celmus: o-c., i-c. un ā-c. (Ar o- celmiem šeit un dažkārt turpmāk tiek domāti gan primārie, gan sekundārie vārdi: tīrie o-c., do-c., o-c. ar n, no-c., sto-c., io-c., tāpat arī āio-c., kas sakrituši ar ōio-c., ēio-c., īio-c. un vārdi ar -ināju.)

Personu galotņu sistēma būtībā ir vienots modelis visām laiku, arī izteiksmju, formām, t.i., vienāda (pēc formas, bet ne vienmēr cilmes) galotne tiek pievienota (vai arī formu veido bez tās) atšķirīgiem verba celmiem (sal. Zinkevičius 1981, 79).

Mūsdienās par personu galotnēm tiek saukts celma beigu patskanis (ja vien tāds ir, vsk. un dsk. 3. personā) kopā ar senās galotnes paliekām -m un -t (dsk. 1. un 2. pers.). Šai darbā darīts tāpat.

Ir lietderīgi katras tagadnes personu formas galotni aplūkot atsevišķi. Pēc tematisko verbu tiešajām galotnēm seko atgriezeniskās.

A t e m a t i s k o verbu v s k. 1. p e r s. ir -mu (← -mi, par to Lvskf 477; Lgr 704) vai -u kā tematiskajiem verbiem: asmu 'esmu', dūmu 'dodu', īmu 'ēju', ādu¹ 'ēdu'.

T e m a t i s k o verbu v s k. 1. p e r s. vienmēr ir -u. Par o-c. -u no -uo sk. Lvskf 477; Lgr 703; par ā-c. -u no -au sk. Lvskf 477; Lgr 704. P.: ceļu 'ceļu'; rāvāju 'ravēju'; siēžu 'sēžu'; bokstu 'bakstu'.

Atgriezeniskā galotne ir -ūs < -uos: ceļūs 'ceļos'; kavājūs 'kavējos'; izaguļūs 'izguļos; uzguļos'; lāizūs 'lāizos'. Par jauninājumu ā-c. refleksīvajā galotnē sk. Lvskf 477; Lgr 704.

A t e m a t i s k o verbu v s k. 2. p e r s. ir -i tikai formā esi 'esi'; pārējiem atematiskajiem verbiem

¹ Paraleli lietojamās formas ar līdzskaņa iespraudumu saknes priekšā šeit netiek dotas, jo par personu galotnēm tās papildinformāciju nedod.

šai personā galotnes nav vispār (tad celma beigu līdzskanis parasti tiek palatalizēts): I iēt//K, A, S, I(P) ât//I(P) ât 'ēd'. Par galotnes -i cilmi sk. Lvskf 477; Lgr 704-705.

T e m a t i s k o v e r b u v s k. 2. p e r s.
atšķirā no literārās valodas (par to Lvskf 478; Lgr 705) galotnes nav nevienā celmā, tātad arī sto- celmiem, o-c. ar n infiksu, kuru sakne beidzas ar t vai p, kā arī o- celmiem ar -ēt infinitīvā. P.: mīerkst 'mirksti'; krēt 'krīti'; muôc 'māki'. Par -i bijumu tomēr liecina palatalizētie beigu līdzskaņi.

Arī tīro o-c., no-c. un io-c. vsk. 2. pers. saknes beigu līdzskanis liecina par bijušo galotni -i. P.: vālc 'velc'; skriņ 'skrien'; jiuc 'jūdz'. Par -i o- celmos sk. Lvskf 477-478; Lgr 705.

āio- (arī ōio-), ēio- un īio-c. tagadnē atšķirā no literārās valodas (par to Lvskf 478; Lgr 847-848) nav zaudēts līdzskanis j, kad zudusi personas galotne -i. P.: tu runoi, vogoi, kuošai, gatavei 'tu runā, vago, kāšē, gatavo'. Piedēkļu garie patskaņi j priekšā saīsināti (par to arī LaD 286).

Atšķirīgi noformēti arī verbi ar -inā-. Tos pētījamā apvidū loka tāpat kā āio-c. (sk. arī 107.lpp.): tu skubynoi, kļupynoi, kustynoi 'tu skubini, kūpini, kustini'.

Par bijušo galotni i- celmos tāpat liecina palatalizētie beigu līdzskaņi: tić 'tici', gūļ 'guli', zīt 'dziedi'. Literārajā valodā galotne -i paturēta, par to Lvskf 478; Lgr 707; MLLVgr 681.

ā- celmu tag. vsk. 2. pers. Krāslavas apkaimē ir bez galotnes, saknes beigu līdzskanis nemikstināts: los 'lasi', ot 'adi' (sal. ar Vidsmuižas loś; Gaigalavas gāidi, soki).

Par izlokšņu un literārās valodas formām ar -i sk. Lvskf 478; Lgr 707; MLLVgr 681.

Vsk. 2. pers. atgriezeniskās formas visiem o-c. beidzas ar -îs: pinîs 'pinies'; raunîs 'raujies'; sâžîs 'sedzies'; prîcojîs 'priecājies'; auklâjîs 'auklējies'; tèirejîs 'tīries'; skubynojuîs 'skubinies'.

i- celmi tāpat šai personā beidzas ar -îs: guļîs 'gulies', kustîs 'kusties'.

â- celmiem ir galotne -ÿs: bodÿs 'badies', klâusÿs 'klausies'. Izlokšņu un literārās valodas vsk. 2. pers. atgriezeniskā galotne ir jaunināta (par to Lvskf 478; Lgr 707-708).

D s k. l. p e r s. a t e m a t i s k i e verbi beidzas ar -am, retāk - ar -om. No mūsdienu valodas viedokļa par galotni uztver -m kopā ar celma beigu patskani (sk. MLLVgr 585, 665; kā arī skolu gramatiku terminoloģiju, bet sal. Lvskf 480; Lgr 712-714). Arī šeit -am// -om sauktas par galotnēm. P.: asâm// asòm 'esam'; âdâm// âdòm 'ēdam'. Par amâ//âmâ! 'ejam' sk. 130.lpp.

T e m a t i s k o o-c. d s k. l. p e r s. visbiežāk beidzas ar -am: nasâm 'nesam'; skrinâm 'skrienam'; laužâm 'laužam'; skolojâm 'skalojam'; vodojâm 'vadājam'; ju-mejâm 'junjam'.

Galotnei -am blakus visā pētījamā apvidū patlaban vietas iekšā -om pēc â-c. parauga. Īpaši plaši tas vērojams Krāslavas, arī Skaistas izloksnē. Brīžiem jau var runāt par o- celmu paralēlformām ar -am// -om tagadnē.

Šāds -am// -om jaukums o-c. tagadnē skaidrojams ar to, ka leika gaitā pētījamās izloksnēs zuduši faktori, kas galotnes -om ieviešanos kevētu. Parasti tiek vienādotas dsk.

1. un 2. pers. galotnes. Krāslavas apkaimē dsk. 2. pers. regulārā galotne -at praktiski ir pazaudēta. Tās dažkārtējo lietošanu paši runātāji nereti uztver par nepareizu. Zūdot -at dsk. 2. personā, vairāk kļūst iespējama dsk. 1. pers. -am vietā cita galotne. Arī pag. ē- celmos plaši ieviešas -om, -ot blakus ē-celmu -om, -ot. Runātājiem rodas tieksme visur lietot -om, -ot. To balsta ā-c. ar savu stabilo -om, -ot dsk. 1. un 2. personā.

Jāpiezīmē, ka -om blakus regulārajai o-c. galotnei -am dažādās verbu grupās neieviešas vienādā mērā. Tā tag. tiro o-c. dsk. 1. pers. galotnes jauc biežāk, ja ir atšķirīgs verbu saknes vokālisms tagadnē un pagātnē. Tā, piem., lieto t. zanəm//zanòm 'dzenam', p. zynòm 'dzinām'; t. lājəm//lājòm 'lejam'; p. I liējòm//K, A, S, I(P) lājòm 'lējām'; t. capəm//capòm 'cepam', p. čāpəm vai čāpòm 'cepām'. Bet t. augəm 'augam', p. augòm 'augām'; t. bāgəm 'bēgam', p. bāgòm 'bēgām'; pretējā gadījumā abi laiki būtu vienādi. Kontekstā tomēr arī beidzamajiem tagadnē iespējama galotne -om. P.: S zyrgus sapynòm i palaižòm 'zirgus sapinam un palaižam (savā valā)'; S zyrgus pynəm iz nakc, to tuol nù-ît 'zirgus (sa)pinam uz nakti, citādi (pārāk) tālu aiziet'; A(Gr) vùolus issytòm, vàluòk vùordòm '(siena) vālus izkļiedējam, vēlāk ārdām'; A(Gr) bapka ira, nu vlersa ài vasarani i sytəm 'ir kapinēmā dzelzs, (uz tās) no augšas ar āmuriņu (tad) arī sitam'.

Visbiežāk nekas netraucē ieviesties formām ar -om arī o- celmos ar n, tāpēc tagadnē krèitəm//krèitòm 'kritam'; no- celmos (plàunəm//plàunòm 'plaujam'); sto- celmos (slèikstəm//slèikstòm 'slikstam'); io- celmos (kuļəm//kuļòm 'kuļam').

Tāpat jaukta tiek sekundāro o-c. dsk. 1. pers. galotne

-am ar -om. Šeit tātad dsk. 2. personā zaudēta regulārā galotne -at, un ar citādu piedēkli noformētā pagātne ļauj pareizi saprast, par kuru laiku ir runa. Tāpēc tagadnē lieto āukļājəm//āukļājòm 'auklējam'; malojəm//malojòm 'melojam'; sukojəm//sukojòm 'sukājam' u. tml.

Vienīgi īio-c. verbi dsk. 1. pers. parasti patur galotni -am, jo citādi tagadne sakristu ar pagātņi. Tā t. mīgžəjəm 'mežģījam', p. mīgžəjòm 'mežģījām'. Arī kontekstā atkāpes no normas šiem vārdiem ir retākas nekā primāriem o- celmiem.

i- celmu tagadnē blakus regulārajai galotnei -im pētījamā apvidū lieto arī -am vai, retāk, -om, piem., tićim : tycəm//tycòm 'ticam'.

ā- celmi dsk. 1. pers. parasti beidzas ar -om: doròm 'darām', klāusòm 'klausām'. Tai blakus dažkārt lieto o-c. galotni -am, gan daudz retāk nekā -am vietā runā -om. ā-c. galotnes -om noturīgumu apliecina fragments no izvaltietes Z. Japinas stāstījuma par Vasarassvētkiem: da Šāptòm (mežs) nešəm. ka da-ît Osorys svātki (!), izverəm spani, pa solu (losòm) pīnu, ūlys - kārzi. nūnasəm, gūnkuri sa:kurəm, tū (1) āikynai pīnu tū, ūlipiku sūdòm. ližəiku pīsanasəm, viši tū ādəm. i pīnu, kruškys acanasəm, žeròm (!). dōncojəm i ži- žəm, i skrāidòm. Galotni -om ā- celmiem noturēt palīdz dsk. 2. pers. ar -ot. Par jauninājumiem verba dsk. 1. pers. sk. Leikuma 1982, 60.

Atgriezeniskās formas vīr. un siev. dzimtes dsk. 1. personā [par citādu iespēju (arī dsk. 2. personā) sk. Kauļiņš 8-9] beidzas ar -miēs// -mās, kā priekšā tiek paturēts tiešo verbu celma beigu patskanis -a-, -i- vai -o-: I nasa- miēs//K, A, S, I(P) nasamās//K, S nasomās 'nesamies'; I tu-

rimîês : turîmîês//K, A, S, I(P) turîmâs : turâmâs//K, S turômâs 'turamies'; I kosomîês//K, A, S, I(P) kosomâs 'kasāmies'. Tātad tag. i- celmi atšķirā no literārās valodas atgriezeniskā formā (kas gan saziņā nav izplatīta) patur celma beigū patskani -i-: I sasakustîmîês// K, A, S, I(P) sasakustîmâs 'sakustamies': I švæikstîmîês// K, A, S, I(P) švæikstîmâs 'sačukstamies'.

Par refleksīvās galotnes vēsturi plaši Lgr 712-714.

D s k. 2. p e r s. a t e m a t i s k i e verbi beidzas ar (reti) -at//-it, verbs iet arī ar -tâ. No mūsdienu valodas viedokļa par galotni uztver -t kopā ar celma beigū patskani (sk. MLLVgr 585; kā arī skolu gramatiku terminoloģiju, bet sal. Ivskf 480-481; Lgr 714-715; MLLVgr 666).

Sal. ar teikto par dsk. 1. pers. P.: asat//esit//äsit 'esat'; dûdat//dûdit 'dodat'. Vienīgi verbam iet saglabāta atematiska forma ar galotni -tâ imperatīvā, ko patlaban jaucot lieto arī indikatīvā: I äjît//äitâ//K, A, S, I(P) äjît//äitâ 'ejat un ejiet!'.
äjît

T e m a t i s k o verbu d s k. 2. p e r s. lielākai o-c. daļai ne tikai imperatīvā, bet arī indikatīvā beidzas ar -it: vädît 'vedat un vediet!'; laužît 'laužat un lauziet!'; dõncojît 'dancojat un dancojiet!' u.tml. Līdzīgi, piem., arī Preiļos, sk. FBR IV 100. Par -it iespējamo cilmi sk. Lgr 846.

Galotnes -it ekspansiju pētījamā apvidū varēja veicināt vairāki apstākļi. Pirmkārt, senie tag. i- celmi, kuru kādreizējais īpatsvars verbu sistēmā spieda tiem pielāgoties arī o-c. verbus. Otrkārt, Krāslavas apkaimes o- celmu beigas labāk nekā literārajā valodā rāda kādreizējās galotnes -i klātbūtni vsk. 2. personā. Visbeidzot -it balsta arī nākot-

nes dsk. 2. pers., kas vienmēr beidzas ar -it'.

Agrākā indikatīva galotne -at nedaudz saglabāta Skaistā: krēitat 'krītat', nasat 'nesat', vadat 'vedat', cepat 'cepat'. Krāslavā patlaban esmu fiksējusi galotni -ot (← -at visdrīzāk citu formu ietekmē): jamot 'ņemat', ņejot 'kuļat sviestu'. Blakus šādām indikatīva formām imperatīvu vienmēr lieto ar galotni -it'. Ka formu ar -at pētījamā apvidū bijis vairāk, liecina piezīme FBR XII 39 un piemēri FBR XII 40 un FBR XV 45, kur -it'//-at, kā arī kaimiņu izlokšņu dotumi (piem., Ezerniekos -at ir vienīgā indikatīva galotne, bet imperatīvā jau -it'//-at). Par indikatīva un imperatīva dsk. 2. pers. galotnes vēsturi sk. Lgr 888-891.

Sekundārajiem o- celmiem kā indikatīvā, tā imperatīvā dsk. 2. pers. paralēli lieto formas ar -it' un -tā (sk. arī 132.-133lpp.), piem., vāļājit'//vāļāitā 'velējat un velējiet!'; mozgojit'//mozgoitā 'mazgājat un mazgājiet!'; sūļejit'//sūļeitā 'sālāt un sāliet!' u.tml. Dsk. 2. pers. ar -tā biežāk dzirdama plašāk lietojamos verbos brīvā sarunā ar dažāda vecuma informantiem, pat tais gadījumos, kad informants noliedzis šādas formas esamību viņa izloksnē (kā, piem., 1987.g. vasarā Skaistā sarunā ar I.ļaksu, kad pēc noliedzošas atbildes sarunas sākumā sekoja jautājums kūojòm stāigoitā? 'vai kājām ejat?', bet pēc tam arī piedāvājums ļāitā pīņāpi! 'lejiet pienīpu!').

Tā kā sekundāro o-c. atgriezeniskās formas veidotas blakus formām ar galotni -it' (mozgojit' - mozgojit'/iēs'//-ās'), jādomā, ka dsk. 2. pers. ar -tā ir jaunāka blakus regulārajai, kas beidzas ar -it'.

Formas ar -te latviešu dialektoloģijā pagaidām nav aprakstītas. Lai pareizi noteiktu to cilmi, vispirms jāno-

skaidro, cik plašā areālā šādas formas ir izplatītas.

Dsk. 2. pers. ar -tā verba sistēmā varētu būt ienākusi dažādi. Iespējams, ka tā vispirms radusies imperatīvā pēc I āitā//K, A, S, I(P) aitā parauga. Šī bieži lietojamā imperatīva forma verbam iet dsk. 2. personā ir vienīgā. To biežāk lieto arī indikatīvā. Tātad izskanās -āitā, -eitā, -oitā sekundārajiem o- celmiem blakus izskanām -ājit, -ejit, -ojit varēja sākt lietot tāpat kā āitā//aitā blakus ājit//ajit.

Jāpiezīmē, ka līdzīgas formas iespējamās arī leišu valodas izlokšņu imperatīvā, piem., dainūojte 'dziediet!' (sk. Lied 374); bēginėjte 'skrieniet!' (sk. Kazlauskas 1968, 384). J.Kazlauskas un J.Kardelīte (Kardelytė 92) runā par iespēju leišu val. izlokšnēs veidot imperatīva dsk. 2. pers. no vsk. 2. personas, pievienojot -te.

Līdzīgas formas plaši izplatītas arī slāvu valodās. Krievu valodā (par to, piem., Ргр 621; Срляз 213; Белоусов 152-153) imperatīva dsk. 2. personu veido, afiksu -te pievienojot vsk. 2. pers. formai: неси - несите! 'nes - nesiet!'; говори - говорите! 'runā - runājiet!', tāpat arī мой - мойте! 'mazgā - mazgājiet!'; шагай - шагайте! 'soļo - soļojiet!'. Līdzīgi arī poļu valodā (sk., piem., Тихомирова 97), kur vsk. 2. personai pievieno galotni -cie: bierz - bierzcie! 'ņem -ņemiet!'; krzyknij - krzyknijcie! 'kliedz - kliedziet!'.
i- celmiem dsk. 2. pers. vienmēr ir galotne -it: gulit 'gulat un guliet!', zīdit 'dziedat un dziediet!' u.tml.

ā- celmiem ir galotne -ot. Tā veidota pēc dsk. 1. pers. -om parauga ar vokāli o pirms senās galotnes -t: būorstot 'bārstāt un bārstiet!'; krotot 'kratāt un kratiet!'. Tomēr arī ā-c. dsk. 2. pers. dažkārt var dzirdēt galotni -it: so-

kit 'sakāt un sakiet!', dorit 'darāt un dariet!'. Iespējams, ka ar laiku arī ā-c. būs tāda pati galotne kā i- un o- celmiem. Jāpiebilst, ka ā- celmu dsk. 2. pers. ar -it dažās augšzemnieku izloksnēs jau tiek lietota kā indikatīvā, tā imperatīvā, piem., Varakļānos odit 'adāt un adiet!', Preiļos dorit 'darāt un dariet!'.

Atgriezeniskās formas vīriešu un sieviešu dzimtē (sal. ar teikto par refleksīvo dsk. 1. pers.) beidzas ar -tiēs// -tās, kā priekšā ir tas pats patskanis, kas tiešajiem verbiem, piem., I laužitiēs//K, A, S, I(P) laužitās 'laužaties un lauzieties!'; I gulītiēs//K, A, S, I(P) gulītās 'gulaties un gulieties!'; I krototiēs//K, A, S, I(P) krototās 'kratāties un kratieties!'. Tātad -it- ekspansija attiecas arī uz refleksīvajiem verbiem.

Par refleksīvās galotnes vēsturi plaši Lgr 714-715.

A t e m a t i s k o verbu kopīgā abu skaitļu 3.
p e r s. beidzas ar -a verbam būt - ira 'ir' (par šo formu tuvāk 50.lpp.). Atematiskā verba iet 3. personā ir jauninājums, proti, izlokšņu ît<iet (< *ieta; par to DI III₂, 275). ât 'ēd' un dût 'dod' ir bez galotnes.

T e m a t i s k o verbu o- celmiem Krāslavas apkaimē, tāpat kā literārajā valodā (par to Lvskf 479; Lgr 709; sal. arī MLLVgr 683), abu skaitļu 3. pers. forma ir bez galotnes: nas 'nes'; kļīc 'kliedz'; kōlst 'kalst'. Vienīgi verbam mācēt blakus lieto muōk un muōka, varbūt jaucot ar mācīt.

Sekundāro o-c. 3. pers. ir tāda pati kā vsk. 2. pers.: jīs, jei, jī, jūos mozgoi, vāļāi 'viņš, viņa, viņi, viņas mazgā, velē', tāpat kā tu mozgoi, vāļāi 'tu mazgā, velē'. Starpība 2. un 3. personas izrunā nav saklausāma.

i- celmu beigu līdzskanis lielākajā verbu daļā tiek

mīkstināts (sk. arī tag. i- celmus 92. lpp.): tic 'tic', peikst 'pīkst', zīt 'dzied'. Sal. ar Ancīti 135.

ā- celmu 3. pers. saskan ar literāro valodu un beidzas ar -a: losa 'vāc; lasa'; būorsta 'bārsta'. Sal. ar Lgr 709.

Refleksīvās formas o- celmiem beidzas ar -ās: nasās 'nesas'; kāunās 'kaujas'; jūzās 'jūdzas'; mozgojās 'mazgājas'; vāļājās 'velējas'.

i-c. 3. pers. refleksīvās formas beidzas ar -īs: kustīs 'kustas'; āizapzīs 'ieniezas'. Formas ar -īs < -iēs ir jauninājumi vecāku -is vietā (par to Lgr 904; LaD 379), tomēr tās joprojām palīdz nošķirt kādreizējos tag. i-c. no o- resp. ā- celmiem. Piemēri plašākā kontekstā: A aūdakly iza-
balīs 'audekli izbalo'; I vacāistās jōu nāizagulīs 'vectēvs jau nu neaizguļas'; I āiskūr, i kurīs 'iekur, un kuras'; S cīs žārt gribīs 'loti gribas dzert'; K pa slapnu plōnckuōtīs nasagribīs 'pa slapju negribas šlakstināties'. Sk. arī pie i-c. 93.-94. lpp.

ā-c. 3. pers. refleksīvās formas parasti beidzas ar -uōs: klāusuōs 'klausās'; losuōs 'lasās'. Par ā-c. 3. pers. ar -ās, kam atbilst pētījamā apvidus -uōs, sk. Lgr 127.

Izvaltas ziemeļos un A(Gr) ā- celmi reizēm beidzas tāpat kā o-c.: mūkās 'mokās', klāusās 'klausās', vūicās 'mācās'. Te acīmredzot citu izlokšņu iespāids, jo arī Naujenē tag. 3. pers. ā- celmus runā ar -ās: sýrdās 'sirdās', dāuzās 'dauzās', nasaklāusās 'neklausās'. Ezerniekos, piem., mūkās // mūkuōs 'mokās'.

Nākotnē personu galotnes visiem verbiem ir vienādas.

A t e m a t i s k o verbu locīšanu tuvāk sk. 110. lpp.

V s k. 1. p e r s. galotne vienmēr ir -u; atgriezeniskie verbi beidzas ar -ūs: vīlkšu, vīlkšūs 'vilkšu,

vilkšos'; mozguošu, mozguošūs 'mazgāšu, mazgāšos'.

V s k. 2. p e r s. ir galotne -i; atgriezeniskie verbi beidzas ar -îs: câîsi, câîsîs 'celsi, celsies'; râusteiši, râusteîsîs 'raustîsi, raustîsies'.

D s k. 1. p e r s. tiešie verbi beidzas ar -îm, atgriezeniskie - ar -îmiês vai -îmâs: skrišîm 'skriesim', I skrišîmiês//K, A, S, I(P) skrišîmâs 'skriesimies'; skoluošîm 'skalosim', I skoluošîmiês//K, A, S, I(P) skoluošîmâs 'skalosimies'.

D s k. 2. p e r s. tiešie verbi beidzas ar -it', atgriezeniskie - ar -itiês vai -itâs: lâusît 'lâusiet', I lâusîtiês//K, A, S, I(P) lâusîtâs 'lâusieties'; voduošît 'vadâsiet'; I voduošîtiês//K, A, S, I(P) voduošîtâs 'vadâsieties'. Cita starpā, literārās valodas -iet kā normatīvais variants parādījās 1938.g., līdz tam arī tur bija -it (sk. Pareizr. v. 1938). Ka jaunākajām formām nav priekšrocību, sk. Bendiks 126-128.

V s k. un d s k. 3. p e r s. tiešajiem verbiem galotnes nav, atgriezeniskie beidzas ar -îs: skrišîs, skrišîsîs 'skries, skriesies'; I tîciês, tîciêsîs//K, A, S, I(P) tîcâs, tîcâsîs 'ticēs, ticēsies'; bûorsteišîs, bûorsteišîsîs 'bārstîs, bārstîsies'.

Pagātnē personu galotnes atematiskajiem un tematiskajiem verbiem ir vienādas. A t e m a t i s k o verbu locīšanu tuvāk sk. 113.-114. lpp. Galotnes atšķiras p r i m ā r i e m t e m a t i s k a j i e m pag. ā- un ē- celmiem. Sal.: krytu, kryty; krytòm, krytot; kryta no krist un sāuču, sāuci; I sāučām//K, A, S sāučòm, I sāučât//K, A, S sāučöt; sāučä no saukt.

Literārajā valodā vairs nav pag. ē- celmu (sal. ar

MLLVgr 683; par tiem tuvāk pētījamās izloksnēs sk. 113., 115. u.c. lpp.). ē-c. daļēji zuduši arī pētījamā apvidū. Ar literāro valodu morfoloģiski saskan vsk. 1. un 2. pers. galotne.

V s k. 1. p e r s. ir galotne -u, kas radusies tāpat kā tag. ā- celmu -u (par to Lvskf 477; Lgr 704): lyku 'liku'; lašeju 'lasīju'; gulēju 'gulēju'.

Refleksīvie verbi beidzas ar jauninātu galotni -ûs < -uôs (par to Lgr 903): vylkûs 'vilkos'; grûzejûs 'grozījos'; kustlējûs 'kustējos'.

V s k. 2. p e r s. beidzas ar -i vai -y atkarā no celma beigu līdzskaņa: bluôvi¹ 'blāvi'; syty 'siti'; I, A zogy²//K, S zogi 'zagi'; I, A lyky²//K, S lyki 'liki'; prasēji 'prasīji'; vļeteji 'vētīji'; dūnavy³ 'domāji'; malavy⁴ 'meloji'. Par galotnes vēsturi sk. Lvskf 478; Lgr 707.

Pag. ē- celmiem un verbiem ar j celma beigās vsk. 2. pers. refleksīvā forma ir -îs, pārējiem - parasti -ÿs: kruôvîs 'krāvies'; prasējîs 'prasījies'; sytÿs 'sities'; zogÿs 'zagies'; mozgavÿs 'mazgājies'.

D s k. 1. p e r s. ā- celmiem beidzas ar -om, ē-c. - ar -öm//-äm//aiz r arī -am: lykôm 'likām'; svaidejôm

¹ ē- celmiem vsk. 2. personā vienmēr ir galotne -i.

² K un S aiz k un g runā -i, I un A - -y.

³ Sekundārajiem ā- celmiem aiz v parasti ir galotne -y (par to arī FBR XII 41 ar piemēriem); dažreiz tiek lietots -i (piem., K izmozgâvi 'izmazgāji'; I padurnavovi 'padraiskojies'), iespējams, pēc analogijas ar pag. ē- celmiem, kam sakne beidzas ar v, vai kaimiņu izlokšņu iespaidā.

⁴ Par -av-, -âv- vai -ov- piedēkli sk. 121. lpp.

(//svaidīem) 'svaidījām'; I bluovām//K, A, S bluovòm 'blāvām'. Par galotnes vēsturi sk. Lvskf 480; Lgr 884-885.

Atgriezeniskie verbi beidzas ar -miēs vai -mās: I lykomiēs//K, A, S, I(P) lykomās 'likāties'; I svaidejomiēs//K, A, S, I(P) svaidejomās 'svaidījāties'; I nūsablūovāmiēs//I(P) nūsablūovāmās//K, A, S nūsablūovòmās 'noblāvāties'.

D s k. 2. p e r s. ā- celmiem beidzas ar -ot, ē-c. - ar -öt//-ät//aiz r arī -at: sytot 'sitāt'; darejot (//retumis darlet) 'darījāt'; I lūovāt//K, A, S lūovöt 'lāvāt'. Par galotnes vēsturi sk. Lvskf 480; Lgr 884-885.

Atgriezeniskie verbi beidzas ar -tiēs vai -tās: I sytotiēs//K, A, S, I(P) sytotās 'sitāties'; I darejotiēs//K, A, S, I(P) darejotās 'darījāties'; I lūovātiēs//I(P) lūovātās//K, A, S lūovötās 'lāvāties'.

Primāro ā-celmu v s k. un d s k. 3. p e r s. beidzas ar -a, ē- celmu - ar -ä (< -e). Par 3. pers. vēsturi sk. Lvskf 479; Lgr 709-710.

Sekundāro ā-c. (-ējā-, -ījā-, -avā-, -ovā- vai -āvā- celmu) pagātnē ir galotne -a: syuteja 'sūtīja'; vogava 'vagoja'.

Primāro un sekundāro pag. ā- celmu tā sauktajām īsajām formām galotnes nav: I skriē//K, A, S, I(P) skrā 'skrēja'; syutīe 'sūtīja'; kāltīe 'kaltēja'. Par tām plašāk 119.-120. lpp.

Refleksīvo pag. ā-c. 3. pers. beidzas ar -uōs (par galotni Lgr 904): tynuōs 'tinās'; vodavuōs 'vadājās'; pēlnejuōs 'pelnījās'; I turīejuōs//K, A, S, I(P) turājuōs 'turējās'; kratejuōs 'kratījās'. Izvaltas ziemeļos šādiem vārdiem dažkārt dzirdama galotne -ās, piem., jòu màp vyss àizamīersās 'man jau viss aizmirsās'.

Pagātnes ē-c. 3. pers. beidzas ar -iēs (par galotni Lgr 904): sāziēs 'sedzās'; mīziēs 'spiedās, miedzās'. Kur pag. ē-c. pāriet ā- celmos (par to tuvāk 116.-117. lpp.), atgriezeniskā galotne ir -üôs: bāizüôs 'beidzās'; svīdüôs 'sviedās'.

Pārskatu par visām personu galotnēm sk. pielikumā 5., 6., 7. lpp.

1. Atematisko verbu senākās personu galotnes tikpat kā nav paglābtas. To atliekas redzamas dažās verbu būt, iet, dot personu formās, turklāt verba iet atematiskās formas indikatīvā sakrīt ar senajām imperatīva formām. Šķiet, ka tieši verba iet imperatīva dsk. 2. pers. palīdzējusi ieviesties līdz šim neaplūkotām indikatīva primāro un sekundāro verbu formām ar -tā.

2. Tematisko verbu tag. vsk. 2. personas palatalizētie beigu līdzskani labāk nekā literārajā valodā liecina par sekojušo galotni -i tīrajos o-c., no-c. un io- celmos. o- celmos ar n, sto-c., kā arī o- celmos ar -ēt infinitīvā atšķirā no literārās valodas par -i bijumu liecina vairs tikai palatalizācija. ā- celmos galotne zudusi bez pēdām (acīmredzot velārās saknes un pārējo personu galotņu dēļ), ar to pētījamās izloknes atšķiras arī no citām augšzemnieku izloksnēm.

3. Sekundāro o-c. verbu vsk. 2. un abu skaitļu 3. personā atšķirā no literārās valodas nav zaudēts līdzskanis j, kad zudusi personu galotne. Piedēkļu patskani j priekšā saīsināti.

4. Pētījamās izloksnēs vērojama galotņu -am un -om izlīdzināšanās tag. dsk. 1. personā. Regulārā galotne kā vieniģā saglabājas tais gadījumos, kad tās maiņas dēļ varētu

tikt sajauktas laiku formas. -am jaukumu ar -om sekmē verbu galotņu sistēma kopumā.

5. Dsk. 2. personā vērojama galotnes -it' ekspansija, acīmredzot kādreizējā tag. i- celmu ipatsvara dēļ. Galotni -it' patlaban lieto visu vēsturisko celmu (izņemot ā-c.) tag. dsk. 2. personā indikatīvā un imperatīvā. Regulārā o- celmu indikatīva galotne -at patlaban tikpat kā izzudusi.

6. Sekundāro, kā arī primāro (ar -ej- saknē) o-c. dsk. 2. personā lieto paralēlformas ar -it'//-tā. Formas ar -tā verba sistēmā varētu būt ienākušas dažādi un acīmredzot vispirms sāktas lietot imperatīvā, tad indikatīvā. Līdzīgas imperatīva formas dsk. 2. personā ir leišu izloksnēs, kā arī krievu un poļu valodā.

7. Refleksīvo verbu dsk. 1. personā parasti tiek paturēts tiešo verbu celma beigu patskanis -a-, -o- vai -i-. Pēdējais, tāpat kā refleksīvā 3. persona, apliecina tag. i- celmu saglabājumu pētījamās izloksnēs.

8. Nākotnes 3. pers. beigu -s' liecina par sekojušo -i.

9. Pētījamo izlokšņu nākotnes dsk. 2. pers. balsta literārajā valodā vērojamo tendenci galotni -iet aizstāt ar -it, kas ir pareizāka no galotņu kopējās sistēmas viedokļa (-ot blakus -om, -āt blakus -ām un -it blakus -im).

10. Pagātnē vēl tiek šķirtas primāro ā- un ē-c. galotnes, kaut arī pēdējiem ir tendence pāriet ā- celmos.

2. Laiku formas (aktīvs, indikatīvs)

2.1. Tagadne

2.1.1. A t e m a t i s k i e v e r b i

Krāslavas apkaimes izlokšņu runātāji pazīst tos pašus atematiskos verbus, kas ir latviešu lit. val. un citās izlokšnēs, bet atematiski veidotas tag. formas pa daļai tur sastopamas tikai verbiem byūt 'būt', īt 'iet' un dūt 'dot'.

Tag. formas verbam byūt pētījamās izlokšnēs veido šādu paradīgu¹: vsk. 1. asmu, asu; I,K,S arī - iru, jiru; 2. eši; S arī - eš, aš; dsk. 1. asəm, asòm; S arī - asməm; 2. ešit; K, S arī - asat; A arī - asit, äsit; 3. ira, ir, jira, jir, iraîda², jiraîda, iraîdyna, jiraîdyna. Noliegtās formas: nà-asmu, nà-asu; na-eši; nà-asəm, nà-asòm; na-ešit; na, na-vâ, navaiîda², navaiîdyna, na-ir.

V s k. 1. p e r s. visās izlokšnēs visbiežāk lie-

¹ Aplūkojamo piemēru secība šeit un turpmāk ir vienāda: pēc vsk. 1. un 2. pers. seko dsk. 1. un 2. pers., tad kopīgā abu skaitļu 3. pers. (dsk. 3. personu aizstājusi vsk. 3. pers.; par to un cēlopiem sk. Lgr 711, Иванов 75-83; Zinkevičius 1981, 83; Erhart 126-130; Красухин 166-167). Ja blakus tiek minētas vairākas formas, pirmā tiek dota visām četrām pētījamām izlokšnēm kopīgā forma, tad seko pārējās, ar lielo sākuma burtu pirms piemēra (vai teikuma) norādot, no kurienes tas ir. Ja blakus doti vairāki piemēri no vienas izlokšnes, norāde par izlokšni netiek atkārtota.

² Izvaltā arī -aiîd- šeit un turpmāk.

tojamā forma ir asmu. Lgr 717 to min no K; no K, A, S to min FBR XII 42, no S arī FBR XV 41. Taču mūsu dienās tā nav vienīgā. P.: I ās jòu asmu poša vacuôkùo 'es jau esmu pati vecākā'; K Rèigâ vâl nà-asu bëjus' 'Rīgā vēl neesmu bijusi'; S navasala jiru, vaca 'esmu slima, veca'.

Forma asmu gan veidojuma, gan galotnes ziņā saskan ar lit. val. formu; par to Lgr 704. Ar daudzām citām izlokšnēm saskan forma asu; par to Lgr 718. 3. pers. ietekmē radusies forma iru resp. jiru K, S un I. Vai šādas formas kur sastopamas arī ārpus šīm trim izlokšnēm, rādīs ZA Valodas un literatūras institūta gatavojamais "Latviešu valodas dialektu atlants" (225. jaut.).

Tādējādi par savdabīgu I, K un S izlokšnes jauninājumu pagaidām uzskatāmas formas iru resp. jiru.

V s k. 2. p e r s. visās izlokšnēs lietojamā forma ir esī. Veidojuma ziņā tā neatšķiras no lit. val. formas; par to Lgr 704-705 un 717. No K, A un S to min arī FBR XII 42. Formu as, ko FBR XV 41 min no S, pašai nav izdevies dzirdēt. Sal. ar esī Eversmūižā, sk. FBR VI 44. Par a-Ēndzelīns Lgr 57. Jāšaubās, vai Skaistas izlokšnes es resp. as būtu no ^ʀes-si, sk. Lgr 705. Drīzāk jādomā, ka te zudis -i gluži kā o-c. vsk. 2. pers. formā. Par to sk. 34. lpp. Šādas formas der papētīt plašākā areālā. P.: S Apā, tu tî es? 'Anna, vai tu tur esi?'; I kas tu esi pâr cylvaku? 'kas tu esi par cilvēku?'.
D s k. 1. p e r s. visbiežāk lieto formu asəm; arī FBR XII 42 no K un FBR XV 41 no S min asəm. P.: I pi vîna, pi ùtra nà-asəm školâ guojuš 'ne viena, ne otra neesam skolā gājušas'; S mās vîna goda asəm 'mēs esam vienā gadā dzimušas'.

Visās pētījamās izloksnēs lieto arī formu asòm (ar ā-c. galotni). No A un S, uz ko atsaucas Endzelīns Lgr 717, to dod jau FBR XII 42. P.: I nu jòu nà-asòm pikaîdi leli grîcîpîky 'neesam jau nu nekādi lielie grēcinieki'.

Vienīgi Aulejā dzirdēts jauninājums asmàn, kam pamatā vsk. 1. pers. forma: stypuôci treîs mäs asmàn 'stiprāki trīs mēs esam palikuši'. Sal. ar Raipoles asmom Lgr 718.

D s k. 2. p e r s. parasti lieto formu esît, piem., S navaru isstuošteît, pâr tû ka jiûs na-esît aûdîejîs 'nevaru izstāstīt, tāpēc ka jūs neesat audējas'.

FBR XII 42 no K un FBR XV no S reģistrēta forma asat, kas atbilst pēc veidojuma lit. val. formai esat. Par to Lgr 717. Tikai fonētiski atšķirīga no parastā esît ir FBR XII 42 no A dotā forma asît un reģistrētā äsît. Sal. ar Preiļu asit // esit FBR VIII 18. J. Endzelīns formu esit, kas sastopama daudzās izloksnēs, uzskata par radušos vsk. 2. pers. formas ietekmē; par to Lgr 717-718.

3. p e r s., kas kopīga abiem skaitļiem, aprakstāmo izlokšņu runātāji lieto vairākas formas. Visvairāk izplatītā ir forma ira. Par šādu formu Lgr 718. Plaši tiek lietota arī forma ir. P.: A runàva, ka avîzî ira beîs 'runāja, ka avīzē esot bijis'; I tāu kàunc îr òi nau? 'tev kauns ir vai nav?'; K ira bišu krâslâpi dèl cãrmu 'ir biškrēslīpi priekš, resp., pret cērmēm'; S óik jîusu tã ira? 'cik jūsu te ir?'.
Tāpat var veidot arī noliegto formu, pievienojot tikai negāciju, piem., A bruoîi soka: "is na-îr vasàls." 'brāļi saka: "viņš nav vesels."

Par leišu yrà cilmi, atsaucoties arī uz latviešu 3. pers. formām ira, ir, sk. Станг 285-289; Иванов 75-81; Степанов 4-11; Красухин 161, 168-169.

Formām ira un ir blakus bieži lieto jira un jir: K mù-
sa jira, adbràuc 'māsa ir, atbrauc'; I pi maņi vāļ naskur
ira lelùo skora tēi. varu parùodeit', kaīda jēi jir 'man vēl
kaut kur ir tas lielais lakats. Varu parādīt, kāds tas ir'.
Kā rāda jēi jir blakus naskur ira, līdzskani j runātāji sā-
kumā varbūt piesprauž hiāta novēršanai. Endzelīns pat pie-
ļauj iespēju, ka jir varētu būt abstrahēts no *ne-j-ir, sk.
Lgr 719. Pētījamā apvidū tomēr ir arī na-ir.

Retāk, gandrīz tikai vecākās paaudzes runā, dzirdamas
formas iraīdyna, jiraīdyna, piem., I vysaīdu ļaužu iraīdyna
'ir visādu ļaužu'. Dzird arī īsākas formas - iraīda, jiraī-
da. Šādas formas lieto arī Andrupenē un Viļānos, sk. ADT ji-
raīda (12., 19.) no Andrupenes, iraīda (148.) no Viļāniem.
Tām līdzīga ir iraīdenās, ko skaidrojis Milenbahs, sk. Tei-
kums 27.

-aid- šīs formas dabūjušas no noliegtās formas navāida,
navāīdyna. Īsti skaidra nav tālākā paplašinājuma rašanās.
Sal. šai sakarā Pildas formu jeraīdana FBR XIII 46.

Varbūt to varētu būt veicinājuši tādi adverbji kā,
piem., Izvaltas agruōk/yn// -yn blakus agruōk 'agrāk', tyvuō-
k/yn// -yn blakus tyvuōk 'tuvāk', tūoļuōk/yn// -yn blakus tūo-
ļuōk 'tālāk', šenuōk/yn// -yn blakus šenuōk 'senāk', kas at-
vasināti ar -yn resp. -yn no komparatīva (sal. LaD 398 par
Kalupes adverbiem ar -en-: Rūke 1939, 394 par Višķu adver-
biem ar -en). Šādi darina arī citus adverbis: I tūrāizīn
blakus tūrāis 'toreiz', smagīn blakus smagī 'ļoti', tātyn,
tātīn blakus tāt (< tagat) 'tagad', tūlāik/yn// -yn blakus
tūlāik 'tolaik'; S piečuōkyn blakus piečuōk 'vēlāk'; K kluō-
tyn blakus kluōt 'klāt'; S dāužuōkyn blakus dāužuōk 'vai-
rāk'. Paplašinātās verbu un adverbis formas raksturīgas gados

vecākiem teicējiem. Biežāk tādas dzirdamas Izvaltā. Par iespēju verbu 3. pers. formas paplašināt ar -en- adverbu iespaidā sk. arī Teikums 27, minot adverbus tagaditenās, tūlitenās. Sk. arī Leikuma 1988¹, 66-67.

Noliegtajām 3. pers. formām ir vairāki paralēli varianti: nau, navâ, navâda, navâdyna. P.: S vysu nakti nikaîdys guliêšonys nau 'visu nakti nav nekādas gulēšanas'; A i plužâ žîžu, tik spâka vîp navâ 'arī tagad dziedu, tikai spēka gan vairs nav'; K tân i ratâna ustobâ navâdyna 'tagad (pat vēr-
pjamā) ratiņa istabā nav'; I navâdyna nîkùo taîda çudna piertî 'nav nekā tāda jocīga pirti'; S jîm navâda savu bârnu 'viņiem nav savu bērnu'.

Visām šīm formām pamatā ir nevaid, par ko Lgr 718. Jāmin, ka navâ sastopams arī Piebalgā, Apukalnā un citur, sk. Lgr 719. No Pildas zināma forma navaidan, no Abavas vidusteces - nevaidenās (sk. Lgr 719). Krāslavas apkaimes navâda, navâdyna šīm formām gan līdzinās, bet nav pilnīgi identas veidojuma ziņā.

Par vaid iespējamo cilmi sk. Lgr 719-720. Citādi to tiecas skaidrot J. Stepanovs (Степанов 11).

Bez tam (ar nozīmi 'atrodos, mēdzu būt' vai kādu citu esamības niansi) kā citās augšzemnieku izloksnēs (par to Lgr 748) Krāslavas apkaimē pēc no-c. parauga lieto šādas verba būt formas: byûnu, byûp; byûnâm//byûnòm, byûpit; byûn (sal. ar lei. bûna); ar negāciju nabyûnu, nabyûp; nabyûnâm//nabyûnòm, nabyûpit; nabyûn. Lietošanā tās ir parastas: K zîm adbrâucu, tâ pabyûnu 'pa ziemu atbraucu, te padzīvoju'; A tân jòu pa sâtu byûnu 'tagad parasti esmu mājās'; I izasutynoi, izabyûp, kaî cylvêks pâc plerc 'izsviedrējies, nomazgājies, kā cilvēks (esi) pēc pirts'.

Verbam î^t 'iet' pētījamās izloksnēs ir šāda tag. paradigma: î^{mu}, I un A arī î^mu, î^{nu}, A, S - î^mu, S, A arī aju, I - āju; K, A, S, I(P) ai, I ai; î^mam, î^mòm, I arī î^mam, î^mòm, A, S arī î^mam, î^mòm, I, A arī îⁿam, îⁿòm, K, A, S, I(P) ajòm, ajàm, I ajòm, ajàm; K, A, S, I(P) aitā, I aitā; K, A, S, I(P) arī ajit^t, I ajit^t; ît, jît. Noliegtās formas: na-î^{mu}, najî^{mu}, I, A arī na-î^{nu}, K, A, S, I ņaju, ņaju; ņai, ņai, K, A, S, I(P) arī nà-ai, nà-ai, I na-ai, K, A, I, S najai; na-î^mam, najî^mam, na-î^mòm, najî^mòm, ņajam, ņajòm, ņajàm, ņajòm, I, A arī na-îⁿam, na-îⁿòm, K, A, S, I(P) arī nà-ajòm, nà-ajàm, najājàm, najājòm, I na-ajàm, na-ajòm; ņaitā, ņaitā, ņajit^t, ņajit^t, I arī na-ajit^t, najajit^t, K, A, S, I(P) na-ajit^t, I na-ajit^t; na-ît, najît.

Par verba iet atematiski veidotajām formām latviešu izloksnēs publicēts M.Rudzītes raksts (1970, 418-429). Tanī ir arī Krāslavas apkaimes izlokšņu dotumi un to skaidrojums. Taču līdzšinējās ziņas ir papildināmas.

V s k. l. p e r s. visbiežāk lietojamā forma ir î^{mu}. Lielākā runātāju daļa lieto tikai to: I čut^t tik nù-î^{mu} da bazņeîcài 'tik tikko spēju aiziet uz baznīcu'; S î^{mu} ràu duôdama da ustubài 'eju raudādama uz istabu'. î^{mu} no K un Dagdas min Lgr 720; no K, A, S FBR XII 42, no S FBR XV 41. î^{mu} atbilst latviešu valodā plaši sastopamajai formai iemu; par to Lgr 720.

î^{nu}, kas Lgr minēta tikai no Kurmina vārdnīcas, veidota kā tag. no-celms (sal. ar lei. einù). P.: I ņi î^{nu}, ņi lînu ļaužu priškâ 'ne es eju, ne es lienu ļaudīm priekšā'; A na-î^{nu} ņikùr 'nekur neeju'.

Varbūt lit. val. ietekmē izloksnē ienākusi forma aju resp. āju. Tā atbilst tagadējai literārajai formai eju, par

ko Lgr 722. Šo formu izloksnēs lieto sporādiski, parasti dialogā ar lit. val. runātājiem. P.: S da-î kùorta, i gonûs aju 'pienāk (mana) kārta, eju arī ganos'.

Sastop arī formas ar ɲ vai ʎ iespraudumu: I častai împu da kopym 'bieži eju uz kapiem'; A nù-îmļu i kùojòm da baž- peîcâi 'aizeju arī kājām uz baznīcu'; A împu da azaram 'eju uz ezeru'. Sal. ar îmļu no Raipoles, Lgr 788. Nirzā împu, îppu. Par šādām formām Lgr 787-790.

V s k. 2. p e r s. lieto formu ai vai âi, kas atbilst lit. val. ej. Par ej vēsturi Lgr 722-723. Par a- Lgr 57. ai no K, A un S min FBR XII 42 un no S FBR XV 41. Forma ai resp. âi pētījamā apvidū ir vienīgā (sal. Andrupenes èimi Rudzītē 1970, 421; Zvirgzdines îmi FBR X 36).

Pētījamās izloksnēs var atšķirties prefiksālo verbu saknes vokāļa izruna. Tā ir atkarīga no priedēkļu patskaņu kvalitātes: A nù-ai 'aizej', izâi 'izej'; K âizâi 'aizej; ieej', pùorai 'pārej'; S nù-ai 'aizej', atâi 'atnāc' u. tml. Izvaltas lielākajā daļā primāro un atvasināto verbu formās runā â: î-âi 'ieej', nù-âi 'aizej' resp. îjâi, nùjâi. Mazāk priekšējs e ir vienīgi aiz r: pùorai 'pārej'; ir pat pùorai. Piemēri kontekstā: K piêçyn âizâi i da jâm 'vēlāk ieej arī pie viņa'; S atâi nu gonu, sasatêic '(kad) atnāc no ganiem, satiecies'; A nù-ai kot da pyupâi? 'vai (tu) kādreiz aizej uz šķūni?'; I îjâi pi jùos, jòu kaî sâtâ '(kad) ieej pie viņas, (esi) tikpat kā mājās'.

Noliegtās formas tiek veidotas gan ar kontrakciju (sal. ar nâj² no Beļavas, Lgr 154), gan bez tās: S gryp, ai, gryp, nâi '(ja) gribi, ej, negribi, neej'; A ka nasagribîs, i nâ- ai 'ja negribas, neej'; I ka nasplei, jòu gî najâi kaî jaunc 'ja nespēj, neej taču vairs kā jauns (būdams)'.

D s k. 1. p e r s. lieto vairākas formas, kas visas ir jauninājumi. Visbiežāk lietotā îmâm resp. iemam veidota pēc vsk. 1. pers. parauga. Par to Lgr 723. Kā vienīgā forma îmâm minēta Lgr 721 no K un Dagdas; FBR XII 42 no K, A un S; FBR XV 41 no S. Vismaz patlaban izlokšņu runātāji blakus lieto vairākas paralēlformas.

Visur runā arī îmòm ar tag. ā-c. galotni: K îmòm kùpâ da oplùotâm 'ejam kopā uz tirgu'; S zâm vokora visî îmòm is tùo koîna 'pievakarē visi ejam uz tā kalna'.

Minētajās formās A, retāk S, iesprauž î, I reizēm iesprauž î: A sa-îmlòm mâs, stùoumaçy 'sanākam mēs, kūjinieki'; A atîmlâm agruôk 'atnākam agrāk'.

Dažreiz I un A lieto formu înâm, înòm, piem., A tân mozuôk înâm da solâi 'tagad retāk ejam uz sādžu (pie citiem)'. Sal. ar einam, kas minēts Lgr 721 no Ev un Lizuma (sal. arī ar lei. eîname).

Gados jaunāki izlokšņu runātāji lieto arī ajòm, äjòm resp. ejâm, äjâm. Sal. ar ajam no Lejasciema un Augulienas (Lgr 721).

Noliegto formu skaitu palielina iespēja tās lietot gan ar kontrakciju, gan bez tās. j saknes priekšā iesprauž ne vienmēr (sk. 53. lpp.).

D s k. 2. p e r s. tiek jauktas indikatīva un imperatīva formas. Par šādu iespēju Endzelīns Lgr 721-722. FBR XV 41 par S norādīts, ka imperatīvs vienāds 2. indikatīva personai, t.i., aitē. FBR XII minēts, ka K, A un S formas atšķiras: indikatīvā ajit, imperatīvā aitē.

Patlaban abās izteiksmēs biežāk dzird formu aitâ resp. aitâ. Tā atbilst citur Latgalē registrētajām formām. Sal. ar eitē no Baltinavas, Bērzpils, aitē no Dagdas un Ludzas u.c.

Lgr 714. P.: K mošēn da krystamùotāi aitā čimā 'leikam pie krustmātes ejat ciemos'; A da maņim aitā? 'vai (jūs) pie manis nākat?'; I kùo jìus da maņim nātēitā? 'kāpēc pie manis neatnākat?'.
Retāk dzirdamā forma ajit¹ resp. ājit tāpat atbilst citur lietotajām. Tuvākā ir Preiļu ejit, kas rādīta Lgr 722.

Noliegtajās formās pēc kontrakcijas vokālis a var būt garš, ja runātāja apziņā negācija vēl ir dzīva. Sk. vsk. un dsk. 1. un 2. pers. formas augstāk.

3. pers. lieto formu ît no iet. Augšzemnieku izlokšņu ît kā radušos no *ieta skaidro Endzelīns FBR XVI 107, minot arī S piemērus. FBR XV 41 no S un FBR XII 42 no K, A un S ît min kā vienīgo. Patlaban izloksnēs dzirdams arī jît: S jît pār pasāuļi '(viņš) iet tālu projām'. Priedēkļverbos j gan tiek iesprausts, gan arī iztiek bez tā. 3. pers. formu plaši lieto saziņā: A dūmy leļi izît pa dyravys 'lielie dūmi iziet pa durvīm'; sa-ît vinā vitā azary 'ezeri saiet kopā'; zius ît da molai, da pīdròm, kùr syļtuòks 'zivis nāk uz malu, uz niedrām, kur siltāks'; jèi mān (!) pļemīppeīca da-ît 'viņa iznāk mana māsasmeita'; K eļekšņu myzuòs izît bryu-ņeīga krùosa 'alkšņu mizās iznāk brūngana krāsa'; tik vèik-šys ît, kaī syt 'klaudz vien, kad sit (olas Lieldienās)'; ît debesés leīta 'nāk lietus mākonis'; I četry puišy izît, visi pajēm pa māitai 'uznāk četri puīši, visi papēm, t.i., uzlūdz, pa meitai'; pasoka i nù-ît 'pasaka un aiziet'; izît nu prùota, i dagùoduòt navār 'iziet no prāta, un nevar atcerēties'. Sal. ar iet LLVV, 3, 400-404.

Noliegtās formas, kas papildinātas vēl ar kādu priedēkli, kontrakcijas dēļ var likties neskaidras: nāizît (< na-iz-ît) 'neiznāk'; nātīt (< na-at-ît) 'neatnāk'. Ja priedēkli

beidzas ar vokāli, saknes priekšā parasti iesprauž j: nada-
jît (< na-da-ît) 'nepieiet'; naijît (< na-î-ît) 'neieiet'.

Verba dût 'dot' tag. paradigma ir šāda: dûmu, dûdu, I,
A arī dûm̄pu, I dûd̄pu, S, A dûm̄lu; dût, dûd̄; dûm̄m̄, dûm̄òm,
dûd̄m̄, I, A arī dûm̄p̄m̄, dûm̄p̄òm, I dûd̄p̄m̄, A, S dûm̄l̄m̄, dûm̄-
l̄òm; dûd̄it̄, K, A, S arī dûdat; dût, dûd, I arī dûd̄pi. No-
liegtās formas: nadûmu, nadûdu, I, A arī nadûm̄pu, I nadûd̄-
pu, S, A nadûm̄lu; nadût, nadûd̄; nadûm̄m̄, nadûm̄òm, nadûd̄m̄,
I, A arī nadûm̄p̄m̄, nadûm̄p̄òm, I nadûd̄p̄m̄, A, S nadûm̄l̄m̄, na-
dûm̄l̄òm; nadûdit̄, K, A, S arī nadûdat; nadût, nadûd, I arī
nadûd̄pi.

V s k. 1. p e r s. visbiežāk lieto atematisku
formu dûmu ar daļēji jauninātu galotni. Par tās vēsturi sk.
Lgr 723-724 ar plašu literatūru. Lgr 723 dûmu kā vienīgā
forma minēta no Baltinavas, Dagdas u.c. Latgales izloksnēm;
FBR XII 42 no K, A un S; FBR XV 41 no S. P.: I bārn̄im̄ l̄eļys
val̄is̄ nadûmu 'bērniem lielu vaļu neļauju'; K naûdu addûmu
tāv̄m̄ àr mùoti 'naudu atdodu vecākiem'.

Forma dûdu atbilst citur lietotajai duodu. Par tās vēs-
turi Lgr 724-725. Pētījamā apvidū dûdu parasti lieto gados
jaunāki runātāji lit. val. ietekmē.

Abās formās mēdz iespraust l̄ vai p̄. Sal. ar dûm̄lu no
Raipoles, dûd̄lu no Ramslavas (Lgr 788), dûd̄lu no Eversmuižas
(FBR VI 42), dûm̄lu, dûd̄lu, dûm̄pu no Nirzas u.tml. P.: A c̄yu-
kòm̄ t̄an̄ mozuôk̄ dûm̄pu âst̄ 'cūkām tagad mazāk dodu ēst'; S ad-
dûm̄lu m̄ait̄òm 'atdodu meitām'; I nadûd̄pu, k̄uol̄ naprosa 'nedo-
du, kamēr neprasa'.

V s k. 2. p e r s. visur lieto formu dût vai dûd̄.
FBR XV 41 no S tāpat dût, bet FBR XV 42 no K, A un S dûd̄.
Tās atbilst citur lietotajai duod. Palatalizētais beigu

līdzskanis liecina par zudušu -i. P.: I pār kù tu dâlam naû-
dys nadût? 'kāpēc tu dēlam nedod naudu?'; K dût jâm i tràu-
kus dēl òls i vysakù 'dod (tu) viņam traukus alus darišanai
un viskautko (citu)'.

D s k. 1. p e r s. visā pētījamā apvidū lieto pēc
vsk. 1. pers. parauga veidotas formas dûmâm un dûmòm. Par to
Endzelīns Lgr 724 ar dûmam no Apukalna, Preiļiem u.c. un dû-
mom no Pildas. P.: I vosorâ i lokstu, i zuôlis dadûmâm cû-
kòm 'vasarā gan (biešu) lapas, gan zāli dodam cūkām (klāt
pie parastās barības)'; K vysu dûmòm nu sâtys 'visu dodam
(līdzī) no mājām'.

Forma dûdam veidota kā citur. Par to Lgr 724. Biežāk
lieto Skaistā. FBR XV 41 no S un FBR XII 42 no K, A un S dû-
dam minēta kā vienīgā. P.: S svîstu saņejâm, pùordûdâm
'sviestu sakulam, pārdodam'.

Formas ar p vai l iespraudumu raksturīgākas I un A iz-
loksnei. Par tādām sk. arī augstāk un Lgr 787-790. P.: A sa-
pâlâi gorûzys, addûmòm telâm 'sapelē garozas, atdodam te-
lam'; I addûdâm pâdejù, vînòlga nalap 'atdodam beidzamo,
vienalga nav labi'.

D s k. 2. p e r s. parasti lieto formu dûdît, kas
sagrīt ar imperatīvu. FBR XV 41 no S kā vienīgā minēta dû-
dat, bet FBR XII 42 no K, A un S dûdît//dûdat. Patlaban for-
mu dûdat reizēm vēl lieto Skaistā, retāk Krāslavā. Izvaltā
to nepazīst. Aulejā neesmu dzirdējusi. Forma dûdat veidota
pēc tematisko verbu parauga, saskan ar lit. val. lietoto un
palīdz šķirt indikatīvu no imperatīva. Vēsturiski tā ir ve-
cāka par patlaban vispārināto dûdît, bet izloksnēm nav rak-
sturīgākā. P.: I dûdît òi nadûdît, vyslēja tòlka nabyûs
'dodat vai nedodat, vienalga nebūs (nekādas) jēgas'; S nûdû-

dat gùvi, l̄ela nauda '(ja) nododat govi, liela nauda'.

Noliegtās formas visās personās veido parasti, tikai pievienojot negāciju na- (< ne-).

3. p e r s. lieto formu dūt vai dūd, ja seko balsīgs līdzskanis. FBR XV 41 no S dūt, FBR XII 42 no K, A un S dūd. P.: A pùordūt pùordūt 'pārdot pārdod'; A(Gr) Juonəm vainugu, a kupaļi saimīņeīcāi addūt 'vainagu Jānim, bet jāpuzāles saimiecei atdod'; I dūd da vaļai izaguliēt 'ļauj pilnīgi izgulēties'.

Izvaltā dažkārt lieto dūdņi.

Verba ēst tag. paradigma ir šāda: ādu, I ādņu, iēžņu, A, S ādļu; I iēt, I(P) ât, K, A, S, I(P) ât; ādəm, ādòm, I iēžnòm, A, I ādņòm, A, S ādļòm, K ādñòm, I ādņəm; I iēdit, I(P) ādīt, K, A, S, I(P) ādīt; ât, ād. Noliegtās formas: nādu; I ņiet, najiēt, K, A, S, I(P) ņāt, najât; nādəm, nādòm; I ņiedīt, najiēdit, K, A, S, I(P) ņādit, najādit; nāt, nād.

V s k. 1. p e r s. parasti lieto formu ādu. Tipiskas ir arī formas ar ņ vai ļ iespraudumu. Izvaltas iēžņu veido infinitīva iespaidā. P.: A apādu pa pušuobuļa 'apēdu pa pusābola'; A ci capta, ci vyrta, vyslēic ādļu 'cepta vai vārīta (gaļa), vienalga ēdu'; I kas ir, tū i ādņu 'kas ir, to arī ēdu'.

V s k. 2. p e r s. forma atbilst citur lietotajai. Dažādās pētījamā apvidus pusēs atšķiras ar vokāļa ē pārveidojumiem. P.: I apiēt māiziš gobolu i vāļ da dořbəm 'apēd gabalu maizes un atkal pie darba'; I(P) taī vys ât, kap ci tīm paļyktu 'tā ēd, lai arī citiem kas paliktu'; A kaī aizât, gryut '(tiklīdz) ko ieēd, (kļūst) smagi'; K pi myusu ât, kū grip, ņikas nau zəm acslāga 'pie mums ēd (vari ēst), ko gribi, nekas nav aiz atslēgas'.

D s k. 1. p e r s. plašāk lietotā forma ir âdâm, nedaudz retāka - âdòm. P.: A âdâm lyncàklu maslu 'ēdam lin-sēklu eļļu'; I iscap kļockys, i âdâm 'izcepas plāceņi, un ēdam (tos)'; K âdòm tomàtus âr kràjumu 'ēdam tomātus ar krējumu'.

Lieto arī formas ar l vai ŋ iespraudumu. P.: A apâdnòm vysu bāròla maizi 'apēdam visu bērala maizi'; I diu cýukys pâr godu apâdnâm 'divas cūkas gada laikā noēdam'.

D s k. 2. p e r s. formā saknes ê pārveidots dažādi atkarā no izloksnes (sk. augstāk). Tā ir vienāda indikatīvā un imperatīvā.

Noliegtajās verba êst formās parasti notiek kontrakcija. Vsk. un dsk. 2. pers. tiek iesprausts j aiz negācijas, ja formā kontrakcija nenotiek.

3. p e r s. visur lietotā forma ir ât vai âd balsīga līdzskaņa priekšā: A rýuss apâd bûlbys 'rūsa "apēd" kartupeļus'; A gúvi âd zâmi 'govi ēd nost'; S pîsa-ât kaïdu àuzu 'saēdas kādas auzas'; I kot na ì-îmu, vys ât 'kad ne ie-eju, vienmēr ēd'.

1. Pētījamā apvidū labāk nekā lit. val. saglabātas senākās vsk. 1. pers. formas verbiem iet un dot. Bagātāka ar seniskāku formu atliekām ir arī verba nebūt 3. pers. Nav saglabājusies neviens atematiska forma verbam êst.

2. Vairākas jaunas formas radušās paradigmas izlīdzināšanas rezultātā. Tā verba būt 1. pers. formas iru, jiru veidotas pēc 3. pers. îr, jîr parauga. Savukārt dsk. 1. pers. forma asmâm veidota pēc vsk. 1. pers. asmu parauga, înâm, înòm - pēc înu parauga. Izvaltas 3. pers. forma dûdņi veidota pēc dûdņu parauga u.tml.

3. Atematisko verbu paradigma papildinājusies, izlokšņu runātājiem apgūstot lit. val. Šādi ienākušas aju, āju, ajit', ajit', dūdu, ko gados vecāki teicēji parasti nelieto.

4. Vairākas atematisko verbu formas veidojušās pēc tematisko verbu parauga. Tās ir formas ar l vai p iespraudumu: împu, îmļu, dûmpu, dûmļu, dûdpu u.tml.

2.1.2. T e m a t i s k i e v e r b i

Tematisko verbu konjugācijā Krāslavas apkaimes izlokšnēs šķirami tie paši tag. celmi, kas ir lit. val. vai citās latviešu izloksnēs. Tāpēc izlokšņu verbi grupēti atbilstoši J.Endzelīna izveidotajai sistēmai, sk. Lgr 717-849. Tie salīdzināti ar primāro verbu saraksta papildinājumu DI III/2 152-161. Tiek minētas tag. un pag. vsk. 1. vai 3. pers. formas, infinitīvs un verba pamatnozīmes. Verbi kārtoti atbilstoši piedēkļiem, ar kuriem veidota tagadne. Ievērotas saknes vokālisma atšķirības. Blakus Lgr minētajiem doti arī citi pētījamās izloksnēs lietoti verbi. Primārie papildina sarakstu atbilstoši Lgr sistēmai, atvasinātie kārtoti alfabētā.

Katrā verbu celmu grupā tiek dots apraksts par izlokšņu parādībām, kas neatbilst latviešu literārajai valodai vai citādi pelna ievērību. Ja pamatformu lietojums kādā no četrām pētījamām izloksnēm nesakrīt, rādītas paralēli lietotās formas. Pirmā tiek dota visās pētījamās izloksnēs lietotā forma. Ja paralēli tiek lietota kāda cita celma forma (o-c. blakus sto-c. u.tml.), tā rādīta aiz kola un verbs atkārtojas pie attiecīgā celma.

2.1.2.1. Tīrie o- celmi

Pētījamo izlokšņu tag. o-c. formas visumā atbilst latviešu lit. val. lietotajām. Konjugē šādi: zanu, zān; zanām//zanòm, zānit; zān; ņeju 'kuļu sviestu', ņei; ņejām//ņejòm, ņejit; ņei.

Sarakstā minēti izlokšņu verbi, kam vismaz viena no paralēlformām vai vienīgā ir o-c. forma tagadnē. Minēti ne tikai primāri, bet arī atvasināti o-c., piem., dar/iêt//-ât 'derēt'. Verbu sarakstu sk. pielikumā 8.-10.lpp.

Pētījamās izlokšnēs o- celmi nav vairāki verbi, kas Igr kā o-c. norādīti kādās izlokšnēs. Tie ir (iekavās aiz infinitīva norādīts, pēc kuras tag. celmu grupas parauga tie lokāmi Krāslavas apkaimē): dilt (sto-c.), dzimt (sto-c.), līst (no-c.), mīzt (io-c.), pelēt (i-c. vai ēio-c.), pirst (io-c.), perēt (i-c. vai ēio-c.), sirgt (sto-c.), svilt (sto-c.), siet (no-c.), sliet (no-c.), dziedāt (io-c. vai i-c.), riest (io-c.), rietēt (i-c. vai ēio-c.), segt (io-c.), sākt (io-c.), pult (sto-c.), raudāt (io-c. vai i-c.). Iespējams, ka pāreju veicina tas apstāklis, ka o-c. grupā ietilpst verbi, kuri ir dažādi pēc nozīmes.

Paralēli o-c. formām vairākiem vārdiem lieto citu celmu formas. Tā migt, snigt ir arī sto-c., derēt, drebēt, klabēt, sāpēt - arī i-c.

Detalizētu izklāstu prasa o-c. verbi ar -ir- > -ier- infinitīvā. Tie ir cirpt, cirst un pirkt. Pētījamo izlokšņu tag. formas veido gan formas ar pilno pakāpi saknē, gan formas ar zuduma pakāpi saknē. Rezultātā veidojas paralēlas resp. jauktas tag. paradigmas: pilnā pakāpe saknē: I cārupu//

cārpnu, čierp; cārpām//cārpòm//cārpnam//cārpnom, čierpīt;
cārp//cārpni; K cārp, čārp; cārpām//cārpòm, čārpīt; cārp un
zuduma pakāpe saknē: I čierpnu, čierp; čierpnam//čierpnom,
čierpīt; čierpni; K čierpnu//čierpļu, čārp; čierpnam//čierp-
nom//čierplām//čierplòm; čārpīt; čierpny//čierpli.

Acīmredzot tag. paradigmu formēšanās turpinās. No dažā-
diem teicējiem pierakstītos tekstos parādās vēl citādas for-
mas: M.Grišāne (1913) S Romuliškās: čieršļu, čieršli; čier-
šlām, čiertīt//čārtīt; čieršļ//čieršli; A.Gribule (1903) K
M. Gribuļos: cārtu, čārt; cārtām, čārtīt; cārt; čierpļu,
čārp; čierplām, čārpīt; čierpli; P.Dzalbs (1903) A Buseniš-
kās: čierpļu, čierp; čierplòm, čierpīt; čierpli; J.Daļeckā
(1895) K Veiguļos: pierknu, pierc; pierknām, piercīt;
pierkn (!); A.Gribule: pierkļu, (!) pierkļ//pierc; pierklām,
piercīt; pierkli.

Verbu cirpt, cirst un pirkt tagadnē dominējošās tātad
ir formas ar zuduma pakāpi saknē.

Uzmanību seista fakts, ka Skaistā par īstēm izlokšnes
formām teicēji atzīst tag. formas tieši ar zuduma pakāpi
saknē. Iztaujātie tās min pirmās. Līdz ar to vienādi skan
tag. un pag. vsk. 1. pers. (par līdzīgu parādību leišu valo-
dā sk. Morkūnas 171). Ka tas ir iespējams arī citur, sal.
paralēlās formas pie atbilstošajiem vārdiem Lgr 727, 728,
730. Lai vairītos no laiku jaukuma, patlaban par biežāk lie-
toto Skaistā kļuvusi forma ar ļ iespraudumu: čierpļu blakus
čierpu 'cērp'; čieršļu blakus čiertu 'cērtu'; pierkļu bla-
kus pierku 'pērku'. Iespējams, ka senajām patskaņu mijām
zaudējot savu sākotnējo nozīmi, radās vajadzība pēc citiem
līdzekļiem, kas palīdzētu šķirt laiku formas. Rezultātā va-
rēja palielināties to formu skaits Krāslavas apkaimē (? arī

citās augšzemnieku izloksnēs), kuru tag. tiek iesprausts n, ņ vai l. Par tām sk. 80.-86.lpp.

Krāslavas apkaimē lieto verbu jimt. Tas ir vienīgais o-c. verbs, kam formu sistēmā ir visas trīs e- rindas kvantitatīvās mijas pakāpes: t. jamu (pilnā p.), p. jiēmu (stiepuma p.), inf. jiĀt (zuduma p.). I rietumos infinitīvs ir jamĀt (pilnā p.), tāpat kā Naujenē un Višķu "ombomiešos".

1. Daudzi citviet Latvijā sastopamie o-c. Krāslavas apkaimes izloksnēs tiek locīti pēc citu celmu parauga. Pāreju, iespējams, stimulējis apstāklis, ka o- celmiem nav savas nozīmes.

2. Nav parastas verbu cirpt, cirst, pirkt tag. formas ar zuduma pakāpi saknē visā paradigmā, tādējādi radot tag. un pag. vsk. 1. pers. sakritumu. Droši vien tāpēc pašlaik tagadnē dominē formas ar līdzskaņa iespraudumu. Iespējams, ka formu ar līdzskaņa iespraudumu starp sakni un galotni skaitu augšzemnieku izloksnēs palielina tieši vairišanās no laiku jaukuma.

2.1.2.2. do- celmi

Pie tiem pieder tikai verbs virĀt 'vārit', ko tag. konjugē šādi: varĀdu//I varĀdu//A, S varĀdu//K varĀnu, varĀt; varĀm//I varĀm, varĀt; varĀt. P.: A pakurynoju, būļbys izvarĀdu 'pakurinu, kartupeļus izvāru'; K ūlu pīvarĀnu cibuļu lupotuōs 'olas izvāru sīpolu mizās'; I vys prosa, ka izvirĀt 'zacērcānis' 'parasti lūdz, lai izvāri klimpu zupu'; I gūļbu kļocku pīvarĀm i pādĀm ar saimi 'kartupeļu klimpu pievārām un paēdam ar ģimeni'; K pālnu, kūr cēplis kurynoi, pīvarĀm 'pelnus, ko (iegūst, kad) krāsnis kurina, savārām';

A kùopustu izvârdit kot? 'vai kâdreiz kâpostu zupu izvârât?'; S pivârt kùopustu, gaļis 'pievâra kâpostu, gaļas'; A câr marli pùorsyuc, sulâni i vârt 'caur marli izkâš, vâra (tikai) sulipu'; K diudešmit sparu katlys izvârt 'divdesmit spaiņu (liels) katls uzvârās'.

Verbs virt Krâslavas apkaimē ir noturīgs. Tikai gados jauni runātâji dažkârt lieto literârismu vùoreît 'vârît', kas plašâk tomēr neieviešas.

2.1.2.3. o- celmi ar n infiksu

Krâslavas apkaimes o-c. ar nâsepa infiksu atbilst lit. val. lietotâjiem. To skaits gan ir sarucis. Konjugē šâdi: krèitu, krèit; krèitâm, krèitit; krèit; -prùtu, -prùt; -prùtâm, -prùtit; -prùt.

Sarakstâ minēti verbi, kam tag. vienīgâ vai vismaz viena no paralēlformâm ir o-c. ar n infiksu. Verbu sarakstu sk. pielikumâ 10.-11.lpp.

Tikai kâ sto-c. patlaban lieto klupt, drupt, trupt, kpupt, lupt, duzt (sal. arī 70.lpp.), kas citviet Latvijâ ir o-c. ar n.

Verbu tùkt, kam EH II 71 no A dotas paralēlas formas tùku un tukst, esmu dzirdējusi tikai kâ sto- celmu.

Atšķirâ no lit. val. daudziem o-c. vèrbiem ar n blakus pazīst arī sto-c. formas. Tie ir vèrbi lipt, nikt, brukt, jukt, plukt, sprukt, sust, šlukt, smukt (sk. arī 70.lpp.). Par šâdu parâdību Latgales izloksnēs jau ir rakstījusi Rudzīte (1973, 187-197), skaidrojot sto-c. izplatību ar tajos labâk saglabâto intransitīvo nozīmi. Pieņemumu balsta arī pētījamâs izloksnes, jo šeit visi sto-c. ir nepârejoši, kamēr daļa o-c. ar n infiksu ir pârejoši. Par paralēlu abu

grupu verbu lietojumu un to savstarpējām attiecībām sk. Kazlauskas 316-336; Топоров 151-167; Konstantinova 99-105 u.c.

Daļai o-c. ar n blakus sto-c. izlokšņu runātāji izjūt nozīmes starpību. Verbu bez -st- darbībai reizēm piemīt lielāka pastāvība, noturība, neatkarība no darbības norises laika. Tā jūuk : jukst '(parasti) jūk : jūk (patlaban)'; lèip : lɣpst '(labi) līp : līp (klāt patlaban)'. Tas pats sakāms arī par mīgu : mykstu; par to tuvāk sk. 197.-198.lpp.

o-c. ar n formas blakus sto-c. formām bez nozīmes starpības runātāji parasti jauc. Bieži viens un tas pats teicējs lieto blakus tag. o-c. ar n infiksu un sto- celma formas. Šā iemesla dēļ starp likumiskajām formām vsk. un dsk. 2. pers. var tikt lietotas formas no blakus paradigmas.

Verbu lipt Izvaltā konjugē šādi: o-c. ar n: lèipu//
lèipnu, lèip; lèipəm//lèipnəm, lèipit; lèip//lèipni; sto-c.
lèipstu//lɣpstu, lèipst//lɣpst; lèipstəm//lɣpstəm, lèipstīt
//lɣpstīt; lèipst//lɣpst. Rezultātā starp lèipu un lèipstu
(sal. ar lèipu : lɣpstu augstāk) nozīmes starpības nav.

Īpaši jāaplūko tie infiksālie verbi ar a saknē, kam celms beidzas ar k, g un kuru vsk. un dsk. 2. pers. runā a, nevis ū (<uo), piem., A zūgu//zūglu, zuc//zac; zūgəm//zūgləm//zūglòm, zūžit//zəžit; zūk//zūgli; I lūku//lūknu, luc//lac; lūkəm//lūknəm//lūknòm, lucit//lacit; lūk//lūkni.

Līdzīga parādība vērojama, ja verba saknē ir u. Tā vsk. un dsk. 2. pers. blakus regulārajām dzirdamas arī šādas formas: bruc//bryuc un brucit//bryucit; juuc//jluuc un juucit//jluucit; sluc//sluuc un slucit//sluucit u.tml.

Tas pats iespējams arī o-c. ar n infiksu, kam saknē ir i vai e un sakne beidzas ar k (nikt, tikt, -tikt); par to sk. tālāk.

Šādu vsk. un dsk. 2. pers. formu rašanās acīmredzot jāskaidro ar inf. iespaidu, jo atbilstošās sto-c. formas parāli iespējamas ne visiem minētajiem vārdiem un sto- celmu saknes zilbes vokālisms tag. neatšķiras no infinitīva.

Tātad o- celmiem ar n infiksu, kam sakne beidzas ar k vai g, vsk. un dsk. 2. pers. sastop formas ar infinitīva vokālisma.

Formu ar i < ie < en un ei < i < in verba tikt saknē skaidrojums dots Lgr 746. To paradigmas pētījamā apvidū ir šādas: K tēiku 'tiek', tēic//tic; tēikām, tēicit//ticit; tēik; S aištiku//aištiklu 'aiztiek', aištīc; aištikām//aištiklōm, aištīcit; aištīk//aištīkli. Daži piemēri kontekstā: A aca-tēiku nūbrāukt i atrūnu gōn 'trāpu aizbraukt un atrodo gan'; A e jēi mān (!) napatēik, bōltōm acīm 'bet viņa man nepatīk, jo šķielē'; A vālc, ka patēikli zius 'velc, ja iekļūst zivs'; S vysāfdi brēinumy nūtēik 'visādi brīnumi notiek'; I natēiknu gudrys, kūc jām natēik 'netieku gudrs, kā viņam nepietiek'; K tēik syltuōks, bosōm kūojōm skraidōm 'kļūst siltāks, basām kājām skraidām'; A saprūt, ka jūc naištīk ņikas 'saprot, ka viņu nekas neaiztiek'; S tys tū aištīkli 'viens otru aiztiek'; I ņikas i naištīk mýusu 'neviens mūs arī neaiztiek'; K naištīkli, pār radņi tūr 'neaiztiek, uzskata par radīem'.

o-c. grupā ar n infiksu Izvaltā lieto formas, kam sakne līdzinās sto- celmiem. Tās ir pluknu//plūyuku : plukstu; suņnu//syutu : sustu; šluknu//šlūyuku : šlukstu. Te iespējams gan sto- celmu tag., gan infinitīva iespaids.

Tag. forma -pruotu tiek lietota tikai priedēkļu verbos. Primārā prast vietā parasti ir mācēt.

Dažus o-c. ar n iespraudumu pētījamā apvidū nelieto tā-

pēc, ka attiecīgo jēdzienu izsaka ar citu vārdu nekā lit. val. Tā just vietā lieto manīt, zust vietā - gaist, plakt - kristies. Rakt Krāslavas apkaimē var cūka, bet cilvēks kaš (inf. kašt' - io-c.).

Vairāku verbu tag. lieto paralēlformas ar l, n vai n iespraudumu (par tām 66. lpp.). Sarakstā dotas tikai patlaban pierakstītās formas. Faktiski tādu var būt vairāk, jo visu šīs grupas verbu sakne beidzas ar troksneni.

1. o- celmu ar infiksu skaits pētījamā apvidū ir sarucis, jo daudzi no tiem pārgājuši sto- celmos, kļūstot par īstiem sto-c. vai saglabājoties iespējai verbus locīt divējādi. Tas gan nereti noved pie paradīgu jaukšanas vai hibrīdformu veidošanās. Daļai infiksēto o- celmu blakus sto-c. tiek izjauta nozīmes starpība.

2. Arī infiksēto o- celmu tag. paradīgu formēšanās turpinās, par ko liecina iespēja tagadnē lietot formas ar infinitīva vokālismu.

2.1.2.4. no- celmi

no-c. verbu skaits, salīdzinot ar lit. val., ir liels, jo šai grupā ietilpst io- celmi ar au saknē. Bez tam ar sekundāru -n- te veidota daudzu citu verbu tag. Konjugē šādi: skrīnu, skrīn; skrīnām//skrīnòm, skrīnit'; skrīn; raūnu, raūn; raūnām//raūnòm, raūnit'; raūn. Verbu sarakstu sk. pielikumā 11.-12.lpp.

Turpmāk nosaukti visi tie verbi, kam tag. vismaz viena forma ir no- celms. (Sākumā minēta tā celmu grupa, kurā attiecīgais verbs ietilpināts ar pārējām pamatformām.)

o-c.: K čierpnu, cārtnu, pīerknu; K, I vālknu; K, A(Gr)

lìknu; K mìgnu, capnu, drabnu; K, A(Gr) nasnu; K tapnu, vadnu, bāgnu, skutnu, sytnu;

o-c. ar n infiksu: K krèitnu, lèipnu, lùknu, rùknu, zùgnu;

io-c.: K žeižnu, stùnnu, ùrbnu, gryûžnu, pyušnu, vemnu, grènnu, tapnu, grabnu, škìbnu, grìžnu, beržnu, stìpnu, knìbnu, svìžnu, zižnu, grìžnu; K, A(Gr) pliēšnu; K miēžnu, ràušnu, aùžnu, graùžnu, laùžnu, laižnu, kùžnu, kùoršnu, gluòbnu, gruòbnu, kuòpnu, knòopnu, rùopnùs, drùožnu, buòžnu, guòžnu, kùošnu, kùpnu, ùžnu, jùžnu, rùšnu; visur mìžnu;

i-c.: K zìeržnu, tupnu, siēžnu, zižnu;

i-c. un o-c.: drabnu.

Šādu verbu konjugēšana atšķiras no īstajiem no-c. Salīdzinājumam abu tipu paradigmas (īstie no-c. ir pirmie divi verbi); tā šādus verbus loka Krāslavā: sìnu, sìņ; sìnām, sìņit; sìņ; šyunu, šyun; šyunām, šyunīt; šyun, bet pyušnu, pyut; pyušnām, pyutīt; pyuš//pyušny; grìžnu, grìš; grìžnām, grìžīt; grìš; miēžnu, mās; miēžnòm, māžīt; miēš//miēžny; kùpnu, kùpni; kùpnòm, kùpnīt; kùpny; knìbnu, knìbni; knìbnòm, knìbnīt; knìbny. Īstajiem no-c. tuvāka ir to verbu locīšana, kam sakne beidzas ar lūpeni (par to jau Rudzīte, 1972¹, 136-137).

Par citādu iespēju sk. Reķēna, 1962, 260: grènnu, grènni; grènnām, grènnīt; grènni; bet stumu, stum; stumām, stumīt; stum. Arī Vārkavā, piem., vemu, vem(i); vemām, vemīt; vem.

1. Atšķirā no lit. val. pētījamās izlokšnēs kā no-c. tiek locīti tie literārās valodas io-c., kam saknē ir au.

2. no- celmus atgādina pētījamo izlokšņu, galvenokārt

Krāslavas, verbu formas ar n iespraudumu starp sakni un galotni. Tomēr to locīšana no istajiem no-c. atšķiras.

2.1.2.5. sto- celmi

Pētījamā apvidus sto- celmiem ir diezgan daudz atšķirību, salīdzinot ar lit. val. Verbu saraksts sakrīt aptuveni. Pēc sto-c. parauga te loka daudzus citu izlokšņu o-c. ar n infiksu. Savukārt izloksnēs pazīst ne visus lit. val. sto- celmus, to vietā lieto citu tag. celmu verbus. Konjugē šādi: klypstu 'klūstu klībs', klīpst'; klīpstəm, klīpstīt'; klīpst; gāistu, gāist'; gāistəm, gāistīt'; gāist.

Sarakstā minēti verbi, kam tag. vismaz viena no paralēlformām vai vienīgā ir sto-c. forma. Verbu sarakstu sk. pielikumā 12.-17.lpp.

sto-c. skaits pētījamā apvidū palielinājies uz o-c. ar n infiksu rēķina. Daļa verbu, kas citās latviešu izloksnēs ir o-c. ar n, šeit ir isti sto- celmi, t.i., sto-c. formas tiem ir vienīgās. Šai grupā ietilpst verbi duzt, lupt, trust, klupt, tukt, drupt, trupt, knupt. Sal. ar 65.lpp. Konjugē šādi: klupstu, klupst'; klupstəm, klupstīt'; klupst; knupstu, knupst'; knupstəm, knupstīt'; knupst. P.: I cakuls 'naskuo trust 'mati nez kāpēc dalās un lūst'; S juos klupst, i izbākt' navār 'vipas (bites) klūp (virsū), un nevar izbēgt'; K mīlty tukst 'milti bojājas'; I sadrupst pūnkūļi 'sadrūp kukuržņi'; A mūola pūdy dust 'māla podi plīst'.

sto-c. formas vienīgās ir arī verbiem mizt (sal. ar ME II 640 mizēt) un klibt (ME II 228 klibt).

Daļu o-c. ar n infiksu Krāslavas apkaimē loka gan pa vecam kā o-c. ar n, gan arī kā sto- celmus. Tie ir verbi brukt, jukt, plukt, sust, šlukt, blukt, sprukt, I, S smukt

(sk. arī 65.lpp.). Konjugē šādi: o-c. ar n: šļūku, šļūc'//
šļuc' (sal. ar 66.lpp.); šļūkām, šļūcīt'//šļucīt' (sal. ar
66.lpp.); šļūk; sto-c.: šļukstu, šļukst'; šļukstām, šluk-
stīt'; šlukst.

Piemēri abējādam lietojumam: K kaī vēci palīkļi, taī
sašļūk 'kā paliek veci (cilvēki), tā sašļūk (salīkst, sa-
kritas)'; I nūšļukstu nu vazuma ār vysu šīnu 'nošļuku no ve-
zuma ar visu (vedamo) sienu'; K issust, tūlāik vāļājōm 'iz-
sūt, tad velējam'; A lai jis syut tys ōls 'lai viņš, tas
alus, sūt'; K krūosa naplukst ļeiz vacumām 'krāsa neplūk
līdz vecumam, t.i., līdz drēbes novalkāšanai'; K cyta pļyuk,
a eļekšņa myzuōs napluka 'cita (drēbe) plūk, bet alkšņa mi-
zās (krāsotā) nepluka'.

Ja šos verbus loka kā sto- celmus, tag. vokālisms sa-
skan ar inf.: brukstu - brukt', jukstu - jukt', plukstu -
plukt' u.tml. Par citādu iespēju Latgales dienvidaustrumu iz-
loksnēs sk. Rudzīte 1973, kur minētas, piem., šādas formas:
brūkst > brūkst² Galēnos, brūkst² Kalupē, Nautrēnos,
brūkst² Vārkavā (189.lpp.); plūkst > pļyukst² Kalupē,
šļūkst > šļūkst² Kalupē, šļeukst² Vārkavā (191.). Krāslavas
apkaimē šādas hibrīdformas iespējamas verbiem ar -i- infini-
tīvā, sk., piem., lipt tagadni Izvaltā: ļeipstu//ļypstu :
ļeipu//I ļeipņu//K ļeipņu (sal. 66.lpp.). sto-c. ar saknes u
troksneņu priekšā vokālisms ir konstants.

Šai grupā (o-c. ar n blakus sto- celmiem) ietilpināmi
Lgr 762 uzskaitītie sto-c., kam tāpat pamatā o-c. ar n ie-
spraudumu. Tie ir verbi dzist, -jūkt, -kust, lipt, nīkt.
Konjugē šādi: zīstu, zīst'; zīstām, zīstīt'; zīst; pīkiustu,
pīkiust; pīkiustām, pīkiustīt'; pīkiust vai pīkustu, pīkust';
pīkustām, pīkustīt'; pīkust.

Papildus komentāri nepieciešami par verbu jukt un -jūkt funkcionēšanu. Lgr 762 minēta iespēja K jūkst lietot jūku vai jukstu vietā, balstoties uz nepilnīgajām ziņām FBR XII 39 ("Daži o-c. > sto- celmos, piem., jukt, snigt; tag. jūkst").

Jāpiezīmē, ka Krāslavas apkaimē joprojām šķir abu verbu locīšanu un lietošanu. Tag. paradigmas ir šādas: no jukt 'jukt; plīst': jūku, jūc//juc; jūkām, jūcīt//jučit; jūk vai jukstu, jukst; jukstām, jukstīt; jukst un no -jūkt 'pierast': -jūkst, -jūkst; -jūkstām, -jūkstīt; -jūkst. Sal. ar ME II 116 I jukt, jūku, juku 'sajaukt' (li. sujūkti); kā arī ME II 122 jukt, -stu, -ku 'pierast' (li. jūnkti). P.: I jūk tys žejūšs, nikaī navaru īsavūiceit 'jūk dzejolis, nekā nevaru iemācīties'; I cyturāis vazūms jām i izjūkst pi pošys pūnis 'citreiz vezums ņem un izjūk pie pašā šķūņa'; K ratānč izjūks '(vērpjamais) ratiņš izjūk'; S jūkst stoks, i jūmc jūkst 'jūk zārds, un jumts jūk'; A sa- jūks prūoc, glups paļik 'sajūk prāts, paliek dumjš' un K da- jūkst da rūkom 'pierod pie rokām'; A svešā molā dajūkst i žeivoi 'svešā pusē pierod un dzīvo'; S pār zīmu atjūkst nu tāva i nu mūtiš 'ziemas laikā atradinās no vecākiem'; I ka dajūkst, skoloj, cik grip, nasaī 'kad pierodi (pie aukstā ūdens), skalo, cik gribi, (rokas) nesalst'; I dajūks, i lap 'pierodu, un ir labi'.

Kā sto-c. pētījamā apvidū lieto verbus, ko citur Latvijā pazīst kā o-c. Tie ir: dilt, dzimt, sirgt, svilt, sal. ar 62.lpp. Tāpat no seniem o-c. sto- celmos pārgājuši verbi -pult un prult. Te -ul- < -uol- tautosillabiskā l priekšā. Sal. ar Lgr 738; ME III 400 prūt, prūstu, prūlu (mit ostle. ū < uo) Zvirgzdene, prapult.

Saziņā blakus izlokšņu verbiem nereti dzirdami arī no lit. val. pārņemti vārdi. Kā sto-c. lieto, piem., pampt, salt, līmt, tautas dziesmā arī krīkst un dažus citus. Verbu sarakstā ietilpināti divi literārismi, ko relatīvi lieto visbiežāk. Tie ir stīngt un slīmt.

Pētījamās izlokšnēs lieto dažus sto-c., kuru cilme nav īsti skaidra.

Visgrūtāk saprotams ir verbs pīkt. Pēc sava vokālisma verbs atbilst lit. val. formām (sal. ME III 231 pīkt, -kstu, -ku blakus pikts), bet saziņā to lieto gados vecāki teicēji. No otras puses, tas neatbilst izlokšņu sto-c. veidojumam, jo pētījamā apvidū infinitīvs peikt pagaidām nav reģistrēts. Savukārt, ja šeit i < ie, infinitīvā tad būtu pilnās pakāpes forma piekt, bet sto- celmiem "saknes zilbē visbiežāk ir zudumpakāpe" (Lgr 751). Tāpēc jādomā, ka pīkt ir no lei. pȳk/-ti (-sta, -o) 'dusmoties, skaisties, ļaunoties'.

Fonētiski aizgūti var būt arī šīrpt//čīrpt un ķīpt//tīpt.

Par pēdējiem trim sk. arī pielikumu 16.-17.lpp.

Kā sto-c. grupas verbi neparasti ir slāvismi -vūikt un -tīkt, jo sto-c. ir tipiski baltu verbi (sk., piem., Zinkevičius 1981, 88 ar plašu literatūru). Tos konjugē parasti: -vūikstu 'izmācos', -vūikst'; -vūikstām, -vūikstīt'; -vūikst; -tīkstu 'nomierinos, apklustu', -tīkst'; -tīkstām, -tīkstīt'; -tīkst.

Liela daļa citur Latvijā izplatīto sto-c. Krāslavas apkaimē izseka ar citiem verbiem. Tā tilpt vietā saka saiet, ilgt vietā - vilksties, krīkst vietā grauzt, nīst - neiere-dzēt, kumpt - līkt, skurbt - reibt, mulst - kaunēties, gurt - piekust, skumt - bēdāt(ies), būt bēdīgam, skumīgam,

plūst - tecēt, sprūst - spriesties, klūt - palikt, žūt -
kalst, plakt - kristies.

sto-c. formas tag. veido bez l, ņ vai n iesprauduma. Vienīgi Izvaltā vairākiem verbiem blakus sto-c. formām lieto formas ar ņ, kas sto- celmiem līdzinās tikai saknes vokālista ziņā, piem., tīerpņū : tīerpstu 'tīrpstu'; sluôpņū : sluôpstu 'slāpstu'; raibņū : rāipstu 'reibstu'; gēibņū : gēipstu 'ģibstu'; sveīžņū : sveīstu 'svīstu'. Par tiem arī 82.lpp.). sto-c. paplašinājumi tie būtu tad, ja līdzskanis ņ sekotu aiz -st- (*sveīstņū u.tml., kā, piem., registrēts I(P): cytu dīn kašņūs, pīkustņū, navaru prama 'citdien nopemos, piekūstu, vairs nespēju'). Par šādu iespēju sk. pie i-c. 91.lpp.

Nav īsti skaidra paša sto- cilme. Par tā skaidrojumu vēsturi sk. Kazlauskas 1968, 330-331 un turpmāk. Laikam nav īsta pamata par arhaismiem, t.i., sko- vai zgo- celmiem, uzskatīt pētījamo izlokšņu verbus ar -kšt infinitīvā.

Par šāda tipa verbiem nedaudz rakstīts Lvskf 488; Bvskf 453; Lgr 763, arī 234 metatēzes sakarā. Īsti neizskaidro tos arī Stangs (sk. Verbum 134-138 līdz ar citu valodnieku viedokļu analīzi). 138.lpp. Stangs gan saka: "Ich halte daran fest, daß das dem griech. (sko-, sgo-) entsprechende Suffix im Lit. als -ška- (-zga-) auftritt .." Tomēr vairākiem pētījamo izlokšņu verbiem ar -kšt leišu valodā atbilstmju nav (sk. verbu sarakstu). Tā kā šādu verbu formas līdz šim izloksnēs nav aprakstītas un vispār maz pētītas, aiz pamatformām tiek dota katra verba tag. paradigma, citas nepieciešamās piebildes un lietojums kontekstā.

tyūkštū//I tyūkšņū//S tyūkštū; tyūkšu; tyūkšt 'tūkt'; lietv. n. tyūkš 'tūska', a. tyūkšu 'tūska'. Sk. arī Lgr

763-764. Vsk. 2. tyûkšt; tyûkšt/əm// -òm//I tyûkšņ/əm// -òm, tyûkštīt//I tyûkšņīt; tyûkšt//I (retāk) tyûkšņi. P.: A kùojis māņ (!) suôp, istyûkšt kaî kukulš 'kājas man sāp, uztūkst kā kukulis'; A kaî pagružeju, iškys i satyûkša 'kā pa-krāvu (vezumā), tā iekšas uztūka'; K kaî tēirumu atplāusi, satyûkšt rûkys 'kā (veselu) tīrumu nopļausi, uztūkst rokas'; K naskùo rûke satyukša 'nez kāpēc roka uztūka'; K pār nakti navarē gulāt, kaî satyûkšt 'pa nakti nevarēja gulēt, kā uztūkst'; S māņ (!) kùojis tyûkšt 'man kājas tūkst'; S satyûkššu ôišuôkyn 'uztūkšu vairāk'; I ka napastāigoj, vāļ taî nasatyûkšt 'ja nepastaigā, vēl tā neuztūkst'; I vys tyûkša, a, kaî tyûkš daguo da kryutežam, i myra '(pamazām) uztūka, bet, līdzko tūska aizgāja līdz krūtīm, nomira'.

pûrkšu//I pûrkšņ; pûrkšu; pûrkšt 'spurkt; sprauslāt (par zirgu)'. ME III 418 pûrkšt 'prusten, schnaufen'; Lie-La 566 pûrkš/ti (-čia, -tē) '3. sprauslāt; šņakt (par kaķi)'. Vsk. 2. pûrkš; pûrkšəm//I pûrkšņ/əm// -òm, pûrkšyt//I pûrkšņīt; pûrkš//I pûrkšņi. P.: A sasatryukst, pûrkš, navār pûorbrāukt 'satrūkstas (zīrgs), spurc, nevar pabraukt garām'; S, K zyrks pûrkš 'zīrgs spurc'; I ka nûsapûrkš kryumûs, zīņ, kûr mākliēt 'kad nospurcas krūmos, zini, kur (iet) meklēt'.

vlekšu//K vlekšnu//I vlekšņ; vlekšu; I vlekšt//K, A, S, I(P) vākšt 'skaļi blaut; brēkt (par bērnu)'. ME IV 555 vēkšt; Lgr 763; Lie-La nav. Vsk. 2. I vlekš//K, A, S, I(P) vākš; vlekšəm//I vlekšņ/əm// -òm, I vlekšyt//vlekšņīt//K, A, S, I(P) vākšyt; vlekš//I vlekšņi//S vlekšļi//K vlekšņi. P.: I itā moš cyturāis kaî isavlekš 'te mazs dažreiz kā iesāk brēkt'; I navlekš taî, to vysa sola iz ratonka saskriš 'nebrēc tā, citādi visa sādža saskries palīgā'; S vlekšļi bārnc

'brēc bērnš'; S kùo tì vākš? 'ko tu tur brēc?'

ņierkšu//I ñierkšņu; ñierkšu; I ñierkšt//K, A, S, I(P)
ņārķšt 'miegt acis spilgtā saulē vai tuvredzības dēļ'. ME
 nav; Lie-La nav. Vsk. 2. I ņierkš//K, A, S, I(P) ņārķš;
ņierkšām//I ñierkšņ/ām// -òm, I ñierkšyt//ņierkšnit//K, A, S,
 I(P) ņārķšyt; ņierkš//I ñierkšņi. P.: I tēi nu Valainusolys,
kūr ñarķštòm acām verās. moš i narec cylvaks òi napa-
zēist. ñarķkš acs, pasavēr, tulāik tik atām 'tā no Valainu
 sādžas, kura piemiegtām acīm skatās. Varbūt cilvēks neredz
 vai nepazīst. Piemiedz acis, paskatās, tad tikai atņem
 (sveicienu)'; S ðarķkš acs 'piemiedz acis'.

drīekšu//K drīekšņu//I drīekšņu; drīekšu; I drīekšt//K,
 A, S, I(P) drākšt 'rupji, ar varu plēst; raut; skrāpēt'. Arī
 refl. drīekštīs//drākštīs 'plēsties, plūkties (par bērniem
 un kaķiem)'. ME nav; Lie-La 137 drēks/ti (drēskia, drēskē)
 'skrāpēt; skrāmbāt; raut; plēst'. Vsk. 2. I drīekš//K, A, S,
 I(P) drākš//K drākš; drīekšām//I drīekšņ/ām// -òm, I drīekšyt
//drīekšnit//K, A, S, I(P) drākšyt; drīekš//I drīekšņi. P.:
 I drīekšņās kaī kaī, vys naskùo nagòn 'plūcas kā kaī,
 vienmēr kaut kā nav gana'; I sadrīekša jluzys i cymdu 'sa-
 plēsa bikses un cimdu'.

mekšu//megžu//S, A megžļu; mekšu//megžu; mākšt 'megzt -
 adīt, pīt tiklu, sienot acis'. Lietv. mozgys 'mezgls'. ME II
 591 megzt, -gžu, -zu; Lie-La 383 megz/ti (mēzga, mēzge) '1.
 siet mezglā, taisīt mezglu; 2. adīt; pīt'; megztuvai dsk.
 'adāmais (riks, ierīce)'. Vsk. 2. mākš//K mākš; megž/ām//
māgž/ām// (retāk) -òm//mekš/ām// -òm, māgžyt//mākšyt; mekš//S
mekšļi. P.: A pošy māgžām bradiņus 'paši pinam bridņus'; A
ār makštīvi vajak mākšt, sīt acs. iz dīeļēiša taīda apjām
 'ar megztuvi vajag megz, siet acis (tiklam). Uz dēļēiša tāda

apnem'; A tynus māgžòm, tàisejòm pošy. bavališ, bùoméla dīgy, agruôk kaprona nabeja 'tinus pinām, taisijām paši. kokvilnas diegi, agrāk kaprona (diegu) nebija'; A makštu sa-îmām. mégžnām, kùrs loukuôks 'megzt sanākam. pinam, kurš veiklāks'; A lynus sasprīessī, pār zīmu i mākš ār makštīvi 'linus savērpsi, pa ziemu megz ar megztuvi'; S vaižā mākšt šetkāpiš, tèiklāpus 'vajadzēja pīt tikliņus'; S mekšli šetkys òi kù 'pin tiklus vai ko (citu)'.

rāukšu//I rāukšnu; rāukšu; rāukšt '1. beigt adīt, raukt (piem., cimdu), raukt (caurumu); 2. krokot; 2. I, K arī grumbot pieri'. ME III 487 rāukšt, in Falten ziehen: pieri; Lie-La 580 raukti ar t.p. nozīmēm. Vsk. 2. rāukš; rāukšām//I rāukšn/ām//-òm, rāukšyt; rāukš. P.: K drābeîti sarāukš grumbuôs; pīru (!) toža rāukš 'drēnu sarauc grumbās, pieri arī rauc'; I vys pamīerei, tot i zynuôsi, kot nūrāukšt 'pamērī laiku pa laikam (cimdu), tad arī zināsi, kad jānorauc'.

blūogžu//I blūogžnu//K blūogžnu//A, S blūogžlu; blūogžu; blūokšt 'izdauzīt veselākos rudzu graudus pirms istās kulšanas'. ME nav; Lie-La 97 blōkš/ti (blōškia, blōšké) '3. novēc. kult (par labību)'. Sk. arī FBR XV 48 no S blūokšt, t., p. blūogžu. Vsk. 2. blūokš; blūogžām//I blūogžn/ām//-òm //S blūogžl/ām//-òm, blūogžyt; blūokš//I blūogžni//S blūogžli. I, K arī būogžu; būogžu; būokšt 't.p.'. P.: S savat i blūokš 'saved labību un izsit'; S blūokšt - itā apsišt sāklai ār pagaleîti gryūdus '(lielumis) kult - tas ir izsist ar nūjiņu sēklas graudus'; I da šieršonai izblūogžnām ruzus pa- prīšku 'pirms sēršanas vispirms (lielumis) izkuļam rudzus'; S sāklai blūogža ruzus 'rudzus kūla sēklai'.

Šiem verbiem acīmredzot pieskaitāms vārdkopā abblāukštys acs 'puspievērtas, plakstiņos ieslēptas acis (kauna vai

uztūkuma dēļ) lietotais divdabīis. Pagaidām to esmu dzirdējusi tikai I un K.

1. sto-c. skaits pētījamās izloksnēs pieaudzis uz infiksēto o-c. rēķina, nereti paturot iespēju pēdējos lietot pa vecam. Hibrīdformu, kas veidotas, sapludinot abus celmus, skaits šeit atšķirā no citām augšzemnieku izloksnēm nav liels.

2. sto-c. skaitu nedaudz papildina aizguvumi. Tomēr biežāk citur Latvijā izplatīto sto-c. vietā šeit stājas citu celmu verbi.

3. Nav parasti Izvaltā reģistrētie sto-c. paplašinājumi ar p vai arī to pārveidojumi, -st- aizstājot ar -p-.

4. Īpatnēju grupu veido Krāslavas apkaimes izlokšņu verbi ar -kšt infinitīvā, kuriem reizēm atrodamas atbilstmes leišu valodā. Tie būtu pētījami plašākā kontekstā.

2.1.2.6. io- celmi

Krāslavas apkaimes io-c. vārdiem ir daudz atšķirību, salīdzinot ar lit. val. Blakus regulārajām io-c. formām tiek lietotas formas ar līdzskaņa iespraudumu priekš galotnes. Daļai vārdu regulārās io-c. formas nav, tās vietā lieto formas ar līdzskaņa iespraudumu. Tāpat izloksnēs pazīst ne visus lit. val. io- celmus. Konjugē šādi: p̣ỵụšu, p̣ỵuṭ; p̣ỵụšam, p̣ỵuṭiṭ; p̣ỵụš; mạlu, ṃạḷ; mạḷam, mạliṭ; ṃạḷ.

Sarakstā minēti vārdi, kam tag. vismaz viena no paralēlformām vai vienīgā ir io-c. forma. Vārdu sarakstu sk. pielikumā 17.-24.lpp.

Paralēlformu nav io-c. vārdiem, kuru sakne beidzas ar r (ṣ̌kirt, durt, dzert, kert, p̣ert, art, ḅart, ḳart), l

(kult, celt, smelt, velt, kalt, malt), j (sēt, dēt, spēt, jāt, klāt, stāt). Cēlonis tam var būt mēleņu ɣ, ɮ un j līdzīgā artikulācija (ɣ > ɣ laikiem ir vēlāks process).

Līdzskaņus ɮ, ɣ, n tāpat nemēdz iespraust verba raugt 'ieraudzēt' tagadnē, jo verbs patlaban izzūd no saziņas, kā arī refl. verbu mākties un sniegties tagadnē.

Bez paplašinājuma ir K un S reģistrētā forma ruošu. Verbs ar šādu saknes vokālismu jāuzlūko par lituānismu, jo pētījamā apvidū uo > ū. To rāda arī paralēli lietotā forma rušu, kurai, tāpat kā līdzīgiem vārdiem, blakus lieto formas ar līdzskaņa iespraudumu.

io-c. grupa papildināta ar dažiem vārdiem, ko nelieto citur Latvijā. Tie ir: turkt, žliebt, brāties un dārkt. Tos konjugē tāpat kā citus io- celmus: tūrcu 'apnicīgi plāpāju', tūrc; tūrcām, tūrcīt; tūrc; A žlībļu 'pieslienu', žlīp; žlīblām, žlībīt; žlībli.

io-c. grupā tāpat iekļauti daži biežāk lietoti literārismi. Tie ir: berzt blakus izlokšņu trīt, jaunāku runātāju vidū šmaukt blakus mānīt, steigt blakus skubināt, -skaust blakus zavidavāt 'apskaust' un glazīt 'noskaust'.

Lielu daļu io-c. verbu izsaka ar citu vārdu. Tā dzelt vietā saka kost, vākt vietā - lasīt, viebties - kniepties, sniegt - dot, jaust - mānīt, lemt - sarunāt, tempt - lakt, belzt - sist, krāt - lasīt, rāt - bārt, krāpt - mānīt, slēpt - glabāt. Lūgt Krāslavas apkaimē var dievu, bet ne ko priekšmetisku. Tāpat vērt var diegu adatā, bet durvis - aiztaisīt vai aizdarīt. FBR XII 39 no K, A un S minētā forma slāpnu ir maz izplatīts literārisms.

Jautājums par io-c. ar līdzskaņa iespraudumu starp sakni un galotni aplūkots īpaši.

Krāslavas apkaimes izlokšņu formas
ar n, ņ, ļ iespraudumu

Jautājums par līdzskaņu iespraudumu tag. formās latviešu lingvistiskajā literatūrā aplūkots vairākkārt (sk. Lgr 787-790, parindē 750-751; Rudzīte 1972¹, 135-140; Брейдак 1977, 10-19). Arī pētījamā apvidū, īpaši Izvaltā, verbu ar līdzskaņa iespraudumu starp sakni un galotni izplatība ir liela. Šāda parādība, protams, nevar būt nejauša. Salīdzinot tag. veidošanu noteiktās celmu grupās, konstatējami vairāki likumi. Jāsāk ar to, ka noteiktā izlokšnē tiek iesprausts noteikts līdzskanis, t.i., Izvaltā - ņ, retumis - ļ vai n; Aulejā - ļ, retāk ņ vai A(Gr) - n; Skaistā - ļ; Krāslavā - n, retāk ļ.

Verbi ar līdzskaņa iespraudumu tagadnē aplūkoti vispirms io-c. grupā, pēc tam - pārējās. Verbu sarakstu sk. pielikumā 24.-31.lpp.

a) io-c. verbi

Verbus, kuriem vsk. 1. pers. nav regulārās io-c. formas, konjugē šādi: K, A, S kuôplū, kuôp; kuôplām, kuôpit; kuôpli//kuôp; I kuôpnu, kuop; kuôpnām, kuôpit; kuôpni; K kuôpnu, kuôpni; kuôpnām, kuôpni; kuôpny.

Līdzskanis n, ņ vai ļ tāpat tiek iesprausts visos savienojumos ar lūpeņiem, t.i., ar -pj-, -bj- un -mj-. Pētījamā apvidū j aiz lūpeņiem nav paturēts nevienā pozīcijā. Lietvārdos un nedaudzajos īpašības vārdos ar šādu noformējumu tas parasti ir zudis. Tā vsk. n. šaps//škaps - vsk. š. šapa//škapa, kūrms - kūrma; dsk. n. žīervis//žārvis - dsk.

ġ. žìervu//žàrvu; drìebìs//dràbìs - drìebu//dràbu (Ev gan ġ. vienreiz drèblu 73.lpp. //drebiu 68.lpp.); adjektīva n. rups - ġ. rupa. Dažos nomenos, tāpat kā verbos, j vietā stājas cits līdzskanis, piem., A un retumis K n. grùous, ġ. grùouļa.

Aiz lūpeņiem līdzskanis tiek iesprausts nevienādā mērā: K - parasti visās formās, A, S, I - vsk. un dsk. 1. un 3. pers. Sal.: K gruôbnu, gruôbņi; gruôbnòm, gruôbņit'; gruôbny; kùpnu, kùpņi; kùpnòm, kùpņit'; kùpny; stìpnu, stìpņi; stìpnòm, stìpņit'; stìpny//stìp (!); S ùrbļu, ùrp; ùrbļòm, ùrbļit//ùrbit'; ùrbļi//ùrp; stìpļu, stìp//stìp (!); stìpļòm, stìpīt'; stìpļi//stìp (!). Sal. ar tag. paradigmām pie tīrajiem o-c.

Tātad Krāslavā paradigma jau ir gandrīz izlīdzināta, kamēr Skaistā šis process vēl turpinās. Paradigmas no Skaitas rāda, ka vsk. 2. pers. beigu līdzskanis reizēm vairs netiek palatalizēts. 3. pers. par vispārlietojamo kļūst forma ar ļ iespraudumu, tāpēc palatalizācija kā vsk. 2. un 3. pers. šķīrēja vairs nav nepieciešama. Līdz ar to S patlaban fiksējamas šādas formas: kùpļu, kùp; kùpļòm, kùpīt'; kùpļi//kùpļ (!); kuôpļu, kuôp; kuôpļòm, kuôpīt'; kuôpļi//kuôp (!). Jāpiebilst, ka FBR XII 39 no S beidzamā verba paradigma vēl ir šāda: kuôpļu, kuôp, kuôp; kuôpòm, kuôpīt'. Parindē seko Endzelīna piezīme, ka arī K retumis kuôpļu, kuôpļi, kuôpļòm.

Aulejā līdzskaņa iespraudums parasti ir konstants, t.i., vsk. un dsk. 1. un 3. pers. formā. P.: gruôbļu, gruôp; gruôbļòm, gruôbit'; gruôbļi; ùrbļu, ùrp; ùrbļòm, ùrbit'; ùrbļi.

Reizēm Aulejā viens un tas pats teicējs mēdz jaukt formas ar ļ un ņ iespraudumu vienā paradigmā. Tā blakus reģis-

trēts 3. pers. kuôpli, bet dsk. 1. pers. kuôpnām; gluôbli - gluôbnòm. Visumā tas notiek reti.

Izvaltā līdzskanis vsk. un dsk. 2. pers. tāpat netiek iesprausts. P.: stūmnu, stūm; stūmnam, stūmīt; stūmni; gluôbnu, gluôp; gluôbnām, gluôbit; gluôbni; kūpnu, kūp; kūpnām, kūpīt; kūpni.

Līdzskanis n vai ņ tiek runāts visās verba mīzt tag. formās: visur mīznu, mīzņi//mīzny; mīzn/ām//-òm, mīzņīt; mīzņi//mīzny//K arī mīzn; I visbiežāk šādi: mīžnu, mīžņi; mīžnam, mīžņīt; mīžņi. Tas laikam ir sens no- celms. Par ^{*}mīznu iespējamo ietekmi uz io-c. vārdiem sk. Lgr 750-751, parindē.

Līdzskani priekš galotnes iesprauž arī vienīgā do-c. verba tagadnē. Sk. 64. lpp.

Aplūkojamai io-c. grupai tiek pievienotas arī I formas ar ņ iespraudumu tag. blakus sto- celmiem. To konjugēšana neatšķiras no citiem aplūkojamās grupas vārdiem, t.i., ņ tiek iesprausts vsk. un dsk. 1. pers. un bieži, sevišķi aizlūpeņiem, arī 3. personā. Kopumā parastākas tomēr ir sto-c. formas, tās lieto biežāk. Konjugē šādi: tīerņnu, tīerņ; tīerņnam, tīerņīt; tīerņni vai tīerņstu, tīerņst; tīerņstām, tīerņstīt; tīerņst; šveīžnu, šveīž; šveīžnam, šveīžīt; šveīžņi vai šveīžstu, šveīžst; šveīžstām, šveīžstīt; šveīžst. Sk. arī 74. lpp.

Verbi, kuriem vsk. 1. pers. blakus regulārajai tag.

io-c. formai ir citas, ir visi io- celmi, kuru sakne beidzas ar troksneni (izņēmums ir mīzt, par to sk. augstāk). Konjugē šādi: visur grīžu, grīs; grīžām, grīžīt; grīš; K, A, S grīžlu, grīs; grīžlòm, grīžīt; grīš; K grīžnu, grīs; grīžnòm, grīžīt; grīš; I grīžnu, grīs; grīžnam, grīžīt; grīš.

Arī pārējos io-c. verbos priekš galotnes tiek iesprausts līdzskanis ŋ, n vai l. To ienākšana aiz divcentru līdzskaņiem š←s un ž←z iespējama visās četrās pētījamās izloksnēs. Jo biežāk verbs lietojams, jo reālāka iespēja fiksēt to arī ar līdzskaņa iespraudumu blakus regulārajai formai.

Izvaltas io- celmu, kam sakne beidzas ar s, z, tag. forma ar ŋ kļūst par dominējošo. Krāslavā un Aulejā, bet īpaši Skaistā, formas ar līdzskaņa iespraudumu lieto retāk nekā regulārās. P.: I guļu i napyušnu 'guļu un neelpoju'; K bizu ryku nagrižnu 'biezas (maizes) rikas negriežu'; K iz-aūžnām i sašyunām 'uzaužam un sašujam'; I pīspraužnām āglu oi prižu zoru, tūlaik režīš cēš 'saspraužam (gar malām) priežu vai eglu zarus, tad ceļš ir redzams'; A kūdeļāni lē-lūm dažlibli pi sprīešlečys 'koduļu vieglītēm piestiprina sprīešlečai'; A šīnu sakašli da gubai 'sienu sagrabj uz kauzdes pusi'; A(Gr) pīplīēšny kļēpi zuōliš 'saplūc klēpi (Jānu) zāļu'.

Atšķirā no K, A un S Izvaltā jaunina arī to verbu tag. formas, kam sakne beidzas ar k, g > c, z. Izvaltā savukārt c, z > č, ž ŋ priekšā. Šādas formas parasti ir sastopamas vsk. 1., retāk - dsk. 1. personā: pūorsyūčnu cac mārli, kap sula istacātu 'sūcu caur marli, lai sula iztecētu'; pošu drēizuōkū zyrgu aizajiūžnu 'pašu straujāko zirgu iejūdzu'. Tomēr tās mazāk izplatītas nekā io-c. formas, kam sakne beidzas ar s, z > š, ž.

io-c. verbos, kam sakne beidzas ar mēleņiem, līdzskanis parasti tiek iesprausts vsk. un dsk. 1. pers. formā, retumis - arī 3. pers. Šeit tag. formu tālāka tuvināšana, resp., paradigmas izlīdzināšana, liekas, nav gaidāma. Apliecinājums

tam - dažādās pētījamā apvidus pusēs no dažādiem teicējiem pierakstītās paradigmas. Paralēlformas tajās fiksētas tikai vsk. un dsk. 1. un 3. pers.: S graūžļu, graūs; graūžām// graūžlòm, graūzīt; grauš; I sàucu//sàučpu, sàuc; sàucàm// sàučpàm, sàucīt; sàuc; A kašu, kaš; kašàm, kašīt; kaš//kaš-ļi; K miēžļu, mās; miēžlòm, māzīt; miēžļi un miēžu//miēžnu, mās; miēžòm//miēžnòm, māzīt; miēš//miēžny; I būžpu 'stiepu', būs; būžpàm, būzīt; buš; S spriežu//spriežļu 'vērpju', sprāt; spriežàm, spràdīt; sprieš//spriežļi; I laižpu, laīt; laižpàm, laidīt; lais.

b) Citu vēsturisko celmu formas

ar līdzskaņa iespraudumu starp sakni un galotni

o- celmos retumis (tāpēc pie pamatformām tas netiek rādīts) n vai n, bet ne l, iespraudums iespējams verbos, kuru sakne beidzas ar j (I reīpu//K, A(Gr), I reīnu 'riju' parastā reju vietā).

Aiz citiem troksneņiem, kā rāda tag. formas, līdzskaņa iespraudums galotnes priekšā ir parasts visu pētījamo izlokšņu o-c. Parasti n, n vai l lieto vsk. un dsk. 1. pers.: I dagpu - dagpàm 'degu - degam'; K bāgnu - bāgnàm 'bēgu - bēgam'; A pierkļu - pierklèm 'pērku - pērkam'. Tā var būt arī citās augšzemnieku izloksnēs (sk. FBR VI 42 no Eversmuižas; FBR XIII 54 no Pildas).

Bieži līdzskanis tiek iesprausts arī 3. pers.: A viļkli 'velk'; A(Gr) nasny 'nes'; K snigļi 'snieg'; I tāpni 'ziež'; S tepli 'ziež'; A muokli 'māk'; K skutny 'lmizo; 2. skuj'; I sytni 'sit' u. tml. Galotne aiz līdzskaņa parādās tāpēc, lai novērstu grūti izrunājamu līdzskaņu kopu. Ka šāda tipa formas ir jauninājumi, sk. Lgr 77-78.

Dažkārt līdzskani iesprauž arī vsk. 2. pers. Tas notiek verbos ar -ier- infinitīva saknē (sk. 62.-63.lpp.). Nekonsekvences paradigmās rāda, ka šeit līdzskanis ieviešas, paradigmai izlīdzinoties, bet vēl tiek izjūsts par svešādu.

Jāpiezīmē, ka nepiespiestā, brīvā sarunā formas ar n, n vai l iespraudumu dzirdamas biežāk nekā iztaujājot par atsevišķiem vārdiem. Piem., no J.Daļeckas (K) pierakstīju šādu verba bēgt paradigmu: bāgu, bāc; bāgām, bāžīt; bāk. Sākoties negaidītam lietum, sekoja teicējas aicinājums: "bāgnām nu ļēlta kūr nābeis!" 'bēgam no lietus kaut kur!'

Šādi izdodas reģistrēt arī sporādiskus vai izloksei mazāk raksturīgu līdzskaņu iespraudumus. P.: K kūr jūs pār nakti palīknyt? 'kur jūs pa nakti paliekat?'; A nūcleršņi bārzu, iz jūo i vīkļi 'nocērt bērzu, uz tā arī velk'; K kūr svīstu sytni, kūka bēja 'kur sviestu kult, bija koka'; I iz vāknòm lynus i saklōjòm is plavys 'izvelkam linus (no mārka) un saklājam uz plavas'.

Arī i- celmus ar līdzskaņa iespraudumu tag. pārstāv galvenokārt Izvalta. Citur l vai n tiek lietots tikai visvairāk izplatītos verbos. Līdzskanis, tāpat kā io-c. verbos (sal. 80.-81. u.c. lpp.), parasti tiek iesprausts vsk. un dsk. 1., retāk - 3. pers.: K raūžu//raūžļu, raūt; raūžām//raūžlām : raūdīm, raūdīt; raūt; S stūouļu, stūou; stūovīm, stūovīt; stūou//stūouļi; I vāžņu 'slimoju', vāit; vāžņām : vāidīm, vāidīt; vāit; buřņū 'murminu', buřp; buřņām : buřbīm, buřbīt; buřp.

Izvaltā i-c. ar līdzskaņa iespraudumu ir vairāk tāpēc, ka šeit n pievieno arī aiz divcentru līdzskaņiem ž un š: ņūržņu 'ņurdu'; pukšņu 'purpinu'.

Skaņu kopa -kst-, iespraužot n, tiek pārveidota par

-kš- (šņukstiēt - šņukšņu 'šņukstēt - šņukstu') vai palatalizēta (pēikstiēt - pēikštņu 'pēikstēt - pēikstu'). Šādi noformētu i-c. skaits nav liels, jo veidojas artikulēšanai neērta līdzskaņu blīvējums.

Verbi, kuru tag. veido b e z
līdzskaņa i e s p r a u d u m a galotnes priekšā

No I konj. verbiem bez ņ, n vai ļ iesprauduma vienmēr ir o-c., kam sakne beidzas ar n (zanu, mynu, pynu, škynu, tynu, trynu, vynu) vai j (84.lpp. minētie reīņu//reīnu nav uzlūkojami par likumiskiem, drīzāk - nejaušiem), piem., ļāju, raju, smājūs; lei; meju, ņeju, reju, veju. Par citādu iespēju, piem., Nirzā, sk. Rudzīte 1972, 138, Eversmuižā FBR VI 42.

Neiespējams vēl kāds līdzskanis aiz r verbā derēt.

Parasti līdzskani neiesprauž arī verbu muōku, suōp tag. o-c. verbiem ar n saknē bez līdzskaņa iesprauduma tag. patlaban fiksētas formas blūuk, pēiku, jūuku, spriuku.

Bez ņ, n vai ļ starp sakni un galotni paliek sto-c. verbi. Tāpat ir arī, piem., Pildā (FBR XIII 54), kur līdzskaņa iespraudums starp sakni un galotni ir vēl izplatītāks nekā pētījamā apvidū. Acīmredzot tas ir tāpēc, ka pretējā gadījumā veidotos grūti izrunājama līdzskaņu kopa.

Arī no-c. verbos līdzskani neiesprauž (sal. ar o-c., kam sakne beidzas ar n, sk. augstāk).

No II konj. verbiem ņ, n vai ļ iespraudumu tag. nepazīst ne āio-, ne ōio-c., ne īio- vai ēio- celmi. Ar to Krās-lavas apkaimes izlokšnes atšķiras no augšzemnieku dialekta Ludzas apkaimes izlokšnēm. Sal. ar FBR VI 43 no Eversmuižas; Lgr 788; Rudzīte 1972, 137-139.

No III konj. verbiem ā- celmiem līdzskaņa iesprauduma tag. nav vispār, bet par i-c. verbiem sk. augstāk.

1. io-c. formas atšķiras no lit. val. un citām augšzemnieku izloksnēm visai lielā mērā, jo pētījamās izloksnēs ir izplatīts līdzskaņa l, n vai n iespraudums starp sakni un galotni. Formas ar līdzskaņa iespraudumu lieto gan blakus regulārajām, ja verba sakne beidzas ar mēleni, gan atsevišķās personās kā vienīgās, ja sakne beidzas ar lūpeni. Iesprauduma nav io- celmos, kuru sakne beidzas ar r, l, j.

2. Formas ar līdzskaņa iespraudumu samērā izplatītas arī citos vēsturiskajos celmos, izņemot no-c., sto-c., daļu o-c., tāpat sekundāros II konj. verbos un ā- celmus. Ar to Krāslavas apkaimes izloksnes atšķiras no Ludzas apkaimes izloksnēm, kur plaši sastopamais līdzskaņa iespraudums atbilst citiem nosacījumiem.

3. Iespraustā līdzskaņa lietošanas nosacījumi atsevišķās pētījamās izloksnēs nav vienādi. Visbiežāk līdzskaņa iespraudums sastopams Izvaltā, kur formas ar n iespraudumu parādās blakus o-c. ar n, sto-c., i- celmiem, kas noved pie tālākiem tagadnes paradigmas pārveidojumiem. Izvaltā parasti tiek iesprausts n, reti l vai n, Aulejā l, retāk n vai n, Skaistā l, Krāslavā n, retāk l.

4. Līdzskanis reti tiek iesprausts visās tag. formās. l, n vai n visās pētījamās izloksnēs visbiežāk parādās vsk. un dsk. 1. un, retāk, 3. personā. Krāslavā noticis morfoloģisks jauninājums io- celmos, kuru sakne beidzas ar lūpeni, šeit līdzskani iesprauž visās personu formās. Zināmas paradigmas izlīdzināšanas tendences šādos verbos reizēm vērojamas arī Skaistā.

2.1.2.7. i- celmi

Tag. i-c. (par tiem Lgr 790-802) Krāslavas apkaimes izlokšnēs ir diezgan labi saglabāti, kaut arī lielai daļai no tiem blakus lieto citu celmu, galvenokārt (i)o- un ēio-c., formas. Lielākas uzskatāmības labad i-c. verbiem sarakstā tiek minēta tag. vsk. un dsk. 1. pers., pag. vsk. 1. pers. un infinitīvs ar pamatnozīmēm. Skaņu verbiem un 3. personas verbiem attiecīgi tiek dota tag. un pag. 3. pers. forma. i-c. verbi grupēti, ievērojot saknes vokālismu, un ir dalīti trīs grupās atbilstoši inf. piedēklim. Konjugē šādi: tycu, tić; tićim : tycām, tićit; tić; varu, vār; varim : varām, varit; vār. Verbu sarakstu sk. pielikumā 31.-41.lpp.

Pētījamo izlokšņu tag. i- celmus, tāpat kā citur baltu un slāvu valodās (par to Lgr 790), galvenokārt lieto blakus infinitīviem ar -ēt.

Blakus inf. ar -āt, tāpat kā lit. val., lieto verbus raudāt, dziedāt, zināt (tuvāk par tiem kopā ar piemēriem arī no pētījamā apvidus sk. Lgr 800-802; sal. Kazlauskas 311).

Īpaši jārunā par dažiem i-c. blakus infinitīviem ar -it: smùort un smùordei 'smaržo'; vùot un vùodei 'kaitē'; vadís (vat) un vadejâs 'vadējas'. P.: I vysuôs moluôs smùort, nasagriþ i ustobâ it 'visās malās smaržo, (nemaz) negribas istabā iet'; K ai pâr solu, jòu smùordei 'ej cauri sādžai, jau smaržo'; K a tân smùordei maizēitâ? nasmùort! 'vai tagad smaržo maizīte? nesmaržo!';

A ci captu, ci vyrtu ât, pikas navùot 'ceptu vai vārītu ēd, nekas nekaitē'; K agruôk navùodei, ba nau ļaužu, jis ap-sagriš i nù-it 'agrāk (aiziet uz pieturu) nav par ļaunu,

(jo), ja nav ļaužu, (autobuss) apgriežas un aiziet'; I na-
jiēt tik dāuč, ka napavūot 'neēd tik daudz, ka nav par slik-
tu'; K pīnc navūodei, zārit! 'piens (nevienam) nekaitē, dze-
riet!'; A vacòm rùkòm navūodei 'vecām rokām (auksts ūdens)
nekaitē';

K, A, S, I òls nùsavadiš vai izavat, retāk - vađejas
'alus novadējas'; I natais vāļ limanada, ka pastuou, nùsava-
diš 'vēl netaisi (vaļā) limonādi, ja pastāv, novadējas'.

Tā kā izloksnēs ēio-c. un īio-c. loka atšķirīgi, minēto
verbu cilme neliekas skaidra, jo i-c. parasti ir blakus ēio-
celmiem (sk. zemāk). Tomēr Krāslavas apkaimē dažām ēio-c.
formām blakus reģistrētas īio-c. formas (sk. 102.lpp.). Mi-
nētie trīs verbi patlaban liekas vienīgie, kur abi celmi sa-
pludināti, jo to inf. var beigties abējādi: smuordeit un
smuord/iēt//ât, vūodeit un vūod/iēt//ât, vađētis un va-
d/iētis//âtis. Tag., kā rāda piemēri, uzvarējis īio-c. vai
i-c., bet ne ēio-c.

Vērojama svārstīšanās starp atšķirīgu celmu formām.

i-c. blakus o-c. ir verbi derēt, drebēt, klabēt, sāpēt
(sk. arī 62.lpp.). Loka šādi: drabu//I drabū//K drabnu,
drap; drabim : drabam//I drabām, drabit; drap : drap. Šā
tipa verbos o-c. formas no i-c. formām var nošķirt tikai
teorētiski, jo runājot abas paradigmas jauca. Tas ir tāpēc,
ka verbiem ar e saknē izlīdzināts saknes vokālisms (par ver-
bu drebēt šai sakarā plaši Ancītis 242), bet saknes beigu
lūpeņi 3. pers. un vsk. 2. pers. Krāslavā un Skaistā vairumā
gadījumu netiek palatalizēti vispār (sk. verbu sarakstu).
Salīdzinājumam verba sāpēt 3. pers. plašākā kontekstā: A
kūojis suôp i suôp 'kājas sāp un sāp'; A golva suôp 'galva
sāp'; K nasuôp, nasuôp, kai suôc suôpât 'nesāp, nesāp, kā

sāk sāpēt'; K tā suōp i tā suōp 'te sāp un te sāp'; S suōp nakt kūojis 'naktī sāp kājas'; S kaī nūmīeršu, ka nasuōp ni-kas 'kā nomiršu, ja nekas nesāp'.

i-c. blakus ēio-c. ir verbi zilēt, glumēt, brūnēt, perēt (S parasti tikai ēio-c.), pelēt, rietēt, piepēt (i-c. gan tikai I), balēt, bālēt, biezēt u.c., ko parasti lieto 3. pers. To formas ir šādas: zīl : zīlāi, glum : glumāi, pāl : pālāi, rit : ritāi, baļ(īš) : baļāi u. tml. Par iespēju būt blakus i-c. un ēio-c. sk. Lgr 804. Sk. arī 97. lpp.

Verbs kaunēties vsk. 1. pers. dzirdams pat ar trejādām formām: kāunūs (reti), kāunūs, kāunājūs. Tomēr šeit jārunā tikai par i-c. un ēio-c. paralēlu lietojumu. Iespējams, ka vēl kādu formu ieviešanos dsk. 1. pers. kavējusi gaidāmā sakrišana ar atbilstošu refl. no-c., jo metatonijas dēļ abiem zudusi arī intonāciju starpība saknē. Paradigmas ir šādas: i-c. kāunūs 'kaunos', kāunīs; kāunīm/iēs//-ās, kāunīt/iēs//-ās; kāunīs; ēio-c. kāunājūs 'kaunējos', kāunājīs; kāunāji-m/iēs//-ās, kāunājīt/iēs//-ās; kāunājās; no-c. kāunūs 'kaunos', kāunīs; kāunām/iēs//-ās, kāunīt/iēs//-ās; kāunās.

Par i-c. blakus ījo-c. sk. 104.lpp.

Par i-c. ar līdzskaņa iespraudumu tag. sk. 85.-86.lpp.

i-c. kopskaits pētījamā apvidū ir liels. To kuplinājuši verbi, kas darināti skaņu un trokšņu apzīmēšanai, kā arī t.s. runas verbi. Kopskaits varētu tikt papildināts vēl, jo šīs grupas verbu darināšana, salīdzinot ar citām, ir vairāk subjektīva. Šie verbi satur arī notiekošā emocionālu vērtējumu, kas ļauj radīt sinonīmu virknes. (Par latviešu literārās val. skaņu verbiem sk. Freimane.) Paraugam tiek minēti daži verba runāt sinonīmi, kas visi ir i-c.: plekšēt, plekstēt 'plāpāt', plukšēt, plukstēt, plurkšēt, plurkstēt 'apni-

cīgi, monotoni, bez jēgas plāpāt (parasti par vecām sievietēm)', burbēt 'purpināt', burkšēt, burkstēt 'neapmierināti, aprauti runāt', urkšēt 'neapmierināti, bez mitas, reizēm nesaprotami runāt', pukšēt 'neapmierināti, apnicīgi runāt', murdēt 'paklusu, nesaprotami runāt', tarkšēt 'runāt bez mitas un apstājas'.

Trokšņa atdarināšanas verbu sakne Krāslavas apkaimē beidzas ar -kst- vai -kš- (< -kšk-) vai - vēl biežāk - verbu ar vienādu nozīmi noformē abējādi, t.i., veidojas verba fonētiskie varianti. Līdz ar to abu formas tag. nereti savstarpēji jauc. Šādi verbu pāri ir: krukšēt - krukstēt, burkšēt - burkstēt, plukšēt - plukstēt, plurkšēt - plurkstēt, plekšēt - plekstēt, kekšēt - kekstēt, krakšēt - krakstēt. Konjugē šādi: plākšu, plākš; plākšim : plākš/əm//òm, plākšit; plākš; plākštū, plākšt; plākštīm, plākštīt; plākšt. Pirmajiem dsk. 1. pers. blakus lieto i-c. un o-c. formu: pukšim - pukšam, plukšim - plukšam, tarkšim - tarkšam, kekšim - kekšam u.tml. Dzirdama arī galotne -om.

Līdzīgi pāri veidojas arī dažiem 3. pers. verbiem:

krakš - krakšt, sprakš - sprakšt.

Verbiem ar -kst- celma beigās dsk. 1. pers. vispārlietojamā forma beidzas ar -im. Sk. paradigmas: špukštū, špukšt; špukštīm, špukštīt; špukšt; švèikštū, švèikšt; švèikštīm, švèikštīt; švèikšt.

Paralēlformas ar p iespraudumu vsk. un dsk. 1. pers. rodas vienīgi Izvaltā. Daļa no tām veidota, par pamatu ņemot regulārās formas: burkšu//burkšņu, tarkšu//tarkšņu un peikštū//peikštņu, švèikštū//švèikštņu; tāpat kekšam//kekšņam, burkšam//burkšņam, urkšam//urkšņam.

Citos verbos paralēlās formas veidotas, ievērojot tag.

ar -kš-, nevis ar -kst-, saknes konsonantismu: klukstū : klukšņu, špukstū : špukšņu, smīkstū : smīkšņu vsk. un klukstīm : klukšņām, špukstīm : špukšņām, smīkstīm : smīkšņām dsk. Starpība rādīta grafiski: likts kols, nevis //. Sal. ar 85.-86.lpp.

Nosacīti i- celmos ar pilnu tag. paradigmu ietilpināti verbi klukstēt, krukšēt, kruktēt, perēt, naudēt, mūdēt. Runā tos lieto 3. personā, bet 1. un 2. pers. formas iespējamās retumis, piem., salīdzinājumā.

i-c. paradigmā tikai daļēji paglābtas senākās i-c. formas. Pētījamā apvidū nav neviena verba, kuru tagadnē locītu tikai kā i-c. (daļēji šim nosacījumam atbilst vienīgi verbi, kuri vsk. 1. pers. beidzas ar -kstū un dsk. 1. pers. - ar -īm). Parasti i-c. tag. paradigmā iekļuvušas arī io-c. vai o-c. formas (par to jau Lvskf 495. Sal. arī Zinkevičius 1981, 94.). (Par i-c. pārejas (i)o- celmos cēloņiem leišu valodā sk. Lvskf 494-495; LieD 342-343.) Ir lietderīgi katras pers. formu aplūkot atsevišķi.

i-c. v s k. l. p e r s. forma lielākai verbu daļai veidojusies j noteiktās mijas rezultātā, tātad tai būtu jāsakrīt ar io-c. Daļā verbu tas arī vērojams: d > ž (žleržu, smīržu); z > ž (zuržu); n > ņ (mīņu); l > ļ (guļu). Citos līdzskani tiek tikai palatalizēti: b > b' (buŗbū); d > d' (bāzdū); -st- > -st' (kuštū); -kst- > -kst' (peikštū) vai I -kš- (smīkšū). Daļā verbu mijas it kā nav vispār: p=p (tu-pu); b=b (drabu); v=v (stūovu).

V s k. 2. p e r s. atšķirā no lit. val. galotne -i netiek saglabāta, tomēr par tās bijumu parasti liecina palatalizētais beigu līdzskanis: p (tu-p); p < b' (gri-p); ć (tić); ć < ž (leić); t' < d' (žiert'); s' < z' (zurś). Mīkstināti ir

ņ (mīņ); ļ (gūļ); -(k)st- (kušt, smiļkst). Nemīkstina č (čuč); č < ž (muč); r (tūr) un -kš (plākš).

D s k. 1. p e r s. daudziem verbiem lieto regulāru i-c. formu ar -im, bet parasti tā nav vienīgā. Blakus ir o-c. formas (tičim : tycām//tycòm; čučym : čučām; gribim : gribām; varim : varām utt.), io-c. formas (pūrdim : pūržām; vaidim : vaižām; luōdim : luōžām; žīdim : žīžām) vai formas ar līdzskaņa iespraudumu (par tām 85. lpp.).

Ieviešoties blakus citu celmu formām, kā arī izlīdzinoties paradigmai saknes vokālisma ziņā, nereti dsk. 1. pers. var pierakstīt daudz paralēlu formu (pamatformu sarakstā tās netiek dotas). Paraugam verba sēdēt dsk. 1. pers.: visur siēdim, kā arī S siēžām//siēžlām; K sādīm : siēžòm//siēžnòm//siēžlòm; A sādīm : siēžām//siēžlām//siēžlòm//siēžnòm; I siēžnām//siēžnòm : I(P) sādīm. Arī šo sarakstu ar laiku droši vien varēs papildināt.

Senākās formas ar -im parasti dzird gados vecāku ļaužu runā: S stūovīm i kotru abžīdim 'stāvam un katru apdziedam'; K vīnc sādīm, a cīti gūļ pa rīndai 'viens sēžam, bet citi gūļ pēc kārtas'; I četry brūoļi karā kryta, i nažipim, kūr 'četri brāļi karā krita, bet nezinām, kur'; A navarim pūor-nosuot spanu 'nevaram (vien) pārņēsāt spaiņus'.

D s k. 2. p e r s. forma ir visstabilākā, vienmēr beidzas ar -it. Tās ietekmē -it ieviests arī citu celmu dsk. 2. pers. (par to sk. 38. lpp.). Forma ar -it palīdz noturēties arī citām i-c. personu formām.

3. p e r s. senāka galotne, salīdzinot ar lit. val., saglabāta refleksīvajās formās. Par to sk. 42. lpp. P.: S jām tā nasagrybīs 'viņam tā negribas'; S jīm nāizīt volūda, nas-kaī aizaturīs 'viņiem neveicas runāšana, kaut kā ķeras';

S čut tik kustīš 'tik tikko kustas'; K tagān pretīm turīš 'tagad turas pretī'; K bārnc āizapeīkstīš, jou skriņ 'bērns iepīkstas, jau skrien'; K kūo jūos tī švèikstīš? 'ko viņas tur sačukstas?'; I āizapīerkšyš, ka ār jodu aplāi 'iesūrstas, ja ar jodu aplej'; I vālc ār plāuksti, pet gūrkstīš, čik tēirs 'velc ar plaukstu, pat iegurkstas, cik tīra (āda)'.

Jārunā arī par saknes beigu līdzskaņa kvalitāti tiešajos verbos. Tekstu pierakstos šai ziņā nav īstas konsekvences: Mag strazdi dzid (176), bet tautietis dzid' (177); māsiņa sad' (177); ieviņa, lazdiņa zid' (203). Arī 3. pers. gul (164, 162, 178 u.c.) drīzāk nozīmē palatalizētu l, jo šais tekstos sekots poļu ortogrāfijai. LD kas speid (882); koki raud (930) u.tml., bet šeit palatalizācija nav apzīmēta vispār. FBR pierakstītas šādas formas: tičē't - tycu, tič, tyc, tycam, tičit' (FBR XII 40); grybē't - grybu, gryp', gryp; grybim, grybit'; grybīš (FBR XV 47); gulē't - K, A guļu, gul', gul (A gul'), gulim, gulit'; S guļu, gul', gul', guļam, gulit' (FBR XII 39-40).

Liekas, ka dominējošā beigu līdzskaņa palatalizācija radusies no jauna citu i-c. formu ietekmē. Saziņā tās ir ērtas, ļauj nošķirt i-c. no pārējiem verbiem, sal. 3. pers. mīerst (sto-c.) un peīkst' (i-c.).

Daļu citur Latvijā izplatīto i-c. izsaka ar citiem verbiem. Tā trīcēt vietā Krāslavas apkaimē saka drebēt, mīlēt - lūbit, sūdzēties - žēloties, precēties - ženīties, cerēt - domāt, stenēt - gremt, sanēt - dunēt.

1. Pētījamās izloksnēs diezgan labi saglabājušies senie i- celmi, kaut arī lielai daļai no tiem blakus lieto citu celmu formas; Izvaltā arī formas ar ŋ iespraudumu. Svārstī-

šānās vĕrojama galvenokārt starp i- un o- vai ĕio- celmiem. Neparasti ir tag. i-c. blakus infinitīviem ar -it.

2. Tomĕr šeit nav neviena verba, kuram tagadnĕ būtu tikai i-c. formas. Visstabilākā ir dsk. 2. pers., kas sekmĕjusī -it ieviešanos arī citu celmu dsk. 2. personā. Dsk. 1. pers. blakus regulārajai formai ar -im parasti lieto formu ar -am vai (retāk) -om. Vsk. 1. pers., tāpat kā io- celmos, vairumā gadījumu notiek j noteiktā līdzskaņu mija. Salīdzinot ar literārās valodas 3. pers., senāka galotne saglabāta i-c. refleksīvajās formās. Vsk. 2. personā atšķirā no lit. val. -i vienmĕr zūd.

3. i-c. skaitu pĕtījamās izloksnĕs stipri palielina daudzie skaņu verbi, kuriem vairumā gadījumu veidojas sinonīmi vai formu fonĕtiskie varianti. i- celmos ietilpst arī daudzi 3. personas verbi.

2.1.2.8. ĕio- celmi

ĕio-c. (par tiem Lgr 803-809) grupā, salīdzinot ar citiem II konj. verbiem, aizgūto verbu skaits ir mazāks. Šo grupu papildina atvasinājumi ar izskaņām -inĕt, -ulĕt, -alĕt, -elĕt, -erĕt u.c. Konjugĕ šādi: saġdāju, saġdāi; saġdājām, saġdājīt//saġdāitā; saġdāi; kūosāju, kūosāi; kūosājām, kūosājīt//kūosāitā; kūosāi. Verbu sarakstu sk. pielikumā 41.-48.lpp.

Liela daļa ĕio-c. ir denominatīvi verbi. Tiem, tāpat kā lit. val., pamatā var būt ĕ-c. lietvārdi, piem., -pūļ/iĕt// -āt (pūļis); struop/iĕt// -āt (struopā); vĕiļ/iĕt// -āt (vĕilā). ĕio-c. atvasina arī no citiem lietvārdiem, piem., kapl/iĕt// -āt (kaplis); gāv/iĕt// -āt (gāvleņc); bĕierz/iĕt// -āt (bĕiers) vai īpašības vārdiem: bĕiz/iĕt// -āt (bĕis); sierm/iĕt

//-â^t (sîerms); kùd'/iê^t//-â^t (kùc).

Īpaši ējo-c. skaitu palielinājuši atvasinātie verbi ar -inēt, -alēt, -elēt, -ulēt, kas parasti apzīmē daudzkārtēju darbību. Par tādiem plaši Ancītis 183-188. Tādi ir, piem., kašīn/iê^t//-â^t (kaš^t); bāgal/iê^t//-â^t (bîêkt^t//bâkt^t); kùopā-
l/iê^t//-â^t (kuopt^t). Tie lielākoties ir deverbāli.

Atšķirā no lit. val. Krāslavas apkaimē lieto lielu verbu grupu ar -inēt (sal. ar Zinkevičius 1981, 91). To lielai daļai blakus lieto verbus ar -ināt, kas savukārt dominē literārajā valodā. Verbu ar -inēt un -ināt nozīme dažkārt atšķiras. Blakus tātad tiek lietoti: bīzīn/iê^t//-â^t : byzy-
nuô^t, bļūksyn/iê^t//-â^t : bļūksynuô^t, brazdīn/iê^t//-â^t¹ : brazdynuô^t, bubīn/iê^t//-â^t¹ : bubynuô^t, čarin/iê^t//-â^t¹ : čarynuô^t, čapstīn/iê^t//-â^t¹ : čapstynuô^t, ducīn/iê^t//-â^t¹ : ducynuô^t, dudīn/iê^t//-â^t¹ : dudynuô^t, gūrksstīn/iê^t//-â^t : gūrksstynuô^t, klažīn/iê^t//-â^t¹ : klažynuô^t, klaūzīn/iê^t//-â^t¹ : klaūzynuô^t, knībīn/iê^t//-â^t¹ : knībynuô^t/knybynuô^t, kužyn/iê^t//-â^t¹ : kužynuô^t, kòuksyn/iê^t//-â^t¹ : kòuksynuô^t, līdīn/iê^t//-â^t : līdynuô^t/lydynuô^t, līpīn/iê^t//-â^t¹ : līpy-
nuô^t, lupīn/iê^t//-â^t¹ : lupyynuô^t, putīn/iê^t//-â^t : putyynuô^t, ritīn/iê^t//-â^t¹ : rytynuô^t, rušyn/iê^t//-â^t : rušynuô^t, stu-
cīn/iê^t//-â^t : stucynuô^t, škālbin/iê^t//-â^t¹ : škālbynuô^t, tīpīn/iê^t//-â^t : typynuô^t, tīrīn/iê^t//-â^t : tyrynuô^t, tra-
pīn/iê^t//-â^t : trapynuô^t, vīrīn/iê^t//-â^t : vyrynuô^t, vèikšy-
n/iê^t//-â^t : vèikšynuô^t, vužyn/iê^t//-â^t¹ : vužynuô^t.

Atšķirīga nozīme ir verbiem bizinēt : bizināt, līdinēt : līdināt, putinēt : putināt, dažreiz virinēt : virināt, pa

¹ Formas izplatību atsevišķās pētījamās izloksnēs sk. pamatsarakstā.

daļai tirinēt : tirināt (sk. sarakstu). Verbs vizināt Izvaltā ir ēio-c., bet pārējās izlokšnēs - forma ar -ināju.

Daļa verbu ar -inēt radusies skaņu atdarināšanas rezultātā, piem., uryn/iêt//âât (ur-ur!); kòukšyn/iêt//âât (kòukš-kòukš!); sisin/iêt//âât (si-si-si!); bubin/iêt//âât (bu-bu-bu!); vèikšyn/iêt//âât (vèikš-vèikš!). Vairākiem verbem atbilstošos onomatopoētiskos vārdus blakus nelieto, piem., čapstīn/iêt//âât; gùrkstīn/iêt//âât u.tml.

Daļai verbu ar -inēt atrodamas atbilstes leišu valodā ar tādām pašām vai līdzīgām nozīmēm, piem., čiupinēti, brazdinēti, knibinēti, lipinēti, lupinēti, ritinēti, tipinēti, tyrinēti. Šādas atbilstes būtu pētījamas plašākā kontekstā.

Blakus ēio-c. ar -ulēt bez tam sastopami verbi ar -ulāt: bùrbul/iêt//âât : bùrbuluôt, duduļ/iêt//âât¹ : duduļuôt, dusuļ/iêt//âât¹ : dusuļuôt, šmùrguļ/iêt//âât : šmùrguļuôt¹. Sk. arī 99. lpp.

Ar izskaņām -alēt, -elēt, kā arī nedaudzie ar -erēt, -arēt un -urēt atvasinātie verbi apzīmē iteratīvu darbību. Turklāt tie parasti ir verba vienīgā iteratīvā forma, piem., bràukaļ/iêt//âât, gùozāl/iêt//âât.

Pētījamās izlokšnēs nereti sastopama svārstīšanās starp ēio- un i-c. vārdiem, kuri infinitīvā beidzas ar -ēt. Sk. arī 90. lpp. Jāpiebilst, ka šīs grupas verbus vsk. 1. pers. praktiski lieto tikai kā ēio-c. P.: I appîpāju, vîna paļkus 'apaugu ar piepēm, viena palikusi'; K aš sazilāju, ûgys lašéfdama, a da sàtài najîmu 'sazilāju ogodama, bet uz mājām neēju'. Iespējams, ka šie verbi sākotnēji bija tikai ēio-c.

¹ Formas izplatību atsevišķās pētījamās izlokšnēs sk. pamatsarakstā.

Kā ēio-c. un ā-c. lieto kauzativo baidēt. Tas ir vienīgais šāda tipa verbs. Konjugē šādi: baīdāju, baīdāi; baīdājām, baīdājīt//baīdāitā un baīdu, baīt; baīdòm, baīdot; baīda.

Dažu lit. val. ēio-c. vietā lieto citu celmu verbus. Tā sautēt vietā - sutināt, tuškavāt, K arī tušīt; literārismu ārstēt, kausēt, zaudēt (sarakstā doti, jo ir samērā izplatīti) vietā - lečīt; laidināt; gubīt, K, A, S arī gaisināt.

2.1.2.9. āio- un ōio- celmi

Krāslavas apkaimes tāpat kā citām augšzemnieku izloksnēm (sk. Lvskf 499; Lgr 815) raksturīga āio- un ōio-c. sakrišana. Tagadnē āio-c. nomākuši ōio- celmus. Tā kā tag. paradigma abu celmu vārdiem neatšķiras, tie tiek aplūkoti vienā grupā. Kopējo skaitu stipri palielinājuši aizguvumi, galvenokārt slāvismi ar -avāt. Tos konjugē tāpat kā mantotos vārdus. Sal.: runoju, runoi; runojām, runojīt//runoitā; runoi; vogojū, vogoi; vogojām, vogojīt//vogoitā; vogoi un prasavoju 'gludinu', prasavoi; prasavojām, prasavojīt//prasavoitā; prasavoi. Verbu sarakstu sk. pielikumā 48.-58.lpp.

Tāpat kā literārajā valodā, pētījamā apvidū liela daļa āio- un ōio-c. ir denominatīvi, piem., mūrguôt (mūrks 'murgs'), sapynuôt (sapync 'sapnis'), sāiluôtīs (sāilys 'siekalas'), sýunuôt (sýunys 'sūnas'), suluôtīs (sula 'sula'), dīņiškuôt (dīņiškys 'pusdienas'), gudruôt (gudrys 'gudrs') u.tml. Līdzīgi varētu būt tikuši darināti arī aizgūtjie verbi, īpaši tie, kas radušies nesen, attīstoties dažādām tautsaimniecības nozarēm. P.: kapc(av)uôt (kapcs 'stabs'), skobuôt (skoba 'skava'), prasavuôt (prasa 'gludeklis'), vaksavuôt (vaksa 'apavu krēms'), špaļeravuôt (špaļeri

'tapetes'), kļējuot' (kļeīš 'līme') u. tml.

Šis vārddarināšanas papēmiens ir samērā produktīvs arī mūsdienās. Aulejā un Krāslavā lieto verbu lāivuot' (lāiva) 'braukt ar laivu'; Izvaltā teļuot' (tēļš) 'dzert aizgūtnēm, neatraudamies, līdzīgi teļam'. Tas pats ar aizguvumiem. Ne pārāk sen saimniecību tīrumus sāka dyskavuot' (dyskys) 'šķīvjot' un drapak(av)uot' (drapaks) 'kultivēt'. Pirms gadiem piecpadsmit salmus iemācījās čūkavuot' (čūks) 'ķīpot' uzreiz pēc pļaušanas. Jauni denominatīvi verbi ir arī kārtavuot' (kārtys 'spēļu kārtis'), pijāntavuot' (pijanica 'dzērājs'), kamāndavuot' (kamānda 'komanda') 'komandēt'.

Izzūd tādi verbi kā grabastavuot', muguot', grāiduot', no sadzīves izzūdot vajadzībai pēc attiecīgas darbības (sk. sarakstu).

Jautājums par izlokšņu leksikas dinamiku būtu īpaši pētījams.

Daļā aizgūto verbu samērā bieži infinitīvā (sk. sarakstu) un laiku formās izlaiž -av- (par to arī 122. lpp.). Tagad loka šādi: pakoju, pakoī; pakojām, pakojīt'//pakoītā; pakoī; inf. pakavuot'//pakuot' 'saiņot'; lietv. paks 'paka, sainis', demin. pacāņč (sainis ir arī muskūls, bet bez verba). Droši vien ar laiku uzvarēs īsākā forma, kā tas ir noticis ar A grabastuot' un I šmičukuot'.

Svārstīšanās vērojama starp dažiem āio- (ōio-) un ēio-c. P.: zāltuot' : zālt'/iēt'//-āt', stabuļuot' : stabuļ/iēt'//-āt', tuntuļuot' : tuntuļ/iēt'//-āt'. Sk. arī 96. lpp. Šādi verbi lielākoties ir iteratīvi un tiek lietoti ar vienādu nozīmi. Ar atšķirīgām nozīmēm blakus lieto, piem., verbu brèivuot' (vietu; cilvēku) un brèiv'/iēt'//-āt' (laiku).

Verbs dabūt pētījamā apvidū skan kā dabāt (t. daboju,

p. dabavu, dabàvu vai dabovu), sal. ar EH I 301 dabât no Varakļāniem.

Daudzus verbus lieto tikai dažās pētījamās izloksnēs. Tā I žyruôt', gàrguôt', zākavuôtîs'; K un I mynuôtîs'; K un S plõnckuôtîs' u.tml.

Vairāku lit. val. ōio-c. vietā izloksnēs lieto cita celma verbu vai arī to izsaka aprakstoši. Tā sudrabot, tukšot ir īio-c., mizot vietā lieto skust, taisnot - līdzināt, ogot, riekstot, sēnot - lasīt ogas, riekstus, sēnes, vēžot - gūt vēžus, ziņot - atlaist ziņu, vēsti, garot - iziet garam.

2.1.2.10. īio- celmi

īio-c. (par tiem Lgr 820-826) verbu skaits pētījamā apvidū ir krietni lielāks nekā lit. val., jo te ietilpst daudzi slāviskie aizguvumi. Tos konjugē tāpat kā mantotus vārdus. Sal.: tèireju, tèirei; tèirejām, tèirejit'//tèireitā; tèirei un sùoleju, sùolei; sùolejām, sùolejit'//sùoleitā; sùolei. Verbu sarakstu sk. pielikumā 58.-63.lpp.

Krāslavas apkaimes izloksnēs atšķirā no daudzām citām latgaliskajām izloksnēm (par to Rūķe FBR XIX 179-183, kā arī izogl. kartes nr. 15^a, 15^b, 16; Lgr 825-826; LaD 361, 369) nav sakrituši ēio- un īio-c. ne tag., ne pag. (par I rietumiem sk. 104., 112. u.c. lpp.). Paradigmas ir atšķirīgas un noturīgas pret jaukšanu. To rāda verbi no dažādām izloksnēm: I šiermiêt - t. šiermäju 'sirmoju', šiermäi; šiermäj/əm//-òm, šiermäjit'//šiermäitā; šiermäi; p. šiermiej/u, -i; -òm, -ot; šiermie//-ja; I bužeît - t. bužeju 'modinu', bužeij; bužejam, buzejit'//bužeitā; bužeij; p. buzej/u, -i; -òm, -ot; buzeja//buže; A čupinât - t. čupināju 'taustu', čupināi; čupinājòm, čupinājit'//čupināitā; čupināi; p. čupiniej/u, -i;

čupināj/òm, -ot; čupinā//ja; A svùoteit' - t. svùoteju 'pre-
cinu', svùotei; svùotejòm, svùotejit'//svùoteitā; svùotei; p.
svùotej/u, -i; -òm, -ot; svùoteja//svùotie; K bràukaļāt' - t.
bràukaļaju 'braukāju', bràukaļāi; bràukaļājòm, bràukaļājit'//
bràukaļāitā; bràukaļāi; p. bràukaļiej/u, -i; bràukaļāj/òm,
-ot; bràukaļā//ja; K čokreit' - t. čokreju 'kāršu vilnu',
čokrei; čokrejòm, čokrejit'//čokreitā; čokrei; p. čokrej/u,
-i; -òm, -ot; čokreja//čokrie; S kàltāt' - t. kàltāju, kàl-
tāi; kàltājòm, kàltājit'//kàltāitā; kàltāi; p. kàltiej/u, -i;
kàltāj/òm, -ot; kàltā//ja; S māreit' - t. māreju, mārei; mā-
rejòm, mārejit'//māreitā; mārei; p. mārej/u, -i; -òm, -ot;
māreja//mārie.

Runājot par ījo- un ējo-c. blakus, nākas ieviest skaid-
rību vēl kādā jautājumā. Par to, ka augšzemnieku dialektā
tag. ījo-c. -īj- > -ej-, sk. Lgr 825. Turpat secināts, ka
lielā daļā izlokšņu arī tag. ējo- celmu -ēj- > -ej- (vispirms
vsk. 2. un 3. p., tad visā tag. paradigmā). Tātad Dienvid-
latgalē tag. vsk. 1. pers. ar -ēju var būt gan ījo-c., gan
ējo- celmiem. Formulēt precīzi, kura grupa uzvarējusi, pa-
līdz pag. un infinitīvs.

FBR XV 45 atrodams atzinums, ka "-īja un -eja > -eja
celmos", bet paši verbi par to neliecina: inf. àuklēt'; tag.
àukleju, àuklēj (!), àukleji; àuklejam, àuklejat; pag. àuk-
ļieju, àukļieji, àuklè; àuklējòm, àuklējēt'. Platais e tag.
vsk. 2. personā liek domāt, vai apraksta autors ir precīzi
rādījis e kvalitāti visā tag. paradigmā.

FBR XII 40 šās neprecizitātes nav. Pareizāk rādītas arī
pers. galotnes. Verbam auklēt te pierakstītas šādas formas:
inf. àuklēt'; tag. àukleju, àuklēj, àuklēj; àuklejam* (*A, S
-om), àuklēj; pag. àukļieju, àukļieji, àuklè* (*S àuklēja);

auklējom, auklējot. Jāiebilst gan pret tēzi, ka "īio-c. nav uzglabājušies. Daži pārgājuši ēio- celmos, piem., tēireit - tēireju, tēirei, tēirei; tēirejam* (*A, S -om), tēirejit//-at* (*retāk); vēteit (seko tāda pati paradigma - L.L.)." Kā redzams, verbu auklēt un tīrīt atšķirīgās tag. paradigmas rāda, ka īio-c. tomēr nav pārgājuši ēio- celmos.

Mazāk rūpīgam novērotājam varētu likties, ka Krāslavas apkaimē ēio- un īio-c. tagadnē sakrīt vēl viena iemesla dēļ. Izlokšņu stabilās īio-c. grupas iespaidā arī patlaban Skais-tā, Krāslavā un Aulejā var fiksēt ēio-c. verbu formas, kas veidotas kā īio- celmiem. 1981.-1984.g. vasarās esmu reģis-trējusi šādas formas ēio-c. vārdiem: A kantejās 'lakstojas'; aukleju 'auklēju' (sal. ar o-c. 3. pers. apsasmei 'apsmej'); K sakaltei 'sakaltē'; ravei 'ravē'; zēmdēju 'dzemdēju'; kavejās 'kavējas'; S ducipei 'ducina'; zūogei 'zāgē'; bubinei 'bubina'; reģistrei 'reģistrē'.

Iespējams, ka trīsdesmitajos gados tādas saklausītas vēl biežāk. Laikam taču arī Krāslavas apkaimē bija sācies tas pats process, kas ir spēkā patlaban Kalupē, sk. Reķēna par inf. ar -iet//-eit (28.), par čeriēt blakus mekleit; kūoleit 'lielīt', bet pēlniēt u.tml. (261.-263.); par mekleju, brāukaleju, bižīneju blakus mīereju, pešteju, svīteju tag. vsk. 1. personā (263.); par meklēju, peštleju, dalleju, gulēju pag. vsk. 1. personā (270.) u.c. piemērus; Viškos, sk. Rūķe 1939 par mekleju, mīerceju, aūzeju, brāukaleju u.c. vārdiem blakus tēireju tag. vsk. 1. personā (390.), bet meklēju blakus stuosteju//-ēju pag. vsk. 1. personā (391.); par verbu er -ēt un -it šķiršanu infinitīvā (393.); sal. arī Blaževiča 1986 par gub/eit//-iēt 'zaudēt', slav/iēt//-eit; dup/eit//-iēt, kryud/eit//-iēt 'apvainot'; šuc/iēt//-eit un

pat mìerd/iêt//eît//âť, kùos/eît//iêt//âť (74.-103.), kas skaidri rāda, ka process turpinājies, skarot arī pārējos verbus ar sākotnējo -īt un -ēt infinitīvā; Naujenē, sk. Vilmane 1972 par tādu pašu mēkleju locīšanu tagadnē kā mēdeju, ko apstiprina arī disertantes vākums 1985.g. vasarā; Andrupenē, sk. ADT tag. ēio-c. 3. pers. formas pasmārēi (9.), mākļai (21.) blakus spīlelejās (9.), vakarēi (10.), kāusēi (14.) un īio-c. sasuoļēi (14.), saglabājot nejauktus infinitīvus un pag. formas.

īio- un ēio-c. sakritums Krāslavas apkaimē, tāpat kā Andrupenē, tomēr nav realizējies (citādi I rietumos, par to 104., 112. u.c. lpp.). Aizsāktā īio- un ēio-c. paradigmu tālāka un pilnīga izlīdzināšana izrādījās lieka, jo pag. un inf. formas abiem celmiem palika atšķirīgas (sal. Lgr 825-826 teikto par Keunetas zvanīt). Lielākai uzskatāmībai vēl dažu īio- un ēio-c. pamatformu atbilstes pētījamā apvidū:
īio-c.: I t. mīreju; p. mīreju; inf. mīreît; ēio-c.: aūzāju, ravāju; aūzēju, ravēju; aūziêt, raviêt (I(P) abos inf. -âť); īio-c.: A t. svīteju; p. svīteju//svītieju; inf. svīteît; ēio-c.: brāukalāju, veitāju; brāukalleju, veitleju; brāukalâť, veitâť; īio-c.: K t. pālneju; p. pālneju; inf. pālneît; ēio-c.: strēikāju, zēmdāju//zēmdēju; strēikleju, zēmdleju; strēikâť, zēmdâť; īio-c.: S t. gataveju; p. gataveju; inf. gataveît; ēio-c.: āukļāju//āukleju, kūosāju; āukļēju, kūosēju; āuklâť, kūosâť.

Visdrīzāk aizsākušās īio- un ēio-c. vienādošanās dēļ Krāslavas apkaimē ir paglābti daži verbi, kam infinitīvā paralēli var būt izskaņa -eît(îs) : I -iêt(îs)//K, A, S, I(P) -âť(îs), bez jebkādas nozīmes atšķirības. Tie ir: smūordeît : I smūordiêt//K, A, S, I(P) smūordâť; vadeîtîs : I vadiêtîs

//K, A, S, I(P) vadātīs; vūdeīt : I vūdiēt//K, A, S, I(P)
vūdāt (sal. ar 88.lpp.); bāideīt : I bāidiēt//K, A, S, I(P)
bāidāt. Pirmos trīs tag. var lietot arī kā i- celmus. Verbu
baidēt gan loka kā ēio-c. vai kā ā-c. Tomēr Aulejā pierak-
stītā forma baidei (A Šivērs šolc i šolc zīma, vosora, bai-
dei vīn (!) 'Sivers (ezers) šalc un šalc ziemu, vasaru, bie-
dē vien') liecina par iespēju to uztvert arī kā īio-c.

Sakritusī īio- celmu tag. un pag. vsk. 1. pers. savu-
kārt ļauj notikt tālākām pārmaiņām ā-c. verbu virzienā (par
to sk. zemāk pie ā-c.).

Virzienā uz rietumiem no pētījamā apvidus īio- un ēio-
c. sakrišana realizējusies lielā mērā (sk. piemērus no Viš-
ķiem, Naujenes, Kalupes 102.-103.lpp.). Šis process skāris
arī I rietumus (Butānus, Gubernatus, Pupikus, ko no pagasta
pamatteritorijas norobežo krievu sādžas). Šeit, piem., 3.
pers. vienādi runā sašketerei, juôdālei, brāukalei, māklei,
mīercei un pēļņei. Te, tāpat kā Naujenē, Višķos un nelielajā
Bīķernieku pagasta latviskajā daļā, īio-c. nomākuši ēio-
celmus. Paradigma ir šāda: Izvaltas "Butānos" - mīerceju,
mīercei; mīercejām, mīercejit; mīercei; Naujenes "Buciškās"-
pūmpeju, pūmpei; pūmpejām, pūmpejit; pūmpei.

Sal. ar Rūķes FBR XIX izglosu nr. 15^b morfoloģisko at-
šķirību kartē. Faktiski tai būtu jāsākas turpat, kur vilkta
izogl. nr. 8.9.

Tāpat pareizāk būtu teikt, ka vienādās tag. ar -eju
(Višķu tēireju : mekleju; Kalupes mekleju : tēireju) lieci-
na par to, ka ēio-c. tiek locīti pēc īio-c. parauga (pretēji
par to Rūķe Ceļi IX 390 un Reķēna 263).

Samērā bieži sastopama svārstīšanās starp īio-c. un
ā-c., jo tie infinitīvā beidzas vienādi. Atšķirā no lit.

val., kur ā-c. izspiež ījo- celmus vai jau ir to izdarījuši (sk. MLLVgr 676; arī rakstus LVKJ: Bāliņa, Miķelsone 100-104; Lepika 95-100; Porīte 10), un citām latviešu izloksnēm (sk. Šmite E. 53; Jankevics 307; Raģe 107 u.c.), kur notiek līdzīgi, Krāslavas apkaimē joprojām lieto divējādas formas verbiem -būo^uveju : -būovu, drāž^uneju : drāžnu, dūo^uveju : dūovu, -gad^uēju : -godu, kūo^uleju : kūolu, mūč^uaju : mūku, I, A pēl^uneju//K, S pāl^uneju : pālnu, prūo^uveju : prūovu, pūr^uneju : pūrnu, rūo^uēju : rūomu, sūc^uleju : sūolu, tēireju : tēiru, I, A vīeteju//K, S vāteju : vātu.

Tag. paradigmas veidotas vienādi gan mantotiem, gan aizgūtiem verbiem.

Abu celmu lietošanā stingras robežas nav (sk. piemērus zemāk). Parasti teicēju garākā, brīvā stāstījumā var seklausīt abējādas formas, turklāt vienam un tam pašam verbam. Dažkārt gan tiek piebilsts, kā, piem., Skaistā, ka biežāk sakot sūola, ne sūolei.

Svārstības var parādīties arī te neminētos verbos.

Piem., Skaistā blakus verba mērīt ījo-c. formām reģistrēta arī mārot 'mērāt'. krāseit 'krāsot' Krāslavā lieto kā tag. ā-c., bet dzirdēju arī šādu teikumu: i rogavys, i komonys, i kaīdus šarabanus istāisa, iskrasei 'gan ragavas, gan kamanas, gan kādus atsperu ratus uztāisa, izkrāso'. Verbs, ko patlaban lieto kā ā-c., LD pierakstīts kā ījo-c.: K Ej uz sātu, kóp uz cepļa, Lòpei sovu kažuceņu (LD III_{II} 20563, 669).

ā-c. formu stabilizēšanās ļautu vairīties no vienādas tag. un pag. vsk. 1. personas. Savukārt ījo-c. formas balsta daudzie aizgūvumi, kas šo plašo grupu dara noturīgu. Tāpēc parasts ir ījo- un ā-c. formu paralēls lietojums: A mùotāi

vys nàigodu 'mātei gan neietrāpu'; K tān ļelu naūdu pālneju 'tagad lielu naudu pelnu'; S sùolu gaļi 'sālu gaļu'; I šuplī gruôþu i vīeteju 'liekšķerē grābju un vētu'; K ār itū rūku prūou žeji 'ar šo roku pielabo dziju (vērpjot)'; I pār kū tu napakūolei savu bārnū? lāi ļauc kūola! 'kāpēc tu neuzlieli savus bērņus? lai ļaudis liela!'; K čík tu cukra dabūovei? 'cik (daudz) tu cukura pievieno?'; I(P) āispālñ, varā drā bēitīš nūpīerkť '(cik) nopelni, varēja drēbītes nopirkt'; A tās prūovei rotus 'tēvs labo ratus'; A gryūduš izvīetei, is tēirei 'graudus izvēta, iztīra'; A septeīņus pūurus pīvīetei 'septiņus pūrus pievētī'; A vāta ār šuplīš 'vēta ar liekšķerēm'; A(Gr) vātei ai rūkom - pījām šuplī i svīš 'vētī ar rokām - grābj liekšķerē un met'; K ka dora, i nūpālñ 'ja strādā, arī nopelna'; K naūdu pēlnei vacumām 'naudu pelnī vecumam'; K izvātei tēirai gryūduš 'izvētī tīri graudus'; K sātā kū dabūova 'mājās ko iedod klāt'; S vāta ruzus 'vēta rudzus'; S pīgatavei, atnas òls, šīra 'sagatavo, atnes alu, sieru'; S dabūova pēnceju 'palielina pensiju'; I īkūola, i nūpīerkþu 'saliela, un nopērku'; I vīšim jēi īgadei 'visiem viņa izdara pa prātam'; I vysu kū saprūova, tík papros 'visu ko salabo, tikai palūdz'. Tas pats arī dsk. 1. un 2. personā.

2.1.2.11. ā- celmi

ā-c. verbi (par tiem Lgr 826-833) pamatā atbilst lit. val. lietotajiem. Sarakstā uzrādīti arī retāk lietoti vai tikai atsevišķās izloksnēs fiksēti verbi. Konjugē šādi: stāipu, stāip; stāipom, stāipot; stāipa; doru, dòr; doròm, dorot; dora. Verbu sarakstu sk. pielikumā 63.-67.lpp.

ā-c. locīšana tag. ir vienāda visā pētījamā apvidū.

ā-c. verbi, tāpat kā lit. val., pamatā ir iteratīvi. Kauzativu - neliela daļa; bez Lgr 831 minētajiem vēl drāžneit', A klubdeit'; rēideit', sīrdeit' un daži citi.

Izplatīta ir svārstīšanās starp ā-c. un ījo-c. (par to tuvāk pie ījo-c.).

Vairāku lit. val. ā-c. vietā Krāslavas apkaimē lieto citus verbus, kas var būt arī ā-c. Tā spaidīt vietā maidzīt, raisīt - atsiet, slacīt - palaistīt, taustīt - čupinēt, tvarstīt - ķerstīt, smaidīt - smieties.

Verbu šķirstīt lieto nevis ar zuduma pakāpi, bet stiepuma pakāpi saknē - šķārstīt. Atšķirīgs ir verba ķerstīt tag. saknes vokālisms: kōrstu, kōrst, kōrsta; kōrstom, kōrstot (laikam tvarstīt ietekmē).

Salīdzinot ar lit. val., pazīst vēl citus maznozīmīgākus fonētiskus jauninājumus, piem., svelpena vietā špāceni vārda sākumā u. tml. (sk. sarakstu).

2.1.2.12. Tagadnes formas ar -ināju

Verbi ar -ināju (par tiem Lgr 833-843) Krāslavas apkaimē ir plaši pārstāvēti. Atšķirā no lit. val. tos šeit nevar locīt kā ā-c., bet tikai kā ājo- celmus. Sk.: laīdynoju 'kausēju', laīdynoī; laīdynoĵām, laīdynoĵit'//laīdynoĵtā; laīdynoī; ryūdynoju 'raudinu', ryūdynoī; ryūdynoĵām, ryūdynoĵit'//ryūdynoĵtā; ryūdynoī. Verbu sarakstu sk. pielikumā 68.-72. lpp.

Verbi ar -ināju, tāpat kā lit. val., var būt gan kauzativu (laīdynuôť, sutynuôť, tupynuôť; sal. Jakaitienē 221-227 par leišu val.), gan iteratīvu (kužynuôť, mužynuôť, škālbynuôť, vužynuôť).

Ar citādu saknes vokālistu nekā lit. val. lieto verbu

sàusynuôť 'susināt'. Blakus verbam saľynuôť (sal. soldònc 'salds', lei. sàlinti 'darīt saldu') I lieto arī saladeĩť (no kr. СОЛОД 'iesals').

Tāpat grupā ar -ināju iepludināti daudzi skaņu atdarināšanas verbi: kòukšynuôť, brazdynuôť, blỳukšynuôť u.c. Par tiem sk. 96.-97. lpp.

Verbiem ar -ināju blakus bieži lieto ēio-c. formas. Par tām 96.-97. lpp. Verbu nozīmes dažkārt atšķiras, piem., putynuôť '(iz)putināt (mājas, saimniecību)' : putin/iêt// -âť 'puteņot'. Verbi ar -ināt vairāk izplatīti Krāslavā, Skaistā un Aulejā, bet verbi ar -inēt - Izvaltā. Dažreiz atšķiras ne tikai izskaņas, piem., I škàlbynuôť//I škàlbin/iêt//I(P) -âť, bet K, A un S škàlvinâť '(sa)skalināt'.

Dažu lit. val. parastu verbu ar -ināju vietā izloksnēs lieto citus. Tā kaitināt vietā sirdīt, drāznīt, klīdināt - dzenāt, pilināt - kapināt, steidzināt - skubināt, -bēdināt - skumdināt.

1. Sekundāro verbu tag. formas visai lielā mērā sakrīt ar literāro valodu. Liela daļa verbu ir denominatīvi, kaut plaši pārstāvēti arī deverbālie kauzatīvie verbi. Daudz onomatopoētisko verbu. Daudzu lit. val. sekundāro verbu vietā Krāslavas apkaimē lieto citus verbus vai arī tos izsaka aprakstoši.

2. Atšķirā no lit. val. pētījamās izloksnēs sakrituši tag. āio- un ōio- celmi, pie kam uzvarējuši āio-c. Atšķirā no citām (pat kaimiņu) augšzemnieku izloksnēm gandrīz nav sakrituši ēio- un īio- celmi, kaut atsevišķās verbu formās tāda sakrituma aizsākumi vērojami un Izvaltas rietumos tas arī noticis. Nepareizs ir pieņēmums, ka dažās citās Dienvid-

latgales izloksnēs ēio-c. nomākuši īio- celmus, īstenībā noticis pretējais. Tagadnes formas ar -ināju Krāslavas apkaimē loka kā āio-, nevis kā ā- celmus, kā tas ir literārajā valodā.

3. Atšķirā no lit. val. pētījamās izloksnēs visai plaši lieto verbus ar -inēt blakus formām ar -ināt. Paralēlo verbu ar -inēt un -ināt nozīmes atšķiras reti. Daļa verbu ar -inēt sakrīt ar leišu valodā lietotajiem.

4. āio- (ōio-) celmu grupu, bet īpaši īio-c. stipri papildinājuši slāviskie aizguvumi, kuri pilnībā iekļāvušies attiecīgās grupas locīšanas sistēmā. Daļā aizguvumu ar -avāt haploloģijas novēršanai izlaiž -av- gan infinitīvā, gan laiku formās.

5. Krāslavas apkaimē verbu tag. vērojama svārstīšanās starp īio- un ā- celmiem. Atšķirā no literārās valodas, kur ā-c. nomākuši īio- celmus, šeit vēl nevar prognozēt, kura grupa gūs pārsvaru, jo katrai no tām ir savas priekšrocības.

2.2. Nākotne

Krāslavas apkaimē nāk. formas, tāpat kā lit. val., veido no infinitīva celma. Visās pers. ir saglabātas sākotnējās izskapas. Par personu formu vēsturi Lvskf 506; Lgr 849; 856-859. Problemātiska varētu būt vsk. un dsk. 3. pers. forma (par to Lgr 859). Pētījamā apvidū gan atematisko, gan tematisko verbu 3. pers. vienmēr beidzas ar palatalizētu -s: dûs 'dos'; vîlks 'vilks'; skrîs 'skries'; mozguôs 'mazgās'; mîžeîs 'midzinās'; adeîs 'adīs' u. tml. Tas liecina, ka arī šī forma veidota ar -si-. Par 3. pers. cilmi leišu valodā sk. Kazlauskas 367-368; Zinkevičius 1981, 118-119.

A t e m a t i s k o verbu formas pētījamā apvidū vei-

do tāpat kā lit. val., inf. celmam pievienojot nāk. veidotāju piedēkli un pers. galotnes. Morfoloģiski atšķiras vienīgi verba ēst nākotne, ko veido bez -ī- iesprauduma aiz verba saknes. Paradigmas ir šādas: byūšu, byūsi; byūšim, byūsit; byūs; dūšu, dūsi; dūšim, dūsit; dūs; īšu, īsi; īšim, īsit; īš; iēššu, iēšsi; I iēššim//I(P) āššim//K, A, S, I(P) āššim, I iēšsit//I(P) āšsit//K, A, S, I(P) āšsit; I iēšš//I(P) āšš//K, A, S, I(P) āšš.

T e m a t i s k o verbu locīšana ar lit. val. pamatā sakrīt. Morfoloģiski atšķiras to primāro verbu nāk., kam sakne beidzas ar s, z, t, d.

V i s i e m primārajiem verbiem pētījamā apvidū nāk. piedēklis tiek pievienots saknei bez -ī- iesprauduma. Konjugē šādi: likšu, liksi; likšim, liksit; likš; klikšu, kliksi; klikšim, kliksit; klikš; plāušu, plāusi; plāušim, plāusit; plāuš.

Atšķirā no lit. val. Krāslavas apkaimē bez -ī- iesprauduma tiek veidotas formas arī tiem verbiem, kam sakne beidzas ar s, z, t, d. Šādu, senāku nekā ar -ī- iespraudumu, formu veidošanas papēmienu bez augšzemnieku izlokšnēm pazīst vēl Kurzemē (par to LaD 63, 153, 237). Konjugē šādi: siššu 'sitīšu', sišsi; siššim, sišsit; sišš; kaššu 'rakšu', kāšsi; kāššim, kāšsit; kāšš; briššu 'bridīšu', brišsi; briššim, brišsit; brišš.

Verbiem ar s, z, t, d saknes beigās ir gari šņāceņi (vsk. 1. pers.) resp. svelpeņi (pārējās vsk. un dsk. pers.) arī aiz gariem patskaņiem un divskaņiem: ciššu 'cietīšu', cišsi; ciššim, cišsit; cišš; cierššu 'cirtīšu', ciēršsi; ciērššim, ciēršsit; ciēršš.

Formas ar gariem šņāceņiem resp. svelpeņiem palīdz no-

vērst pag. un nāk. sakritumu: sal. pag. mešu, nāk. meššu 'metīšu'; pag. nešu, nāk. neššu 'nesīšu' (pa vecam nāk. būtu *mešu, *nešu); pag. pūšu, nāk. pūššu 'pūtīšu'; pag. zīešu, nāk. zīeššu 'dzēsīšu'; pag. cišu, nāk. ciššu 'cietīšu'; pag. ēļšu, nāk. ēļššu 'elsīšu'; pag. plīešu, nāk. plīeššu 'plēsīšu' u. tml. (pa vecam nāk. būtu *pūšu, *dzēšu, *ciešu, *elšu, *plēšu). Par to Endzelīns Lvskf 505; Lgr 854; leišu val. - Zinkevičius 1980, 145, 165.

Turklāt augšzemnieku izloksnēs pēc nāk. formām vienmēr iespējams noteikt verba inf. formu. Sal.: literārajā valodā - lauzt (rīksti), lauzīt (rokas) : nāk. lauzišu; kuost (ābolā), kuodīt (lūpas) : nāk. kuodišu; spraust (sveci), spraudīt (maikstes) : nāk. spraudišu; zīst (pirkstu), zīdīt (bērnu) : nāk. zīdišu, bet Krāslavas apkaimē attiecīgi laušt - nāk. lauššu; lauzeīt - nāk. lauzeišu; kūst - nāk. kūššu; kūdeīt - nāk. kūdeišu; spraūst - nāk. sprauššu; sprāudeīt - nāk. sprāudeišu; zeīst - nāk. zeiššu; zēideīt - nāk. zēideišu. Krāslavas apkaimēs tāpat primāro verbu nākotne labāk nekā lit. val. saglabā savu sākotnējo izskatu un nozīmi.

Sekundāro verbu nāk. veidošana gandrīz neatšķiras no lit. val., proti, š vai s tāpat pievieno inf. celmam. Konjugē šādi: guliēšu, guliēsi; I guliēsīm/K, A, S, I(P) gulāšīm, I guliēsīt/K, A, S, I(P) gulāšīt; I guliēs/K, A, S, I(P) gulās; stāiguōšu, stāiguōsi; stāiguōšīm, stāiguōšīt; stāiguōš; skoluōšu, skoluōsi; skoluōšīm, skoluōšīt; skoluōš; dažynuōšu, dažynuōsi; dažynuōšīm, dažynuōšīt; dažynuōš; kāltiēšu, kāltiēsi; I kāltiēsīm/K, A, S, I(P) kāltāsīm, I kāltiēsīt/K, A, S, I(P) kāltāsīt; I kāltiēs/K, A, S, I(P) kāltās; blūdeišu 'maldīšos', blūdeiši; blūdeišīm, blūdeišīt;

blūdeîs; laseîšu, laseîsi; laseîsim, laseîsit; laseîs.

Tā kā pētījamā apvidus dažādās pusēs var būt atšķirīgi infinitīvi, arī nāk. formu veidošana dažkārt atšķiras no pamatteritorijā runātā.

Tā I rietumos, kur ir sakrituši tag. ēio- un īio-c., infinitīvi ir vienādi ā-c., īio-c., i-c. un ēio- celmiem. Šeit lasiêt, pēlņiêt, guliêt, kaltiêt beidzas vienādi. Līdz ar to nākotnē priekš š vai s ir -ie-: lasiêšu, pēlņiêšu, guliêšu, kaltiêšu.

I(P) un A(Gr) savukārt ā-c. un īio-c. infinitīvā un nāk. š, s priekšā bieži dzird -ī-. Tur saka inf. slaucît - nāk. slaucîšu; inf. adît - nāk. adîšu; inf. gatavíť (= gata-vít 'gatevot') - nāk. gatavíšu. Izlokšņu -ei- (< -ī-) te no jauna pārvērš par ī arī citās vārdšķirās: muôcîtuois 'mācītājs'; dāvîni (= devîni) kiulîši 'deviņi kuliši', bazņîcâ 'baznīcā'. Par to sk. arī 176.-177.lpp.

1. Atšķirā no lit. val. pētījamās izloksnēs abu skaitļu 3. pers. veidota ar -si-, ne -s-.

2. Nākotni bez -ī- iesprauduma veido arī tiem primārajiem vārdiem, kam sakne beidzas ar s, z, t, d. Līdz ar to nāk. personu formas skaidri rāda, kāds infinitīvs ir tām pamatā, un atšķirā no literārās valodas neveido homonīmus.

3. Dažādās pētījamā apvidus pusēs sekundāro verbu nākotne var būt veidota citādi nekā pamatteritorijā; infinitīva jauninājumi parādās arī formās, kas veidotas no tā.

2.3. Pagātne

Baltu valodu pag. formām pamatā ir verbu celmi ar -ā un -ē (Lvskf 506; Lgr 860-861 līdz ar plašu literatūru).

Latviešu lit. val. un lielākajā daļā lejzemnieku izlokšņu (LaD 136-137) ē-c. verbu nav - tie pārgājuši ā- celmos. Krāslavas apkaimē, tāpat kā citās augšzemnieku izloksnēs (par to Lgr 863; LaD 368), ē-c. ir saglabāti, tikai nevienādā mērā. Saglabāts arī agrākais ā- un ē-c. sadalījums (sal. ar Lvskf 507; LaD 368).

Pētījamo izlokšņu a t e m a t i s k i e verbi no lit. val. atšķiras gan ar fonētiskiem, gan morfoloģiskiem pārveidojumiem.

ā- celmi pag. ir būt un iet. Visās četrās izloksnēs tos loka šādi: beju, beji; bejòm//bìem, bejot//(reti) bìet; beja//bìe; gùuju, gùuji; gùujòm//gùom, gùujot//(reti) gùot; gùoja//gùo.

No lit. val. atšķiras īpatnējās īsās formas bie, guo, biem, guom, arī retumis lietotās biet, guot. Par šādu un līdzīgu (sk. īsās formas pie tag. ējo-, ījo-, ā- un i-c. pagātnes apraksta) formu veidošanos baltu valodnieki izteikusies atkārtoti. Tajās ir saskatīti gan senu pag. laiku relikti, gan garo pag. formu īsinājumi (sk. Lgr 876-877, 882-883; Verbum 159-160; Казаускас 1962, 92-98; Lied 353-354; Girdenis, Žulys 200-201; ИВАНОВ 61-62). Viedokļi joprojām ir dažādi (sal., piem., Zinkevičius 1981, 109 un Breidaks 1984, 73-78). J.Endzelīns Lgr 877 runā par augšzemnieku guo un guom kā iespējamu garāku formu īsinājumu, bet par Zvirgzdīnes bìe Lgr 876 - kā cēlušos "no *bē = sensl. bě??". Pēdējais par šādām augšzemnieku izlokšņu formām kā ide. injunktīva reliktiem izteicies A.Breidaks (1984, 73-78).

Dsk. 1. pers. īsās formas varētu būt radušās blakus īsajai 3. pers. formai. Par šādu iespēju sk., piem., Kazlauskas 1968, 344-345 līdz ar latviešu izlokšņu piemēriem.

Jāpiebilst, ka īsās dsk. 1. pers. formas var dzirdēt nepie-
spiestā, dabiskā stāstījumā resp. sarunā, bet, iztaujāti tu-
vāk, teicēji parasti min bejom un guojom.

Tāpat laikam cēlušās arī šad tad dzirdamās dsk. 2.
pers. formas biet, guot.

Īpatnēja ir arī 3. pers. forma bēja, ko biežāk dzird
Aulejā. Citās personās divskanis j priekšā šim verbam nav
registrēts. Sal., piem., LaD 367 bēju, bēji, bēja//bie,
biem, biet no Nirzas. Līdzīgas formas pētījamā novadā pie-
rakstītas sekundāro verbu pagātnē (sk. l20.lpp.). Forma bie-
ja, jādōmā, ir vēlāks darinājums: kā sacēja ir blakus sacie
vai vietēja blakus vietie; -ja varētu būt ticis pievienots
pie bie, nerespēktējot garās formas agrāko saknes vokālismu
(beja < *beija < *bija < bija, sk. LaD 274).

ē- celmi pag. ir dot un ēst. Tos parasti konjugē šādi:
dēvu, dēvi; visā I dāvām//K, A, S dāvōm, visā I dāvāt//K, A,
S dāvōt; dāvā; iēžu, iēdi; iēdām//I(P) ādām//I(P), A(Gr),
retumis K, A ādām//K, A, S ādōm, I iēdāt//I(P) ādāt//I(P),
A(Gr) ādāt//K, A, S ādōt; I iēdā//I(P) ādā//K, A, S ādā.

Bez tam -am, -at reizēm tiek runāts arī K, A un S, to-
mēr valdošās šeit ir formas ar -ōm, -ōt, ar ko pag. ē-c. tu-
vinās pag. ā- celmiem.

Tā kā saknes vokālismu pētījamās izlokšnēs nereti tie-
cas izlīdzināt visā paradigmā, verbam dot registrētas vēl
šādas formas: I dāvu, dāvi un dēvā, dēvām, dēvāt; K, A un
S - dēvā. Verbam ēst - vienīgi I(P) āžu un ādi.

Visā pētījamā apvidū saknes ā > ā̄, ja seko aiz priedēkļa
ap- (apādā), iz- (izādā). Neparastāks ir auliešu un krāsle-
viešu pādā (arī inf. pāst) blakus šeit, kā arī S lietotajam
pa-ādā (inf. pa-āst). Acīmredzot kontrakcija ir sena.

No lit. val. morfoloģiski tātad neatšķiras vienīgi abu verbu vsk. 2. pers. un verba dot vsk. 1. pers.

Arī tematiskie verbi no literārās valodas atšķiras gan ar fonētiskiem, gan morfoloģiskiem pārveidojumiem. Vispirms par primāro verbu pagātņi.

Kā ē-c. pagātņē loka tag. o-c. verbus, kam saknē ir e vai ē, izņemot intransitīvos degt, cept, bēgt (sal. Lgr 863), troksneņu un skaneņa m priekšā (nāsā=nese; I jēmā//K, A, S, I(P) jāmā=jēme). Kā ē-c. loka arī tag. no- celmus, kam saknē ir au (plūovā=plāve); lielāko daļu io-c. verbu (jiūzā=jūdze; I liēcā//K, A, S, I(P) lācā=lēce; svidā=sviede; kuōpā=kāpe). Sal. ar Lgr 862-863.

Kā ā-c. pagātņē loka tag. sto-c. verbus (sveida=svīda), io-c. verbus, kam sekne beidzas ar garu patskani, resp., pētījamo izlokšņu divskani (I sleja//K, A, S, I(P) sāja=sēja; kluōja=klāja), un verbus malt, kalt, salt. Kā ā-c. loka arī lielāko daļu tag. o-c. verbu (pierka=pirka; I riēja//K, A, S, I(P) rāja=rēja; lyka=lika; pyna=pina), o-c. verbus ar iespraustu nāseni (zoga=zaga), no-c. verbus, kam saknē nav au (šyva=šiva, resp., šuva). Sal. ar Lgr 862-863.

Verbam degt ir divējāda tag. un divējāda pag.: t. dagu, p. dagu (intrans.) un dažu, dežu (trans.).

Verbu sadalījums pag. ā- un ē- celmos lielā mērā ir opozīcijas transitīvs : intransitīvs izpausme. Par to visskaidrāk Stangs 377-378. Apliecinājums tam - arī pētījamo izlokšņu o-c. verba cept divējādā pagātne: capa gaļā 'cepa, resp., cepās gaļa' (intrans.) un cāpā gaļi 'cepa gaļu' (trans.). Citās augšzemnieku izloksnēs var būt citādi, sk. Lgr 863. Patlaban arī pētījamā apvidū formas var variēties neatkarīgi no pārejamības. Tā divējāda pagātne ir io-c. ver-

bam sākt: suōka leīť un suōcā leīť 'sāka līt' (abos gadījumu-
mos intrans.). Izvaltā blakus regulārajām ā-c. formām reizēm
lieto ē-c. formas o-c. vārdiem cirt un aut (p. čierpa//
čierpā; ava//uovā). Tās veidotas pēc analogijas, sk. arī An-
cītis 258. Abas pēdējās pie pamatformām netiek dotas.

Pag. ē-c. un ā-c. paradigmu paraugi: ruōvu, ruōvi; I
ruōvām//K, A, S ruōvōm, I ruōvāt//K, A, S ruōvōt; ruōvā;
kļīžu, kļīži; I kļīžām//K, A, S kļīžōm, I kļīžāt//K, A, S
kļīžōt; kļīžā un sytu, syty; syťom, syťot; syta; molu, moļy;
molōm, molot; mola.

Agrāko primāro verbu sadalījumu pag. ā-c. un ē- celmos
nereti vājina vai pat jauc dažādi pārveidojumi. Haosu tie
tomēr nerada, jo tāpat ir pakļauti noteiktiem likumiem.

Patlaban Krāslavā, Skaistā, nedaudz Izvaltas rietumos
un daļēji Aulejā seno ē-c. lielākā daļa tiek konjugēta jau
pēc ā-c. parauga. Stabīlas tomēr ir ē-c. 3. pers. formas
(sal. Bušmane 210 par Nicu). Tās pētījamā apvidū beidzas ar
-ā < -e < -ē. Dsk. 1. un 2. pers. ē- celmos ieviestas galotnes
-ōm, -ōt, tuvinoties pag. ā- celmiem. Reizēm blakus tiek pa-
turētas formas ar -ām, -āt. Tā sāžōm, sāžōt//sāžām, sāžāt no
segt; ūrbōm, ūrbōt//ūrbām, ūrbāt no urbt; čāpōm, čāpōt//čā-
pām, čāpāt no cept; vādōm, vādōt//vādām, vādāt no vest;
plūvōm, plūvōt//plūvām, plūvāt no plaut u. tml.

Līdzīgā kārtā tiek unificēta primāro verbu pag. 3.
pers. refleksīvā forma. Blakus tādām ā-c. formām kā āiza-
mīrsuōs=aizamirsās 'aizmirsās' tiek runāts arī sūcūōs 'sā-
kās', vādūōs 'vedās', sāucūōs 'saucās'. Izvaltā gan vēl pa-
vecam: sūcīēš=sācēs; vādīēš=vedēs; sāucīēš=saucēs; I(P)
jaucot: līcās=licēs, bet čāluōs 'cēlās'.

io- celmiem, kam sakne beidzas ar r, dsk. 1. un 2.

pers. tiek paturētas gaidāmās ē-c. galotnes -am < -ām < -em < *-ēm un -at < -āt < -et < *-ēt blakus jaunieviestajām ā-c. galotnēm -om un -ot. r reizēm vēl tiek palatalizēts. Tā, piem., I saka gan ziērām//ziērām=dzērām, gan ziēròm=dzērām; S - dýurám=dūrām blakus dýuròm=dūrām; K - bàrám, bàrat'=bērām, bērēt un bàròm, bàrot'=bērām, bērāt; A - bàrám, bàrat'=bērām, bērēt un vàròm, vàrot'=vērām, vērāt. Verbs art vienmēr tiek locīts kā ā-c.

Pag. ē-c. saglabājumu vai zudumu atsevišķās pētījamās izloksnēs rāda arī refleksīvās formas. Tā izvaltiešu 3. pers. formas isabìeriês'=iesabērēs 'iebērās', nùsažìeriês'=nosadzērēs 'nodzērās' liecina, ka tie ir ē-c., bet auliešu vàruòs'=vērās, izaškèiruòs'=izaškīrās 'izškīrās' rāda, ka tiešie verbi ir pag. ā-c.

Jāpiebilst, ka arī substantīvos ē-c. dsk. lokatīvā K, A un S agrākās galotnes -ās (< -ēs) vietā lieto galotni -uòs: A špùrèišuòs sàja 'sēja šporītēs'; jì Plintèišuòs žei-voi 'viņi Plintītēs (sādža) dzīvo'; K màrcā upūòs 'mērca upēs'; pukèitūòs 'pukītēs'; S nèitūòs vèr 'ver nītīs'. Izvaltā attiecīgi būtu špùrèitiês, upiês, nèitiês 'šporītēs, upēs, nītīs'.

Pētījamo izlokšņu pagātnē atšķirā no lit. val. vsk. 1. personā realizējas līdzskaņa j noteiktā mija ē- celmos ar s, z, t, d, l pag. saknes beigās. Tā nesu vietā pešu, lauzu vietā laužu, pūtu - pyūšu, vedu - véžu, cēlu - ciēlu. Šīs formas ir vecākas par lit. val. lietotajām (sk., piem., DI II 561-562; Lvskf 507; Lgr 864).

Līdzskaņi c, z, kas vienīgie liecina par ē-c. bijumu latviešu lit. val. pagātnē, Krāslavas apkaimē tiek jaunināti, lai arī te vsk. 1. pers. būtu mija, salīdzinot ar pārē-

jiem: c aizstāj ar č un 3 ar 3̣. Tā plūcu vietā ir plyuču, bet lūdzu vietā lyuču.

Kalupiešu čītu, gryūdu, 3īešu, laūzu un citu augšzemnieku izlokšņu līdzīgās formas (sk., piem., Reķēna 268-269; Lgr 864) ir jaunākas par pētījamā apvidū lietotajām čīšu, gryūžu, 3īešu, laūžu, toties palīdz nošķirt tag. un pag. vsk. 1. personu.

Sekundārajiem verbiem, kas inf. atvasināti ar piedēkļiem, pag. formas latviešu valodā veidotas, infinitīva celmam pievienojot piedēkli -iā- un galotni (sk. Lvskf 510; MLLVgr 591). Arī Krāslavas apkaimes izloksnēs tāpat. Verbi, kam vienādi ir infinitīvi, ir vienādi arī pagātnē.

a) ēio-c. un iio-c., kā arī i-c. un ā-c. pagātne

Atšķirā no citām kaimiņu izloksnēm (sk. Rūķe FBR XIX 179-181; LeD 361) pētījamā apvidū infinitīvā nav sakrituši tag. ēio- un iio- celmi (sk. arī 100.lpp.). Arī pag. tos loka atšķirīgi (sal. Rūķe FBR XIX izogl. nr. 16). Tā tag. ēio-c. pagātne: aū3īeju, aū3īeji; I aū3īejòm//aū3īem//K, A, S, I(P) aū3ājòm//aū3ām, I aū3īejot//K, A, S, I(P) aū3ājot; I aū3īe//-ja//K, A, S, I(P) aū3ä//-ja; kāltīeju, kāltīeji; I kāltīejòm//kāltīem//K, A, S, I(P) kāltājòm//kāltām; I kāltīejot//K, A, S, I(P) kāltājot; I kāltīe//-ja//K, A, S, I(P) kāltä//-ja.

Kā ēio-c. loka arī tag. i- celmus, jo abu grupu infinitīvi ir vienādi, t.i., beidzas ar -ēt, kas I > -iēt', bet K, A, S un I(P) > -āt'. Tag. i-c. pagātne: gulīeju, gulīeji; I gulīejòm//gulīem//K, A, S, I(P) gulājòm//gulām, I gulīejot//K, A, S, I(P) gulājot; I gulīe//-ja//K, A, S, I(P) gulä//-ja; tīcīeju, tīcīeji; I tīcīejòm//tīcīem//K, A, S, I(P) tī-

óàjòm//tíçám, I tíçlejot//K, A, S, I(P) tíçájot; I tíçie//
-ja//K, A, S, I(P) tíçá//-ja.

Tag. íio-c. pagātne toties ir šāda: sùoleju, sùoleji;
sùolejòm//sùoļiem, sùolejot; sùoleja//sùoļie; t̀eireju, t̀ei-
reji; t̀eirejòm//t̀eirìem, t̀eirejot; t̀eireja//t̀eirìe.

Tāpat kā íio-c. pagātnē loka arī ā- celmus, jo abu gru-
pu infinitīvi ir vienādi, t.i., beidzas ar -eît' (no -it) vi-
sās četrās pētījamās izloksnēs. P.: skàiteju, skàiteji;
skàitejòm//skàitìem, skàitejot; skàiteja//skàitìe; kràteju,
kràteji; kràtejòm//kratìem, kràtejot; kràteja//kratìe.

Abos locīšanas tipos blakus garajām formām tiek lieto-
tas īsās abu skaitļu 3. un dsk. 1. personā (īsās formas ie-
spējamās arī dsk. 2. pers., bet ļoti reti). Par tādu iespēju
sk. arī 113.lpp.).

Par 3. pers. īso formu cilmi grūti spriest (sk. arī par
bie, guo sacīto 113.-114. lpp.). Tomēr gribas aizrādīt uz to
ciešo sakaru ar leišu formām. Šīm atbilstēm turpmākos pētī-
jumos būtu jāizseko detalizētāk. Tā Krāslavas apkaimē lieto-
tās tag. ā-c. un íio-c. pagātnes īsās formas nereti atbilst
leišu valodas pag. ē- celmiem, kas infinitīvā baidzas ar
-yti un tagadnē ir ā- celmi (sal. Zinkevičius 1981, 108):
1a. (K, A, S, I) - laseît' (lasìe//laseja), krateît' (kratìe//
krateja), svaideît' (svaidìe//svaideja), ganeît' (ganìe//gane-
ja), p̀elneît' (p̀elnìe//p̀elneja) un lei. - lasyti (lasé), kra-
tyti (kraté), svaidyti (svaidè), ganyti (gané), pelnyti
(pelné).

Tāpat pētījamo izlokšņu tag. i- celmu īsā pagātne at-
bilst leišu izloksnēs lietotajām pag. formām tiem verbiem,
kas infinitīvā beidzas ar -èti (sal. LieD 353; Zinkevičius
1981, 109). Tā I tupìe//K, A, S, I(P) tupà saskan ar lei.

tupé; I síêdîe//K, A, S, I(P) śâdâ - ar lei. sêdê u.tml.

Nav īsti skaidra arī līdzīgu dsk. 1. pers. īso formu cilme, kaut daļa no tām varētu būt radušās kontrakcijas ceļā (kā adverbs tât < tagat u.tml.), bet iespējams arī cits skaidrojums. Sal. ar teikto par biem, guom.

Bez minētajām formām Krāslavas apkaimē tag. īio- un ā- celmiem pazīst vēl tādus sekundārus pag. darinājumus, kas beidzas ar -ieja: vîetîeja 'vētīja'; lâizîeja 'laizīja' (sk. arī par bieja sacīto). Visbiežāk šāda pag. registrēta Aulejā, parasti 3. pers. Taču laikam paradigmas izlīdzināšanas rezultātā -ja pievienots īsajai formai, kas pati, iespējams, tikusi veidota pēc analogijas ar ēio- un i-c. pagātni (vîetîe, lâizîe kā aûzîe, gulîe).

Citādi skaidrojamas I rietumos registrētās formas ar -ieja. Šeit tag. ēio-c. sakrituši ar īio- celmiem (par to 112., 176. u.c. lpp.), pakļaujot sev arī ā-c. Visiem minētajiem tag. celmiem ir vienāda infinitīva izskaņa, proti, tie beidzas ar -iêt. Rezultātā blakus kâltîeja 'kaltēja' runā arī mîerîeja 'mērīja' un lasîeja 'lasīja'. Šī vienādošana attiecas arī uz citām verba formām (dsk. svâidîejòm 'svaidījām'; refl. gadîejuôs 'gadījās'; part. issyutiêc 'izsūtīts'; sabadiêtys 'sabadītas'; parałîziêc 'paralizēts') un verbāl-substantīviem (skâitîêšona 'skaitīšana').

K, A, S un I(P) tag. ā- celmu, retāk īio-c., pagātnes 3. pers. dažkārt lieto formas, kas beidzas ar -â: nùslâucâ 'noslaucīja', tâisâ 'taisīja', napaluçâ 'nesapēma' u.tml. Tās radušās pēc tag. ēio- un i-c. parauga (sal. ar to pag. paradigmām). Šādas formas tomēr maz izplatītas.

b) āio- un ōio-c., kā arī formu ar -ināju pagātnē

Krāslavas apkaimē ir vienādotas ōio- un āio-c. tag. un pag. formas. Tagadnē āio-c. ir nomākuši ōio- celmus (par to 98. lpp.), turpretim pagātnē ōio-c. paturējuši senāko formu ar -avā-, kuru pēc tam pārņēmuši arī āio-c. verbi (sal. Lvskf 499, 510; Lgr 880-881; sk. arī Leikuma 1982, 56). Pēc šī parauga loka arī verbus, kas tag. beidzas ar -ināju.

Pētījamā apvidū gan vērojama atšķirība a, o un ā lietošanā y priekšā (par to arī 17. lpp.). Aulejas pagasta latviskajā daļā dominē forma ar -āv-, gandrīz nekad nav -ov-, Izvaltā parastāka ir -av- blakus -ov-, Krāslavā un Skaistā - biežāk -ov- nekā -av-. Turklāt nav nozīmes tam, vai verbs ir bijušais tag. ōio- vai āio- celms, jo tiek lietots blakus, piem., stāigavu - stāigovu, žēlvava - žēlvova, doncava - dōncava u. tml. Tādējādi paradigmas pamatvariants ir trejāds: klāigav/u, -y; -òm, -ot; -a; klāigāv/u, -y; -òm, -ot; -a; klāigov/u, -y; -òm, -ot; -a.

Nekonsekvences -av- un -ov- lietošanā redzamas jau Mag publicētajās t. dz.: Wiejancz motus szkurnawa, Saule kaulus baļynawa (162); Kas boryniaj kojus (!) awa? Kas galweniu sasukawa? (202); Es' sowaj mosieniaj Puszkus win pasorgowu (177); Tu kyukowy, es' raudowu Sowu boļtu brolelaniu! (179).

FBR XII 40-42 tāpat reģistrēts, ka K un A pag. lieto formas ar -av-, bet S - ar -ov-: K, A malavu, dabavu//S malovu, dabovu u. tml.

Samērā konsekventi ar -avu beidzas vienīgi no baltkrievu valodas (inf. ar -авать, kas saskan ar izlokšņu -avāt) aizgūto verbu pag.: ratavavu 'glābu', ratavavy; ratavavòm,

ratavavot; ratavava; vāļcevvav/u 'malu smalki', -y; -òm,
-ot; -a.

Daļā slāvisko aizguvumu -av- pagātnē izlaiž (sal. inf. pakavuôt - p. sapakava 'iesaiņoja'; inf. S kvārbavuôt - p. nūkvārbava 'nokrāsoja' u. tml.), lai novērstu vienādas zilbes. Sal. Ancītis 138-139 par haploloģiju Aknīstes izloksnē. Īsināšana, sākusies pagātnes 3. pers., patlaban skar visas verba formas. Tomēr tai nepakļaujas visi verbi ar -avāt (sk. tag. āio-c. sarakstu pielikumā).

Pag. lokāmajos divdabjos ar -is, -usi, ko veido no pag. celma, tiek lietots -av-, -āv- vai -ov- atkarā no tā, kurā izloksnē divdabis ticis pierakstīts. P.: K vísi sasažídovušy, lap žít 'visi (ir) sadziedājušies, labi dzied'; K grūžy beja sasaplūtavuš 'groži bija sapinušies'; I gùs jòu kùr kura isstàigovus 'govis jau kur kura izstaigājusi'; I pìrunàus, kùo navajak 'sarunājis, ko nevajag'; A sarunàvus, ka kotra pàsš 'sarunājušas, ka katra nesīs'; A beja sadumàus nùbràukt 'bija sadomājis aizbraukt'; S kùojis cíš sapļeiso-
vus 'kājas ļoti sepļaisājušas'.

Endzelīns ir domājis, ka daļā pagātnes formu -av- varētu būt ienācis no attiecīgiem pag. aktīvajiem divdabjiem (sk. Lgr 116).

1. Atšķirā no lit. val. un lielākās daļas leļzemnieku izlokšņu pētījamā apvidus primāro verbu pagātnē joprojām tiek lietoti ē- celmi. Īpaši stabila to 3. persona. Parasti paturēts verbu agrākais sadalījums ā- un ē- celmos. Patlaban gan vērojams, ka Krāslavā, Skaistā un Aulejā ē-c. sāk izlīdzināties ar ā- celmiem, primārie verbi pagātnē unificējas. ē-c. saglabāšanas pakāpi atsevišķās pētījamās izloksnēs rāda

arī verbu refleksīvās formas un lietvārdu ē- celmi.

2. Krāslavas apkaimes, tāpat kā daudzu citu Latvijas izlokšņu, atematisko verbu 3. personā, kā arī dsk-I līdzās verbu pagātnes garajām formām lieto arī isās, turklāt 3. pers. isās formas ir dominējošās. Līdzīgas isās formas plaši pārstāvētas arī sekundāro verbu pagātnē. Lielai daļai no tām atrodamas atbilstmes leišu valodā, kas ļauj domāt par pagātnes iso formu primaritāti latviešu valodā. To cilme vēl noskaidrojama.

3. Tādas formas kā tag. īio- un ā- celmu pagātnē ar -ieja liekas vēlāki veidojumi, kuros -ja pievienots paradigmas izlīdzināšanas rezultātā, bet isās formas ar -ie savukārt veidotas pēc ēio- un i-c. pagātnes parauga.

Citas pārmaiņas, kas sastopamas šaurākā areālā, iespējams skaidrot ar vēsturiski dažādi veidojušos verbu grupu sakritumu vēlākā posmā.

4. Atšķirā no lit. val. un citām augšzemnieku izlokšnēm pētījamā apvidū primāro verbu vsk. 1. personā realizējas j noteiktā līdzskaņu mija ē- celmos ar s, z, t, d, l, c, z saknes beigās. Iegūtās formas ir dažāda vecuma.

5. Tag. āio- un ōio- celmu pagātnē tiek lietotas ōio- celmu senākās pagātnes formas ar -avā-. Vokālis v priekšā atsevišķās pētījamās izlokšnēs variējas atšķirīgi, bet ne haotiski. To apliecina arī tālākie atvasinājumi - pagātnes lokāmie divdabji ar -is, -usi.

3. Modi

3.1. Debitīvs

Pētījamā apvidū debitīva formas iespējams veidot tāpat kā lit. val., afiksu jā- (> juo-) pievienojot indikatīva tag. 3. pers. formai (sal. Lgr 885): jūobyûn 'jābūt'; jūonas 'jānes'; jūodora 'jādara'; jūosalūopa 'jāsalāpa' u.tml. T. dz. tas pats: K Sylta saule, kórsta saule, Maņ rōžepis jōre-vei (LD II 6491, 3, 176).

Iespējamās formas arī ar palīgverba būt lietojumu: S divim beja jūogona gūs 'diviem bija jāgana govīs'. Palīgverbs var tikt arī izlaists: S jiūdīnc jūonas nu okys 'ūdēns (ir) jānes no akas'.

Iespējas nozīmē lietotu debitīvu kā FBR XII 42 Krāslavā pierakstīto dūd man juodzer pati neesmu dzirdējusi, arī teicēji to atzīst par izloksnei svešu.

Tomēr jāteic, ka debitīvu ar jā- Krāslavas apkeimē parasti lieto, apzināti vai neapzināti savu izteiksmi literārizējot. Vispārlietojamās formas vajadzības izteikšanai tiek veidotas analītiski - no modālā verba vajadzēt laiku formām un infinitīva. P.: I(P) vajak sasprāst' i izaušt', i nu-adeit' 'ir jāsavērpj, jāizauž un jānoada'; S vaižā aplaut' vysus tēirumus 'bija jānoplauj visi tīrumi'; A navaižās zāmis art', ka gorodā žēivuōsi 'nebūs zeme jāar, ja pilsētā dzīvosī'. Debitīvu ar vajadzēt+inf. sk. arī ADT 45 izvaltieša stāstījumā par to, kā jābrūvē alus.

Tagadnē forma vajag, vajaga, vajagina parasti pakļauta kontrakcijai, pagātnē lieto gan regulāro, gan isināto formu

(sal. ar citām pag. formām). Kopumā tās ir šādas: tag. vajak //væk//vajaga//vâ-aga//vajagyna//vågyna; pag. I vaižie//-ja //K, A, S, I(P) vaižē//-ja; nāk. I vaižiēs//K, A, S, I(P) vaižās. Kā norādīts ME IV 445, pēc cilmes vajadzēt ir lībisms.

J. Endzelīns diferencē istā debitīva un konstrukcijas vajadzēt+infinitīvs nozīmi (DI I, 138-142). Tomēr jau tad (raksts publicēts 1901.g.) viņš atzīst, ka "runātāju uzskati var būt dažādi, un tāpēc dažkārt lieto vienu konstrukciju otras vietā" (142.lpp.). Sal. arī ar Lgr 972. MLLVgr arī norādīts, ka abu konstrukciju nozīmes starpība vairs neizpaužas konsekventi (623.lpp.).

Pētījamās izloksnēs vajadzēt+inf. tiek lietots arī istā debitīva vietā, izsakot dažādus nepieciešamības paveidus. Tomēr visbiežāk grūti nošķirt, kad tiek runāts par objektīvu nepieciešamību, kad - par noderīgumu, īpaši bez plašāka konteksta. Tā, piem., A jòm jòu væk bâkt 'viņam jau ir jābēg, (jo draud briesmas)' vai 'viņam jau vajag bēgt, (jo, iespējams, var sekot kas nepatīkams)'.

Ar verbu vajadzēt un infinitīvu Krāslavas apkaimē tāpat veido debitīva v ē l ē j u m a p a v e i d u (sal. MLLVgr 617): I lap byûtu, ka šudîp nikûr vairs navaižātu ît 'labi būtu, ja šodien nekur vairs nebūtu jāiet'; A vaižātu besâm žapeiftîs, navâr abžapeift 'būtu pagānam jāprecas, nevar apprecināt'.

Par a t s t â s t î j u m a p a v e i d u (sal. MLLVgr 617-619) var runāt visai nosacīti, jo tas biežāk realizējas nepilnā formā: I vacâis soka, ka izjâukt 'vecāis saka, ka (vajagot) izjaukt (rokas dzirnavas)'.

Izsakot debitīvu ar konstrukciju vajadzēt+inf., darbī-

bas objekts pētījamās izloksnēs parasti ir akuzatīvā. P.: K vajak zynuôt māli 'ir jāzina valoda'; A jūs vaižā aptārpt, pabaruôt i izauklât 'viņus (bērnus) vajadzēja apģērbt, pabarot un izauklēt'; S vaižā kaltât jūs i ispāiseit pošym, i vāi iskulsteit pošym, a tot jōu sukuôt 'bija tie (lini) jākaltē un jāmīsta pašiem, un vēl jākulsta pašiem, tad jāsu-kā'; I(P) vāluok tak vaižā kūdālis sprāst 'vēlāk taču bija jāvērpj kodeļas'.

Retāk, bet ne sporādiski, darbības objekts ir nominatīvā: I(P) vyss vaižā padareit: vaižā apkult, vaižāja lināpi ispāiseit, vaižāja sasprāst i aust vaižā 'viss bija jāpada-ra: bija jānokul, bija liniņi jāizmīsta, jāsavērpj un bija jāauž'; I jōu jiūdinc vāk pāst 'jau ūdens ir jānes'; K vajak pierkt zyrks, vajak jām pavāicuôt, kaī pierkt 'ir jāpērk zirgs, ir viņam (kādam no vecajiem) jāpajautā, kā pīrkt'; vajak prūoveit roty 'ir jālabo rati'; šeperym vaižā dūt pierstāini cymdy 'ligavas- vai ligavainābrāļiem bija jādod pīrkstāini'; nu itūs sotku vajak iskitravuôt i lūpy izauzât 'no šiem (pašiem) āriem jāpamanās arī lopus izaudzēt'. Nomi-natīvs šādā konstrukcijā grūti skaidrojams.

Jāpiebilst, ka arī leišu valodā vajadzību var izteikt ar konstrukciju reīkia (verba reikēti 'vajadzēt' 3. pers.)+ infinitīvs, piem., reīkia dirbti 'vajag strādāt' (Lie-La 583; La-Lie 286; 691). Arī leišu valodā kopā ar debitīvu tiek lietots nom.: reīkia statyti nāmas. vajag būvēt nams

Vajadzēt tiek lietots arī kopā ar supīnu: A vaižā it da švešym žēivuotu 'bija jāiet pie svešiem dzīvot'; I kas jām tī bīe vaiņis, ka vaižie it zoktu 'kas tā viņam bija par vainu, ka vajadzēja iet zagt'; S vaižā it kot kultu, kot ar-pavuotu 'vajadzēja iet kad kult, kad vētīt'; A zynu, ka jōu

kùltu vâk ît' 'zinu, ka jau ir jāiet kult'.

Nepieciešamību palīdz izteikt arī verbi da-iet un dasa-
vesties: K da-ît i oku tēireit' 'nākas arī aku tīrīt'; K da-
savādūôs pasakomuôtis' 'nācās pamocīties'. Tos šai gadījumā
lieto ar vienādu nozīmi. Sal. ar MLLVgr 623.

Analītiskā konstrukcija vajadzības izteikšanai, kā man
(ir) iet, man bija iet, man būs iet (d.+būt vienkāršo laiku
3. pers.+inf.), kas plaši sastopama latviešu tautsdziesmās
(par to Ozols 90-98), pētījamās izloksnēs nav izplatīta,
 kaut tikusi registrēta: I dēl kùo mæn itai goravuôt' 'kādēl
man (ir) tā jānokās?'; A ilgi mæn itù žyketāpu nosuôt' 'vai
(vēl) ilgi man šī jaciņa būs jāvalkā?'; K kùo mæn vācāt'
'kāpēc gan man (būtu) jānoveco!' Ja izlokšņu tautsdziesmu
valodu pētītu īpaši, iespējams, nonāktu pie cita slēdziena.

1. Pētījamās izloksnēs atšķirā no literārās valodas de-
bitīva formas veido galvenokārt analītiski, t.i., no modālā
verba vajadzēt 3. personas dažādos laikos un infinitīva. Ar
šo konstrukciju izsaka dažādus nepieciešamības paveidus. Tā
sakrīt ar leišu valodā lietoto reikia+infinitīvs. Konstruk-
ciju datīvs+būt vienkāršo laiku 3. pers.+inf. lieto reti.

2. Pēc debitīva, kas izteikts ar konstrukciju vajadzēt
+infinitīvs, darbības objekts nereti ir nominatīvā, kas nav
parasts lietojums lit. val.

3.2. Imperatīvs

Atematisko un tematisko verbu imperatīva formas pamatā
veidotas tāpat kā lit. val. Tās tāpat sakrīt ar indikatīva
formām (par to Lvskf 512), bet ir arī kādas atšķirības.

V s k. 2. p e r s. forma identiska ar indikatīva

tag. vsk. 2. personu (sk. 34., 49. u.c. lpp.). Par vēsturi Endzelīns Lgr 887-888. Ozols (270-271) par īstu imperatīva formu uzskata vienīgi šo.

Imperatīvā parasti lieto šādas atematisko verbu formas:
 I āi!//K, A, S, I(P) ai! dūt! byūp (biežāk)!//eši! I iēt!//
 I(P) ât!//K, A, S, I(P) ât! P.: S ka dūmoi ît, ai! 'ja domā
 iet, ej!': A ai i ūļoi! 'ej un dzīvo savā valā!': A nā-ai pa
azārmali! 'neej pa ezermalu!'; K ka īsastāigo! òls, nā-ai
nūst nu bucys! 'ja alus sāk rūgt, neej tālu prom no mucas!';
 I āi, dočki, pagul tu! 'ej, meit, paguli tu!'; A ai, Jūonei-
t(i), tu ūorā, smiřt nu tevi supa smūorc! 'ej, Jāniti, tu
 ārā, smird no tevis supa smaka!'; I āi, Apeit(i), tu pī ma-
ņi, myūžam gorys narežiēsi! 'ej, t.i., nāc, Annite, tu pie
 manis (par sievu), mūžam bēdas (rūpju) neredzēsi!'

Pētījamās izloksnēs plaši lieto formu šurai! 'nāc
 šurp!', kura veidota no adverba un verba (blakus vārdu sa-
 vienojumam āi//ai šur!), piem., šurai da maņim! 'nāc (šurp)
 pie manis!'

K nūdūt paklonu krystāvām! 'nodod sveicienu krusttē-
 vam!'; I nadūd dālam ļeļys valis! 'neļauj dēlam lielu va-
 ļu!'; A padūt kuļiku! 'padod (man) svārkus!'; I nadūd, dī-
vāp, veitūlānām bòltīm zīdym nūzīdiēt! 'nedod, dieviņ, vīto-
 lipam baltiem ziediem noziedēt!'; K sāi, plāup i ât! 'sēj,
 plauj un ēd!'; I iēt poša savu zacērku! 'ēd pati savu klimpu
 zupu!'; S apāt māizēiti! 'apēd maizīti!'; Essi gudrys, teutu
dašs, Tury gudru podumieniu! (Mag 183); A byūp tu cylvāks,
vāt jū drēižuók da sātai! 'esi cilvēks, ved viņu drīzāk uz
 mājām!'; I byūp sātē pār saimņiku! 'esi mājās par saim-
 nieku!'

Tematisko verbu vsk. 2. persona no lit. val. atšķiras

vairāk - gan fonētiski, gan morfoloģiski. P.: Krysta taws, krysta motie Pierc man krysta kumieleniu! (Mag 204); Aud mamienia iynu kraklus! (Mag 188); Puszkois, rutois, Jauna puisza laudawienia! (Mag 189); A kùo tu mùkys, bác! 'ko tu mokies, bēdz!'; A dasin zyrgu! 'piesien zirgu!'; A nabalavoi, izdursi acs! 'neblēpojies, izdursi acis!'; S ar cytu naru-noi! 'ar citu (vīrieti) nerunā!'; S pastuost kù! 'pastāsti kaut ko!'; S pasavāris, úc kai pizārs ašpa! 'paskaties, kā ods piesūcies asiņu!'; K patrin sečku! 'uztrin cirtni!'; K šetka, nasāt iz zuōlis! 'bērnin, nesēdi zālē, t.i., uz kai-las zemes!'; I nuskriņ pāc vušku! 'aizskrien pēc aitām!'; I atpās maižis! 'atnes maizi!'; A sauleit bōlta, laizdamuōs naslāc vysu ecsliezāņu; mamāp mēilūo, nūmirdama napamāt būorinēišu! 'saulit balta, laizdamās neslēdz visu atslēdziņu; māmip mīlā, nomirdama neatstāj bārenišu!'

Kopā ar verbiem imperatīvā mēdz minēt personu, ko uzrunā, piem., K cālis, Jūop! 'celies, Jāni!'; K naraūt, babeit! 'neraudi, vecmāmiņ!'; S nasabrēinoi, dāļāp! 'nebrīnies, dēliņ!' Tā ir arī t.dz. (piem. sk. augstāk).

Samērā bieži teikumā blakus lieto divas imperatīva vsk. 2. pers. formas: A žaloi, nasok mūtāi gryuta vūorda! 'žēlo, nesaki mātei ļauna vārda!'; I nāizdūmoj, sok praydu! 'neizdomā, saki taisnību!'. Izteiktā doma tādējādi tiek pastiprināta.

Nereti šādas blakus lietotas formas vairs nav vienlīdzīgi teikuma locekļi, jo otra verba semantika it kā vājinās, tas kļūst mazāk nozīmīgs. P.: A sāstis pasāt pi mani! 'sēdies pasēdi pie manis!'; A ai atvāt gūvi da sātāi! 'ej atved govi uz mājām!'; I āi drēiš pilos kļava lopu! 'ej ātri salasi kļavas lapas!'; I āi atvālc tu jūos, ka na-īt! 'ej

atvelc tu viņas, ja nenāk!'; K šādīs pasāt!' 'sēdies pasēdi!'. Šādos gadījumos abi verbi veido jēdzieniski nedalāmu vienību. Izteiktais saturs tiek pastiprināts vai precizēts (sal. arī MLLVgr 607).

Nereti tiek atkārtots tas pats verbs: Tiec, tiec, boryniejta, Da tam smilkszu kalnieniam! (Mag 164); K kurej, kurei, dūšu vā!' 'smēķē, smēķē, (ie)došu vēl!'. Šādi izteiktais imperatīvs ir mazāk kategorisks.

D s k. l. p e r s., tāpat kā lit. val., imperatīvā lieto indikatīva tag. vai nāk. dsk. l. pers. formu.

Gados vecāki teicēji vēl arvien lieto atematisku vecu imperatīva formu: I āmā!//K, A, S, I(P) amā!' 'eime, resp., ejam!' (par to Igr 712; 891-892; Rudzīte 1970, 420). P.: I āmā da sātai!' 'ejam uz mājām!'; I āmā rikstūs, ās zynu, kūr eūk!' 'ejam riekstot, es zinu, kur (rieksti) aug!'; A amā!//ām dōncuōtu!' 'ejam dejot!'; K amā paprišku!' 'ejam (visiem) pa priekšu!'

Citu atematisko verbu dsk. l. pers. sakrīt ar indikatīvu un tematiskajiem verbiem: S idūsīm brūļeifšām!' 'dosim (arī) brālītim!'; I pabyūsīm vīnys!' 'pabūsīm vienas (pašas)!'; I tēt, išīm da sātai!' 'tēt, iesim uz mājām!'; A išīm pasavārtūs!' 'iesim paskatīties!'; S brūkaštāsīm agruōk!' 'brokastosim agrāk!'; K išīm vuōbuļu zoktu!' 'iesim ābolu zagt!'

Arī agrāk pierakstītajās t.dz. biežāk fiksēts imperatīvs, kas sakrīt ar nākotnes dsk. l. pers. formu: Wina soka: "Išim drejžok!" Utra soka: "Pastowiesim!" (Mag 203); Išim, brōļi, siļeņâ, Giūsīm syla vōvereiti. (LD III 13250, 8, 417, 115).

Ar indikatīva tag. dsk. l. personu ir identiskas šādas

imperatīva formas: Pakyukojam, dzaguziejtie, Abi winu wosorenīu! (Mag 179); I ādpām drèižuòk! 'ēdam ātrāk!'; skrinām da p̄yupāi! 'skrienam uz šķūni!'; I jamēm pa druskai, taī nēizakāiseīš! 'ņemam pa druskai, tā neizkaisīsies!'

D s k. 2. p e r s. formas pamatā sakrīt imperatīvā un indikatīvā.

No citiem pirmatnīgiem verbiem neatšķiras atematisko verbu imperatīva formas dūdit! (sal. ar indikatīvu, kas var būt arī dūdat, 58. lpp.); byūnit!; esit!; I iēdit!//I(P) ādit!//K, A, S, I(P) ādit! P.: I(P) pādit galis, šudīn pīgdīnā! 'neēdiet gaļu, (jo) šodien ir piektdiena!'; K pabyūnit pi bārnu! 'esiet (kādu laiciņu) pie bērniem!'; K ādit svīstu! 'ēdiet sviestu!'

Verbam iet dsk. 2. pers. vispārlietojamā forma ir I āitā!//K, A, S, I(P) aitā!; I ājīt!//K, A, S, I(P) ajīt! lieto daudz retāk. Abu tipu formas lieto gan imperatīvā, gan indikatīvā (nedaudz citādi FBR XII 41-42 un FBR XV 41). Sal. ar indikatīvu 55.lpp. Arī priedēkļverbos imperatīva galotne nemainās. Sal.: I āitā šur, režiēsīt brēinumus! 'nāciet šurp, redzēsiet brīnumus!'; A nu azara tuòl pāitā! 'no ezera tālu neejiet!'; A āizāitā da itām! 'ieejiet pie šā!'; I at-āitā da mums cīmā! 'atnāciet pie mums ciemos!'

No adverbs un verba Krāslavas apkaimē veido savdabīgu formu šuraitā: K šuraitā, pīnāna ar maizeīti aizāssīt! 'nāciet šurp, ieēdīsiet pienīņu ar maizīti!' Blakus tiek lietots arī vārdu savienojums aitā//aitā šur! 'nāciet šurp!'

Atšķirā no lit. val. pirmatnīgie verbi (sk. arī atematisko verbu dsk. 2. pers.) Krāslavas apkaimē beidzas ar -it. P.: Dzianīt gony kur dziedami Dzianīt kungu tiejrumā (Mag 194); Szkirities pury, miezy! (Mag 202); Lauzit skolu, pyu-

tit guni, Laidit Dīvu ustobā (LD V 33275,2,161); I arīt, puišy, popīvēitī, pa^mātīt(i) mān pukeitī! 'ariet, puiši, paupti, atstājiet man pukiti!'; A dāžit skolus, dāžit svācīs, tūmsa brūolu vustobāna! 'dedziet skalus, dedziet svecēs, tumša brālu istabina!'; K pīnc napavūodeis, žārit 'piens nekaitēs, dzeriet!'; K koč pamātīt mūms pīerti! 'kaut pirti mums atstājiet!'; S pīercīt kūrpis! 'pērciet kurpes!'

Ar -it beidzas, protams, arī i-c. imperatīvs: S nagulīt dīnys laikā! 'neguliet dienas laikā!'; S stūovīt iz vītys i nakūstīt! 'stāviet uz vietas un nekustieties!'; K sādit vustobā da reitām! 'sēdiet istabā līdz ritam!'

Formu ar -it ekspansiju visu verbu imperatīva un indikatīva dsk. 2. personā visdrīzāk veicinājuši tag. i-c., kas pētījamās izlokšnēs samērā labi saglabāti. Sk. arī 38.lpp.

ā-c. verbos -it nav ieviesies, tie beidzas ar -ot (par to arī 40.lpp.). P.: S salosot i sabārit spanī! 'salasiet un saberiet spainī!'; A izvūordot lap klūopus! 'labi izārdiet vālus!'; A nakrotot vysu kupopānu! 'nekratiet visas (siena) kaudzes!'; I naskrāidot plīci, kūosa dabuōsīt! 'neskraidiet pliki, dabūsiet kāsu!'; I vušku aizdorā toža cysu pakāisot! 'arī aitu aizgaldā pakaisiet salmus!'; K koč jius pasavūicot! 'vismaz jūs pamācieties!'

āio-, ēio- un īio- celmu verbu imperatīva un indikatīva dsk. 2. pers. lieto divējādas formas (sk. arī 39.-40.lpp.).

Par regulārām tiek izjustas formas ar -ājit, -ejit un -ojit. P.: Rawieit rawiatojis, Swidit zoles maleniā! (Mag 204); K nūtēirejit tū goļdu! 'notīriet to galdu!'; A nūmozgo-it rūkys paprlšku! 'nomazgājiet rokas vispirms!'

Izlokšņu aprakstos FBR šeit gan vēl tiek minēta galotne -at (FBR XII 40-41 blakus formām ar -it; FBR XV 45 kā vienī-

gā), nešķirot imperatīvu no indikatīva. Patlaban -at dzird reti un tikai indikatīvā (sal. ar 39.lpp.).

Formu ar -it primaritāti it kā apliecina arī reflektīvo verbu dsk. 2. pers. formas. Tā I izakāļtājīt/iēs//K, A, S, I(P) -ās 'izžāvējaties vai izžāvējieties!'; I apsarunojīt/iēs//K, A, S, I(P) -ās 'aprunājaties vai aprunājieties!'; visur nūsātēirejīt 'notīrāties vai notīrieties!'.
Tomēr blakus, īpaši imperatīvā, teicēji biežāk lieto formas, kas beidzas ar -aitā, -eitā vai -oitā. P.: K dāncōitā koč da dīnāi! 'dancojiet kaut līdz dienai!'; S dabaļynoitā àr pīņāpi! 'pielejiēt klāt (padariēt baltāku ar) piēniņū!'; A pačūpīpāitā, moš sūlc vā! 'pataustiēt, varbūt vēl (ir) silts!'; I pašūpōitā drusku tū bārnu! 'pašūpojiēt mazliet to bērnu!'

Šādas formas nevienā izlokšņu aprakstā līdz šim nav aplūkotas. Vienīgi A.Reķēnas darbā par Kalupes izlokšni tādas pieminētas pie imperatīva bez kādiem komentāriem (sk. Reķēna 274-275).

Formas ar -aitā, -eitā vai -oitā šķiet veidotas, vsk. 2. personai pievienojot galotni -te pēc atematiskā verba iet parauga: jūmei - jūmeitā, vogoi - vogoitā tāpat kā āi - aitā, ai - aitā. Par to sk. arī pie indikatīva 55.lpp. un pers. galotnēm 40.lpp.

Formas ar -aitā, -eitā vai -oitā šķiet veidotas, vsk. 2. personai pievienojot galotni -te pēc atematiskā verba iet parauga: jūmei - jūmeitā, vogoi - vogoitā tāpat kā āi - aitā, ai - aitā. Par to sk. arī pie indikatīva 55.lpp. un pers. galotnēm 40.lpp.

V s k. un d s k. 3. p e r s. forma atematiskiem un tematiskiem vārdiem, tāpat kā lit. val., tiek veidota aprakstoši, t.i., ar lai un tag. 3. personu. Par partikulas lai cilmi Teikums 32, 102; ME II 400; Lgr 892 u.c. Partikula lai var atrasties blakus vārdam, bet var būt arī šķirta no tā. P.: A lāi apkōlst kūojāpis! 'lai apžūst kājīpas!'; A lāi nāt cukērkū! 'lai neēd konfektes!'; A(Gr) lāi

kaūn, tik nadūt munu zarņānu tèireit! 'lai kauj (nost), tikai nedod manas zarniņas tīrīt!'; K lài puišy it paprišku da plertāi! 'lai puiši, resp., vīrieši pirmie iet uz pirti!'; I lài Pītērs pīnas jiūdīņa! 'lai Pēteris sanes ūdeni!'; S ka zyna pūorškodi, lài dūt pravestām zīni! 'ja zina kādu pārkāpumu, lai paziņo mācītājam!'

Visā pētījamā apvidū izplatīts ir katoliticīgo tradicionālais izsauciēš, kurā partikulas var arī nebūt: (lài) dīš//dīš soŕgoi! '(lai) dievs sargā!'

Bez partikulas lai pētījamā apvidū lieto izteicienus, kas līdzinās citur Latvijā lietotajam parauj vīpu Jupis!, ko Endzelīns skaidro kā vecu injunktīvu (sk. Lgr 892-893). Tā šeit saka: výks jù jəm!; cūcs jù jəm!; bess jù jəm!; čorc jù jəm!; vālc jù jəm//raūn! Darītājs, uz ko veicamā darbība tiek attiecināta, mainās atkarā no cilvēka, ar kuru sarunājas. Tā sarunā ar bērnu parasti saka cūcs jù jəm! '(lai) ņem vīpu suns!'. Par vienkāršrunas izteicienu uzskatāms pēdējais, t.i., vālc jù jəm//raūn! '(lai) velns vīpu ņem//rauj!', kaut arī velns tāpat ir čorc un bess. Tā saka dusmās, niknumā. Sal. plašākā kontekstā: I zīdava tai Monāi zīsmi... a kaīdu gi tā, ās i aizmīrsu, zynovu; aļā výks jù i jəm tù zīsmi! 'dziedāja tai Monei (←Monikai) dziesmu... bet kādu, es ir aizmīrsu, (kaut) zināju; bet ņem vīpu vilks to dziesmu!'

Bez partikulas lai veidots izteiciens dīš palēic! '(lai) palīdz dievs!', kas saziņā funkcionē kā izsaukmes vārds.

Pētījamā apvidū imperatīva nozīmē it kā varētu tikt lietots supīns: I a nu drēiš vīsi gulātu! 'bet nu ātri (ejiet) visi gulēt!'; S vīsi brūkastātu! '(nāciet) visi bro-

kastot!' Īstenībā te tiek izlaists virzības verbs imperatīvā.

Pavēle tiek izteikta arī izvaltiešu skaitēmajā pantā, rotaļājoties ar bērnu: ļoku, ļoku, vacāistās, pār Dālgavu šina plautu! 'ļoku, ļoku, vecāistēvs, pār Daugavu siena plaut!' Imperatīvu te aizstāj atkārtots verbālais adverbs ļoku (< ļokuôt 'jāt') un supīns (sal. Lgr 973-974, atsaucošies uz Mīlenbahu).

Dažkārt pavēli izsaka arī ar kondicionāli: A kap brūkašti sagatāvētīm! 'lai (tu) brokastis sagatavotu, resp., sagatavo brokastis!'; I pījanīcu da sātāi kap nāvēstīm! 'lai (tu) dzērājus uz mājām nevestu, resp., neved uz mājām dzērājus!' Par to sk. arī 146. lpp.

1. Krāslavas apkaimes izlokšņu imperatīva formas pamatā sakrīt ar citur Latvijā lietotajām. Sena ir šo izlokšņu dsk. 1. pers. forma amā! vai āmā!

2. Imperatīva, tāpat kā indikatīva, dsk. 2. personā vērojama galotnes -it ekspansija, kurai nepakļaujas vienīgi ā-celmi. Tā skaidrojama galvenokārt ar i-c. ietekmi.

3. Sekundāro verbu imperatīvā (retāk indikatīvā) blakus regulārajām formām ar -ājit, -ejit, -ojit bieži lieto formas ar -āitā, -eitā, -oitā, kuras līdz šim latviešu dialektoloģijā nav aplūkotas. Tās iespējams skaidrot ar izplatītās atematiskā verba iet formas eite ietekmi. Var domāt arī par leišu valodas vai slāvu valodu iespaidu.

3.3. Kondicionālis

Kondicionāļa formu veidošana un lietošana Krāslavas apkaimē lielā mērā atšķiras no lit. val. un leļzemnieku izlokšņēm, kurās visu personu formas beidzas ar -tu (sk. Lgr 899).

Pētījamā apvidū, tāpat kā daudzās citās augšzemnieku izlok-
snēs, katrai atematisko un tematisko verbu personai ir sava
īpaša forma. P.: S îtòm, îtîm; îtomâm, îtomât; îtu; A zynuô-
tùm, zynuôtîm; zynuôtumâm, zynuôtumât; zynuôtu; I system,
sîstîm; systemâm, systemât; systu; K çlerptùm, çlerptîm;
çlerptumâm, çlerptumât; çlerptu.

Šāds kondicionālis ir ērts saziņā, jo jau pašās formās
ir ietvertas norādes par skaitli un personu. P.: S as ni
klyba, ni okla, nu jòu na-îtòm àiz itaîda vaca 'es (neesmu)
ne kliba, ne akla, bet nu neietu pie tik veca'; A şudî şpe-
vodâ da-îtùm, ni lasiş nau âduş 'arī šodien es varētu iet
pie grēksūdzes, ne piles neesmu ēdusi'; K vîna rauduôtùm
'viena (pati palikusi), es raudātu'; I zynuôtùm, tik navâr
dagùoduôt 'es zinātu, tikai nevar atcerēties';

S pajîmtîm i sasişîtm 'tu ņemtu un sasistu'; A tân ies-
tîm lobuók kaî kvíşu mâizi 'tagad tu ēstu labāk nekā kviešu
maizi'; K jîuzys nùplerktîm, nù-îtîm kùr 'tu nopirktu bik-
ses, (kaut) aizietu kur'; I nùdazynuôtîm sàtu i vysus 'tu
nodedzinātu māju un visus (pārējos sadedzinātu)';

S poşy kù saceîtomâm 'mēs paši ko teiktu'; A tuklù moş
ka sasùleîtumâm 'trekno (gaļu) varbūt mēs iesālītu'; K sà-
dâtumâm vînys 'mēs sēdētu vienas pašas'; I îmâm vîsî, kap
tùs lynu maşynu grîstomâm i pâiseîtomâm 'mēs ejam visi, lai
to līnu maşīnu grieztu un (līnus) mīstītu';

S ka pa-îtomât, vâ (!) pa-užynuôtu pa azaru 'ja jūs
paietu turp, vēl pavizinātu pa ezeru'; A saprostumât, ka i
krivíski runuôtu 'jūs saprastu, ja arī krieviski runātu'; K
vastumât da sàtai? 'jūs vestu uz mājām?'; I koç îtomât ba
da vînâi vîtâi! 'kaut taču jūs saietu kopā!';

K cyta nâtrostu i nù-îtu 'cita neatrastu un aizietu';

S tī i apspļāudeitu, nazynu, kū tī jauni tot dareitu 'tur viņi varbūt nospļaudītu, nezīnu, ko tie jaunie tad darītu'; A vāk, kap acs byutu mozys 'vajag, lai acis (tiklām) būtu mazas'; I rejā beja izmūrāc ceplis, kuramā varātu guni kurynuot; dūmy itu ūorā pār duravys, a kōlstu gryūdy 'rijā bija uzmūrēta krāsns, kurā būtu iespējams kurināt uguni; dūmi pa durvīm ietu laukā, bet graudi kalstu'.

Katrai personai sava forma fiksēta arī agrākos Krāslavas apkaimes tekstos: *Kab mune mamulenia Byutu ilgok dziejwowusie, Byutum lipas kuplamieniu!* - - *Obiel zida bohtumieniu!* (Mag 200); *Eš redzieju sowu ļajmi Da pusiaj jjudiniā Kab tu byutim nušlejkusie Munōs gaudōs ossoreniōs!* (Mag 202); *Naītum tautēnōs, Kab mameņa nagōjus; Na kōrtum šeupelēišu Ka(b) laimeņa nalikuše.* (Mat. 233).

Tātad Krāslavas apkaimē vispārlietojamās formas patlaban beidzas šādi:

	vsk.	dsk.
1.	<u>-tum</u> vai <u>-tom</u>	<u>-tumem</u> vai <u>-tomem</u>
2.	<u>-tim</u>	<u>-tumet</u> vai <u>-tomet</u>
3.	<u>-tu</u>	

Senākas kondicionāla formas, kas līdzinās leišu vēlējuma izteiksmē lietotajām (par tām sk. Чрпайтене 5-6, 8-9 u.c.), rāda vecie augšzemnieku dialekta teksti. Tā, piem., Ev fiksētas šādas formas: byutub, dasidurtum, radzatum, koļpotub//koļpotum, dareytum; grybatum, nasacytub, nāsadauzieytim; atsacitubem; piminatumet, tycatumet, izpļyuktumet, byutubet//byutumet, milotumet, dareytubet; klausieytu, ne iz-

gaystu, sacyitu. Paradigma ir šāda:

	vsk.	dsk.
1.	<u>-tub</u> // <u>-tum</u>	<u>-tubem</u>
2.	<u>-tub</u> // <u>-tum</u> // <u>-tim</u> (lx)	<u>-tubet</u> // <u>-tumet</u>
3.		<u>-tu</u>

A. Becenbergers, pirmās monogrāfijas (1885.g.) par latviešu valodas izloksnēm autors, pabijis arī Krāslavas apkaimē un summējis agrāku jezuītu izdevumu ziņas, min šādas kondicionāla formas: ikristum, dzieywotum, dutum, waratum; mekletim, paliktim, iwieyktib, mekletib; byutumiem, waratumem, milotumem; grybatumet, pilnawotumet, pazieytumiet; izrautu, byutu. Kondicionāla paradigma augšzemnieku izloksnēs jau ir stipri vienkāršāka:

	vsk.	dsk.
1.	<u>-tum</u>	<u>-tunem</u>
2.	<u>-tim</u> // <u>-tib</u>	<u>-tumet</u>
3.		<u>-tu</u>

Kondicionāla formas ar -b- pētījamā apvidū pašlaik vairs nav konstatētas (par formanta b izušanu leišu valodā sk. Čepaitienē).

Valodnieki, būdami vienisprātis par to, ka leišu un latviešu vēlējuma izteiksmes pamatā ir supīns, atkārtoti izteikušies par to, kā veidojušās kondicionāla formas ar -b- un -m-. Stangs par to Verbum 256, dažus Endzelīna pieņēmumus noraidot, citiem pievienojoties. Endzelīns par to FBR XV 11,

Lgr 893-899 līdz ar plašu literatūru.

Jaunākās atziņas par leišu valodas kondicionāli atrodamas grāmatā Zinkevičius 1981, 122-128, kā arī G.Čepaitienes disertācijas autoreferātā. Par latviešu valodas kondicionāli speciālu pētījumu nav.

Krāslavas apkaimes vēlējuma izteiksmes formas ir līdzīgas leišu kondicionāla formām, kaut arī formu ar -b- vairs nav. Nav arī īsti zināms, kad par vienīgajām kļuvušas formas ar -m-, jo drošas ziņas par tām ir tikai kopš 19.gs.

Acīmredzot tīrā supīna forma ar -tu nemainīga noturējusies vienīgi kopējā abu skaitļu 3. pers.; tā palikusi nepārveidota, bez īpašas personas pazīmes. Pārējās pers. formas pētījamās izloksnēs veidotas, paplašinot supīna formu. Galarezultātā par kondicionāla rādītāju iegūts -tum-, kam pievienotas arī personu galotnes.

Vēlējuma izteiksmes vsk. 1. un 2. persona sākotnēji tāpat būs bijusi veidota ar -tum- un personu galotni. V s k. 1. pers. -tumu > -tum. Sk. Viļānu por-koptumu, por-itu, por-bristumu, por-dutum Zbiór XV 40-41.

V s k. 2. pers. formā gaidāmā -u- vietā ieviests -i-, t.i., -tumi → -tim. Tā radušās atšķirīgas vsk. 1. un 2. pers. formas (sal. Lgr 896).

D s k. formas veidotas kā pag. ē- celmiem: -tumem un -tumet (sal. ar Lgr 899). Tā, piem., Izvaltas nastunām < *nastumem < *neštumem < *neštumēm tāpat kā pāsām < *nesem < *nesēm un nastunāt < *nastumet < *neštumet < *neštumēt tāpat kā pāsāt < *neset < *nesēt.

Kondicionāla formanta -b(i)- cilme joprojām nav skaidra. Valodnieki ir vienisprātis vienīgi par to, ka -b(i)- sākotne meklējama kādā verba būt formā. Par baltu bi- Stangs

Verbum 198, 250-251; Endzelīns Lgr 893-894. No galīga secinājuma par -b(i)- iespējamo cilmi atsakās arī Z.Zinkevičs (Zinkevičius 1981, 123). Viņš gan pieļauj, ka tas pats -b(i)- varētu būt nosacījuma saiklī jéib < *jéi-bi, un rāda, ka formanta novietojums konstrukcijās ar supīnu ir visai brīvs. Sk. arī Чрпайтене 6. Sal. arī ar 144.-145.lpp. teikto par ba lietošanu kondicionāla formās.

Līdzīgi tiešajām kondicionāla formām Krāsnavas apkaimē veidotas arī atgriezeniskās: S sm̃itum̃ús, sm̃it̃im̃ís; sm̃itum̃ám̃ás//sm̃itum̃ám̃ás, sm̃itum̃ám̃át̃ás; sm̃it̃ús; I ṽuic̃eitom̃ús 'mācitos', ṽuic̃eit̃im̃ís; ṽuic̃eitom̃ám̃iēs//ṽuic̃eitom̃iēs, ṽuic̃eitom̃át̃iēs; ṽuic̃eit̃ús. P.: A kryst̃ás, a, ka ab̃ž̃ep̃ẽit̃im, i ž̃ep̃eitum̃ús 'krusttēv, ja tu mani apprecinātu, precētos ar'; S šep̃uók nagrib̃á, ka tu ṽuic̃eit̃im̃ís 'agrāk negribēja, ka tu mācitos'.

Dsk. 1. pers. tātad lieto paralēlas formas: S vužyñuotom̃ám̃ás//vužyñuotom̃ás 'mēs vizinātos'; I kuoļ̃eitom̃ám̃iēs//kuoļ̃eitom̃iēs 'mēs lielītos'; A ļ̃autom̃ám̃ás//ļ̃autom̃ás 'mēs ļautos'. Kondicionāla formas ar atgriezenisko galotni verba beigās tiek īsinātas tāpēc, ka nav ērtas lietošanā skaniski līdzīgu zilbju dēļ. Šādi haploloģiski īsinājumi biežāki ir aizgūtajos bezpriedēkļa verbos. Priedēkļverbos refleksīvais elements parasti ir starp priedēkli un verba sakni un īsinājuma nav, piem., K p̃uorsanastum̃ám̃ 'mēs pārceļtos (ar visām saimniecības ēkām uz citu dzīvesvietu)'; I apsadarẽitom̃ám̃ 'mēs apdarītu (neatliekamās darbus)'; S ñusasm̃itum̃ám̃ 'nosmītos'.

Dsk. 2. pers. garās formas īsinātas netiek, jo tieši tad blakus atrastos fonētiski tuvas zilbes, piem., A ļ̃autom̃át̃ás 'jūs ļautos'; K sl̃auc̃eitom̃át̃ás 'jūs slaucītos'; I k̃autom̃át̃iēs 'jūs kautos'.

Pilnās un īsinātās dsk. refleksīvās formas no augšzemnieku izloksnēm atrodamas arī Becenbergera pierakstos (LDSt 73): dsk. 1. pers. atsastotumemes, isastyprinotumiemes, bet starowejtumes; dsk. 2. pers. starowejtumetes.

Kā rāda piemēri no pētījamām izloksnēm (sk. 136.-137. lpp.), kondicionāla formēšanās šeit turpinās, jo blakus -tum arvien biežāk tiek runāts -tom. Tā Aulejā - čierstòm 'es cirstu' un parùodeĭtòm 'es parādītu'; Krāslavā - vastòm 'es vestu' un žlerdâtòm 'es dzirdētu'; Izvaltā - zynuôtumât 'jūs zinātu' un ĭtomât 'jūs ietu'; Skaistā - stâiguôtumâm 'mēs staigātu' un na-ĭtomâm 'mēs neietu'.

Problēma - kā skaidrot -o- formās -tom, -tomem, -tomet. Liekas, ka jauninājumi ar -tom rodas ā-c. galotnes iespaidā; vispirms laikam dsk. 1. personā. Tā domāt ļauj pētījamās izloksnēs valdošā tendence dsk. 1. pers. visur lietot galotni -om. Par to sk. 35.-37. lpp., kur runāts par personu galotnēm. Process sācies pasen, sal., piem., FBR XII 40 teikto par -om//am atvasināto verbu dsk. 1. personā.

Turklāt kondicionāla formu ar -tom, -tomâm, -tomât ekspansiju vairs nevar kavēt arī supīns: Krāslavas apkaimē tas sāk izzust, par to sk. 179. lpp. No aplūkojamām četrām izloksnēm supīns visdzīvāks vēl ir Aulejā, tur arī kondicionāla formas ar -tum ir galvenās. Formu lietošana var atšķirties arī vienas izloksnes robežās; ja teicējs lieto supīnu, kondicionāla formas ar -tum parasti netiek pārvērstas par -tom. Tā A(Gr), t.i., Aulejas ziemeļrietumu daļā, supīnu dzird reti. Arī kondicionāli pazīst galvenokārt formas ar -tom, piem., tagat to pasćeĭtòm 'tagad gan es pasacītu'; nazynu, kù as ĭm tân padareĭtòm 'nezinu, ko es viņiem tagad padarītu'.

Līdz šim aplūkotas tika galvenokārt kondicionāla darāmās kārtas vienkāršās formas. Izloksnēs pazīst arī saliktās formas. To veidošana no lit. val. atšķiras.

Darāmās kārtas saliktās formas veido, palīgverba būt kondicionāla formām pievienojot darāmās kārtas pag. lokāmo divdabi. Paradigma ir šāda: vsk. 1. byūtum//byūtòm gùois, gùojus(-ä), 2. byūtīm gùois, gùojus(-ä), 3. byūtu gùois, gùojus(-ä); dsk. 1. byūtumām//byūtómām gùojuš(-y), gùojuš(-ys), 2. byūtumāt//byūtómāt gùojuš(-y), gùojuš(-ys), 3. byūtu gùojuš(-y), gùojuš(-ys). P.: K nu reīta byūtīm drābīs izvāļājusā 'tu no rīta būtu drēbes izvelējusi'; I nabeja, ka nūpleīsus byūtu 'nebija (tā), ka būtu noplīsuši'; K pačīnātòm ār uōbulīm, ka pašpājuš byūtu 'es uzcieņātu ar āboliem, ja (tie) būtu ienākušies'; A byūtumā lobuōk ruzus īšiejuš, na mīžus 'būtu mēs labāk rudzus iesējusi, ne miežus'.

Šādi veidotu kondicionāli rāda arī pagājušā gs. t.dz. pieraksti "Magazīnās": Kad es byutum zynawusie, Kuru cielu broli još; Es byutum tu cielanīu, Ar audakļym izkļojusie! (175); 2. pers. byutīm nušlejkusie (202); 3. pers. byūtu dziejwowusie (200).

Vēl biežāk darāmās kārtas saliktās formas veidotas ar verbu byūt visās personās un, kā iepriekš, darāmās kārtas pag. lokāmo divdabi. Paradigma ir šāda: vsk. 1. byūt gùois, gùojus(-ä), 2. byūt gùois, gùojus(-ä), 3. byūt gùois, gùojus(-ä); dsk. 1. byūt gùojuš(-y), gùojuš(-ys), 2. byūt gùojuš(-y), gùojuš(-ys), 3. byūt gùojuš(-y), gùojuš(-ys). P.: A kūo byūt strūodāus, ka moksys nabyūtu? 'kādēl tad es būtu strādājis, ja maksas nebūtu?'; I byūt dāuč padarejus, ka rū ka nasūopātu 'es būtu daudz padarījusi, ja roka nesāpētu'; S byūt nūgūojusā bez māizeītīs 'es būtu aizgājusi bez maizi-

tes'; S lobuôk bārnam byût' kù nùpìercs' 'labak (tu) bērnām
būtu ko nopircis'; I ka tu byût' iz raižis' kàmpresu lykus,
tāu i acaguois' 'ja tu būtu uzreiz kompresi likusi, tev būtu
izgājis (uztūkums)'; A ka jis byût' aizlāiceis, i piulā byūtu
'ja viņš būtu aiztaupījis, arī tagad būtu'; A byût' nūcāluš
vysu kolnu, moš tī kasⁱjir 'ja būtu norakuši visu kalnu
(t.i., kalna virsējo daļu), varbūt tur kas arī ir'.

Šāds byût' atrodams arī minētajā Krāslavas apkaimēs t.
dz. kopojumā: Kad es byutum zynawusie, Kajda tautu dziejwo-
szona, Byut' akmini iwałusie, Na kojeni isparusie! (Mag 175);
Sylta saule orynius Kad byut' ilgok ganiejusie! Mili wordi nu
mamienieš Kad byut' ilgok dziejwowusie! (Mag 200).

Augšzemnieku izlokšņu kondicionāli byût' zināms no Kalu-
pes /Reķēna 276-277, it kā tikai vsk. 2. un 3. pers. (arī
paradigmas paraugā), kaut gan piemērs dīveju zīrkļu pār rai-
ži byût' jāmus, ka byût' zynavus, ka tīk lobys liecina, ka
byut iespējams arī vsk. 1. pers./, Andrupenes /byût' nūsytuši
myūs (ADT 20), byût' izuorstļejuši (ADT 25)/, Dagdas (as byût'
lasejuse; jis byût' aizguois - Puncule 1960).

Līdz šim latviešu valodniecībā nav skaidrota byût' cil-
me, nav zināma arī tā izplatība. Zināms vienīgi, ka šādu
byût' lieto ne visu augšzemnieku izlokšņu saliktajās formās.
Latgales dienvidaustrumos, piem., Nirzā, Pildā, pazīst tikai
byūt < byūtu.

Leišu izlokšnēs kondicionāla 3. pers. analogas formas
pierakstītas vienīgi Ukmerģes apkaimē (sk. Lied 368). Z. Zin-
kevičs domā, ka tas varētu būt infinitīvs: "Ukmerģēs apylin-
kiu būt//but 'būtu' turi minkšta t, tur būt, iš bendraties,
kuri čia pavaduoja su 3. cond. sutampanti siekini." Latviešu
valodniecībā tāds infinitīva lietojums līdz šim nav zināms

(sk. Lgr 988-996).

Pret Becenbergera hipotēzi, ka lei. būt nav radies no būtu, bet no ^{*}būti, Endzelīns izturas noraidoši un piebilst, ka ^{*}būti nemaz neiederas leišu konjugācijas sistēmā" (Lgr 894). Latgaliešu byuti saliktajā formā no Zbiór Endzelīns drīzāk uzlūko par byuti/b/ (sk. Lgr 896), bet Mag vairākkārt uzrādīto byūt' (sk. šīs nodaļas 143.lpp.) nemin vispār, kaut gan citur (piem., Lgr 114) atsevišķas šai izdevumā registrētās formas citētas.

Jautājums par byūt' augšzemnieku kondicionāla saliktajās formās būtu pētījams tālāk: noskaidrojams tā areāls gan latviešu, gan leišu izloksnēs un meklējama atbilde uz jautājumu, vai byūt' tomēr nav infinitīvs. Par to sk. arī 186.lpp. Par byūt' sk. arī turpmāk.

Līdz šim latviešu valodniecībā nekas nav minēts par partikulas ba lomū kondicionāla veidošanā.

Lietojot saliktās kondicionāla formas teikumā, bieži vien blakus būt personu formām tiek lietota arī partikula ba. P.: I byūtòm ba gūojus i šudīn da bažņečai, aļā mugora sasuōpa 'es būtu gājusi arī šodien uz baznīcu, bet mugura sāka sāpēt'; A byūtīm ba sātā žeiņaus, itrāndēitòm 'ja tu būtu mājās dzīvojis, es (tevi) iedīdītu'; I byūtómāt ba vāļ pacīmavuš i byūt' nūgūojuš zām vokora 'jūs taču būtu vēl (ilgāk) pacīemojušās un būtu aizgājušas pievakarē'.

Saliktajās formās blakus byūt' partikulu ba nelieto, toties Izvaltā tā pati var stāties un stājas byūt' vietā; kondicionāla nozīme saglabājas. P.: byūt' nūskriēis, ka jēi na- pamapeītu//ba nūskriēis, ka jēi napamapeītu '(es) būtu aizskrējis, ja viņa nepamanītu'; ka nāizruōvuš, i nūslēikus ba //ka nāizruōvuš, byūt' nūslēikus (iespējams arī nūslēikus

byūt) 'ja nebūtu izrāvuši, (tu) būtu noslīkusi'.

Vienkāršo laiku formās byūt nav iespējams, tur kondicionāla personu formām ba var pievienoties. P.: S nūmīertīm ba, byūtu mīrs, a nūmīert' navār '(tu) nomirtu, būtu miers, bet nomirt nevar'; K as tən ba vā izaūstòm 'es tagad gan vēl uzaustu'; I aižītīm ba da Žēlīs Mapai, tēi tāu moš i pastuosteitu '(ja tu) aizietu pie Zeiles Mapas, tā tev varbūt arī pastāstītu'.

Partikula ba, kā rāda piemēri, var būt gan pastiprinātāja (vienkāršajos laikos vai blakus verba būt kondicionāla personu formām saliktajos laikos), gan it kā formveidotāja, uzņemoties byūt funkcijas (saliktajos laikos, sk. 144.-145. lpp.). Nav iemesla ba uzskatīt par kādu verba būt formu (sal. ar teikto par jēi-bi Zinkevičius 1981, 123), tāpēc liekas, ka darīšana ar kalku: lietošanas ziņā tā saskan ar krievu ОН. Tā pati nozīme ir krievu я пошел ОН un, piem., Izvaltas ās ba itòm vai ās itòm ba. Krievu partikula ОН, kā zināms, ir radusies no senas verba būt aorista formas, bet savu leksisko patstāvību tā ir zaudējusi un funkcionē kā partikula. Par to sk., piem., Горшкова, Кабураев 315-316; Белоусов 155-156.

Lai par ba varētu teikt ko vairāk, tā būtu jāpētī kontekstā ar krievu, baltkrievu (varbūt arī poļu?) izloksnēm, kā arī rūpīgi jāfiksē visi tās lietošanas gadījumi (arī ārpus kondicionāla) latviešu izloksnēs.

Kondicionāla formām Krāslavas apkaimē pievieno vēl citus palīgvārdus, kas palīdz izcelt kādu semantisku niansi. Sal. ar Liegr II 67-68.

Kondicionāli papildina ar partikulu kaba, ko Breidaks skaidro kā mantotu: ka+ba (Брейдак 1969, 7-8). P.: I kaba

tu zynuôtim, kaî mân suôp! 'kaut (ja) tu zinātu, kā man sēp!'; A kaba mân (!) ðivāņč smierti atnastu! 'kaut man dieviņš nāvi atnestu!'; K kaba da sātāi byūtu atnasc, jiātīm 'ja uz mājām būtu atnests, nemptu'.

Vēl biežāk kondicionālim pievieno kab//kap, ko Ēndzelīns ME II 129 drošāk, Lgr 699 piesardzīgāk skaidro kā aizguvumu no baltkrievu valodas, bet Breidaks uzskata par kaba saīsinājumu (Брейдак 1969, 7-8). P.: A kap tēn koč vīnu gabāltāpi dūtu apāst! 'kaut tagad vismaz vienu gabaliņu dotu apēst!'; S vīnc bārņāņč, prīcuôtuš, tak škirās, kap tevi čorc pajimtu! 'viens (vien) bērniņš, priecātos, taču šķiras, kaut tevi jupis parautu!'; A āizbuôžlām, kab na-ītu mums soltūms 'aizbāžam, lai mums nenāktu aukstums'; I raviēt, kab izeūktu gulbeiftā, mēizeiftā 'ravēt, lai izaugtu kartupeļi, labība'; S gaļi kap dūtīm, āstu 'ja (tu) dotu gaļu, ēstu'. Tā izsaka vēlēšanos, nolūku, nosacījumu.

Ar kab//kap un kondicionāļa formām var izteikt arī pavēli (sk. arī pie imperatīva 135.lpp.): I āi, āi, tik atpakāļ kap na-ītim! 'ej (vien), ej, tikai atpakāļ lai (tu) nenāktu!'; K kab nažertīm nūguois! 'lai tu nedzertu (alkoholiskus dzērienus) aizgājis!'

Kondicionāli plaši lieto paligteikumos, ko ievada saiklis ka. P.: A baist, ka tik kūo nasamaluôtim 'bail, kaut tik (es) ko nesamelotu!'; I atpakāļ acavliert, ka vysys māitys iz-ītu pi vēira '(vajadzēja) atpakāļ atskatīties (braucot uz baznīcu jau kā līgavai), lai visas meitas izietu pie vīra!'; I pūdūs issutynoī, izvālāi, ka jī tēiry byūtu, ka jī bōlti byūtu 'podos izsautē, izvelē, lai tie (audekli) būtu tīri, lai tie būtu balti!'; A pakužynuôtim, ka lobuôk daktu '(tu) pabikstītu, lai labāk degtu!'; K mozuôkys, ka mozuôk gasa iz-

daktu 'mazākas (petrolejas lampas), lai mazāk petrolejas izdegtu'; K ka cāltūs veči, nasapraštīm tū runu 'ja celtos (augšā) vecie, (tu) nesaprastu viņu runu'; A ka nūtryuktu, saplāstu kākī lupotuôs 'ja (suns) noraustos (no ķēdes), saplositu kākī driskās'; A ka gribiētīm žārt, nadabuôtīm 'ja (tu) gribētu padzerties, nedabūtu'; I varātu giūt, ka byūtu 'varētu ķert (zivis), ja būtu'; I ka nū-ītīm, lobuôk byūtu 'ja (tu) aizietu, būtu labāk'. Šādi palīgteikumi izsaka gan vēlējumu, gan nolūku, gan nosacījumu u.c. sīkākas nozīmes nianses.

Kondicionālim pievieno arī savienojumu koč ba, kas visdrīzāk ir krievu XOTB OŪ kalks. P.: I koč ba lūpus savāstīm, nou māp vysu vīnai! '(tu) kaut vai lopus savestu (no ganībām), vai man (tiešām) viss vienai (jādara)!'; S koč ba jis paļyktu žēiys! 'kaut taču viņš paliktu dzīvs!'

Arī palīgvārdi kaba, kab//kap, (ka), koč ba jāizpētī plašākā augšzemnieku izlokšņu un baltkrievu (mazāk krievu) valodas un izlokšņu kontekstā, pievēršot uzmanību dažādām nozīmju niansēm, ko teikumam piešķir palīgvārds.

Kondicionāļa ciešamās kārtas vienkāršās un saliktās formas veido tāpat kā lit. val.; tās lieto reti. P.: I ka na nu tāva ār mūoti, koč nu lobu ļaužu tyktu izvūiceīc! 'ja ne tēva un mātes, tad kaut labu ļaužu izmācīts tiktu!'; A ka byūtu lap' sabaruôta, tak d'esmit' pudu vīnā 'ja (cūka) būtu labi nobarota, desmit pudu būtu vienā'. Sal. arī ar 157.lpp.

1. Krāslavas apkaimē, tāpat kā daudzās citās augšzemnieku izloksnēs, kondicionāli katrai personai ir sava forma, kas saziņā ir daudz ērtākas nekā unificētā forma ar -tu. Vēl senākas formas, kas pa daļai sakrīt ar leišu valodu, atroda-

mas pirmajos latgaliešu rakstu valodas pieminekļos.

2. Arī šeit kondicionāla pamatā ir supīns, kas nemainīgs noturējies koplietojamā abu skaitļu 3. personā. Citas personu formas iegūtas, to paplašinot. Par kondicionāla rādītāju iegūts -tum-, kam pievienotas personu galotnes. Ar laiku -tum- vietā stājies -tom-, kura ieviešanos sekmē supīna izzušana.

3. Arī kondicionāla saliktās formas atšķiras no literārās valodas, jo palīgverbs būt kondicionāli tiek locīts tāpat kā jebkurš cits verbs. Tomēr vēl biežāk palīgverba personu formu vietā stājies byūt, par kura cilmi un izplatību latviešu valodniecībā līdz šim runāts pavisam maz. Šķiet, ka tas, līdzīgi leišu izloksnēs sastopamajam, varētu būt infinitīvs.

4. Izvaltā šādu byūt var aizstāt partikula ba. Citreiz pētījamā apvidū ba kondicionāla formām tikai pievienojas. Vispār teikumos ar kondicionāli šeit bieži izmanto arī citus palīgvārdus, lai labāk rādītu kādu nozīmes niansi; šis jautājums būtu aplūkojams plašākā kontekstā.

3.4. Relatīvs

Atstāstot no citiem dzirdēto vai paša pieredzēto, pētījamās izloksnēs, tāpat kā lit. val., šim nolūkam izmanto divdabjus (sal. Lvskf 514; Lgr 976; MLLVgr 624), īpaši paglokāmo divdabī. Tomēr vēl biežāk relatīva vietā runātāji iztiek ar indikativu. Līdz ar to atšķirā no citām augšzemnieku izloksnēm (sal., piem., Reķēna 277-282; LaD 374-377) Krāslavas apkaimē reti izdodas dzirdēt senākas relatīva formas. Sk. arī 199.lpp. Citādi par to FBR XV 43-45 (? Varakļānu izloksnes iespaidā), bet ne FBR XII 41.

Relatīva v i e n k ā r š o t a g. pētījamās izlok-
snēs patlaban veido kā lit. val., t.i., ar tag. aktīvo nelo-
kāmo divdabi, kas beidzas ar -uot > ūt vai -uoties > -ūtīs
abās dzimtēs. Paradigma ir šāda: vsk. 1., 2., 3.; dsk. 1.,
2., 3. - byūnūt; nasūt; stāigojūt. P.: K jēi grybūt aižmikt,
da navarūt 'viņa gribot aizmigt, bet nevarot'; I kas tī pār
žēivuôtuoju, ka jōu nu iēdiņa acasokūtīs: 'kas (nu) tur
(vairs) par dzīvotāju, ja jau no ēdiena atsakoties!'; I kaif
daištīc, jēi blaūnūt naškēistā bōlsā 'kā (tikai) pieskaries,
viņa ļaujot nelabā balsī'; S baba pār lūgu vīp verūtīs 've-
cāmāte pa logu vien skatoties'; K jī bārņim vysu ļāunūt 'vi-
ņi bērniem ļaujot visu'.

"Magazīnās" publicētajās t.dz. fiksēta tag. aktīvā div-
dabja agrāk lietota forma, kas beidzas ar -ti. Par to jau
Endzelīns Lgr 934 ar piemēriem doncojuti (no 195. lpp.), wa-
diejuti (170), lejgojuti (179), dziejwojuti (190), stajgoju-
ti (203), eciejuti (204). Par to sk. arī 200.lpp.

Tag. aktīvais divdabis ar pētījamo izlokšņu -s (vīr.
dz.) un -tā (siev. dz.) relatīvā vēl dzirdams no verba sa-
cīt, piem., I jīs soks, ka nau kūo gāideft 'viņš sakot, ka
nav ko gaidīt'; K šēi sokūtā, ka grybūt palēizāt 'ši (viņa)
sakot, ka gribot palīdzēt'; S miosa sokūtā, ka palēic 'māsa
sakot, ka (kaimiņi) palīdzot'. Aulejā šādi divdabji var būt
darināti arī no citiem verbiem. Par to sk. 199.lpp.

Tag. aktīvo lokāmo divdabi relatīva dsk-i pašai izdevās
fiksēt tikai vienreiz bijušās izvaltietes M.Kokinas (1912.)
stāstījumā: draugy vīsi sokušy, ka paļyky dūšēiguōks 'draugi
visi sakot, ka kļuvi dūšīgāks'.

V i e n k ā r š o n ā k. izsaka ar nāk. aktīvo ne-
lokāmo divdabi, kas beidzas ar -šuot > -šūt vai -šuoties >

-šūtī́s abās dzimtēs. Paradigma ir šāda: vsk. 1., 2., 3.;
dsk. 1., 2., 3. - īšūt; lašēīšūt; voguōšūt. P.: I Ana brāuk-
šūt da gorodām žēivuōt 'Anna braukšot uz pilsētu dzīvot'; I
Jūonc sačle, ka pī sajāršūtī́s šudīn 'Jānis teica, ka šodien
piedzeršoties'; K sačle, ka vyslēic tōlka nabyūšūt nu jūo,
izastīpšūtī́s i gulāšūt kūr pī azara 'teica, ka vienalga jē-
gas no viņa nebūšot, izstiepšoties un gulēšot kur pie (kāda)
ezera'; A jī pār pēdīli nūkašūt būlbys 'viņi nedēļas laikā
norakšot kartupeļus'.

Tomēr vēl biežāk, atstāstot darbību, kas vēl tikai no-
tikš, relatīva vietā runātāji lieto indikatīva vienkāršo nā-
kotni.

Atsevišķos gadījumos vēl lieto nāk. aktīvo lokāmo div-
dabi: A jī soka - mēīškuš zyrgym - i pameja 'viņi saka -
mainīšoties zirgiem - un pārmija'. Sk. arī 201.lpp.

S a l. t a g. ir relatīva saziņā biežāk lietotais
laiks. To, tāpat kā lit. val., veido ar aktīvo pag. lokāmo
divdabi. Palīgverbs relatīvā visbiežāk tiek izlaists. Para-
digma ir šāda: vsk. 1., 2., 3. - asūt gūoī́s, gūojuš(-ā);
dsk. 1., 2., 3. - asūt gūojuš(-y), gūojuš(-ys). P.: K sene-
jūs laikūs beī́s azars i patmaļēītī́s 'senos laikos (esot) bi-
jis ezers un nelielas dzirnavas'; K babylēic žēīvaus i trau-
kus tāīseī́s '(esot) dzīvojis bezzemnieks un taisījis trau-
kus'; I Jozops asūt mākļleī́s māpi 'Jāzeps esot meklējis ma-
ni'; S boš asūt gūoī́s pār azaru 'bass esot gājis pāri eze-
ram'; K gūojuš sīvītā pāc jiūdīna rēitā 'sieviete rītā
(esot) gājusi pēc ūdens'; A jēi apmāņejusā, ka jis da cytōm
vōlkojās 'viņa (esot) pamanījusi, ka viņš pie citām vazā-
jas'; A jī pa cēlāni brāukāļlejuš da pīlām 'viņi pa taciņu
(esot) braukājuši uz pili'; S tagat iscāluš jaūnu školu

'tagad (esot) uzcēluši jaunu skolu'; A gūojuš vārtūs cylvā-
ky, kai māizā aūga 'cilvēki (esot) gājuši skatīties, kā mai-
ze auga'; A žīerdēju, nīkuo jī nepajāmuš 'dzirdēju, (ka) vi-
ņi nekā neesot paņēmuši'; K kai vylkus asūt kara-ulejuš 'it
kā vilkus esot uzmanījuši, t.i., uzmanījušies no vilkiem'.

S a l. n ā k. veido, tāpat kā lit. val., kopā ar
palīgverbu. Paradigma ir šāda: vsk. 1., 2., 3. - byūšūt
beis, bejuš(-ä); dsk. 1., 2., 3. - byūšūt bejuš(-y), beju-
š(-ys). Šīs formas lieto reti. P.: I jēi byūšūt bejuš tik nu
rēita 'viņa būšot bijusi tikai no rīta'.

Relatīva s a l. p a g. formas tāpat lieto reti.
Paradigma ir šāda: vsk. 1., 2., 3. asūt beis, bejuš(-ä) ad-
gūois, adgūojuš(-ä); dsk. 1., 2., 3. asūt bejuš(-y), beju-
š(-ys) adgūojuš(-y), adgūojuš(-ys). P.: A krystamūtā bejuš
āizgūojuš, nu kopu idama, aļā mūsū sātā nabeja 'krustmāte
(esot) bijusi iegājusi, no kapiem iedama, bet mūsu nebija
mājās'; I gūlbiēs asūt bejuš cūkys iļeīduš 'kartupeļos esot
bijušas mežacūkas ielīdušas'; A zyfgus bejuš sapīerkuš 'zir-
gus (esot) bijuši sapirkuši'.

Reizēm relatīva saliktajā pagātnē lieto pag. pasīvos
divdabjus: I beis nūrunuōc, ka vīežūs is '(esot) bijis noru-
nāts, ka ies vēžot'; K gūs tik trefis žimys bejuš turāta
'govs tikai trīs ziemas, t.i., trīs gadus (esot) bijusi tu-
rēta'.

J.Endzelīns ir atzinis, ka "atstāstāmā izteiksme ir
drīzāk atstāstāmā forma, kas var piemist dažādām izteiksmēm"
(DI III/2 415). To pašu var teikt arī par Krāslavas apkaimes
izlokšņu relatīvu.

Var atstāstīt lūgumu vai pavēli: I sacie, lai tu pūor-
šīn gūvi 'teica, lai tu pārsienot govi'; K mama sacie, lai

tu man pìsýlt iúđina 'mamma teica, lai tu man piesildot ūdeni'.

Ja atstāsta vajadzību, lieto vārdu vajadzēt ar inf.: I sačeji, ka tāu vāk it da počtai, tak ai 'teici, ka tev esot jāiet uz pastu, nu tad ej'; K tās soka, ka nu jaūna vajak pīnāst kīuļu 'tēvs saka, ka no jauna vajagot sanest kūlus'; A pašēja, ka pār vosoru vāk naūdu pēlneit '(pa)teica, ka vasarā vajagot naudu pelnīt'.

Atstāstot vēlēšanos, lieto kondicionāla formas: S kaif lyūžā, kap as itòm is koru '(vēl) kā lūdza, lai es ietu baznīcas korī (dziedāt)'; I mama prašie, kap puždīniēs gūvi is slāuktīm 'mamma lūdza, lai (tu) pusdienās govi izslaucot'; S paprosu, kap jis kū pastuošteitu 'palūdzu, lai viņš ko pastāstītu'.

Relatīva formu vietā Krāslavas apkaimē ļoti izplatītas ir indikatīva laiku formas. Sk. arī 148.lpp. Situācijas nenoteiktība un runātāja nepārlicinātība izpaužas arī kopējā kontekstā. P.: I tys nūmyra, oi jū tī naskas nūsyta, kaif tī bīe, ka brāucā kaif nu Krūoslaukys, kaif kūr 'tas (esot) nomiris, vai viņu tur kāds nositis, kā tur bijis, ka braucis kā no Krāslavas, kā kur'; A kaif sūoļi bāra, kap tys jiūdīnc pūorsamāineitūs '(it)kā sāli (esot) bēruši, lai tas ūdens mainītos'; A paļka baifst, soka, taic kaif vīsūls skrin i skrin 'kļuva bail, saka, (ka) tāds kā viesulis skrienot un skrienot'; S byūs leļi kary, is tāus pret dālu, runova 'runāja, (ka) būšot lieli kari, iešot tēvs pret dēlu'.

Relatīvā nereti mēdz iespraust tiešo runu: A apsakārušā, pabučāvusā cepli i runoi: "kūoļ žeļva byūšu, nu ustobys na-īšu!" '(esot) apkērusi, nobučojusi krāsni un runā: "Kamēr (vien) būšu dzīva, no (savas) istabas (projām nekur) neie-

šu!"; I kùr tys mýusu solys Edvārc sačeis: "ka pažēivuōtu dīnu, ùtru ài tòm piškòm," soka, "rùodi byùtu gūlbi ìsa-
vìert." 'kur tas mūsu sādžas Eduards (esot) teicis: "Ja pa-
dzīvotu (vienu) dienu, otru ar tām smalkmaizītēm," saka,
"priecīgi būtu kartupeli ieraudzīt."

Atstāstot indikatīva laikus bieži lieto gan tiešajā ru-
nā, gan piebildē. P.: A muna véira mūtā vāļ nosāva, soka:
"kas tā pār kraklým, ka pìrùtu navâ." 'mana vīramāte vēl
valkāja, saka: "Kas tas par kreklu, ja apakšmalas nav."; K
"vīnsātuos prapūšsi," sačeja, a ùtra žēivâ acasāžūos "Vien-
sētās pazudīsi," teica, bet otra dzīve atklājās'; I soka:
"ka tu byūt skolâ guoīs, tu byūt ministris beis!" 'saka: "Ja
tu būtu skolā gājis, tu būtu ministrs bijis!"; S sačle:
"čik mūociēšu, tik žāluošu!" 'teica: "Cik mācēšu, tik žē-
lošu!"

1. Pētījamo izlokšņu relatīvā atšķirā no citām augšzem-
nieku izloksnēm reti lieto senas divdabju formas. Parasti to
vietā stājas vai nu nelokāmais divdabis ar -(š)uot, vai arī
indikatīva laiku formas.

2. No laiku formām relatīvā visbiežāk izmanto salikto
tagadni, bet arī tad palīgverbs parasti tiek izlaists.

3. Relatīva nenoteiktības dēļ tā formas kontekstā bieži
mainās ar indikatīva laiku formām un tiešās runas iespraudu-
miem. Atstāstot tiek lietotas arī citu izteiksmju formas.

4. Verba kārtas

Pētījamā apvidū, tāpat kā visā latviešu valodā (par to
Lgr 902), sena ir darāmā kārta. Tās formas jau aplūkotas.

Ciešamā kārta latviešu valodā ir jaunināta, tā tiek da-

rināta perifrastiski (par to Lgr 902-903; MLLVgr 552), bet seno vidējo kārtu izloksnēs, tāpat kā lit. val., aizstāj atgriezeniskās formas (par to Lgr 902; MLVVgr 554).

Kārtas kategorijai latviešu (sk. MLLVgr 547), tāpat kā leišu valodā (sk. Liegr II 46), svarīgas ir attieksmes starp veicamo darbību un darbības veicēju vai objektu. Ja darbības veicējs ir zināms, lieto d a r ā m ā s k ā r t a s formas, ja darītājs nav zināms, - c i e š a m ā s k ā r t a s formas (sal. arī MLLVgr 553).

Objekts, uz ko vērsta darbība, gan aktīvā, gan pasīvā parasti ir zināms. Tas var būt gan nominatīvā, gan akuzatīvā un pētījamās izloksnēs atšķirā no pašreizējās lit. val. normas arī genitīvā. Piemēri ar gen.: I pìgrîzâ molkys dèl vys žimys 'sazāģēja malķu visai ziemai'; I skolu pìškaļc 'pieplēsti skali'; S pìbrauc's dačņiku da Siveram 'sabraukuši atpūtnieki uz Sivera ezeru'; S pìstateļc ap molu laivu 'sadzītas pie krasta laivas'; A vacāistās idūt mada 'vectēvs iedod medu'; A tān pìsādynuôc kūku tymā vītā 'tagad sastādīti koki tajā vietā'; K pìtāiseļc beja raģatku 'bija sataisītas "kaķenes"'.
Latviešu valodas gramatika, 1974. g.

4.1. Pasīvs

Pasīvs, tāpat kā lit. val. (par to Lgr 983; MLLVgr 552), pētījamās izloksnēs tiek veidots perifrastiski, t.i., palīgverba formām tiek pievienots pag. pasīvais divdabīis ar -ts, -ta. Par tiem tuvāk 208.-210.lpp.

Atšķirā no lit. val. (sal. MLLVgr 552) pasīva dažādu izteiksmju un laiku formu veidošanā biežāk izmanto palīgverbu būt, ne tikt. Turklāt tiek izmantotas dažādas, ne tikai regulārās, palīgverba būt laiku formas. Piemērus sk. zemāk.

Paligverbu 3. pers. bieži mēdz izlaist.

Ar paligverba būt personu formām un pag. pasīvo divdabī visbiežāk darina ciešamās kārtas indikatīva saliktos laikus:
 s a l. t a g.: I piuļā ir plautius izzūbefc '(arī) paš-
 laik ir sirpis uzasināts'; A zyrks jira idūc iz dīnys 'zirgs
 ir iedots uz vienu dienu'; A moš tī i ira kas apkosc 'varbūt
 tur arī ir kas aprakts'; I koktā blūda ar jiūdipi pastatefta
 'kaktā bloda ar ūdeni (ir) nolikta'; K dēļ lūpu cyta vīta
kūr iskosta ir 'lopiem (dzirdīšanai) cita vieta, t.i., aka,
 ir kur izrakta'; S ī-ādu kū na taī, bišu krāslu pīkaltāc jīr
 'ieēdu kaut ko ne tā, (kā vajag, sākas vēdergraizes), ir
 biškrēslipi sakaltāti'; S pūorcīstī gryūti vāidy '(ir) pār-
 dzīvots smags karš'; K vīsi tēirumy izmāreīti sūlim tyūkstū-
šu rāižu 'visi tīrumi (ir) izmēriti soļiem tūkstošiem rei-
 žu'; A tīseībys izdūtys, brāukt is vār '(vadītāja) tiesības
 (ir) iedotas, braukt viņš drīkst'; s a l. p a g.: I
 rejā beja izmyurāc ceplis 'rijā bija uzmurēta krāsns'; I(P)
npracāc beja tātīs brūols 'tēvabrālis bija neprecēts'; K
 mōlka ble izgrīsta, grapski mezy isclersti 'malka bija sazā-
 ģēta, grāfa meži izcirsti'; K pasāc ble vyss, i dūorzy ble
pasādynuōti 'viss bija apsēts, un dārzi bija apstādīti'; S
 lūgi beja izdāuzeīti 'logi bija izdauzīti'; S dēļ cyuku beja
šīlīs patāiseītys 'cūkām bija siles sataisītas'; s a l.
 n ā k.: K da vokorām vyss byūs pasāc 'līdz vakaram viss
 būs apsēts'; S pīrakštefc byūs zamoškā, saprasīsi 'apakšā būs
 uzrakstīts, sapratīsi'; A ka byūs izaūsc, pasceīšu 'kad būs
 noausts, pateikšu'; I šūgot to jōu pī vysu byūs grybu pīla-
šeīc, itaī aūga 'šogad gan visiem būs sēnes (ziemai) salasī-
 tas, (jo) ļoti augs'; S pār stūndī byūs vysys isskoluōtys
 'stundas laikā būs visas (drēbes) izskalotas'. Salikto nā-

kotni lieto retāk nekā sal. tag. un sal. pag.

Kā jau minēts, palīgverbu 3. pers. mēdz izlaist, tāpēc dažkārt bez plašāka konteksta grūti saprast, par kuru laiku ir runa, piem., I treš tēirums dēl gapeibys pamaš 'trešais tīrums (bija) ganībām atstāts'; A tymā tēirumā vosoruois isac 'tajā tīrumā (bija) vasarājs iesēts'. Vienīgi no konteksta secināms, ka te tiek stāstīts par bijušo sādžas trīs-lauku sistēmu, tātad verba formas laiks - pagātne. Citos gadījumos tas secināms ātrāk: A paps paglobuoc kopūs 'tēvs (ir) apbedīts kapos'; S bòlsu dàuć, tikai jì vīsi aizmiersti 'meldiju daudz, tikai tās visas (ir) aizmirstas'; K baiļeži kolny nūjimti, godu pīcpacmit kaī vodoi 'ļoti lieli kalni (ir) nopemti (par grants karjeru), (jau) gadu piecpadsmit, kopš ved prom'; A tātiņai daslaktys laivys 'tagad laivas (ir) pieslēgtas' - tag.; K vyss taisēfc ar cīery, aļ tuos ustobys styprys beja 'viss (bija) taisīts ar cirvi, bet (tomēr) tās istabas bija stipras (izturīgas)'; K agruok bosom - pīersty vīsi apsīsti, kūojis sabadeitys 'agrāk (staigāja) basām(kājām) - pirksti visi (bija) apsīsti, kājas sadurstītas'; I kūojī vēzīš nu lyūku nūpeitys, apmēuktys, itā ar auklu sasitys 'kājās vīzes (bija) no lūkiem nopītas, uzvilktas, šeit ar auklu sasiētas' - pag.

Palīgverbu būt lieto arī noliegtajā formā, piem., I ora, ora, pikas apořc nau 'ara, ara, nekas nav aparts'; K nabie sata nūjaukta, nūdzynuota 'nebija māja nojaukta, nodedzināta (pa kara laiku)'. Tomēr nebūt funkcijas pētījamās izloksnēs bieži veic noliegta divdabja forma: S vāļ (!) tēi škola nanūjaukta 'vēl tā skola nav nojaukta'; K ka nasavērc, savlērsi 'ja (vēl) nav savērts, savērsi'; A nagulātys ituos nakc 'šīs naktis nav gulētas'; I ka nadasaguoduoc laikā, tāt

nav kùo trokuôt 'ja nav laikā attapts, tagad nav (vairs) ko nervozēt'. Pēdējais lietojums nav parasts latviešu lit. val.

Reizēm palīgverba funkcijas it kā pārņem kāds cits pilnnozīmes verbs, un būt netiek lietots. P.: S cymdy stùou salikti šupļetkâ 'cimdi stāv salikti atvilktnē'; S kùka skrytuļi stùou nùsvísti 'koka riteņi stāv nomesti'; I i mĩ-žy, i ruzy paļyka sagùldeĩti 'gan mieži, gan rudzi palika sagāzti veldrē'.

Kondicionāli pasīva vienkāršās un saliktās formas lieto reti, piem., A ka byùtu pìlaseĩc, atnastùm 'ja būtu sala-sīts, es atnestu'; I nabyùtu vosorâ pìcìersc, i saĩtĩm pâr žĩmu '(ja) nebūtu vasarâ sacirsti (žagari), (tu) saltu pa ziemu'. Citus piemērus sk. 147.lpp. pie kondicionāļa.

Relatīvā ciešamās kārtas divdabjus reizumis lieto sal. pag. veidošanā, piem., I beĩs pìsaceĩc bosòm nastaiiguôt '(esot) bijis pieteikts basām (kājām) nestaigāt (pa snie-gu)'; A beĩs kotļys pakùorc '(esot) bijis katls uzkārts'; S beĩs nasẽn tàs paglobuôc 'tēvs (esot) bijis nesen apbedīts'. Sk. arī 151.lpp. pie relatīva.

Dažreiz pasīva formas Krāslavas apkaimē veido ar palīg-verbu tikt, piem., no lit. val. pārņemtajā izteicienā tĩks izdareĩc 'tiks izdarīts'. Šādi veidotu pasīvu teicēji tomēr atzīst par izloksnei svešu un pat tur, kur būtu jālieto in-dikatīva ciešamās kārtas vienkāršo laiku formas, to vietā veido saliktos laikus ar palīgverbu būt. P.: I spràstys beja caurys naké 'tika vērpts caurām naktīm'; K sĩvĩtòm voloky bĩe dũti 'sievietēm (rudzu pļaušanai) tika dotas valakas'.

Krāslavas apkaimē nekad neveido pasīva formas ar palīg-verbu tapt vai kļūt, jo šos verbus te nelieto. To apliecina arī teikums no lūgsnas sĩleteĩc lài tũop toys vùorc, tova

vārstēiba, tova vaļā! 'svētīts lai top tavs vārds, tava valstība, tava vaļa!' Pēc izlokšņu fonētikas likumiem palīgverbs būtu jārunā ar ū, nevis diftongu uo - tūp, nevis tūop. Sal. arī Gr 15.

1. Pasīvs pētījamās izlokšnēs tiek veidots perifrastiski, t.i., no pagātnes pasīvā divdabja ar -ts, -ta un palīgverba. Atšķirā no lit. val. šeit dažādu laiku formu un izteiksmju veidošanai izmanto galvenokārt palīgverbu būt, ne tikt, bet tapt un kļūt nelieto vispār.

2. Ar lit. val. nesakrīt arī noliegtā divdabja lietojums, tam pārņemot palīgverba nebūt funkcijas, kad pats palīgverbs izlaists.

4.2. Refleksīvās formas

Atgriezeniskās formas baltu valodās veido, pievienojot tiešo verbu formām pārveidotu enklītisku refleksīvo vietniekvārdu (par to Lgr 903; MLLVgr 554; Zinkevičius 1981, 138). Refleksīvais vietniekvārds saaudzis ar verbu vienā vārdā.

Latviešu literārā valoda priedēkļa un bezpriedēkļa verbos pazīst vienu atgriezenisko verbu darināšanas veidu - ar refleksīvo elementu vārda beigās (par to MLLVgr 555). Krāslavas apkaimes izlokšņu verbi pēc refleksīvās morfēmas atrašanās vietas iedalāmi šādi: 1) priedēkļverbi, a) kam refleksīvais elements atrodas starp priedēkli un verba sakni, b) kam refleksīvais elements atrodas starp priedēkli un sakni, kā arī verba beigās; 2) bezpriedēkļa verbi, kam refleksīvais elements atrodas verba beigās. P.: izagrūzeit - izagrūzeitīs - grūzeitīs 'izgrozīties - t.p. - grozīties'; pa-

savòlkuòt - pasavòlkuòtîs - vòlkuòtîs 'paklainot, pavazāties - t.p. - klainot, vazāties'; sasapēit - sasapēitîs - pēitîs 'sapīties - t.p. - pīties' u.tml.

Refleksīvais elements pētījamo izlokšņu p r i e - d ē k ļ v e r b o s parasti lietots pēc vecās latviešu valodas normas - starp verba priedēkli un sakni: pasagadeit 'pagadīties'; sasalaseit 'salasīties kopā, sapulcēties'; acapyust < at-sapyust 'atpūsties'. "No tā laikmeta, kad priedēklis bija patstāvīgs vārds, nāk pajēmiens iespraust refleksīvo vietniekvārdu starp priedēkli un verbu." (Lgr 627) P.: Sasakyuru syltu guni (Mag 166); K Nasagrib dubļu brist (LD III₂ 16119, 4, 36); I acanasu pa puš spapa 'atnesu sev pa pusspānim'; S vysa drebleju, kâ (!) nusabeju 'visa drebeju, kā nobijos'; A nasarunuôsi pikuo ar jû 'nesarunāsi nekā ar viņu'; A isavûicie maluot 'iemācijās melot'; A pisežer i nusleikst 'piedzeras un noslikst'; S vys is pasaraksteit muoka 'gan jau viņš māk parakstīties'; K apsaguôzā ragavānis 'apgāzās ragaviņas'; I jauni nasasāda aiz golda 'jaunie nesēdās aiz galda'.

Ar priedēkli atvasinātos verbos refleksīvā morfēma var tikt lietota divreiz: starp verba sakni un priedēkli un verba beigās: pisacaitis 'piecelties', aizasmītis < aiz-sa-smītis 'iesmieties', pûorsabeitîs 'pārbities'. Šis formveidošanas paņēmiens ir jaunāks (sk. Lgr 910-911), saziņā nedaudz retāks, bet ar tendenci pieaugt. P.: Ni myužam nasaszkiertis (Mag 183); K Apsaveris taļciniku (FBR XII 45); S nusabejūs nu suokuma 'no sākuma nobijos'; S vīnc (!) kurs aizaglobojās 'viens, kurš paslēpjas'; I sasalosuôs i puišy, i māitys 'salasās gan puisi, gan meitas'; I apsasmājās jû vīsī, kām šlupst pipāi 'apsmej viņu visi, tāpēc ka šlupst'; S acaguluôs i nū-

myra 'apgūlās un nomira'; A izamāiņlejuōs pa ceļām 'samainījās ceļā'; K drēiš īsadāvūōs padareit' 'drīz izdevās padarīt'; K īzapāsāmās is kutaru 'pārcēlāties uz viensētām'.

Piebildīsim, ka tāpat refleksīvās formas tiek veidotas citās Latgales izloksnēs, kā arī Kurzemes dienvidos (sk. FBR IX 110; FBR VIII 137; FBR XVIII 131-132) un rietumos (sk. FBR VIII 127; arī mūsdienās, sk. Bušmane 218).

Līdzīga parādība, kuru leišu valodnieki (sk. Kazмаускac 1966, Vitkauskas) skaidro kā tendenci ieviest vienotu modeli visu atgriezenisko formu veidošanai, vērojama arī leišu izloksnēs (sk. arī Lied 334).

Ja verbam ir divi priedēkli, atgriezeniskā morfēma atrodas starp otru priedēkli un verba sakni: napīsažārt < napī-sa-žārt 'nepiedzerties'; na-īsadūmoj < na-ī-sa-dūmoj 'nedomājas'; nadasagūoduōšu < na-da-sa-gūoduōšu 'neatcerēšos'. Sal. ar Lgr 911. Runā šādos gadījumos uzsvars biežāk ir verba saknē: K ka vajak, i nadasakrīn pī prūota 'kad vajag, (nemaz) neienāk prātā'; I nadasazēist, ka pajiēmā 'neatzīstas, ka paņēmis'. A piemēra ciģi poša nadasabuōsi? 'vai tad nu pati nesameklēsi?' verbā nadasabuōt (burtiski - 'nedabūties') par vārda sakni tiek izjusts tikai buō==bā; da uzverts par priedēkli, tāpēc refleksīvā morfēma novietota aiz tā.

Refleksīvai morfēmai stājoties starp verba priedēkli un sakni, notiek vairāki fonētiski jauninājumi. Tā, saplūstot at- un -sa-, rodas afrikāta c: acagrīst < at-sa-grīst 'atgriezties'; acagūlt < at-sa-gūlt 'atgulties, apgulties'; acašķiert < at-sa-šķiert 'atšķirties, nošķirties'; acažēivynuōt < at-sa-žēivynuōt 'atdzīvoties'. Agrākos izdevumos fonēmu saplūšana vēl netiek rādīta: Atsasadu ar broleniu, - Brols

ar manim narunowa! - Atsasada tautu miejta, - Brolam jauka wołudienia! (Mag 184).

Priedēkļverbos ar priedēkliem ap-, puor- vai tiem, kas beidzas ar patskaņiem, pētījamās izlokšnēs tiek lietota refleksiīvā morfēma -sa-: apsaràuduôt < ap-sa-ràuduôt 'apraudāties'; pùorsasaćeit < pùor-sa-saćeit 'pārteikties'; ìsaļikt < ì-sa-ļikt 'ielikt sev (ko)'; nùsažist < nù-sa-žist 'noziesies'; pasasmit < pa-sa-smit 'pasmieties; pasmaidīt'; dasašvist < da-sa-švist 'izlikties'; pìsaklàušeit < pì-sa-klàušeit 'saklausīties (ko runātu)'; sasakaūt < sa-sa-kaūt 'sakauties'.

Daļā augšzemnieku izlokšņu -za- iespējams arī aiz ne-balsīga troksneņa un patskaņa. Par to Rūke FBR XIX 178-179; sk. arī izoglosu nr.14; Lgr 912-913 līdz ar avotiem.

Priedēkļverbos, kas atvasināti ar aiz-, iz-, iz-←uz-, pētījamās izlokšnēs iegūst savienojumu aiza- (aiz+-sa-) vai iza- (iz+-sa-). Par to iespējamo cilmi sk. Lgr 913. P.: àizakļikt < àiz-sa-kļikt 'iekliegties'; izamozguôt < iz-samozguôt 'nomazgāties; izmazgāt ko sev'; izasākt < iz-sa-sākt 'uzsegties ko sev'.

Krāslavas apkaimes izlokšnēs ar iespraustu refleksiīvo morfēmu lieto arī verbālnomenus, kam ir priedēklis (sal. ar Ivskf 517; Lgr 911). P.: pùorsasàđdiēšona 'pārsaldēšanās'; izasmitšona 'izsmiešana; izsmiešanās'; dasašvistšona 'izlikšana'; loba dasaļikšona; dasapāššona 'ērta nolikšana; klāt pienešana'; pùorsarēišona 'pārēšanās'; pùorsadareišonys vai-pā 'pārstrādāšanās vaina'; I(P) neu pikađdu tađdu troku pùorsažāřšonu 'nav nekādu tādu traku pārdzeršanos'.

B e z p r i e d ē k ļ a verbos Krāslavas apkaimes izlokšnēs -s atrodas vārda beigās: pāstis 'nesties', maipeitīs 'mainīties', voduotīs 'vadāties'. Sal. ar Lgr 903; MLLVgr

554. P.: Kwolejos tautu dašs (Mag 204); K Jaūni pūiši prico-
jās FBR XII 45; I lomojūs iz bùobys 'lamāju sievu'; I čālīs
kaī na agruôk 'celies pēc iespējas agrāk'; S lādomās īt gu-
lātu 'taisāties iet gulēt'; I saskrinòm i véromiēs 'saskrie-

nam un skatāties'; A sūnc mizās pi cylvāka 'suns turas pie
cilvēka'; A laistuôs, ka syudus vat 'laistās (ar ūdeni), kad
ved mēslus'; K tās naskuò lomavuôs 'tēvs diez kāpēc lamā-
jās'; S pòrkavuôs, pòrkavuôs pi mýusu, atroda taidyš blācā-
piš 'raknājās, raknājās pie mums, atrada tādus skārda gaba-
lipus'; K ni kavuôs, ni škèiruôs 'ne kāvās, ne šķirās'; A
nagriš čīs trāteitīs 'negrib daudz tērēties'.

Tānad pētījamā apvidū priedēkļverbos lieto atgriezenis-
ko morfēmu -sa- vai -sa- un -s, bezpriedēkļa verbos -s.
Morfēmu -si- esmu dzirdējusi vienīgi sastingušā izsauzienā
apsižālo-īs pār mums! 'apžēlojies par mums!', kas saglabāts
seno reliģisko rakstu ietekmē.

Plaši un konsekventi morfēma -si- pārstāvēta 1753. gada
evanģēlijos (par tiem sk. Rkr 36-41; Stafecka 82-87), kas
valodas vēsturē pazīstami kā t.s. Asūnes evanģēliji (pēc at-
ļaujas došanas vietas). Uz šo avotu atsaucas arī Endzelīns
(sk. Lgr 910-911). Evanģēliju tulkojuma autori un rakstībai
par pamatu izvēlētā izloksne joprojām līdz galam nav no-
skaidroti. Tomēr neliekas nereāli saistīt tos ar Dienvidlat-
gali un pat Krāslavas apkaimi. Piemēri -si- izmantojumam
kontekstā: .. nasibadoit ap dziejwi sowu .. (62); .. sacyja
winim: celities, un nasibeystities (26); izstipis Jezus ru-
ku, dasidyure jo .. (72); .. atsigrize atpakaļ gony .. (6);
ayziklidzè ar leļu bošsu .. (90); .. atgojom pasiklaniejtis
jam .. (13); .. pasirodija sapyna .. (10); .. pasiwerities ..
uz wyssim kukim .. (2); .. apsižālowis Kungs .. (70);

.. byja Mociekli sasiłasijuszy .. (38); tod nusiprycowos Mociekli (38) u.c. Varētu domāt, ka 18.gs. vidū augšzemnieku izloksnes vēl pazinušas refleksiīvo morfēmu si.

Pus gadsimtu vēlāk vienā no 1817. gada gramatikas pārstrādājumiem (sk. Breidaks, Rapša 297-299) atrodam vairs tikai morfēmu -sa- un vienā gadījumā - -si-. Refleksiīvo morfēmu gramatikas autors uzrāda kopā ar verbu priedēkļiem (nu-sa-, sasa-, isa-, isy-, pasa-, porsa-, dasa-, atsa-) un tad regulāri darina atvasinājumus (sk. 95.lpp.). Brīžiem tie liekas māksloti, piem., atsamilošus '? atmilēšos'.

1853. gada gramatikā (sk. Gr) -si- vairs netiek uzrādīts.

Valodnieki nav vienisprātis uzskatos par refleksiīvās morfēmas cilmi, jo, kā norāda Endzelīns, "grūti skaidrojams ir sakars starp -sa- un -si-" (Lgr 913). Pats viņš tiecās domāt, ka la. -si- ir identisks ar lei. -si- (Lvskf 518; Lgr 915). Lei. -si- ir cēlies no senākas refleksiīvā vietniekvārda enklītiskas datīva formas (sk., piem., Zinkevičius 1981, 138). Endzelīna uzskatam pievienojas arī MLLVgr autori (sk. 554.lpp.). -si- vietā -sa- varēja rasties patskaņu asimilācijas rezultātā priedēkļu ap-, at-, pa-, sa- u.c. iespaidā (DI I 188, 691; Lgr 915).

V.Poržezinska šā gadsimta sākumā izvirzīto hipotēzi par morfēmas -sa- rašanos no senas ide. akuzatīva formas so (sk. Поржезинский 88-92 un viņa pētījuma vērtējumu Endzelīna recenzijā DI I 679-691) atbalsta A.Breidaks ar latgalisko izloksņu fonētisko īpatnību argumentētu pamatojumu (Брейдак 1980, 41-42).

Šeit būtu vietā vēl daži apsvērumi.

Pirmkārt, daudzi izveidojušies refleksiīvie verbi jopro-

jām rāda datīva nozīmi, izsakot darbību, kas notiek subjekta labā (sal. Lgr 986; MLLVgr 557; Liegr II 192-195). P.: A pì-sapìerka pologu 'sapirka sev palagus'; acapeššu nu sàtys 'atnesīšu sev līdzī no mājām'; dasašyva pìrùtus 'piešuva sev (kreklam) apakšmalu'; nasapāsā doŕba pìkaīda 'nenesa sev līdzī nekādu darbu'; vāļ (!) izamozgoju sāu 'vēl izmazgāju, t.i., spēju izmazgāt sev', I pìpļiēsām pa kuldāi i acapešām 'pieplēsām pa kabatai (sūnu) un atnesām sev'; I(P) postofys šyvomās 'šuvām sev pastalas'; I(P) mīžu špuri īsašāju 'iesēju sev miežu lauciņu'; I nāsīs ustobā, nasaldāi rūku! 'nes (sev līdzī) istabā, nesaldē rokas!'; K sasalāi sāu trāukūs 'salej sev (ūdenī) traukos'; K losuōs sāu bryutīs 'izvēlas sev līgavu'; S dasavūicòm zīsmīs 'iemācāties (sev papildus vēl kādas) dziesmas'.

Piemēri ar formām, kas rāda akuzatīva nozīmi, kad darbība iziet no darītāja un atgriežas pie tā (sal. ar Lgr 984; MLLVgr 556-557; Liegr II 190-192): A apsaseksi ār pologu 'apsegsies resp. apsegsi sevi ar palagu'; A čīš sasamāucòm vīsi 'ļoti saģērbāties resp. saģērbām sevi'; A apsavīlčīs kaī māitipā 'apģērbies resp. apģērbis sevi (gluži) kā meiteņe'; S as jōu īsalādejūs, īšu 'es jau uzposos resp. uzposu sevi, (tāpēc) iešu'; S iskurynova pìertī, izamozgova 'izkurināja pirti, nomazgājās resp. nomazgāja sevi'; I nūgūojuš vīsi i mozgojās 'aizgājuši visi mazgājas resp. mazgā katrs sevi'; I vuška pār tymā vītā nūsadūóveja 'aita pārngad tajā vietā nožņaudzās resp. nožņaudza sevi'; K pūorsasaldāsīt, itīk pluōnāi stāiguōdamys 'pārsalsiet resp. pārsaldēsiet sevi, tik plāni (saģērbušās) staigādamas'.

Otrkārt, jāņem vērā daudzu Krāslavas apkaimes izlokšņu verbu un to atvasināšanas lielā līdzība ar leišu darbības

vārdiem. Arī šis apstākļis zināmā mērā varētu liecināt par lei. un la. kādreizējo refleksīvās morfēmas identitāti. Paraugam varētu minēt veselas refleksīvu priedēkļverbu sērijas, kas veidojuma un nozīmes ziņā ir stipri līdzīgas leišu vārdiem. Minēšu tikai verbus ar pasa- (lei. pasi-): pasabūort 'pabārties' (lei. pasibārti 't.p. '); pasabejuot 'nobiēties' (lei. pasibijoti 't.p. '); pasabučuot 'saskūpstīties' (lei. pasibučiūoti 't.p. '); pasacājt '1. pacelties, 2. pacelt (sev)' (lei. pasikēlti 't.p. '); pasadaļeīt 'padalīt (savā starpā)' (lei. pasidalyti 't.p. '); pasadūt 'padoties' (lei. pasidūoti 't.p. '); pasazlerst 'kļūt dzirdamam, saklausamam' (lei. pasigiřsti 't.p. '); pasaganeīt '1. paganīties, 2. paganīt (sev)' (lei. pasiganyti 't.p. '); pasagišt 'konstatēt, ka ir kas pazudis vai zaudēts' (lei. pasigēsti 't.p. '); pasajimt 'paņemt (sev ko līdzī)' (lei. pasimti 't.p. '); pasakaseīt 'pakasīties' (lei. pasikasyti 't.p. '); pasakašt '1. parakt sev, piem., kartupeļus, 2. parakties (zem kā)' (lei. pasikāsti '2. t.p. '); pasakuot 'paklāt (sev ko)' (lei. pasiklōti 't.p. '); pasaklauseīt 'paklausīties' (lei. pasiklausyti 't.p. '); pasalašt 'izlaisties' (lei. pasilēisti 't.p. '); pasamaineīt 'pamainīties, apmainīties' (lei. pasimainyti 't.p. '); pasamaiseīt '1. pīties (pa kājām), 2. sajaukties' (lei. pasimaišyti '1. t.p. '); pasapēlpeīt 'papelnīties' (lei. pasipelnyti 't.p. '); pasapļaut 'sapļaut (sev)' (lei. pasipiāuti 't.p. '); pasarūodeīt '1. parādīties, 2. izlikties' (lei. pasirōdyti '1. t.p. '); I pasasiet//K, A, S, I(P) pasasēt 'iesēt (sev)' (lei. pasisēti 't.p. '); pasasildēīt 'pasildīties' (lei. pasišildyti 't.p. '); pasaskuby- nuot 'pasteigties' (lei. pasiskūbinti 't.p. '); pasastūndeīt '1. pagrūstīties, 2. mēģināt kur iedzīt, piem., automašīnu'

(lei. pasistūndyti 't.p. '); pasasutynuôt '(iz)sviedrēties (pirtī)' (lei. pasišūtinti 't.p. '); pasašaipeit 'pasmieties, pazoboties (par kādu)' (lei. pasišaipyti 't.p. '); pasaškèit 'saškit (sev)' (lei. pasiskinti 't.p. '); pasatāpt 'iezies-ties' (lei. pasitēpti 't.p. '); pasavòlkuôt 'paklejojot, paklainot, pablandīties' (lei. pasiválkioti 't.p. '); pasavùor-teit 'pavārtīties (piem., pa gultu)' (lei. pasivartyti 't.p. '); I pasavuzyniēt//K, A, S pasavuzynuôt//I(P) pasavuzynāt 'pavizināties' (lei. pasivažinēti 't.p. ') u. tml.

Bez datīva un akuzatīva nozīmes, ko verbam piešķir re-fleksīvā morfēma, arī pētījamā apvidū darbības vārdiem var noteikt vēl citas nozīmes: savstarpējas darbības (vasalojās 'sarokojas'), darbības norises patstāvīguma (sasamaļās mýlty 'samaļas milti') u. tml.

MLLVgr-ā (556-564), balstoties uz Lgr (984-988), verbi dalīti grupās atkarā no tā, ko tie izsaka (subjekta sfērā koncentrētu darbību, darbības intensitāti, sākumu, īslaicī-gumu utt.). Tradicionālais princips - dalīt verbus pēc nozī-mes - ievērots arī leišu valodas gramatikā (Liegr II 189-211). Tomēr valodnieki nonākuši pie secinājuma, ka refleksi-vo verbu iedalījums pēc nozīmēm lielā mērā ir nosacīts, jo nozīmes tiek noteiktas, balstoties uz atšķirīgiem kritēri-jiem (sk., piem., ГЕНУМЕНЕ 11). Tāpēc dažos jaunākos latvie-šu valodnieku pētījumos refleksīvā morfēma tiek saukta par vārd darināšanas morfēmu (sk., piem., Veidemane 427-442).

Pētījamo izlokšņu refleksīvo verbu sakarā uzmanību saista A. Paulauskienes atzinums par refleksīvās morfēmas un priedēkļa funkcijas ciešo saistību. Viņa (Paulauskienē 44-45) rāda, ka nereti priedēklis viens pats, bez refleksīvās morfēmas palīdzības, savas funkcijas nevar veikt. Tādus

"priedēkļus" kā atsi-, isi-, išsi-, pasi-, prisi- autore dēvē par atgriezeniskiem.

Liekas, par tādiem pašiem "atgriezeniskiem priedēkļiem" var runāt, aplūkojot Krāslavas apkaimes izlokšņu refleksīvos priedēkļverbus. Arī šeit atvasinātā refleksīvā verba nozīme nereti ir gluži citāda vai tikai attāli līdzīga tiešā verba nozīmei. P.: tikt '1. pietikt, 2. iekļūt' - tiktis '(sa)tikties' - acatikt 'derēt'; laist '1. ļaut iet, 2. mest, 3. drāzties' - laistis '1. doties ceļā, 2. kust, 3. rietēt, 4. ļaut pienākt klāt' - acalaist '1. nokust, 2. mazināties (par sāpēm), 3. atlaist (rokas no kāda turekļa)'; māst 'mest valdījumus adīšanai vai veikt līdzīgu operāciju, gatavojoties aušanai' - māstis '(aiz)ķerties aiz kāda šķēršļa' - izamāst 'nelaikā atnesties', apsamāst 'izlikties'.

Daļai nepārejošo verbu nav atbilstoša bezpriedēkļa atgriezeniskā ekvivalenta: vāmt 'vemt' - apsavāmt 'apventies', nūsavāmt 'noventies'; lakt 'stipri dzert' - nūsalakt '(galīgi) nodzerties', pīsalakt 'stipri piedzerties'; I kūos/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'klepot, kāst' - I acakūos/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'atklepoties', I àizakūos/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'iekāsties'; I stūov/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'stāvēt' - I nūstastūov/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'nostāvēties', I pūorsastūov/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'pārstāvēties' u.c.

No lit. val. atšķiras daudzi pētījamā apvidus refleksīvie verbi ar savu pasīva nozīmi. J.Endzelīns norāda, ka "īstas pasīvas nozīmes latviešu refleksīvajām formām nav" (Lgr 986). Par to latviešu valodnieki vairākkārt izteikušies arī agrāk (sk. Endzelīns DI III/2 42; Vrjaut. 18; Blese 145).

MLLVgr autori aizrāda, ka tādi darinājumi kā kaut kas dzirdas, redzas, romāns viegli lasās u.tml. ir neliterāri

(561.lpp.). Par to tiek runāts arī vēlāk (Blinkena 130-134).

Jāpiebilst, ka refleksīvās formas ar pasīva nozīmi pazīstamas arī austrumaugštaišu izloksnēs (Liegr II 211).

Krāslavas apkaimes izloksnēs slāvu valodu ietekmē šādas konstrukcijas ir samērā plaši izplatītas. Tiešais pārejošais verbs tiek pārvērstš par atgriezenisku nepārejošu un iegūst pasīvu nozīmi. P.: redzēties resp. būt redzēmam (izloksnēs to visvairāk): I šķīznā jōu režiš 'šķiedra jau kļūst redzama'; S čūt tik goīva ražiš 'tik tikko galva redzama'; S tūms, nasarac 'tumšs, nekas nav redzams'; A nasarac, paīku bez ocu '(nekas) nav redzams, paliku (kā) bez acīm'; A brāukši ar zyīgu, režišis 'brauksi ar zirgu, būs redzams'; K bārnū pūlna sola, šudīn nasarac pikūr jūs '(agrāk) bērnu (bija) pilna sādža, šodien viņi nekur nav redzami'; K ražiš, ka vēci gody, cik tā žēivuōšis 'redzams, ka liels vecums, cik nu vairs te tiks dzīvots'; dzirdēties resp. būt dzirdēmam: A nu kolna moš lobuōk žierdiš 'no kalna varbūt labāk dzirdams'; K pikūo nasažiert tai 'tā nekas nav dzirdams'; I pār dālu vāī pikūo nasažierdiš? 'par dēlu vēl nekas nav dzirdams?'; I čūt tik žierdiš 'tik tikko dzirdams'; S nasažiert pikūo 'nekas nav dzirdams'.

Lielu daļu šādu refleksīvo verbu ar pasīvu nozīmi lit. val. var izteikt tikai ar kādu aprakstošu konstrukciju; krieviski tie tulkojami precīzi. Tas apliecina, ka šādi verbi ir samērā jauni kalki. Par tādiem verbiem krievu valodā sk., piem., Справ 159. Piemēri ar citiem izlokšņu pasīvajiem verbiem: domāties (domājas - kr. думается): K māp (!) dūmojās, ka vyss byūs pa vacām 'es domāju, ka viss būs pa vecām'; I navaižie viertis, tān tik dūmuōšis 'nevajadzēja skatīties (uz avārijas sekām), tagad būs jādomā (pa naktīm)'; I vysaiš

dūmojās 'visādi tiek domāts'; S sēn tys bēja, a vys vāļ (!)
dūmojās 'sen tas bija, bet vēl neiziet no prāta'; manīties
(manās - kr. чувствуется): I monuōs, ka saryūcs jōu 'var
just, ka ir jau sarūdzis (piens)'; A jōu monuōs, ka nau tūo
spāka 'jūt, ka nav vairs tā spēka'; ticētis (ticas - kr.
верится): A jaūpīm tičīs, ka vaidu nabyūs? 'jaunie tic tam,
ka kara nebūs?'; K daža nasatičīs, ka jis taic 'pat neticami
liekas, ka viņš ir tāds'; I mos tičīs, ka nāizaškiers 'maz
ticams, ka neizšķirsies'; runātis (runājas - kr. говорится
ся): I ās pikūo nasoku, tā tik taļ runojās 'es nekā nesaku,
te tikai tā tiek runāts'; A sasatēiklōm, vys pār tū pošu ru-
nojās 'satiekamies, (un) atkal par to pašu tiek runāts';
dziedāties (dziedas - kr. поется): A kaīda zīsmā, taļ i zī-
dīs 'kāda dziesma, tā arī tiek dziedāta'; I jai ār āktī lap
zīdīs 'viņa labi dzied ar altu'; dancuoties (dancuojas - kr.
пляшется): K dōncoļ, zētkā, kūoļ dōncojās 'danco, bērniņ,
kamēr vēl gribas dancot'; gulētis (guļas - kr. спится): I
jōu kuru naktī nasagulīs 'jau kuru nakti nenāk miegs'; sēdē-
tis (sēžas - kr. сидится): S jūsū godūs vāļ sātā nasasā-
dīs 'jūsu gados vēl mājās negribas sēdēt'.

Kā rāda piemēri, refleksiīvo verbu grupā ar pasīva nozī-
mi ietilpst daudzi tag. i-c., kuri baltu (arī slāvu) valodās
apzīmē galvenokārt atrašanos kādā stāvoklī (sk. Lgr 790).
Tomēr tendences paplašināties šai verbu grupai nav.

1. Krāslavas apkaimes izloksnēs, tāpat kā citur Latgalē
un daļēji Kurzemē, refleksiīvos priedēkļverbus darina, ie-
spraužot refleksiīvo morfēmu starp priedēkli un sakni (tāpat
arī refleksiīvajos verbālnomenos) vai arī atkārtojot to verba
beigās. Pirmais modelis ir kādreizējā latviešu valodas nor-

ma, kas literārajā valodā zaudēta. Tendence pieaugt vērojama tiem izlokšņu verbiem, kas darināti pēc otrā modeļa. Refleksīvajos bezpriedēkļa verbos tāpat kā lit. val. refleksīvā morfēma ir postfikss.

2. Pētījamā apvidū atšķirā no citām augšzemnieku izlokšņēm lieto tikai refleksīvo morfēmu -sa- (vai -sa- un -s) neatkarīgi no priedēkļa beigām. Kaut arī senākais -si- saglabāts tikai vienā sastingušā izteicienā, vedas domāt, ka agrāk Krāslavas apkaimē tas bijis biežāks.

3. Jautājumā par refleksīvās morfēmas cilmi (vismaz Krāslavas apkaimēs izlokšņu sakarā) mērķtiecīgi liekas ievērot izveidojušos refleksīvo verbu semantiku, kā arī to lielo līdzību ar leišu valodu, kas nevar būt nejauša.

4. Arī pētījamā apvidus refleksīvajos verbos nereti vērojama refleksīvās morfēmas un priedēkļa cieša savstarpējā saistība, kas būtu jāizpētī atsevišķi.

5. Slāvu valodu ietekmē Krāslavas apkaimē samērā plaši tiek lietoti refleksīvie verbi ar pasīva nozīmi, kuri nav raksturīgi literārajai valodai un tiek kvalificēti tajā kā neliterāri. Šo verbu skaits tomēr nepalielinās.

III. INFINĪTĀS VERBA FORMAS

Infinīto verba formu sastāvs pētījamā apvidū ir bagātāks nekā lit. val. un leļzemnieku izloksnēs, jo šeit dzīvs vēl ir supīns, kā arī sastopami vairāki tādi divdabji, kādus citur Latvijā vairs nelieto. Infinīto verba formu apskats sākas ar infinitīvu, kam seko supīns un divdabji. Bez infīto formu veidošanas, kur tas ir nepieciešams, tiek aplūkota arī to lietošana.

1. Infinitīvs

Pētījamā apvidus, tāpat kā lit. val., inf. ir sākotnēja verbālnomēna forma (sk. Lvskf 518; Lgr 988-989 līdz ar plašu lit-ru).

Tiešo verbu inf. Krāslavas apkaimē vienmēr beidzas ar -t: durt 'durt', vīkt 'vilkt', kāiseit 'kaisīt'. Tas rāda, ka aiz t ir sekojais palatāls patskanis (par inf. -t Latgales izloksnēs sk. Lgr 917).

Tāpat kā cīfur Latvijā arī Krāslavas apkaimē reģistrēts neīsināts inf. ēsti kopā ar verbu gribēt: S āsti grip, pikas jūs nakaun 'grib ēst, neviens viņas (kviecošās cūkas) nekauj'. T.dz. no I molkys nāsti tāu navaižiēs, molka pošā pakā skriēs 'malkas nest tev nevajadzēs, malka pati pakā skries' galotnē -ti visdrīzāk ir lāpēmais vokālis.

P.: A zīerņus pavysam vīgli vīteit 'zirņus vētīt ir pavīsam vīegli'; I(P) āst ble goŕda, pi naža nalypa 'ēst bija garda, pie naža nelīpa (par pašcepto maīzi)'; K nu mozuotnis dasaguo pīgulā pajūodālāt 'bērnībā nācās bieži jāt

piegulā'; S na vysu vār lūbeft 'ne visus var mīlēt'. Nekonsekvences agrākos t.dz. pierakstos drīzāk ir drukas kļūdas, ne citāds inf. veidojums: Kaj mań bieja na raudot (Mag 170); Wajrok mań obielē na kyukot, Wajrok mań ajz goġda na siediet (Mag 174); A Jau, Mòreņ, izkaļtēju, Kur maņ byus sakačot? (LD I 5032,1,761).

Gan pirmatnīgo, gan tikai ar piedēkļiem atvasināto refleksīvo verbu infinitīvs beidzas ar -ties > -tīs: vīlktīs 'vilkties', dūrtīs 'durties', kāiseitīs 'kaisīties'. P.: I zīmā navajak kurynuotīs ār zaļim 'ziemā nav jākur (krāsns) ar zaļiem, t.i., slapjiem, (žagariem)'; S navār rāuduotīs iz dāla 'nevar sūdzēties par dēlu'; K nau kām stāravēitīs 'nav kam censties'; A navarā, vaižāja lomuotīs 'nevarēja, bija jālamājas'.

Refleksīvie verbi, kas atvasināti ar piedēkļiem, beidzas ar -t (ja refl. morfēma ir starp piedēkli un sakni) vai -tīs (ja refl. morfēma lietota divreiz). P.: Saciejuš ar mamieni Ni myužam nasaszkiertiš (Mag 183); S kū aš varu taic nūsaturātīs iz zyrga! 'kur (gan) es tāds (mazs) varu noturēties uz zirga!'; I švēita, kažuks vysot beja pīguļī apsa-vīlkt i apsasāktīs 'vilnas auduma gara veste, kažoks vienmēr bija, (ko) piegulā uzvilkt un (ar ko) apsegties'; K jōu acastuot navaru 'nostāties (uz savām kājām vairs) nevaru'; A varu rūpuot is ceļu, tik navaru pīsačālt 'rāpot uz ceļiem varu, tikai nevaru piecēties'. (Par refl. bezpriedēkļa un priedēkļa verbu formām sk. arī 158.-162.lpp.)

Infinitīva apskatā jāpakavējas arī pie atsevišķiem fonētiskiem un morfoloģiskiem pārveidojumiem, kuri nesaskan ar lit. val. vai citām augšzemnieku izloksnēm.

Atsevišķos pētījamo izlokšņu verbos nesakrīt primāro un

sekundāro verbu saknes konsonantisms, piem., I kēipt'//K, A, S tēipt' '1. vārgt, nīkuļot, 2. nobeigties'; I, K šierpt'//S čierpt' 'pārklāties ar nelielu ledus kārtu'; I kalančāitīs'//S kavančāitīs' 'mocīties'.

Primāro verbu inf. celmi, kas sakrīt ar sakni, tāpat kā lit. val., beidzas ar līdzskani (aūkt' 'augt', laišt' 'laist'), diftongisku savienojumu (kārt' 'ķert', kūlt' 'kult'; mirt > mīert' 'mirt', kurt > kūrt' 'kurt'), garu patskani vai divskani (juôt' 'jāt', I šiet'//K, A, S, I(P) sāt' 'sēt'; plaut', skrit' 'skriet'). Ar īsu patskani sakne nekad nebeidzas.

Primāro verbu infinitīva saknes zilbes vokālisms reti ir vienāds ar tag. un pag. saknes zilbes vokālistu. Dažreiz tas sakrīt tikai atsevišķās izloksnēs (S t. čierpu, p. čierpu, inf. čierpt' 'cirpt'). Sk. tag. o-c.

Citreiz inf. saknes zilbes vokālisma iespaidā tagadnē lietots tas pats vokālisms (inf. zakt' 'zagt', tag. vsk. 2. pers. zac', dsk. 2. pers. zajit'). Citus piem. sk. pie o-c. ar n. Citos latviešu valodas dialektos un lit. val. tāda parādība šai verbu grupā nav vērojama.

Dažu primāro verbu inf. un citu pamatformu sakne fonētiski atšķiras no lit. val., piem., I, S t. smūku, p. smuku, inf. smukt' 'smakt'.

I rietumos lieto inf. jamt' (pilnā pak.), visur citur - jimt' (sākotnējā zuduma pakāpe). Atšķiras arī no inf. atvasinātās formas.

Par neatbilstēm inf. un supīna saknes zilbes vokālistu sk. 182.-185.lpp.

Primāro verbu saknē pētījamās izloksnēs atšķirīgi pārveido vokāli ē: a) ē > ie Izvaltā: iēst' 'ēst', spriēst'

'vērpt', plērt 'pērt', plīest 'plēst', siēst(īš) 'sēsties';
 b) e > ā: I(P) āst 'ēst'; K, A, S, I(P) pārt 'pērt', plāst
 'plēst', sāstīš 'sēsties'; c) e > ā: K, A, S, I(P) vārda sā-
 kumā, piem., āst 'ēst', un aiz r, piem., sprāst 'vērpt'.

Atvasināto verbu saknē un piedēklī atsevišķās pētījamās izloksnēs dažādi pārveido e, ē. Pirmkārt, e, ē saknē izskapas -ēt priekšā un piedēklī: a) e nemainās vārda sākumā un verbā tecēt I un atsevišķos verbos aiz r Izvaltā un Aulejā: I eciēt 'ecēt'; I teciēt 'tecēt', I reziēt//A rezāt 'redzēt'; b) e > a K, A, S, I(P) vārda sākumā, aiz r un verbā derēt: acāt 'ecēt'; tikai K un S ražāt 'redzēt'; I drabiēt//K, A, S, I(P) drabāt 'drebēt', I dariēt//K, A, S, I(P) darāt 'derēt'; c) e > ā citu verbu inf. visā pētījamā apvidū: I vāciēt//K, A, S, I(P) vācāt 'vecot', I mākliēt//K, A, S, I(P) māklāt 'meklēt', I vāliēt//K, A, S, I(P) vālāt 'velēt'; K, A, S tācāt 'tecēt'; d) ē > ie saknē un piedēklī Izvaltā: mierdiēt 'mērdēt', mierciēt 'mērcēt', šlediēt 'sēdēt', variēt 'varēt', turiēt 'turēt', sprakšiēt 'sprakšķēt', čučiēt 'čučēt'; e) ē > ā aiz r un divcentru līdzskaņiem verbu piedēklī K, A, S, I(P): varāt 'varēt', turāt 'turēt', sprakšāt 'sprakšķēt', čučāt 'čučēt'; f) ē > ā citu verbu saknē un piedēklī K, A, S, I(P): mārdāt 'mērdēt', mārcāt 'mērcēt', sādāt 'sēdēt'. Otrkārt, e, ē saknē izskapas -īt priekšā un piedēklī: a) e nemainās I un A: pēlpeit 'pelnīt'; b) e > ā K un S: pālpeit 'pelnīt'; c) ē > ie I un A: vīteit 'vētīt'; svīteit 'svētīt'; d) ē > ā K, S, I(P) vāteit 'vētīt', svāteit 'svētīt'.

Daļa atvasināto verbu veidota ar citādu saknes vokālis-
 mu nekā lit. val.: škūorsteit 'šķirstīt', nosuot 'nēsāt',
zonuot 'dzenāt'.

Saknes vokālisms pētījamās izloksnēs dažkārt nesakrīt atsevišķos vārdos: visur žareît 'cept'//K, S arī žareît 't.p.'; I čapeît 'potēt (ābeli)'//K, S čapeît 't.p.'; I kvyzynuôt 'kviecināt, likt, lai kviec'//S kvizynuôt 't.p.', bet I un S kvîkt 'kviekt'; A, K, I vîereît 'ticēt'//S vîreît 't.p.'.

Atvasināto verbu inf. celmi, tāpat kā lit. val., nesakrīt ar sakni, jo sakne paplašināta ar piedēkli.

Lit. val. un pētījamo izlokšņu atvasināto verbu izskaņu pamatatbilsmes ir šādas: -îit, -îities > -eît, -eîtîs¹; -ēt, -ēties > I -iêt, -iêtîs//K, A, S, I(P) -ât, -âtîs; -āt, -āties un -uot, -uoties > -uôt, -uôtîs. P.: ā-c.: lasît, lasîties > laseît, laseîtîs; îio-c.: pelnît, pelnîties > pēlpeît, pēlpeîtîs; ēio-c.: auklēt, auklēties > I aukliêt, aukliêtîs//K, A, S, I(P) auklât, auklâtîs; i-c.: turēt, turēties > I turiêt, turiêtîs//K, A, S, I(P) turât, turâtîs; dažī o-c.: mācēt > I mūociêt//K, A, S, I(P) mūocât; tecēt, -tecēties > I teciêt, -teciêtîs//K, A, S, I(P) tēcât, -tēcâtîs//I(P) tēcât, -tēcâtîs; āio-c.: mazgāt, mazgāties > mozguôt, mozguôtîs; ōio-c.: skalot, skaloties > skoluôt, skoluôtîs; dažī i-c.: raudāt, -raudāties > rauduôt, -rauduôtîs; dziedāt, -dziedāties > zīduôt, -zīduôtîs. Sal. ar Lgr 920.

Daudzi pētījamo izlokšņu verbi celma ziņā atšķiras no lit. val.

Krāslavas apkaimē infinitīvā un vispār ir sakrituši tag. āio-c. un ōio-c. (par to arī 98. lpp.). Līdz ar to inf.

¹ Šeit un citur pētījamo izlokšņu piemēros refleksīvās izskanās diftongu iespējams dzirdēt arī ar krītošu intonāciju.

vienādi ir verbiem, piem., voduôť 'vadāt', cyļuôť 'cilāt' un voguôť 'vagot', kļybuôť 'klibot'.

Lielākā daļa lit. val. svešo, bet pētījamās izloksnēs plaši lietojamo verbu ar -avāt ir aizguvumi no slāvu valodām. Daļai no tiem atbilstmes atrodamas krievu, poļu un baltkrievu valodā. P.: šaravuôť 'berzt' - bkr. шараваць, p. szorować, kr. шаровать; tārgavuôť 'tirgoties' - bkr. таргавать, p. targować, kr. торговать. Sk. šīs grupas verbu sarakstu.

Krāslavas apkaimē, salīdzinot ar lit. val., daudz vairāk ir verbu ar -inēt. Tos pārsvarā lieto blakus verbiem ar -ināt (sk. 96. - 97. lpp.), piem., I bļyukšyn/iêt//K, A, S, I(P) -ât un bļyukšynuôť 'būkškināt (par dobjū troksni)' u.c. Nozīmes atšķiras tikai nedaudziem verbiem. Daļa šādu verbu varētu būt lituānismi, piem., I čupin/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'taustīt; čamdīt', sal. ar lei. čiupinēti.

Daži izlokšņu verbi ar -ēt lit. val. beidzas ar -uot, piem., I šlērmi/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sirmot'; I vāc/iêt// -ât 'vecot'.

Dažkārt atvasināto verbu izskaņas ir atšķirīgas atsevišķās pētījamās izloksnēs, t.i., verbi pieder pie dažādiem vēsturiskiem celmiem: K, A, S svuoteit 'precināt' (iio-c.), I svuotuôť (āio-c.) 't.p.'; K, A, S vužynuôť 'vizināt' (āio-c.), I vužyniêt//I(P) vužynât (ēio-c.) 't.p.'; I kāziêt '1. notraipīt, 2. padarīt nederīgu, sabojāt' (ēio-c.), S kāzeit (iio-c.) 't.p.'.

I rietumos iio-c. un ā-c. verbi infinitīvā beidzas tāpat kā i-c. un ēio-c., t.i., ar -iêt: mieriêt 'mērit', pēlpiêt 'pelnīt' un lūopiêt 'lāpīt', tāisiêt 'taisīt' tāpat kā guliet 'gulēt' un kūosiêt 'kāsēt'.

I(P) un A(Gr) likumiskā -eit vietā inf. bieži ir -it:

darīt, sūtīt, adīt 'darīt, sūtīt, adīt' un jumīt, lupāt, kara-ulīt 'junt, (ie)sist, sargāt'. P.: I(P) nagriņ darīt doŗba 'negrib strādāt'; kara-ulīt, kap cygany nanūzoktu zyŗ-gu 'sargāt, lai ģigāni nenozagtu zirgus'; navarā savaldīt rūkuōs 'nevarēja savaldīt rokās' un A(Gr) kaī sastūōstīt, kap atrostomāt 'kā sastāstīt, lai jūs atrastu'; jumīt jūmtus muōcā 'mācēja junt jūmtus'; dalīt kūngu zāms 'dalīt kungu zemes'. To pašu teicēju runā fiksēti arī infinitīvi ar -eīt: I(P) laseīt 'lasīt', tāiseīt 'taisīt', pasceīt 'pasacīt' un A(Gr) ilādeīt 'uzpost (kādu)', tēireīt 'tīrīt', pakraseīt 'pakrāsot' u.c.

Infinitīvi ar -īt visdrīzāk ir radušies vēlāk nekā I rietumos vispārinātā forma ar -iēt. Tā domāt ļauj apstākļi, ka ā-c. un ījo-c. tag. un pagātne šeit pamatā palikusi tāda pati kā citur Krāslavas apkaimē. Biežāk pārveidota verbu nāk. un nomena piedēkļi ar -ei- (< -ī-): I(P) aprašītīs sātu iz maņi 'māju norakstīs man'; tān pasaklāusīšu jīusu 'tagad paklausīšos jūs'; A(Gr) bīc sirdīsīs, ka tik tyvāi acasādot 'bites dusmosies, ka tik tuvu apsēdāties'; kū tān darīsī? 'ko tagad darīsī?'. Par nāk. sk. arī 112.lpp. Nomenos tas pats: I(P) sūtīšonys nikaīdys nabeja 'nekādas sūtīšanas nebija'; mūōsīca 'māsīca', zāmītā 'zemīte'; pīgūlņīca 'piegūlnieku svētki'; vainīks 'vainīgs'; A(Gr) brauc da baŗņīcāi lāluōtīs 'brauc uz baznīcu laulāties'; sāimīņīca 'saimniece'; kūpīks 'kopīgs'; klasītā 'klasīte'.

No inf. lietošanas jāaplūko tā nostāšanās tās pašas saknes finītā verba priekšā verba nozīmes pastiprināšanai (sal. Lgr 995; MLLVgr 631). P.: S a žāluōt is, kā (!) muōcā, tā (!) žālova 'bet žēlot viņš, kā mācēja, tā žēloja'; moš is tī dūmuōt ćik i dūmova 'varbūt viņš tur domāt cik arī domā-

ja'; bràukt bràucā vysūr 'braukt brauca visur'; ganēit ganēju, tik sātā 'ganīt ganīju, bet tikai mājās'; K aukt izaukt tu lēiz rudinām 'augt izaugtu līdz rudenim'; stāiguôt stāigava ciš 'staigāt staigāja ļoti'; I nùbràukt nùbrauc, a ni-vinc nagrip vilk atpakā 'nobraukt nobrauc (no kalna), bet neviens negrib (ragaviņas) vilkt atpakā'; vakariēt vakarie, itū pòmpeju 'vakarēt vakarēja, to atceros'; pìsajārt napìsa-žlerūs nikot 'piedzerties nepiedzēros nekad'; A badēit naboda tī krakļ 'durt nedur tas kreklis'; dareit doròm viši 'strādāt strādājam visi'; kautis to kavuôs šepuôk 'kauties gan kāvās senāk'; izžārt izžār, ka pasūla 'iedzert iedzer, ja (kāds) piedāvā'.

Bez tam Krāslavas apkaimē inf. arvien biežāk sāk lietot supīna vietā (sk. arī 185.lpp.). P.: K sazān vinā vītā ganēit 'ganīt sadzen vienuviet'; I dauč cylvāku sa-it vīertis tuos mārgys 'daudz cilvēku sanāk līgavas skatīties'; S nūsanu kaīdu apakleiti pūorstročait 'aiznesu kādu apkaklīti nošūt (ar šujmašīnu)'; A gody treis naražājòm, i zakt naguo 'gadus trīs (viņa) neredzējām, un (arī) zagat negāja'.

1. Pētījamo izlokšņu infinitīvs beidzas ar -t, kas labāk nekā lit. val. liecina par sekojušo -i. -ti lietojums konstatēts atsevišķos gadījumos.

2. Bezpriedēkļa refleksīvo verbu infinitīvs beidzas ar -tis (< -ties); priedēkļverbu - 1) ar -t un atgriezenisko morfēmu starp priedēkli un sakni, 2) ar -tis, refl. morfēmai atkārtojoties.

3. Krāslavas apkaimēs izloksnēs infinitīvu saknēs un priedēkļos vērojami daudzi fonētiski un morfoloģiski pārveidojumi, kas nesaskan ar lit. val. un citām augšzemnieku iz-

lokšnēm; atšķirības ir arī atsevišķās pētījamās izlokšnēs.

4. Arī Krāslavas apkaimē inf. funkcijas paplašinās, tam stājoties supīna vietā.

2. Supīns

Supīns baltu valodās darināts no inf. celma (Bvskf 587; Zinkevičius 1981, 162). Šī verbālnomena forma (par to Lvskf 519; Lgr 923) lit. val. jau ir aizstāta ar infinitīvu. Krāslavas apkaimes izlokšnēs, īpaši Aulejā, supīns ir diezgan labi saglabāts. Tāpat kā citās izlokšnēs (sk. Lgr 923-924; LaD 142), arī šeit tas beidzas ar -tu, -tūs < -tuos.

Supīnu plaši lieto aiz virzības (kustības) verbiem dažādos laikos un izteiksmēs darbības nolūka vai mērķa izteikšanai (sal. Lgr 996). Tas fiksēts gan agrākos izlokšņu pierakstos, gan patlaban. P.: Joszu mosys abraudziejtu (Mag 174); A Dīvenš gōja rudzu sātu, Svāta Mōra pabēržōtu (LD IV 27955, 9); As nūgōju valātūs Zaļu jyūru maļeņâ (LD III_I 13597, 7, 206); Apeineits gudrys veirs, Kūkâ kōpe ūlu dātu (LD III_{II} 19543, 3, 530); A tautīc goļvu nūkrateja, ka as brāuču lāuluōtūs 'tautietis galvu nogrozīja, ka es braucu laulāties'; I ār biteīti ōrtu gūoju 'ar bitīti artu gāju'.

Par saglabātu formu supīnu atzinuši pirmie Krāslavas apkaimes izlokšņu aprakstītāji M.Ā.Alksnis un L.Latkovskis, rādot to ar izlokšņu paraugiem (FBR XII 41; FBR XV 49).

Mūsdienās pētījamā apvidū supīnu lieto joprojām, bet galvenokārt gados vecāki runātāji. P.: A da azarēm mozguōtu nasēm 'nesam mazgāt uz ezeru'; naņāsā doŗba pikaida puišy, na vakarātu gūo, a trokuōtu 'nenesa (sev līdzī) puiši nekāda darba, ne vakarēt gāja, bet dauzīties'; drēiš sīna īsīm lyk-tu? 'vai drīz iesim sienu likt (kaudzēs)'; nasāt, aj drābu

skoluôtu! 'nesēdi, ej drēbju skalot!'; jī brāukuš maklātu 'viņi braukuši meklēt'; tū māftu cīšuôk vādā dōncuôtu 'to meitu biežāk lūdza dancot'; svuoteftu nūbrāuču 'aizbraucu precībās'; K adbrāucām pīna žartu 'atbraucām pienu dzert'; da Kazynovai guoju auzu plātu ar plautēvym, kultu 'uz Kazinovu gāju auzu plaut ar sirpi, kult'; dauž guo vārtūs 'daudz gāja skatīties'; guoja vakarātu paveci vēirīšy, stuôšteja pūorsokys 'gāja vakarēt paveci vīrieši, stāstīja pasakas'; nu puždiņu būobys ft kaltātu 'no pusdienlaika sievas iet (sienu) kaltēt'; I da krystām guojòm žīduôtu 'gājām dziedāt pie krusta (sādžas centrā)'; sa-ft tūos jaūnīvis i jaūnika pasavārtūs 'sanāk līgavu un līgavaini apskatīt'; kaī svādīna, ft šyupuôtūs 'kā (pienāk) svētdiena, iet šūpoties'; nū-īmām pasavārtu, kaī jūs globoj 'aizejam paskatīties, kā viņus (citas ticības cilvēkus) apbedī'; kūr is kaīda tūlta losuôs žīduôtu 'kur uz kāda tilta lasās dziedāt'; S guoju maklātu, kaī putīnc 'gāju meklēt, kad bija putenis'; nūsāda jēi pūustūs i damyga 'viņa apsēdās atpūsties un piemīga'.

Pētījamās izloksnēs supīnu tātād lieto kopā ar verbiem iet (visbiežāk), braukt, jāt, kāpt, nest, vest, sēsties, lasīties.

Nereti supīnu lieto kopā ar verbiem, kuros pieminētā virzības nozīme izteikta netiešāk, precīzāk, tā izpaužas kopējā kontekstā. P.: Swiesza motie mani syuta Da obielis sūtu grystu (Mag 196); Dziejsim guwiu paganiejtu (Mag 194); S acś vāļ (!) ar mīgu, mama syuta ašna zyru laseftu 'acīs vēl miegs, bet māte sūta asinszāļu lasīt'; I prašeja rejis kultu 'lūdza rijas kult'.

Pētījot šo jautājumu speciāli, arī Krāslavas apkaimē droši vien varētu konstatēt vēl kādus verbus, ar kuriem lie-

to supīnu (sal. Liegr II 419).

Jāpiezīmē, ka mūsdienās supīns labi saglabāts arī Ziemeļvidzemes izloksnēs. To rāda, piem., Rudzīte 1958, 227; Rāge 117; kā arī Ērgemes izloksnes vārdnīcas materiāli. Par supīnu latviešu izloksnēs, arī pētījamā apvidū, sk. Leikuma 1988², 128-132.

Par supīna noturību augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs varam spriest pēc ADT materiāliem (sk. 7, 9, 23, 72, 87, 92.u.c. lpp.).

Supīna apzīmētās darbības objekts parasti ir ģenitīvā (par šāda lietojuma rašanos sk. Lgr 562-563 līdz ar lit-ru). Par leišiem parasto lietvārdu ģen. aiz virzības vārdiem un kopā ar supīnu sk. Liegr II 420. Pētījamās izloksnēs objekts ģen. stāv kā kopā ar virzības vārdiem, tā arī konstrukcijās ar supīnu. P.: atpāsā jīūdina 'atnesa ūdeni', nūgūo māizis 'aizgāja pēc maizes'; A nū-īt vāžālu mokšoruōtu 'aiziet vēdzelu makškerēt'; A māitys pār dīnu šina kostu gūoja 'meitas pa dienu gāja siena grābt'; K ār zyrgu brāucōm motku valātu 'ar zirgu braucām šķeteru velēt'; K pavasār īsī purynu lašēitu dēļ gūvu 'pavasari iesi pureņu lasīt govīm'; I nūgūoja pīerc kurynuōtu 'aizgāja pirts kurināt'; S gūo leīdeku dūrtu 'gāja līdaku durt'. Sk. arī piem. iepriekš. Par ģenitīvu pie virzības verba un ar infinitīvu aizstāta supīna kā agrāko latviešu lit. val. normu sk. Vprjaut 57. Par "supīna parašu ar ģenitīvu biedroties" arī Milenbahs Latvgr 206. MLLVgr autori runā gan par ģenitīvu, gan akuzatīvu blakus inf. aizstātajam supīnam, sk. MLLVgr 283. Infinitīvam stājoties supīna vietā, objekts ģen. Krāslavas apkaimē parasti paliek nemainīgs (piem. sk. turpmāk).

Dažreiz tas tomēr nostājas akuzatīvā, acīmredzot lit.

val. iespaidā: K guojòm tèireit' uóbāļu stumbynu 'gājām tīrit ābeļu stumbenus'. Supīnam izzūdot vēl vairāk, šī tendence droši vien kļūs valdošā, kā tas jau ir noticis lit. val.

Augšzemnieku izloksnēs problēmisks ir kļuvis jautājums par supīna saknes zilbes vokālismu. Tam būtu jābūt vienādam ar inf. saknes zilbes vokālismu (par to Lgr 924). Pētījamās izloksnēs inf. un supīna saknes zilbes vokālisms sakrīt ne vienmēr.

Daļā verbu tiek lietotas formas ar zuduma pakāpi inf. saknē un pilno pakāpi supīnā. Pētījamās izloksnēs fiksētas šādas formas: čierst' - čierstu//cārstu 'cirst - cirstu'; dierst' - dierstu//dārstu 'dirst - dirstu'; pierkt' - pierktu//pārktu 'pirkt - pirktu'; čierpt' - čierptu//cārptu 'cirpt - cirptu'; -žierst' - -žierstu//zārstu '-dzirst - -dzirstu'; tierpt' - tierptu//tārptu 'tirpt - tirptu'; mierť - mierťu//mārtu 'mirt - mirtu'; škiert' - škiertu//škārtu 'škirt - škirtu'.

Šādai inf. un supīna saknes zilbes vokālisma neatbil-, stībai Latgales izloksnēs pirmā uzmanību pievērsusi Rudzīte (1983, 148-149). Pārbaudot, cik īsti plaša ir minētā nesakritība, nākas konstatēt, ka pilnās pakāpes forma tiek veidota ne visiem primārajiem vārdiem ar tautosillabisko -ir- saknē.

Intrans. vārdiem mīrkt, bīrt tāda nav iespējama tāpēc, ka pretējā gadījumā rastos sakrītums ar atbilstošo transitīvo verbu supīniem. Sal.: intrans. blert' - blertu 'birt - birtu'; trans. I blert'//K, A, S, I(P) bārt' - bārtu 'bērt - bērtu'; intrans. mīerkt' - mīerktu 'mīrkt - mīrktu'; trans. I mīerkt'//K, A, S, I(P) mārkť - mārkťu 'mērkť - mērkťu'. Tādēļ vārdiem kā sīrgť, -mīrst, īrt, smīrst, žīrgť supīnā

ir tā pati zuduma pakāpe, kas inf. Verbiem pirst, virt pilnās pakāpes forma tiek veidota citās Latgales izloksnēs (Šķilbēnos, Baltinavā, Nirzā), bet ne Krāslavas apkaimē. Turklāt neregulārie supīni ar -ār- (< -ēr-) saknē samērā izplatīti ir vienīgi I izloksnē. K, A un S tādus dzird reti, un par likumisku teicēji atzīst supīna zuduma pakāpes formu vai infinitīvu. Piem., teicēja no Krāslavas, ilgāku laiku aplinkus iztaujāta par supīna veidošanu, nemainīgi atbildēja, ka varot teikt tikai īšu da méžām molkys cīerstu (vai cīerst') 'iešu uz mežu malku cirst'. Turpinot sarunu par citām sadzīves tēmām, tomēr tika teikts: vāizātu, i sacārstu 'ja vajadzētu, sacirstu'.

Īpatnējās formas ar -ār- (< -ēr-) saknē blakus inf. ar -īr-> -ier- biežāk tiek lietotas kondicionāli. Tam pamatā ir supīns (par to sk. 138. lpp.). P.: S lobuok cukra bārnym nūpārktu 'labāk cukuru bērniem nopirktu'; A pīcārstu vysai zīmai, ka spātu 'sacirstu (žagarus) visai ziemei, ja spētu'; I nūmārtom, i narežietim '(es) nomirtu, un (tu) neredzētu'; I izzārstu pa ļaudīm '(ar laiku) izdzirdētu no (citiem) cilvēkiem'; I ka lūpānu nabyūtu, i šludānu napadārstu 'ja lopīņu nebūtu, arī kūtsmēslu nebūtu', bet Jūonč guoja dīerstu, nūlaužā pīerstu (skaitāmais pants par lielu neveikli); I nūguo de Jozopānām cakula cārptu 'aizgāja pie Jāzepīņa matu cirst'.

Pilnās pakāpes formas kondicionāli parasti lieto vsk. un dsk. 3. personā, bet nekad - vsk. 2. pers., acīmredzot beigu -tim dēļ. Paraugam verba cirst paradigma no I: cīerstom//cārstom, cīerstīm; cīerstomām//cārstomām, cīerstomāt//cārstomāt; cīerstu//cārstu.

Šīs verbu grupas īpatnējos supīnus, šķiet, vispareizāk

būtu skaidrot ar citu primāro verbu ietekmi. Krāslavas apkaimē, tāpat kā citur Latvijā, saziņā plaši tiek lietoti verbi ar -ēr- saknē. Skaņu kopā -ēr- šeit tiek pārveidota par -ier-//-ār- resp. -ār- supīnā. P.: I vīert'//K, A, S, I(P) vārt' - vārtu 'vērt - vērtu'; I piert'//K, A, S, I(P) pārt' - pārtu 'pērt - pērtu'; I šiert'//K, A, S, I(P) šārt' - sārtu 'sērt - sērtu'; I sviert'//K, A, S, I(P) svārt' - svārtu 'svērt - svērtu'; I kīert'//K, A, S, I(P) kārt' - kārtu 'ķērt - ķērtu'; I vīertīš'//K, A, S, I(P) vārtīš' - vārtūs 'vērties - vērtos' u.c. Verbiem ar -ēr- infinitīvā forma ar -ār- supīnā ir vienīgā iespējamā. Pēc to parauga varēja veidot arī augstāk minēto verbu supīnu. Izvaltā, kur īpatos supīnus lieto visbiežāk, saknes vokālisma pārveidojums inf. abās verbu grupās ir identisks: -ir->-ier- (cirpt - cierpt') un -ēr->-ier- (vērt - vīert'). Tas vedina vienādot arī supīnus. (Un otrādi. I "Sturmovičos" pierakstīju šādu teikumu: ustoba toža ar cīerim cārsta 'arī istaba ar cirvjem cirsta'. Tas gan ir pagaidām vienīgais man zināmais pasīvais divdabis, kas tā atvasināts; infinitīvā kāds *cārst Krāslavas apkaimē nav iespējams. Tāds vokālisms dzirdēts arī divdabī ar -dams: I cārdāms moļku, icīerta kūojī 'cirzdams malku, iecirta kājā'.)

Turklāt analogija formveidošanā nerada pārpratumus semantikā. Kur tādi kļūtu iespējami (sk. par verbiem mīrkt, bīrt teikto), supīnā tiek lietota likumiskā zuduma pakāpes forma, kas saskan ar infinitīvu.

Verbu pīrst un vīrt infinitīvā -ir- paliek nemainīgs, tāpēc tiem supīns pētījamās izloksnēs ir pyrstu un vyrtu (tāpat kā, piem., bīrst' - byrstu 'birzt - birztu', bet bārst' - bařstu 'berzt - berztu').

Pieņēmumam par supīnu vienādošanu iepriekšēja fonētiskā pārveidojuma rezultātā par labu runā arī atvasinātie verbi ar -ir- saknē. To inf. un supīna saknes zilbes atbilstes var rādīt šādi: -ir̂- - -ir̂- vai -yr̂-; -ir- > -ier- - -ier-//-ār-; -ēr- > I -ier-//K, A, S, I(P) -ār- - -ār-.

P.: zirdēt - zirdētu 'dzirdēt - dzirdētu'; mīrguot - mīrguotu 'mīrgot - mīrgotu'; I smirdēt//K, A, S, I(P) smirdēt - smirdētu 'smirdēt - smirdētu';

I zirdēt//K, A, S, I(P) zirdēt - zirdētu//zārdātu 'dzirdēt - dzirdētu'; I pierkšēt//K, A, S, I(P) pierkšēt - pierkšātu//pārkšātu 'sūrstēt - sūrstētu'; I čierkstiēt//K, A, S, I(P) čierkstāt - čierkstātu//čārkstātu '1. čirkstēt - čirkstētu, 2. čūkstēt - čūkstētu';

I mīrdēt//K, A, S, I(P) mārdāt - mārdātu 'mērdēt - mērdētu'; I mīrciēt//K, A, S, I(P) mārcāt - mārcātu 'mērcēt - mērcētu'.

Verba tīrguot supīns visās pētījamās izloksnēs ir tīrguotu, tāpat ir pretrunā ar konstatēto likumu. Tomēr šis verbs izloksnēs varēja būt ienācis vēlāk, jo teicēji parasti stāsta par oplūotu (n. oplūoc 'tirgus, gadatirgus') un pierkšonu vai pūordūšonu vai arī lieto slāvismu tārgavuot 'tirgot'.

Patlaban arī Krāslavas apkaimē supīna vietā nereti stājas inf. (par to 178.lpp.). Objekta locījums blakus aizstātajam supīnam parasti paliek nemainīgs, tas ir ģen.: I(P) gūojom pasavārt i nu cytu solu kūozu 'gājām kāzu skatīties arī no citām sādžām'; I(P) čālā gūvu slaukt 'cēla govju slaukt'; I(P) četrūs it doncuot 'četratā iet dancot'; I at it mīysu aplēiguot 'atnāk mūs aplīgot'; I čelās, it kult

'ceļas, iet kult'; I tys nùgùò žàluòtîs còtkài 'tas aizgāja žēloties tantei'; K nas iz azara skoluòt 'nes uz ezeru skolot'; K îsîm sîna vùorteît! 'ejam siena ārīt!'; S i sýudus kratejòm, i plàut gùojòm 'gan mēslus ārījām, gan plaut gājām'; S sa-ît pùlkâ žîduòt 'sanāk pulkā dziedāt'; S sasalosa kùpâ sîna plàut 'salasās kopā siena plaut'.

Verbūt iespēja infinitīvam nomainīt supīnu, pārējo teikuma locekļu attieksmes neskarot, ir palīdzējusi plaši ieviesties formai byût kondicionāli parasto verba personu formu vietā darāmās kārtas saliktajās formās. Sk. arī 142.-

143. lpp.

1. Pētījamās izloksnēs (īpaši Aulejā), tāpat kā citās augšzemnieku izloksnēs un Ziemeļvidzemē, samērā labi saglabāts supīns (īpaši vecākās paaudzes teicēju runā) pēc kustības vārdiem darbības nolūka apzīmēšanai.

2. Mūsdienās Krāslavas apkaimē supīnu nereti aizstāj infinitīvs (lit. val. tā ir norma), darbības objektam parasti paturot agrāko locījuma formu - ģenitīvu. Konstrukcija ar supīnu pēc kustības vārdiem un objektu ģenitīvā ir kopbaltu īpatnība.

3. Krāslavas apkaimēs izloksnēs ne vienmēr sakrīt primāro verbu inf. un supīna saknes zilbes vokālisms. Tomēr pamatojumu supīnam ar pilno pakāpi saknē un tā biežākam lietojumam Izvaltā var atrast citu primāro verbu saknes noformējuma. Pieņemuma par supīnu vienādošanu iepriekšēja fonētiska pārveidojuma rezultātā pareizību balsta arī šo pašu izlokšņu atvasinātie vārdi.

3. Divdabji

Krāslavas apkaimes izlokšņu divdabju sistēma formu ziņā ir bagātāka par lit. val. Daļa divdabju, ko lieto tāpat kā lit. val., gan fonētiski, gan morfoloģiski veidota atšķirīgi.

3.1. Tagadnes pasīvais lokāmais divdabis

Tag. pasīvais lok. divdabis pētījamā apvidū tiek veidots tāpat kā citās latviešu izloksnēs un lit. val., proti, tag. celmam pievienojot piedēkli un galotni (par to Lvskf 519; Lgr 924-925).

A t e m a t i s k o verbu divdabjus veido parasti. No verba iet blakus formai îmàm - îmàms, îmama 'ejams, -a'; blakus înàm - înàms, înama. P.: I itys tak izîmàms çèļš, pa tū vār smèlnài ît 'tas taču ir izejams ceļš, pa to var droši iet'; A vâ (!) gàrs gobòls înàms 'vél garš (ceļa) gabals ejams'. No verba ēst veido divdabi âdàms, âdama: I kùr kaîdys âdamòs lîtys nùzùk, i apât 'ja kādas ēdamas lietas (panāksnieki) nozog, arī apēd'; K îr âdamî grÿby i suņa grÿby 'ir ēdamās sēnes un neēdamās'. No verba dot blakus tag. dûmam ir dûmàms, dûmama, blakus dûdàm - dûdàms, dûdama. P.: I itùos sumozgys tik çyukòm dûmamys 'šis samazgas (par sliktu ēdienu) tikai cūkām dodamas'; K jÿusu molâ nau pùordûdamys gùs? 'vai jūsu pusē nav pārdodamas govys?' No verba būt šo divdabi praktiski neveido.

T e m a t i s k o verbu divdabjiem, spriežot pēc tag. formām, pētījamā apvidū būtu jāšķir o-, â- un i-c. izskaņas. Tomēr -ams, -oms, -ims šķirums Krāslavas apkaimē patlaban ir bez istas konsekvences. Izskaņa -ams samērā konstanta o-c. vārdiem. â- celmos blakus lieto -ams un -oms. Izskaņu -ims

nelieto vispār, kaut arī i-c. verbi šeit samērā plaši pazīstami un lietojami.

Paradigmās pamatvariants no primāriem tag. o-c. veido tiem divdabjiem ir šāds: a) ar nenot. gal.: n. mārcəms, mārcəmi; sləucəma, sləucəmys; ģ. mārcəma, mārcəmu; sləucəmys, sləucəmu; d. mārcəmə, mārcəmim¹; sləucəməi, sləucəməm¹; a. mārcəmu¹, mārcəmus; sləucəmu¹, sləucəmys; l. mārcəmə, mārcəməm; sləucəmə, sləucəməm; b) ar not. gal.: n. pləunəməis, pləunəməi; araməo, araməos; ģ. pləunəməo, pləunəməs²; araməos, araməs²; d. pləunəməjə, pləunəməim³//-məjə//-məjə; araməjəi, araməom³//-əjə; pləunəmə², pləunəməs²; aramə², araməos²; l. pləunəməjə, pləunəməjū; araməjə, araməjū.

No tag. ā-c. un i-c. veidotos divdabjus loka līdzīgi, vienīgi tajos lieto divas izskaņas, proti, -əms un, retāk, -əms: dorəms//dorəms 'darəms'; gonəms//gonəms 'ganəms'; turəms//turəms 'turəms'; zynəms//zynəms 'zinəms'. Sal. ar Lgr 114 teikto, ka o priekš m divdabjos ar -(d)əms austrumizloksnēs parasti nav, kā arī par a izskaņā -əms. P.: A bəjə pəzəistəms ləp 'bija labi pazīstams'; A pəšcəjə, ka Plokə, jou zynəms, kūr 'pateica, ka Plokə (toponīms), jau zināms, kur'; A(Gr) špūrys rūbeš bəjə zynəms 'špores robeža bija zināma'; I tagəfə, zynəms, jou nu vītys taidū gadū 'tagad, zināms, tādi gadījumi jau (ir) no vienas vietas'; I lyn pər pədəl

¹ Pētījamo izlokšņu lokāmais divdabis vsk. instrumentāli pilnīgi sakrīt ar a., bet dsk. - ar d., tāpēc šeit un turpmāk i. forma paradigmās visbiežāk atsevišķi netiek minēta.

² Galazilbē var dzirdēt arī lauztu intonāciju.

³ Parasti lieto formu bez paplašinātās galotnes.

byús piyucami 'pēc nedēļas lini būs plūcami'; I tulāik beja čutna vysa arama 'tolaik gandrīz visa zeme bija arama'; K lyuzama, nū-ai da jām! 'lūdzu, aizej pie viņa!'; S gūs tak na vysu godu slāucamys 'govis taču nav visu gadu slaucamas'; K pa diudēsmit gūvu beja slāucamu 'bija pa divdesmit slaucamām govīm'; I(P) mālis palafstys, i vysafdu runu nepafēikamu 'baumas palaistas, un visādu nepatikamu runu (papilnam)'; S pāisejamūo mašyna ir 'ir mīstāmā mašīna'; K beja mašynys vā- luōk i kuļamūos 'vēlāk bija arī kuļmašīnas'; A nu pokolu - pynaklus, nu lynu - grūžus, zanaūkšys aramūos 'no pakulām - pineklus, no līniem - grožus, dzeņaukstes aramās (vīja)'.

Pasīvos tag. lokāmos divdabjus, parasti ar not. gal., plaši lieto vārdkopās, kurās divdabīs apzīmē līdzekli darbības veikšanai vai kādu citu pastāvīgu kvalitāti (sal. ar Lgr 998; MLLVgr 646-647). P.: odamūos odotys 'adāmās adatas'; šyunamūo mašyna 'šujmašīna'; blāūnamūo refklā 'blāujamā rīkle'; ibraucamūo vīta 'iebraucamā vieta'; dīersnemūo zořna 'taisnā zarna'; mārcami gryby 'sālāmās sēnes'; braucamūos sokys 'braucamās sakas'; kaūnamūo cūyuka 'kaujamā cūka' u.c. Nereti šāda tipa divdabji ir substantivējušies. Tā blakus vārdkopai krēitamūo 'kvoroba' 'krītamā kaite' Izvaltā lieto substantivējumu krēitamāis: da tām pi-vīnc i nazynava, ka Ju- luša māitai krēitamāis 'līdz tam neviens arī nezināja, ka Juljana meitai ir krītamā kaite'. Ar leksēmu ļīcamāis Izvaltā apzīmē dziļas uztinamās tītavas, cārtamāis ir 'čūska'. Līdzīgi, piem., arī Stendē (sk. Draviņš, Rūķe 32-33).

No sekundāriem verbiem veidotie tag. pasīvie lokāmie divdabji (parasti ar izskaņu -ams) pētījamā apvidū tiek lietoti reti. P.: I snūotipā zām kokla pūgojama 'pazodē pogājama kleita'; A samārkt mozgojamūos drābis 'samērkt mazgājamās

drēbes'.

Daži lok. pasīvie tag. divdabji vīr. dz. dsk-i Aulejā pierakstīti ar izskaņu -ēmi: plāuņēmi, šitēmi blakus plāu-
nāms, sytāms. Šādas formas visdrīzāk iegūtas blakus līdzīgi
lietojamiem adjektīviem, piem., veči, bet vacs. Sal. arī tag.
divdabjus ar -dēmi 193.-195.lpp., kur par šo parādību plašāk.

3.2. Tagadnes pasīvais nelokāmais divdabīs

Tag. pasīvo nelok. divdabī, kas beidzas ar -am, Krāsla-
vas apkaimē lieto reti. Tā ir lok. divdabja saīsināta akuza-
tīva forma (sk. Lgr 926). P.: I žieržu naskū ais pakša runo-
jām 'dzirdu kādu aiz pakša runājam'; K režieju ap veikalu
staigojām 'redzēju ap veikalu staigājam'.

Tag. pasīvā divdabja nelokāmā forma agrākajiem i-c.
verbiem šeit nereti beidzas ar -im: žieržu židim, raudim,
peikstīm, naudim 'dzirdu (kādu) dziedam, raudam, pīkstam, nau-
dam'; razu jū gulim, stūovim 'redzu viņu gulam, stāvam'; se-
cejuôs lap žinim 'teicās labi zinām'. Tas rāda, ka pētījamā
apvidū kādreiz tikušas šķirtas arī tag. pasīvā l o k ā m ā
divdabja izskaņas atkarā no verba tag. celma.

Kopumā vērojama tendence tag. pasīvo nelokāmo divdabju
vietā lietot indikatīva laiku formas, retāk - tag. aktīvos
nelokāmos divdabjus ar -uot, par kuriem tuvāk sk. 200. lpp.

3.3. Tagadnes aktīvais divdabīs ar -dam-

Tas Krāslavas apkaimē, tāpat kā lit. val., gan atema-
tiskiem, gan tematiskiem verbiem veidots no inf. celma (sk.
Lgr 926-929). Parasti lieto formas, kas beidzas ar -dams,
-dama, -dami, -damys. P.: Dud' mamiēn kur dudama, Nadud' mani
ajz kalwiejsza, Trejs dinianies saraudowu Kalwia drebies wa-

ladama (Mag 182); A Nùsavèru guládams, Kù tòs cìma meitas dora (LD III 13250, 8, 417); I nùsajìemu vacu sívu, lèla mònta gribâdâms 'noprecēju vecu sievu, lielu mantu gribēdams'; K vìnc (!) nosoi smaļakus mâisâ, guni rùodefdâms, ùtrys kèr 'viens nes sveķainus skalus maisâ, gaismu rādīdams, otrs ker (vēžus)'; S skrìn, ratònka klìgdama 'skrien, palīgā saukdama'; A kot pasazogdama idût mada 'kādreiz pazagšus iedod medu'; A atît soļys puišy žìduòdami 'atnāk sādžas puīši dziedādami'; I(P) àr taídys lèntys gùoja nârefdâmi 'ar tādām lentēm gāja mēridami'; I beja komulus vysus istynuš, da sàtài idâmi 'bija iztinuši visus kamolus, uz mājām iedami'; A skanâ tèirumy, ka gùojòm kozdamys, kaltâdamys 'skanēja tīrumi, kad gājām (sienu) grābdamas, kaltēdamas'.

Tag. aktīvo divdabi retumis lieto arī datīvā: I skrìdâmai kùoja àizamâtâ 'skrienot kāja aizķērās'; S orðamâm zanâukša puòrtryuka 'arot dzepaukste pārtrūka'.

Krāslavas apkaimē lieto arī šo divdabju refl. formas, kas saskan ar lit. val. Par tām Lvskf 521; Lgr 928. Vir. dz. vsk. un dsk. n. beidzas ar -damies resp. izlokšņu -damîs', siev. dz. vsk. un dsk. n. beidzas ar -damās resp. izlokšņu -demuôs. P.: Kur tu skryjsi, wanadzian', Woska cymdus maukdamis? (Mag 168); Gon płota klawys łopa, Krejt ziemiâ gryzdamos (Mag 177); A smîdamîs', škùbefdâmi's i nùgùo 'smiedamies un grīlodamies (viņš) aizgāja'; I gùldamuôs taî i nùdumavu, ka koč leic nâizîtu 'guldamās tā arī nodomāju, kaut nu lietuset neuznāktu'; K atît abadiu smîdamîs' 'atnāk abi smiedamies'.

Ar piedēkli atvasinātiem verbiem refleksīvā morfēma var tikt lietota divreiz: apsâsmîdam un apsâsmîdamîs'=apsâsmiedams un apsâsmiedamies 'apsmiedams'; pasâsmîdama un pa-

sásmídamuôš=pasásmiedama un pasásmiedamás 'pasmiedamás'. P.:
A apât, tys is tùo pasávlíerdamíš (!) 'apēd, viens uz otru
skatīdamies'; I acápýuzdamuôš vys vál paraváju 'atpūzdamās
vēl paravēju'.

Tomēr šādu regulāru refleksiīvo formu vietā pētījamā ap-
vidū bieži lieto īpatnējus jauninājumus, kuros apvienotas
divas izskaņas: -damies+-ušies vai -damás+-usēs. Tā, piem.,
no verba maukties 'ģērbties' nom-ā lieto šādas divdabja for-
mas: vsk. n. (paplašinātas formas tikai siev. dz.): I māug-
damušíeš//K, A, S, I(P) māugdamušás=maukdamusēs 'ģērbdamás';
dsk. n. (vīr. un siev. dz. ir viena kopēja forma): māugdamu-
šýš=maukdamušies 'ģērbdamies un ģērbdamás'. P.: I mýuduôda-
mušíeš pùorsolu, i tån ìsna 'peldēdamās saaukstējos, un
(vēl) tagad (ir) iesnas'; A mozguôdamušás pamaneja, ka spēít
naskas 'mazgādamās pamanīja, ka kaut kas spíd (ezera dibe-
nā)'; S pa nēitòm veru, vārdamušás nu cyta dēka 'veru (dzi-
jas) nītis, skatīdamās no citas segas'; K bùop, bùop, itaí
plāzdamušás, tu ilgi nažēivuôši! 'siev, siev, šitā plēsdamās,
tu ilgi nedzīvosi!'; S smídamušýš i nùgò da cēlam 'smieda-
mies (viņi) aizgāja uz ceļa pusi'; I taí jùos abadiu i zēi-
voj plāzdamušýš da lomuôdamušýš 'tā viņas abas arī dzīvo
plēsdamās un lamādamās'; K mozguôdamušýš jì taí runoj 'maz-
gādamies (pirtī), viņi tā runā'; I i pùišy, i bùobys gùo da
sàtài splāudeídamušýš 'gan vīri, gan sievas gāja uz mājām
splaudīdamies'; S splāudeídamušýš nu sábranejis gùoja
'splaudīdamies no sapulces gāja'; I da byûn tu mîreíga, tā-
pot jì naskùr skrāideja, tys nu tùo globuôdamušýš 'esi nu tu
mierīga, kaut kur tepat viņi skraidīja, viens no otra slēp-
damies'.

Formās ar priedēkļiem refleksiīvā morfēma var tikt lie-

tota divreiz: I vys kaif pùor-îšu, pi kùorkla dasaturâdamu-
siês 'gan jau (kaut) kā pāriešu (bīstamo vietu), pie kārkla
pieturēdamās'.

Šāds formveidošanas papēmiens latviešu izloksnēs līdz
šim vēl nekur nav konstatēts. Turpmākos izlokšņu aprakstos
būtu pievēršana uzmanība arī tam.

Tag. aktīvos divdabjos ar -dam- pazīst kādu fonētisku
pārveidojumu, kas savulaik nelikās skaidrs J. Endzelīnam, jo
viņa rīcībā nebija vajadzīgo ziņu (sk. Lgr 114-115). Turklāt
viņu maldināja S izloksnes apraksta autors, uzrādīdams par
izloksnes faktiem neesošas formas džīduôdems, džīduôdems
(sk. FBR XV 33). Tāpēc vēlreiz par to, kā īsti -dam- vietā
var ienākt -dem-.

Jau Mag rodami šādi divdabji: szyupodiemi 'šūpodami',
cierejdiemi 'cerēdami' (169), maugdiemis 'vilkdamiēs (cim-
dus)' (174), gryzdiemis 'griezdamiēs' (178); Caur jodiemi
Diwa dali Nulausz poszu wiersyuniejti (164).

Arī patlaban K, S un A esmu reģistrējusi divdabjus ar
-dēmi: žīduôdēmi blakus žīduôdāms, runuôdēmi blakus runuô-
dāms, pezdēmi blakus nazdāms u. tml. P.: A juôja dūmuôdēmi
'jāja domādami'; S skrāidejòm i mās, kaif sadūmuôdēmi 'skrai-
dijām arī mēs, kā sadomādami'; K saguo žīduôdēmi 'sanāca
dziedādami'; K zynòm lūpus ganēdēmi 'lopus dzinām paganīda-
mi'; A naskuo mekliêdēmi stāigāva 'staigāja kaut ko meklē-
dami'.

Turpat pierakstīju arī formas ar -dami: A ît rīndēida-
mi, naklāusa natēirumy 'iet barā blēpodamiēs, neklausa pagā-
ni tādi'; A imòm žīduôdami da kolnām 'ejam dziedādami uz
kalnu'; S visi ît vâl (!) da ùtrām žīduôdami i kliēdami 'vi-
si iet vēl pie otra dziedādami un kliegdami'; K gùo kāimīnc

da kàimīnām lèiguôdami 'gāja kaimiņš pie kaimiņa līgodami'.

Formu ar -dami vīr. dz. dsk-ī runātāji sāk uztvert par pareizāku, tāpēc lieto arvien biežāk. To balsta izskaņas -dams, -dama, -damys, kur vienmēr ir tikai -a- (piem. sk. iepriekš).

Ka e a vietā radies pozīcijas dēļ, t.i., nākamās zilbes i ietekmē, sk. Vagale 11, 19. Viņa min arī formu ar -demîs (grīzdemîs), tāpat divdabjus plāunēmi, sītemi, ko pati neesmu dzirdējusi. Tomēr uzskatīt šo pārmaiņu par palatālās pārskanās gadījumu (līdzīgu augšzemnieku dialekta sēliskajās izloksnēs izplatītajam, sk., piem., FBR XVII Vestienas lesī-dāmi (81), stāigādēmi (92), Viesienas stāvēdēmi, gulēdēmi (96); arī mūsdienās VSI Mētrienas kūlde:mi (174), laudonas lūuze:mi (159) u.tml.) nebūtu pareizi, bet, kā jau teikts Lgr 114, citādi tāds e no a priekš i nav zināms.

Pareizais skaidrojums meklējams analogijā, ne pozīcijā. K, A un S joprojām vērojama starpība īpašības vārdu (nomenu) vsk. un dsk. nominatīvu saknē. Šeit a mainās ar e, bet ā ar ie, piem., mālc 'melns' - mēlni; zāms 'zems' - zēmi; raksnys 'resns' - rekšni; palāks 'pelēks' - pelēci; vasāls 'vesels' - vēseli; lāc 'lēts' - lēti; sāus 'savs' - sēvi. Patlaban dažu adjektīvu dsk-ī parādās formas ar vsk. vokālismu. Tā, piem., Skaistā runā vasāli//vēseli 'veseli', zāmi 'zemi'. Tomēr biežāk šādu adjektīvu nom-ā palatāla patskaņa priekšā runā regulāru e vai ie. P.: A mēlni vīeršy bòltīm rogym (t.dz.) 'melni vērši baltiem ragiem'; krakli mēlni, vāizātu pasamozguôt 'kreklis melns, būtu jāpamazgājas'; sātā vēseli viši? vēseli! 'vai mājās visi veseli? veseli!'; sari resni (//arī rekšni) kaif nu mugorys '(cūkas) sari resni, ja no muguras'; S produkty lēti bīe 'produkti bija lēti'; poš-

teja i vīsi vēseli beja 'gavēja un visi veseli bija'; solā tik veči drabuļi paļikuš 'sādžā tikai veci drebuļi palikuši'; no t.dz. diu peļiēcī vanaženi aūkš lidināja 'divi pelēkie vanadzīņi augstu lidināja'; K dabarava, veči beja 'baroja līdz mūža beigām, veci bija (tie, kurus baroja)'; vec'vecī muocā 'vecvecie prata'. Ar dsk. n. saknes vokālisma ziņā sakrīt arī dsk. d. un i.: K reksnīm gūltys pologīm krūsosys dāuc vāk 'biezajiem gultas palagiem daudz krāsas vajag'; A(Gr) ār vecīm lāikīm (//lāikym) navār saļeizynuot 'ar vecajiem laikiem nevar salīdzināt'. Par dažu latgalisko izlokšņu o-c. dsk. n. galotnes vēsturi sk. Rudzīte 1972², 219-224.

a un e, kā arī ā un ie maiņa adjektīvos (parasti atributīvi lietotos) labāk nekā divdabjos saklausāma tāpēc, ka tie saziņā lietojami daudz biežāk nekā divdabji ar -(d')emī.

Tāda pati vokāļu maiņa vērojama arī pag. pasīvos divdabjos: tapc - tepti 'ziests - ziesti'; pracāc - preciēti 'precēts - precēti'; valāc - veliēti 'velēts - velēti' u.tml. Par to sk. arī 209.lpp. Adjektīvu un participu deklinēšana neatšķiras: n. vacs 'vecs', veči; capc 'cepts', cepti; g. vacā, vacu; capta, captu; d. vacām, vecīm; captām, ceptīm; a. vacu, vacus; captu, captus; i. ār vacu, ār vecīm; ār captu, ār ceptīm; l. vacā, vacūs; captā, captūs.

Tāpat acīmredzot tikuši locīti tādi tag. pasīvie divdabji kā plāunāms, plāupemī (sal. ar 190.lpp.), un pēc analogijas -e- ticis ieviests arī daļēji lokāmos divdabjos ar -dams, -dami → -dēmi.

Izvaltā formu ar -dēmi nav, tāpat kā nav starpības saknes vokālisma ziņā adjektīvos: rasnys - rasni 'resns - resni'; vacs - vacī 'vecs - veci'; mālns - mālni 'melns - melni' u.c.

3.4. Tagadnes aktīvais divdabis ar -nt-

Šis divdabis, tāpat kā citur Latvijā (sk. Lvskf 521; Lgr 929-936), arī Krāslavas apkaimē ir stipri jaunināts.

Pētījamā apvidū atributīvi lieto divdabjus ar -ūš, -ūša vai, retāk, -uš, -uša vsk-ī un -ūšy, -ūšys vai -ušy, -ušys dsk-ī gan ar not., gan nenot. galotni. Loka šādi: a) ar nenot. gal.: n. vaŗdūš, vaŗdūšy; dylstūša, dylstūšys; ģ. vaŗdūša, vaŗdūšu; dylstūšys, dylstūšu; d. vaŗdūšēm, vaŗdūšym; dylstūšai, dylstūšòm; a. vaŗdūšu, vaŗdūšus; dylstūšu, dylstūšys; l. vaŗdūšâ, vaŗdūšûs; dylstūšâ, dylstūšuôs; b) ar not. gal.: n. takūšais, takūšy; smyŗdušò, smyŗdušòos; ģ. takūšò, takūšus¹; smyŗdušòos, smyŗdušus¹; d. takūšajòm, takūš/ym²//-ajim//-ajim; smyŗdušajài, smyŗdušajòm; a. takūšu¹, takūšus¹; smyŗdušu¹, smyŗdušòos¹; l. takūšajâ, takūšajûs; smyŗdušajâ, smyŗdušajuôs.

Šos divdabjus lieto gan ar īsu, gan garu u piedēklī (sk. paradigmu paraugus; sal. arī LaD 386). Tomēr u, ū lietošana nav nejauša; daļai participu ir viena forma (sk. sarakstu zemāk).

Tag. lokāmie divdabji ar -ūš, -ūša (-uš, -uša) Krāslavas apkaimē nav plaši izplatīti, acīmredzot tā iemesla dēļ, ka angļzemnieku izloksnēs šo divdabju grupu vēl aizvien, kā senāk visā latviešu valodā, neatvasina no pārejošiem verbiem. To ievērot savulaik aicināja gan rakstnieks Apsīšu Jēkabs (1927, 9), gan valodnieks Jānis Endzelīns (DI III/2 12-14), bet MLLVgr jau runāts par iespēju veidot divdabjus ar -ošs, -oša no visiem nepārejošiem un daudziem pārejošiem verbiem

¹ Galazilbē var dzirdēt arī lauztu intonāciju.

² Parasti lieto formu bez paplašinātās galotnes.

(634-635). Vēl plašāk par to Niselovičs 77-89 un Ozola 371-377. Pētījamā apvidū atšķirā no lit. val. visi saziņā lietojamie divdabji ar -uošs, -uoša ir veidoti no n e p ā r - e j o š i e m verbiem.

Regulāri, t.i., no tag. celma, veidoti ir šādi divdabji: aûgûš 'augošs'; blauņûš 'blaujošs'; brîstûš 'briestošs'; dagûš 'degošs'; deîkstûš 'digstošs'; dÿl̄stûš//(retāk) dÿl̄stûš 'dilstošs'; drabûš 'drebošs'; grymstûš un grymuš 'grimstošs'; guluš 'gulstošs'; klukstuša 'klukstoša (parasti par vistu)'; mîerkstûš 'mirkstošs'; mîerstûš 'mirstošs'; peîkstûš//(retāk) peîkstûš 'pikstošs'; plukstuš 'plukošs'; suôpuš (!) 'sāpošs'; sl̄eikstûš//(reti) sl̄eikstuš 'slīkstošs'; smyr̄duš 'smirdošs'; speîduš 'spīdošs'; šolcûš 'šalcošs'; ta-kûš 'tekošs'; trupstûš un trupûš//trupûš 'drūpošs'; var̄dûš//(retāk) var̄dûš 'verdošs'.

Tag. i-c. participiem smyr̄duš un speîduš saknes beigu līdzskanis saskan ar dsk. 1. pers., tie ir atvasināti no tag. celma.

Neparastāki veidojuma ziņā ir divdabji guluš, grymuš un trupûš//trupûš. Verbi, kas divdabjiem pamatā, ir tag. sto-celmi, bet, atvasinot participus, -st- var tikt izlaists. Pag. divdabji tie tomēr nav (sk. kontekstu).

Iespējams, ka šādi divdabji runātājiem nepieciešami, lai paustu participa izteiktā satura noteiktu niansi, ko pārnes no tag. sto-c. uz divdabjiem, kas veidoti no tiem. Kā, piem., goîva suôp//suôp : aiissuôpst 'galva sāp : galva sāk sāpēt'; smîr̄t : smyr̄st 'smird : sāk smirdēt'; mîgu : mykstu//mîkstu '(parasti labi ie)miegu : miegu (ciet)', tā arī divdabji bez -st- apzīmē īpašības pastāvību, noturību, piemītību lielākā mērā. P.: grymuš 'staigns, grimstošs,

tāds, kurā pastāvīgi kāds iestieg vai dažreiz pat nogrimst' : gr̃ymstùš̃ 'tāds, kas grimst'; guluš̃ 'slapjšs, staigns, grūti pārejams un izbraucams'; trupuš̃//trupùš̃ 'irdens, drūpošs, viegli sadalāms pēc dabas' : trupstùš̃ 'tāds, kas patlaban drūp'. Tāpat arī, piem., A tùznys to suôpušys 'tulzņas gan sāpošas, resp., sāpīgas', bet ne *suôpstušys, jo tas nozīmētu, ka sāpju sajūta rodas patlaban, bet iepriekš nav zināma (sal. ar tag. augstāk).

Lai precīzāk raksturotu tag. lokāmos divdabjus ar -ùš̃, -ùša (-uš̃, -uša), protams, nepieciešami plašāki pētījumi par tiem. Augšzemnieku izlokšņu aprakstos parasti kā šīs grupas pārstāvji rādīti nedaudzi divdabji. Vismaz Krāslavas apkaime sto- celmi spilgtāk nekā citas verbu grupas pauž inhoatīvo nozīmi. Varbūt tāpēc to skaits, salīdzinot ar lit. val., palielinājies, piem., blakus o-c. ar n infiksu (sk. 64.lpp.). P.: A varđùšu jiūdīni ļāi iz jūo 'verdošu ūdeni lej uz tā'; I ar varđùšu jiūdīni ļājòm i maisòm 'ar verdošu ūdeni lejam un maisām (iesalu)'; K stāigoj kaî tēi klukstušuo vysta 'staigā kā tā klukstošā vista'; S sm̃yfduš̃ jiūdīnc̃ kanavâ 'grāvī smirdošs ūdens'; I t̃luļen byûs poša gulušuo ṽita 'tūlīt būs pati staignākā vieta'; K gr̃yūžu p̃urs to grymuš̃: ni ìbràukt, ni ì-ìt, ni ìbryst̃ 'ašķu purvs ir grimstošs (staigns): ne iebraukt, ne ieiet, ne iebrist'.

Ar -uš̃- var tikt noformēts arī pag. aktīvo divdabju vsk. nom-s (sk. 204.lpp.). Tā kā arī pagātnes divdabjus var lietot atributīvi, dažkārt bez konteksta grūti nosakāms, vai tas ir tag. vai pag. aktīvais divdabis. Tā augstāk minētais guluša var būt gan 'gulstoša', gan 'apmākusies', piem., guluša ṽita 'gulstoša, staigna vieta' un àizguluša pamalâ 'apmākusies pamale'. Tas pats sakāms par divdabi (-) grimuša

'grimstoša' un '(no)grimusi'. Par pag. aktīvajiem divdabjiem ar -uš, -uša vsk. n. tuvāk sk. 204. lpp.

Krāslavas apkaimē turpina lietot dažas no tag. i-c. veidotas divdabju formas ar -eiš, -eiša < -īšs, -īša: raūdēiš 'raudošs', guļēiš 'guļošs', stūvēiš 'stāvošs'. Arī šīs formas ir deklinējamas, piem., guļēiš, guļēiša, guļēišām, guļēišu utt. P.: Raudiejszu mani pamietia, Tautu goļda gale-niā! (Mag 177); I pamat mums guļēišus, a poša ūt da doŗbām 'atstāj mūs (bērnus) guļošus, bet pati iet uz darbu'; K naištic guļēiša bārna! 'neaiztīec guļoša bērna!'

Skaistā biežāk guļeiš vietā saka gulūš, piem., zām gu-lūša akmīna jiūdīnc natak 'zem guļoša akmens ūdens netek'.

3.5. Tagadnes aktīvais divdabis ar -us

Šis divdabis pētījamās izloksnēs, tāpat kā citur Latvijā (sk. Lvskf 522; Lgr 931-934), stipri pārveidots. No tā izveidojušos augšzemnieku izlokšņu divdabjus ar -s vīr. dz. un -ūtā siev. dz. Krāslavas apkaimē lieto reti. Vairāk sporādiski nekā likumiski dzirdēts soks, sokūtā 'viņš, viņa sa-kot' no verba sacīt (piem. sk. pie relatīva) un Aulejā ac-skrīnc vānc 'atskrienot velns'. Latkovska FBR XV 43 no S minētās formas nass, vaiks, šīnc, vels, grymsc mūsdienās vairs neizdevās konstatēt.

Ar to Krāslavas apkaimes izloksnes atšķiras no citām dziļo augšzemnieku izloksnēm, kur relatīvā joprojām bagātīgi atrodami divdabji ar -s, -ūtā. Sal., piem., Kalupes soks, naš (277), aš (279) u.c. (Reķēna); ADT no Andrupenes losūtā, acskriņc, navars (8), zānc, aiž-īmūtā (11), skriņc (13); Va-rakļāniem sokūtē (138); Viļāniem soks (150); Višķu soks, na-varis, nazīnc, vāks < vajaks (Rūķe 1939, 392); tāpat plaši Lgr

932, arī LaD 386-387, Gāters 141.

3.6. Tagadnes nelokāmais divdabis ar -uot

Pētījamā apvidū, tāpat kā lit. val., senāku tag. lokāmo divdabju formu vietā lieto tag. nelokāmo divdabi ar -ūt resp. -uot vai arī indikatīva laiku formas. Divdabis ar -uot ir participa ar -nt- sastingusi locījuma forma (sk. Lgr 933-934). Forma ar -ūt, ja vien nav aizstāta ar indikatīvu, vispārināta arī relatīvā (sk. 149.lpp.). Šā divdabja refl. forma beidzas ar -ūtīš. P.: Stow uzols lejeniā, Gajda bitiejtieš linūt, Pawiecieiš tautu dašs, Gajda margys izaugūt! (Mag 187); K Ni maņ mīga, ni darbeņa, Lakšteigolys klausūtīš (LD IV 30612, 2, 420); A àizalaifdā maņ sauleitā, tautu drābis velejūt 'noriētēja man saulīte, tautu drēbes velējot'; S kūr gi pūisi kas rač, bosu staigojūt pa pasaui 'kur gan vīrieti kāds redz, basu staigājam pa pasauli'; K jis grybūt paļeizāt 'viņš gribot palīdzēt'; I ka gīļu dauč, gūs trokai sporūtīš 'ja dunduru daudz, govš stipri spārdoties'.

Mag publicētajās Krāslavas apkaimes t.dz. divdabis vēl sastopams ar galotni -ti blakus īsinātām formām ar palatalizāciju (piem. sk. arī iepriekš): Kwolejos tautu dašs: Pici siermi kumieleni! Es redzieju ganiejdama Ar oziejti ecieju-ti! (204); Pawajcowu nu lajmienieš, Kaj łobok dziejwojuti? (190). Citas formas ar -ti sk. pie relatīva 149.lpp. Sk. arī Endzelīna piezīmi Lgr 934, ka šai krājumā lāpāmo vokāļu nav.

Mag un LD sastopamās formas ar -ut (bez palatalizācijas!) drīzāk uzlūkojamas par drukas kļūdām, nevis citādi veidotām divdabja formām: Iraugu tatiejti rudziejszus siejut (Mag 170); Iraugu mamieni majziejti caput (Mag 171); A Šyū-pojūt, aūklējūt, Izaug skaista ļaudaveņa. (LD V 33628, 4,

305).

Nelokāmais tag. aktīvais divdabīs A un I var beigties arī ar -it > -eit, ja tas veidots no i-c. verba: paļyka stūo-
vēit, gulēit 'palika stāvot, gulot'. Tādi tomēr ir reti.

3.7. Nākotnes aktīvais lokāmais divdabīs

Nāk. aktīvie lok. divdabji, kādu vairs nav lit. val., arī pētījamās izloksnēs sastopami reti; I to nav vispār. Es-
mu reģistrējusi tikai šādas vīr. dz. formas: A véškys, pra-
šeīškys, meīškūš 'vedīšot, prasīšot, mīšot'; K šys soka - na-
īkškys 'šis saka - neiešot'; kū jis lēikškys? 'kādēļ viņš li-
dišot?'; S dūškys 'došot'. Sk. arī pie relatīva 150.lpp.

Patlaban vīr. un siev. dz. formas aizstātas ar nelokāmu
nāk. divdabi ar -šūt < -šuo: I jis īšūt i lēiššūt gulēt
'viņš iešot un līdišot gulēt'; K jei dūmava, ka dūorgi mok-
suošūt 'viņa domāja, ka dārgi maksāšot'; S vadeitūoja reit
véššūt da Rēigai 'vadītāja rīt vedīšot uz Rīgu'; A reit tik
īšūt da vēikalām 'uz veikalu iešot tikai rīt'.

Atšķirā no pētījamā apvidus citās dziļo augšzemnieku
izloksnēs lokāmos nāk. aktīvos divdabjus lieto plašāk (sk.
Lgr 937-938; LaD 388-399). Ka tie funkcionē joprojām, rāda
arī ADT. Tā Andrupenē saka īspliēškys 'izplēsišot' (13); Va-
raklānos - īlaiškys 'ielaidīšot' (138); Viļānos - īdūškys
'ledošot' (150), pastušteīškys 'pastāstišot' (151) u.c.

3.8. Pagātnes aktīvais divdabīs

Šiem divdabjiem Krāslavas apkaimes izloksnēs ir plaša
formu sistēma. Par to vēsturi sk. Lvskf 523-524; Lgr 941-943.
Pagātnes aktīvie divdabji pētījamā apvidū joprojām tiek lie-
toti gan atributīvi, gan, vēl bagātīgāk, predikatīvi dažā-

dās izteiksmēs un laikos.

No a t e m a t i s k i e m verbiem veidotiem divdabjiem visās pētījamās izloksnēs nom. formas ir šādas: beju - beis, bejus//-ā; bejuš//-y, bejuš//-ys; gūoju - gūojs, gūojuš//-ā; gūojuš//-y, gūojuš//-ys; devu - deus, davus//-ā; davuš//-y, davuš//-ys; iēžu - iēc, āduš//-ā; āduš//-y, āduš//-ys. Loka šādi: n. beis, bejuš//-y; bejus//-ā, bejuš//-ys; ģ. bejuša, bejušu; bejušys, bejušu; d. bejušam, bejušym; bejušai, bejušom; a. bejušu, bejušus; bejušu, bejušys; l. bejušā, bejušūs; bejušā, bejušuôs. P.: I jis adgūojs i stuōsta 'viņš atnācis stāsta'; A kap kas šepuōk deus 'batona! 'būtu kāds agrāk devis baltmaizi!'; K beis pi Kazynovys grapa pār kāļperi, a jēi bejus pār prāčkys 'bijis pie Kazinovas grāfa par puspuiši, bet viņa bijusi par veļas mazgātāju'; S puišy sagūojušy i sāt 'vīrieši sanākuši un sēž'.

Formās ar -ju- īsais patskanis aiz j var zust, veidojot grūtāk saprotamas formas: A sacīe, ka beisā (< bejusā) pīls 'teica, ka (šeit esot) bijusi pils'; I ražis, ka tī beis (< bejus) īr vylna 'redzams, ka tur ir bijusi vilna'.

T e m a t i s k o verbu formas tāpat beidzas ar -s, -us vai -usā vsk-I un -uš vai -ušy, -uš vai -ušys dsk-I. Vir. dz. tikai vsk. nom-ā ir forma ar -s < -is: čierc 'cirtis', lašeis 'lasījis'. Sākot ar vsk. ģen., vir. dz. formas veidotas ar -usio- pēc siev. dz. divdabju ar -usiā- pareuga (par to Lvskf 524; Lgr 943). Loka šādi: a) ar nenot. gal.: n. aūcs, aūguš//-y; aūgus//-ā, aūguš//-ys; ģ. aūguša, aūgušu; aūgušys, aūgušu; d. aūgušam, aūgušym; aūgušai, aūgušom; a. aūgušu, aūgušus; aūgušu, aūgušys; l. aūgušā, aūgušūs; aūgušā, aūgušuôs; b) ar not. gal.: n. myrušais, myrušy; my-

rušuo, myrušuos; ģ. myrušuo, myrušus¹; myrušuos, myrušus¹;
 d. myrušajām, myruš/ym²//-ajīm//-ajīm; myrušajai, myrušajom;
 a. myrušū¹, myrušūs¹; myrušū¹, myrušuos¹; l. myrušajâ, myru-
šajûs; myrušajâ, myrušajuôs. P.: Aj mosieñ tautieniôs,
 Dziejwoj skajszki nugojusie (Mag 178); Seika, moza itecēja
 Ļelajûs dīwerûs; Ni prôteņa sajāmuse Ni darbeņa izwuikuse
 (Mat. 232); A Dīveņš stov aiz vôrteņu Nūsveidušu kumēļu
 (LD V 33275,2); A jis sasapucēis stāigoj 'viņš sapucējies
 staigā'; K pajlēmū, gūs isslāukusâ, samēfēju māizi 'ņēmu,
 govīs izslāukusi, izmīcīju maizi'; K sēņ jōu nabeji adbrāu-
kus 'sen jau nebiji atbraukusi'; I tys pī tūo saiminīky pa-
sastatejuš 'tuvu viens otram saimnieki sabūvējušies'; K pī-
sajārušy vēm i kù tī nadora 'piedzērušies vēmj un ko tik tur
 nedara'; S nūputājuš smagi ceļa molâ '(ābeles) ceļmalâ ļoti
 noputējušas'.

Siev. dz. vsk. nom-ā, kur patlaban blakus lieto formas
 ar -ušâ un -uš, ir noticis morfoloģisks jauninājums (par
-usi aizstāšanu ar -use lielā Latvijas izlokšņu daļā sk. Igr
 944). Mag rāda, ka jau pagājušâ gs. vidū Krāslavas apkaimē
 lietotas formas ar -use: Motie miejtu izdawusie Dzid rucie-
 nias pļatiejdama. Tidama maltiwiē Raud galwieniu sajamusie
 (181); Jau tu ilgi gulejusie, Eš bie gaužy raudowusie (188).

Formas ar -ušâ vsk. nom-ā sastopamas arī pašlaik; tur-
 klāt K, A, S tās lieto biežāk nekā formas ar -uš: A beju ār
iskapti kūoji pūorgrīzusâ 'biju ar izkapti kāju sagriežusi';
 K paputājušâ, pamyrusâ itēi mola 'paputējusi, pamirusi šī
 puse'; S īsalādejušâ stāigoj 'uzposusies staigā'; I čīš beja

¹ Galazilbē var dzirdēt arī lauztu intonāciju.

² Parasti lieto formu bez paplašinātās galotnes.

pasalaīdusā 'bija stipri izlaidusies'; K āizmīersusā sovu māli 'aizmirsusi savu valodu'.

Blakus siev. dz. formām ar -usā izloksnēs lieto formas ar -us: K ņivīna naḡ nūkārus 'nevienu nav noķērusi'; K beju suokus vūiceitīs 'biju sākusi mācīties'; A satukņajus tēi māizeitā 'tā labība (ir) sabojājusies'; S jēi dubļus izatapus 'viņa dubļos notriepusies'. Izvaltā formas ar -us ir dominējošās: tu vūicejus sātā pi doḡba, lobuok beis '(būtu) tu mājās mācījusi darbam, labāk būtu bijis'; cilvēcāņc nūkoltus, nūvūorgus '(viņa), cilvēciņš, izkaltusi, novārgusi'.

Citu locījumu ietekmē arī vsk. nom-ā nereti var dzirdēt formas ar -uš, -uša (sal. ar Igr 945). P.: Dagojuszu ugu ro-wu, Isauguszu margu jemu; Gorda uga dagojusza! Gudra marga isaugusza (Mag 187); K nasaprūtu, vōi as zeiŋus vōi myrus 'nesaprotu, vai es (esmu) dzīvs vai miris'; I jōu tu kaī pusāizmyguša 'jau tu kā pusaizmigusi (esi)'; visur lieto vārdkopas ryūguš pīnc//ryūgušņiks 'rūgušpiens'; spruōguš tēļš, syvānc 'vājš, noliesējis tēļš, sivēns'; spruōguša gūs 'vāja, izkāmējusi govs'. Šādus atributīvi lietotus divdabjus uztver par adjektīviem. Arī tas stimulēja -uš, -uša ieviešanos nom-ā resp. paradigmas izlīdzināšanu.

Piem. ar citiem locījumiem: A nūmyruša nātrāuduōsi i nāpīcēļsi 'nomiruša (cilvēka) neatraudāsi (t.i., ar raudāšanu neatdzīvināsi) un nepiecelsi'; I jiūdipām vāk āizvyrušām byūt 'ūdenim ir jābūt uzvāritam'; S iskoltušu sīnu vat da sātāi 'izkaltušu sienu ved uz mājām'; I aplāi ār vyrušu jiūdipi āuzāņis 'aplej ar vāritu ūdeni auziņas'.

Formas ar not. gal. veido parasti (sk. paradigmu), vieniīgi siev. dz. atšķirā no lit. val. vsk. n. beidzas ar -ušā (sal. ar MLLVgr 640). P.: A zeivōi īguojušāis tys, kaī jūo

sàuc 'dzīvo tas ienācējs, kā viņu (tur) sauc'; K sapyvušuo
būlbā patyka 'sapuvušais kartupelis iekļuva (grozā)'; A rac
àizgulušù dēbeši? 'vai redzi apmākušās debesīs?'; I ār tù
sapāļļējušù māizeiti ganeju, gòrduòka mān nikùo nađāvā 'ar
to sapelējušo maizīti (saimnieces doto gana tiesu) arī ganī-
ju, gardāka man nekā nedeļa'; I sapyvušuos gūlbiš pavasari
izlosòm 'sapuvušos kartupeļus pavasarī atlasām'.

Pag. lokāmo divdabju nom. formas ar -uš, -uša nav izde-
vīgas tai ziņā, ka sakrīt ar tag. lokāmiem divdabjiem, kuru
-uš, -uša no -ušs, -uša (< -uošs, -uoša). Sal. ar 196.-198.
lpp.

Vir. dz. formas dsk. nom-ā beidzas ar -uš vai -ušy,
siev. dz. formas - ar -uš vai -ušys. Gan galotnes, gan bez-
galotnes formas lietotas jau pagājušā gs.: Jau jyus ilgi gu-
lejuszy (Mag 178); Swieszy laudź taj małdynowa Kaj uz ciela
pajamuszy (Mag 189); A Oròjeņi, acátòji, Sasáduši kalņepā.
(LD IV 27926, 1, 6); Icałusz lajwieniā Satiń ziejžu połogā;
arī satinusz, ilykusz (Mag 168); Sasadusz boryniejszy Nuryt-
niejszu kalnieniā (Mag 198); Gulās puiši pacāplā, Maisa ko-
jis sabozuš (Mat. 14).

Arī patlaban lieto abējādas formas: K kùr kas izbràuka-
lājušy, kury nùmyrušy 'kur kas aizbraukuši, kuri nomiruši';
K nùsùovušy piertā pār lūžāni 'nošāvuši pirtī caur lodziņu';
A àiskrytušy bòlsy 'aizkritušas (aizsmakušas) balsis'; A ak-
viņi sadagušy beja, ka iskasā 'akmeņi bija sadeguši, kad iz-
raka'; A ustobys bìe àizryūguš 'istabas bija piekvēpušas'; A
līny beja izagullējuš 'lini bija nogulējušies'; A treiš go-
boļy beja savàidājuš 'trīs gabali (domāti sivēni) bija sa-
slimuši'; I beja gūlbu kašt jūos adbràukuš 'bija kartupeļu
rakt viņas atbraukušas'; S bejòm dabovuš zāmi 'bijām dabūju-

ši zemi'; K jì beja tūrku karâ karavuš, diudešmit pīci gody slūžējuš i kùojòm da sàtòm adgùojuš 'viņi bija krievu-turku karâ karojuši, divdesmit piecus gadus dienējuši un kājām uz mājām atnākuši'; K vysys mūsosys apmyruš, as' jòu vīna tik pa-lykuš, i brùoļs mīrs 'visas māsas apmirušas, es tik viena vien palikusi, arī brālis (ir) miris'.

Visā pētījamā apvidū abu dzimšu dsk. nom-ā dominē vienādā bezgalotnes forma ar -uš. Tās pārsvaru stiprina apstākļi, ka teikumos ar pag. aktīvajiem divdabjiem dzimtes kategorijai bieži vien nav vajadzīgās slodzes. Ja runāts tiek par abām dzimtēm, ērtāka, protams, ir īsākā, abām dzimtēm kopīgā izskaņa. P.: K Rēigâ tân sasalasejuš nu vysu pušu 'Rīgā tagad (cilvēki) salasījušies no visām pusēm'; I sagùojuš pī pakša, sasāduš i žīdava 'sanākuši (puīši un meitas) pie pakša, sasēdušies un dziedāja'; I tāpot' iz vītys bejòm paļykuš 'tepat uz vietas (visi) bijām palikuši'; S dõncavuš da reitâm 'dancojuši (jaunieši) līdz rītam'; A tân ar žeršo nu āizajāmuš 'tagad (visi - gan vīrieši, gan sievietes) ar dzeršanu noņēmušies'.

Vispārinātā forma ar -uš turklāt palīdz vairīties no sakrišanas ar tag. lokāmo divdabi, kam dsk-ī var būt -ušy (//-ušy) vai -ušys (//-ušys). Sal. ar 196.-197.lpp.

Atšķirā no citām augšzemnieku izloksnēm, Krāslavas ap- kaimē ne vīr., ne siev. dz. dsk-ī nelieto formas ar -uš̄. Maz ticamas FBR XV 43 dotās nasušš, výlkušš u.c. (siev. dz. dsk. n.). Par to arī Lgr 944. Kā rāda ADT, šādas formas joprojām lieto, piem., Andrupenē (jùos apaūgušš - 15), Varakļānos (tùos izmatušš, padavušš, suōkušš - 141), Pildā (viņi iscālušš - 89; viņas nùgùojušš - 91), Baltinavā (jì samēklejušš, patēikušš - 27) u.c. Garš š abu dzimšu dsk-ī dzirdams Ezer-

niekos: matuš//matušy, matušys; krytuš//krytušy, krytušys;
bejuš//bejušy, bejušys; davuš//davušy, davušys u.c.

Pētījamā apvidū plaši lieto pag. avā- celmus (par tiem sk. 121.lpp.). Līdz ar to teicēju runā ir daudz no lit. val. atšķirīgu pag. aktīvo divdabju, kuri beidzas šādi: vīr. dz. -auš, -avuš//-avušy; -āuš, -āvuš//-āvušy; -ouš, -ovuš//-ovušy; siev. dz. -avuš//-avušā, -avuš//-avušys; -āvuš//-āvušā, -āvuš//-āvušys; -ovuš//-ovušā, -ovuš//-ovušys. Par vokāli y priekšā sk. 17., 121. lpp. P.: I kaī kas sadūmēuš, taīdu žīsmānu i pažīt 'kā kurš sadomājis, tādu dziesmiņu arī padzied'; I mūsu molu beja dūs nūsořgouš 'mūsu pusi (malu) bija dievs nosargājis'; K vīna acs beja puikāi pasemāitāvus 'viena acs puikam bija bojāta'; A kaī krūna beju dabāvusā 'tādu kā kroni biju dabūjusi'; A cūkys nūsavuolavuš kaī vālny 'cūkas novārtījušās (pa dubļiem) kā velni'; S t.dz. addavušy pīsaćeja cīmā nastāiguot 'izdevuši (pie vīra), pie-teica ciemos (vairs) nenākt'.

Pag. lokāmo aktīvo divdabju refl. formas beidzas (vīr. dz.) ar -īš vai (siev. dz.) I -iēs//K, A, S, I(P) -ās vsk-ī un -ušys dsk-ī. Gaidāmā siev. dz. dsk. izskaņa -ušōs (< -ušās) nav paturēta, iespējams, jau minētā dzimtes mazsvārīguma dēļ, runājot par dsk. Refl. divdabjus parasti veido no priedēkļverbiem. P.: K, S sasalāsejušys cylvāki 'salasījušies cilvēki'; I acavadusiēs gūs 'atnesusies govš'; A īsa-syurejusās//S īsasūlejusās gaļā 'iesālījusies gaļa'; K dūmoj, gulājōm izastīpušys 'domā, gulējām izstiepušies'; I svādīniēs īsalādejušys stāigoj 'svētdienās (cilvēki) staigā uzposušies'.

Tomēr vēl biežāk no priedēkļa verbiem veidotiem divdabjiem refleksīvā morfēma tiek lietota tikai starp priedēkli

un sakni. P.: tàtīŋ cīš dauč pasalaidušu laužu 'tagad (ir) ļoti daudz izlaidušos ļaužu'; A pašceļs, ka aš apsacūrāvusä 'teiks, ka es (esmu) apčurājusies'; A nādusä i nasavýlkusä jēi varä žēivuôt 'neēdusi un neapgērbusies, t.i., slikti ēz-dama un trūcīgi gērbdamās, viņa varēja dzīvot'; S zyrģi blē nūsazoguš da auzòm 'zirgi bija aizzagušies uz auzām'.

3.9. Pagātnes pasīvais divdabis

Pētījamā apvidū, tāpat kā lit. val., šie divdabji tiek veidoti no inf. celma ar piedēkli -to- vīr. dz. un -tā- siev. dz. visiem atematiskajiem un tematiskajiem verbiem (par to Lvskf 525; Lgr 949).

Pag. pasīvos divdabjus loka kā adjektīvus: a) ar nenot. gal.: n. dūc, dūti; dūta, dūtys; ģ. dūta, dūtu; dūtys, dūtu; d. dūtām, dūtīm; dūtāi, dūtòm; a. dūtu, dūtus; dūtu, dūtys; l. dūtā, dūtūs; dūtā, dūtuôs; b) ar not. gal.: n. šitāis, šitī; šituo, šituos; ģ. šituo, šitūs¹; šituos, šitūs¹; d. šitajām, šitīm²//šitaj/īm//-īm; šitajāi, šitajòm; a. šitū, šitūs; šitū, šituos; l. šitajā, šitajūs; šitajā, šitajuôs.

P.: A vydā šildeitu pīnu lyka 'vidū lika biezpienu'; apno-suôta skora 'pavalkāts lakats'; K natrēitīm rotym brauc 'brauc ar neieziestiem ratiem'; agruok bosòm - pīersty vīsi apšīsti, kūojis sabadeitys 'agrāk basām (kājām staigāja) - pirksti visi nodauzīti, kājas sadurstītas'; tā vyss tāisefc ār člery 'te viss taisīts ar cirvi'; S lūgi beja izdauzeiti 'logi bija izdauzīti'; I dauč godu pūoržēivuôc i vysaidu pūormaiņu razâc 'daudz gadu nodzīvots un visādu pārmaiņu

¹ Galazilbē var dzirdēt arī lauztu intonāciju.

² Parasti lieto formu bez paplašinātās galotnes.

redzēts'; I pošym pītlavuōtu blīnu guba pīcapta 'pašiem (saimniekiem) sacepta kaudze pankūku no bīdelmiltiem'; K na-suōka jiŃt tāstūs akmīņu 'sāka nepieņemt tēstos akmeņus'; A gūom globuōtu tūs nūsystūs 'gājām apbedīt tos kritušos'; I pāltāpi savī aūsti 'pašaustie mētelīši'; A iskultuos cysys nas da sātāi 'izkultos salmus nes uz mājām'.

Pag. pasīvie divdabji ir senākie verbāladjektīvi (Lgr 1016). Daļa no tiem verbālo dabu zaudējusi un kļuvusi par adjektīviem. Arī Krāsleavas apkaimē lieto adjektīvus bōlc, solc, pykc, (ab)zŃmc (sal. ar Lgr 378).

Divdabjus ar -ts tikpat kā neatvasina no sto-c. verbēm, jo tie parasti apzīmē stāvokļa maiņu.

K, S un A atšķirā no I pag. pasīvo divdabju formās sastop to pašu vokāļu maiņu - ā : ie un a : e - kā divdabjos ar -dami un adjektīvos priekš palatāla patskaņa (sal. ar 195.lpp.). Sal.: K, A, S, I āuzāc, āizdāc, sāc, pracāc, turāc - K, A, S āuziēti, āizdēkti, šlēti, preciēti, turiēti, bet I āuzāti 'audzēti'; āizdakti 'aizdegti'; sāti 'sēti'; pracāti 'precēti'; turāti 'turēti' u.tml. P.: K sacēliti jaūpi nomy 'sacelti jauni nami'; K ilgi turiēti čētumā 'ilgi turēti cietumā'; K diu braty i mūosa nūžeivova napreciēti 'divi brāļi un māsa nodzīvoja neprecēti'; A lyny bīe šlēti 'lini bija sēti', bet A kvišu isāc špūrtāpis diu 'kviešu iesēts šporītes divas'; A gary moty apāuziēti 'gari mati noaudzēti'; S sakērti pa diu 'sakerti pa divi'; I kūr pī jūo mīžy pasāti? 'kur pie viņa mieži iesēti?'

Līdzskaņu kopa -sts vairāk noturīga ir K un S, A un I -t bieži zūd. P.: K vyss kas nu savu rūku sprāsc 'viss vērpts savām rokām'; S pa azārmāli beja mūorku pīkosc 'pa ezermalu bija sarakti mārkī'; A pīplās skolu kļēps 'sa-

plēsts skalu klēpis'; I piroš, i lap '(ir) pierasts, un ir labi'. Tāpat šo skaņu kopu runā arī nomenos: A, I būorkš, pierkš, rèikš, sviš, pogoš, šeikš, meikš//K, S būorkšc 'bārkstis'; pierkšc 'pelnos kvēlojošas dzirkstis'; rèikšc 'rikste'; sviśc 'sviests'; pogosc 'pagasts'; šeiksc 'sīksts'; meiksc 'mīksts'.

Refl. formas no priedēkļa verbiem pag. pasīvajiem divdabjiem tiek veidotas tikai ar refl. elementa iespraudumu starp priedēkli un sakni (sal. ar Lgr 949). P.: A pišakūorc lāmpāņu vysuōs moluōs 'piekārts (elektrības) spuldzišu visās malās'; A vadaklāi deku dāuc pišapierkc 'vedeklai daudz deķu sapirkts'; S muzykānc pasajiānc, lāi grajei 'muzikants pāņemts līdzī, lai spēlē'; I kūdāļu pišanasc, nu i sprieš vysys 'kodelas sanestas, nu arī vērpj visas'.

1. Krāslavas apkaimes izloksnēs retumis lieto tādu divdabju formas, kas ir svešas latviešu lit. val. - tag. divdabjus ar -im, -eišs, -s < -us, -uote, -eit un nāk. divdabjus ar -škys < -šks. Tomēr pētījamā apvidū šādu divdabju daudz mazāk nekā citās latgaliskajās izloksnēs. Pagājušā gs. t.dz. pierakstos fiksētas tag. divdabju formas ar neīsinātu izskaņu -uoti, patlaban - vairs tikai ar -ūt.

Vispār pētījamās izloksnēs vērojama tendence vairākas senākās tag. un nāk. divdabju formas aizstāt ar nelokāmo divdabi, kas beidzas ar -(š)uot, vai indikatīva laiku formām.

2. Morfoloģiski atšķirīgi no lit. val. ir pag. lokāmie divdabji ar izskaņu -uša vai -use siev. dz. vsk. nom-ā, bezgalotnes formas ar -uš vīr. un siev. dz. dsk. nom-ā, divdabji, kam pagātnes piedēkli ir -av- (-ov-, -āv-), kā arī siev.

dz. vsk. nom-s ar izskaņu -ušā. Divdabji ar -uš dsk-ī turklāt atšķiras no citām latgaliskajām izloksnēm, kurās to vietā lieto divdabjus ar -ušš kā vienīgos abu dzimšu dsk. nom-ā vai arī paralēli formām ar -uši vai -ušas (> -ušys). Divdabju galotņu vienādošanu sekmē dzimtes kategorijas nozīmes nivelēšanās.

3. Īpatnējas ir tag. divdabju formas ar -(d)emi, kas reģistrētas jau pagājušā gs. vidū un kuras Krāslavas apkaimē joprojām var dzirdēt vecākās paaudzes teicēju runā. Tās visdrīzāk radušās analogijas ceļā (pēc nomenu parauga), bet ne palatālās pārskapas (līdzīgi sēliskajām izloksnēm) dēļ.

4. Arī divdabju atgriezenisko formu izveidē vērojamas īpatnības. Bez literārajai valodai neparastās tag. un pag. lokāmo divdabju veidošanas no priedēkļverbiem ar refl. morfēmu starp sakni un galotni pētījamās izloksnēs konstatēta līdz šim nekur neaprstāta kontaminācija, t.i., -demies+ -ušies > -damušies vīr. un siev. dz. dsk-ī un -damās+ -usēs > -damusēs siev. dz. vsk-ī.

5. Literārās valodas kultūras jautājumu sakarā jāatzīmē, ka pētījamās izloksnēs tag. lokāmos divdabjus ar -ūšs, -ūša (-ušs, -uša) joprojām veido no intransitīviem verbiem, tāpēc to skaits nav liels. Pag. lokāmos divdabjus veido ar izskaņu -use, kas savulaik bija produktīva visā latviešu valodā.

6. Divdabju veidošanā joprojām svarīga loma ir tā tematiskā vai tematiskā verba pamatcelmam. Tomēr dažu tag. lokāmo divdabju ar -ūšs, -ūša (-ušs, -uša) veidošanas īpatnību skaidrojums meklējams verba semantikā, kur īpaši nozīmīga

liekas sto- celmu inhoatīvā nozīme.

7. Arī pētījamās izloksnēs, tāpat kā citur Latvijā, vērojama divdabju substantivācija un adjektivācija. Ciešā sakarā ar nomeniem palaikam aplūkojama gan divdabju veidošana, gan lietošana.

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

a.	- akuzatīvs	l.	- lokatīvs
a.l.	- autorloksne	la	- lauks
apg.	- apgāds	laid.	- laidiens
b.	- beigas	lei.	- leišu
Bd.	- Band	lietv.	- lietvārds
bkr.	- baltkrievu	liter.	- literārisms
c	- ciems	lit. val.	- literārā valoda
c.	- celms	mašīnr.	- mašīnrakstā
d.	- dalis	nāk.	- nākotne
d.	- daļa	nenot. gal.	- nenoteiktā galotne
d.	- datīvs	n(om).	- nominatīvs
demin.	- deminutīvs	not. gal.	- noteiktā galotne
dsk.	- daudzskaitlis	novec.	- novecojis
g.	- gads	nr.	- numurs
gs.	- gadsimts	p.	- pāgīna
ġ(en).	- ġenitīvs	P.	- piemērs, piemēri
i.	- instrumentālis	p.	- poļu
ide.	- indoeiropiešu	p.	- puse
iesp.	- iespiedums	p.	- puslapis
inf.	- infinitīvs	p(ag).	- pagātne
intrans.	- intransitīvs	part.	- particips
izd.	- izdevums	pers.	- persona
izogl.	- izoglosa	piem.	- piemēram
jaut.	- jautājums	p/n	- pasta nodaļa
konj.	- konjugācija	pu	- purvs
kr.	- krievu	refl.	- refleksiivs

rel.	- reliģija	val.	- valoda
rokr.	- rokrakstā	vīr. dz.	- vīriešu dzimte
s.	- sākums	vsk.	- vienskaitlis
S.	- Seite	Д.	- дело
s.	- strona, stronica	№	- номер
sal.	- salīdzināt	оп.	- опись
sal. nāk.	- saliktā nākotne	с.	- страница
sal. pag.	- saliktā pagātne	т.	- том
sal. tag.	- saliktā tagadne	Ф.	- фонд
sēj.	- sējums	ч.	- часть
siev. dz.	- sieviešu dzimte	>	- fonētiski pārvērties par
sk.	- skatīt	<	- fonētiski radies no
skk.	- un sekojošie	→	- stājies iepriekšējā vietā
St.	- Stück	←	- stājies vietā
T.	- Teil	//	- paralēli
t.	- tom	:	- (paralēli) pretstatā
t.	- tomas	≠	- rekonstruēta vai faktiski pastāvējusi forma
t(ag).	- tagadne	=	- vienāds
t.i.	- tas ir	+	- plus
t.p.	- tas pats		
trans.	- transitīvs		
tt.	- ir tolimesni		
u	- upe		
u.c.	- un citi		
u.tml.	- un tamlīdzīgi		

CITĒTO AVOTU SARAKSTS

- ADT - Augšzemnieku dialekta teksti. Latgaliskās izloksnes. - R.: Zinātne, 1983, 185 lpp.
- Ancītis - Ancītis K. Aknīstes izloksne. - R.: Zinātne, 1977, 375 lpp.
- Baltistica - Baltu kalbu tyrinējimai. - Vilnius: Mintis (Mokslas), 1965 tt., t.I tt.; Baltistica, 1972 tt., priedas I tt.
- Becenbergers - sk. LDSt.
- Blaževiča - Blaževiča V. Darbības vārdu tagadnes formas Višķu izloksnē. Kursadarbs. LVU Filoloģijas fak. - R., 1986, 137 lpp. rokr.
- Breidaks, Rapša - Breidaks A., Rapša J. Divi vērtīgi manuskripti. - Baltistica, 1977, t.XIII(1), 297-299 p. Aplūkojamais manuskripts saucas "Sposoby Pisanja y Mówienia Łotewskim Językiem .. w Roku 1817", tajā 125 lpp.
- Bušmane - Bušmane B. Nicas izloksne. - R.: Zinātne, 1989, 351 lpp.
- Ceļi IX - Rūķe V. Latgales dziesmu reģistrs Barona "Latvju Dainām". - Ceļi. - R.: Remave, 1939, IX sēj., 429.-430.lpp. par Auleju; 433.lpp. par Krāslavu.
- Dambe 1970 - Dambe V. Iedzīvotāju nosaukumi pēc dzīves vietām. - Lvkj, 1970, 6.laid., 45.-62.lpp.
- Dambe 1990 - Dambe V. Latvijas apdzīvoto vietu un to iedzīvotāju nosaukumi. - R.: Zinātne,

- 1990, 188 lpp.
- DI - Endzelīns J. Darbu izlase. R.: Zinātne, 1971-1982. I-IV.
- EH - Endzelīns J., Hauzenberga E. Papildinājumi un labojumi K.Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai. - R.: Kultūras fonda izd., 1934-1946, I-II sēj.
- Ev - Evangelia Toto Anno singulis Dominicis et Festis diebus .. in Livonia Lothavis praelegi Solita .. - Vilnae: Typis S.R.M.Academ. Societ. Jesu, Anno 1753, 117 p.
- Eversmuiža - Āboliņa O. Par Ciblas pagasta Eversmuižas novada izloksni. - FBR, 1926, VI sēj., 31.-48.lpp.
- FBR - Filologu biedrības raksti. - R.: Latviešu filologu biedrības izd., 1921-1940, I-XX.
- FBR VIII - Šmite T. Sarkanmuižas pagasta izloksne. - FBR, 1928, VIII sēj., 108.-134.lpp.; Ābele A. Ručavas izloksne. - FBR, 1928, VIII sēj., 135.-144.lpp.
- FBR IX - Ābele A. Gramzda draudzes izloksnes. - FBR, 1929, IX sēj., 89.-113.lpp.
- FBR XII - Alksnis M.Ā. Krāslavas izloksne. - FBR, 1932, XII sēj., 26.-48.lpp.
- FBR XV - Latkovskis L. Skaistas izloksne. - FBR, 1935, XV sēj., 33.-54.lpp.
- FBR XVIII - Valtere E. Pērkones izloksne. - FBR, 1938, XVIII sēj., 123.-135.lpp.
- Gaigalava - Stūris Ē. Darbības vārds Gaigalavas izloksnē. Diplomdarbs. LU Filoloģijas fak. - R., 1990, 214 lpp. mašīnr.

- Gr - Gramatyka Inflantsko Łotewska dla Uczących się
Języka Łotewskiego ułożona przez T.Kossowskie-
go .. - R.: Drukiem L.Hartunga, 1853, 33 s.
- Jankevics - Jankevics A. Aizupes izloksne. - LPSR ZA VLIR,
1958, VI sēj., 297.-317.lpp.
- Kardelytė - Kardelytė J. Gervėčių tarmė. - Vilnius: Mintis,
1975, 143 p.
- Kr - Krasław przez G.Manteuffla. Warszawa: Kroniki
Rodzinej, 1901, 31 s.
- La-Lie - Balkevičius J., Kabelka J. Latvių-lietuvių kal-
bų žodynas. - Vilnius: Mokslas, 1977, 760 p.
- LCVVA - Latvijas PSR Centrālā Valsts vēstures arhīva
materiāli.
- LD - Barons Kr., Wissendorffs H. Latwju dainas. -
Jelgawa, 1894, 1.sēj.; Petrograda, 1903-1915,
2.-6.sēj.
- LDst - Bezenberger A. Lettische Dialekt-Studien. -
In: Magazin. - Mitau; Riga: Steffenhagen und
Sohn, 1885, Bd.17, St.2, S. 1-180.
- Lgr - Endzelīns J. Latviešu valodas gramatika. - R.:
LVI, 1951, 1100 lpp.
- Lie-La - Bojāte A., Subatnieks V. Lietuviešu-latviešu
vārdnīca. - R.: LVI, 1964, 915 lpp.
- LKV - Latviešu konversācijas vārdnīca. - R.: A.Gulbja
spiestuve, 1927-1940, I-XXII.
- LLVV - Latviešu literārās valodas vārdnīca. - R.: Zi-
nātne, 1972-1989, 1.-7₁.sēj.
- LPE - Latvijas padomju enciklopēdija. - R.: GER,
1981-1988, 1.-10.sēj.
- LPSR vēst. - Latvijas PSR vēsture. - R.: Zinātne, 1986,

- 1.sēj., 400 lpp.
- Lvkj - Latviešu valodas kultūras jautājumi. - R.:
Liesma (Avots), 1965 skk, 1.laid. skk.
- Mag - Magazin, herausgegeben von der Lettisch-Lite-
rärischen Gesellschaft. - Mitau: Steffenhagen
und Sohn, 1869, Bd.14, St.2, S. 162-206.
- ME - Milenbahs K. Latviešu valodas vārdnīca. Re-
diģ., papild., turpin. J.Endzelīns. - R.:
Izgl. Ministr. izd., 1923-1932, I-IV sēj.
- Pilda - Tichovskis H. Pildas pagasta izloksne. - FBR,
1933, XIII sēj., 37.-62.lpp.
- Preiļi - Turkopulis J. Preiļu pagasta izloksne. - FBR,
1924, IV sēj., 97.-100.lpp.; Preiļu pagasta
izloksnes apraksta turpinājums. - FBR, 1928,
VIII sēj., 10.-18.lpp.
- Prekele - Prekele Z. Verbi Ezernieku izloksnē. Diplom-
darbs. LVU Filoloģijas fak. - R., 1971, 315
lpp. rokr.
- Puncule - Puncule S. Dagdas izloksnes morfoloģija. Dip-
lomdarbs. LVU Filoloģijas fak. - R., 1960,
130 lpp. mašīnr.
- Raģe - Raģe S. Lugažu un Valkas izloksnes fonētika
un morfoloģija. - LPSR ZA VLIR, 1964, VIII
sēj., 5.-143.lpp.
- Reķēna - Reķēna A. Kalupes izloksne. Fonētika. Morfo-
loģija. Leksika. Filol. zin. kand. disertāci-
ja. - Liepāja, 1962, 548 lpp.
- Rudzīte 1958 - Rudzīte M. Ziemeļvidzemes izloksnes Braslavā,
Vecatē, Bauņos un Vilzēnos. - LPSR ZA VLIR,
1958, VI sēj., 101.-256.lpp.

- Rūķe - Rūķe V. Latgales izlokšņu grupējums. - FBR, 1939, XIX sēj., 133.-188.lpp.
- Rūķe 1939 - Rūķe V. Višķu izlokšnes apraksts. - Ceļi. - R.: Ramave, 1939, IX sēj., 369.-407.lpp.
- Salnais, Maldups - Pagastu apraksti. (Pēc 1935.g. tautas skaitīšanas materiāliem). - R.: Valsts stat. pār.v., 1935, 653 lpp.
- Šmite E. - Šmite E. Vidus un lībisko izlokšņu saskare Daugulī. - LPSR ZA VLIR, 1958, VI sēj., 5.-99.lpp.
- Tautsk. - Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935. gadā. - R.: Valsts stat. pār.v., 1936, 2.d., 68.-121.lpp.
- Vagale - Vagale A. Aulejas izlokšnes fonetika un vārdu atvasināšana. Diplomdarbs. LVU Vēstures un filoloģijas fak. - R., 1957, 142 lpp. mašīnr.
- Varakļāni - Jokubauska N. Varakļānu izlokšnes morfoloģija. Diplomdarbs. LVU Filoloģijas fak. - R., 1975, 271 lpp. rokr.
- Vārkava - Spūlis B. Vārkavas pagasta izlokšne. LU Filol. un filoz. fak. - R., 1938, 77 lpp. rokr.
- Vidsmuiža - Briška A. Īpatnējā leksika Vidsmuižas pagasta izlokšnē. Diplomdarbs. LVU Filoloģijas fak. - R., 1988, 273 lpp. mašīnr.
- Vilmane 1972 - Vilmane R. Darbības vārda īstenības izteiksmes vienkāršo laiku formas Naujenes izlokšnē. Kursadarbs. LVU Filoloģijas

- fak. - R., 1972, 50 lpp. rokr.
- VSI - Poiša M. Vidzemes sēliskās izloksnes. R.: Zinātne, 1985, 1.d., 295 lpp.
- Zbiór - Lotysze inflant polskich .. przez S.Ulanowska. - In: Osobne odbicie z t.XV. Dz.III. Zbioru wiadomości do Antropologii Krajowej Akad. Umiej. - Krakow: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1891, 102 s.
- Zvirgzdine - Kivrāne A. Zvirgzdines pagasta izloksne. - FBR, 1930, X sēj., 23.-38.lpp.
- Кушнер - Кушнер П.И. О национальном составе населения Латвии в 1935 г. - В кн.: Материалы балтийской этнографо-антропологической экспедиции /1950 год/. - М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1954, с. 202-207.
- Mat. - Материалы для этнографии латышского племени Итебской губернии. Собралъ и снабдилъ объясненіями Э.А.Вольтеръ .. - Спб.: Тип. имп. Акад. наук, 1890, ч.1, 386 с.
- Сборник - Старообрядчество в Латвии без прикрас. 1920-1940. Сборник документов. - Р.: ЛГУ, 1961, 162 с.

CITĒTĀS UN IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Aktuāli dialektoloģijas jautājumi. Zinātniskas konferences materiāli. - R.: P.Stučkas LVU, 1973, 83 lpp.
2. Ambrazas V. Dēl lietuvīų kalbos netiesioginēs nuosakos (modus relativus). - In: Donum Balticum. - Stockholm: Almqvist et Wiksell, 1970, p. 6-13.
3. Ancītis - Ancītis K. Aknīstes izloksne. - R.: Zinātne, 1977, 375 lpp.
4. Apīnis A. Latviešu grāmatniecība. R.: Liesma, 1977, 354 lpp.
5. Apcerējumi par Austrumlatvijas iedzīvotāju materiālās kultūras un dzīves veida vēsturi. - Arheoloģija un Etnogrāfija. - R.: Zinātne, 1973, X sēj., 306 lpp.
6. Apsīšu Jēkabs. Kā man rakstīt? Padomi un aizrādījumi latviešu valodas jautājumos. - R.: A.Gulbja apg., 1927, 56 lpp.
7. Ābele A. Dažas piezīmes par mūsu dialektoloģiskajos rakstos lietājamo fōnētisko transkripciju. - FBR, 1935, XV sēj., 80.-85.lpp.
8. Ābele A. Slavismi (?) mūsu augšzemnieku konsonantismā. - FBR, 1940, XX sēj., 205.-219.lpp.
9. Baltų kalbų veiksmāžodžio tyrinėjimai. - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mintis, 1973, t.XIV, 262 p.
10. Bāliņa, Miķelsone - Bāliņa R., Miķelsone A. Daži statistikas dati par darbības vārdu tagadnes paralēlformām mūsdienu valodā. - Lvkj, 1965, 1.laid., 100.-104.lpp.

11. Bendiks - Bendiks H. Piezīmes par darbības vārdu paralēlformām. - Lvkj, 1966, 2.laid., 123.-128.lpp.
12. Bezzenberger A. Lettische Dialekt-Studien. - In: Magazin. - Mitau; Riga: Steffenhagen und Sohn, 1885, Bd.17, St.2, S. 1-180.
13. Bielenšteins - Die lettische Sprache nach ihren Lauten und Formen. Erklärend und Vergleichend dargestellt von A.Bielenstein. - Berlin, 1863, 1 T.; 1864, 2 T.
14. Blese - Blese E. Norādījumi latviešu pareizrakstībā. - R.: Pedagoģisko rakstu apgādniecība, 1941, 171 lpp.
15. Blinkena - Blinkena A. Nepareizs verba refleksīvās formas lietojums. - Lvkj, 1966, 2.laid., 128.-134.lpp.
16. Breidaks 1984 - Breidaks A. Injunktīva formu relikti latgaliskajās un sēliskajās izloksnēs. - Grām.: Valodas aktualitātes-1983. - R.: Zinātne, 1984, 73.-78.lpp.
17. Breidaks A. Priedēklis pra- augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs. - Baltistica, 1968, t.IV(2), 281-287 p.
18. Brencé M. Naujai surasti latvių kalbos tarminiai lituanizmai. - Baltistica, 1970, t.VI(1), 49-53 p.
19. Brežgo B. Latgales zemnieki pēc dzimtbūšanas atcelšanas 1861-1914. - R.: LVI, 1954, 126 lpp.
20. Brežgo B. Latgola dažū XVI-XIX gs. s. dokumentu gaismā. - Latgolas škola. Rēzekne; Latgališu skolotāju centrālō bīdreiba, 1938, nr.2. 28.-36.lpp.: nr.3. 54.-65.lpp.; nr.4/5. 86.-93.lpp.
21. Brežgo 1943 - Brežgo B. Latgolas inventari un generalmēreišonas zemu aproksti. 1695.-1784. Daugavpils: Vl.Lōča izd., 1943, 412 lpp.
22. Brežgo B. Latgolas pagōtne. - Daugavpils: Vl.Lōča izd.,

- 1943, 1.d., 223 lpp.
23. Brežgo 1940 - Brežgo B. Latgolas zemņiki krīvu dzymtbyu-
šonas laikūs. Viļaka: J.Cybuļskis, 1940, 243 lpp.
24. Bvskf - Endzelīns J. Baltu valodu skaņas un formas. -
Grām.: Endzelīns J. Darbu izlase. R.: Zinātne, 1982,
IV sēj. 2.d., 411.-619.lpp.
25. Celmiņa I. Par dažām atkāpēm, kas atzīstamas par nor-
mām. - Lvkj, 1969, 5.laid., 153.-157.lpp.
26. Ceplīte B. Dažas atkāpes no normas noteiktās galotnes
lietošanā. - Lvkj, 1969, 5.laid., 128.-153.lpp.
27. Ceplīte B. Vēlreiz par noteiktajām un nenoteiktajām ga-
lotnēm. - Lvkj, 1970, 6.laid., 145.-150.lpp.
28. Čepaitiene - Čepaitienė G. Formanto b išnykimas iš lie-
tuvų kalbos tariamosios nuosakos paradigmos. - Lietuvos
TSR Mokslų Akademijos darbai. A serija, 1982, t.4 (81),
105-111 p.
29. Draviņš, Rūķe - Draviņš K., Rūķe V. Verbalformen und un-
deklinierbare Redeteile der Mundart von Stenden. Verben,
Adverbien, Präpositionen und Präfixe, Partikeln, Kon-
junktionen. - Lund; Håkan Ohlssons boktryckeri, 1958,
S.95.
30. Endzelīns J. Baltische Beiträge. - DI, III sēj. 1.d.,
389.-394.lpp.
31. Endzelīns J. Germanisch-baltische Miscellen. - DI, III
sēj. 1.d., 395.-412.lpp.
32. Endzelīns J. Homonīmu vārdu zušana latviešu valodā. -
DI, III sēj. 1.d., 485.-487.lpp.
33. Endzelīns J. Kā cēlies un lietojams latviešu valodas dē-
bitīvs? - DI, I sēj., 138.-142.lpp.
34. Endzelīns J. Latvieši un viņu valoda. - DI, III sēj.

- 1.d., 508.-512.lpp.
35. Endzelīns J. Latviešu valoda Vidzemē. - DI, III sēj.
2.d., 478.-491.lpp.
36. Endzelīns J. Lettisches Lesebuch. - DI, III sēj. 1.d.,
176.-348.lpp.
37. Endzelīns J. Par infantiešiem un viņu izloksni. - DI,
II sēj., 561.-564.lpp.
38. Endzelīns J. Par latviešu valodas refleksīvām formām. -
DI, I sēj., 187.-195.lpp.
39. Endzelīns J. Prīmāro verbu saraksta papildinājums. - DI,
II sēj. 2.d., 152.-161.lpp.
40. Endzelīns J. Sīkumi. - DI, III sēj. 1.d., 440.-441.lpp.;
458.lpp.; III sēj. 2.d., 65.-66.lpp.; 253.lpp.; 275.lpp.;
305.lpp.; 340.lpp.
41. Endzelīns J. Zum lettischen Präteritum. - DI, II sēj.,
90.-130.lpp.
42. Erhart - Erhart A. Die Nichtunterscheidung von Numerus
in der 3. Person des baltischen Verbs und ihre indoeuro-
päischen Grundlagen. - Baltistica, 1987, t.XXIII(2),
126-130 p.
43. Freimane - Freimane I. Latviešu valodas skaņu verbi. -
R.: P.Stučkas LVU, 1983, 66 lpp.
44. Garšva 1977 - Garšva K. Lietuvių kalbos salos pietryčių
Latvijoje. - In: Mūsų kalba. - Vilnius, 1977, nr.6,
39-42 p.
45. Garšva 1984 - Garšva K. Lietuvių kalbos tarmės ir jų
kontaktai Latvijoje. - Lietuvos TSR Mokslų Akademijos
darbai. A serija, 1984, t.2(87), 83-91 p.
46. Gāters A. Die lettische Sprache und ihre Dialekte von
A.Gāters. - The Hague - Paris - New York: Mouton Publi-

- shers, 1977, S.196.
47. Girdenis, Žulys - Girdenis A., Žulys V. Recenzija par J.Kazlauska "Lietuvių kalbos istorinė gramatika". - Baltistica, 1972, t.VIII(2), 200-201 p.
 48. Graudina M. Laidzes un Kandavas izloksne. - LPSR ZA VLIR, 1958, VI sēj., 257.-296.lpp.
 49. Graudina M. Literārās valodas un izlokšņu mijiedarbība. - Lvkj, 1969, 5.laid., 16.-20.lpp.
 50. Graudina M. II konjugācijas 3. grupas verbu (cienīt, vētīt, pelnīt u.c.) tagadnes formu lietojums izloksnēs. - Lvkj, 1975, 11.laid., 71.-73.lpp.
 51. Grinaveckis V. Gimtosios mokinio tarmės panaudojimas literatūrinės kalbos tarties ir rašybos mokymui. - Kaunas: Valstybinė pedagoginės literatūros leidykla, 1962, 32 p.
 52. Grinaveckis V. Priebalsių j, v, n išnykimas, pridėjimas ir įterpimas žemaičių tarmėse. - Baltistica, 1967, t.III(2), 161-169 p.
 53. Grinaveckis 1983 - Grinaveckis V. Tarmės ir literatūrinė kalba. - Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Leidybinė redakcinė taryba, 1983, 96 p.
 54. Grisle R. Konjugācija Adolfi gramatikā. - Rīgas Pedag. inst. Raksti. R.: RPI izd., 1957, V sēj., 39.-59.lpp.
 55. Jakaitienė - Jakaitienė E. Deverbatyviniai dabartinės lietuvių kalbos veiksmazodžiai su priesaga -inti. - Baltistica, 1968, t.IV(2), 221-227 p.
 56. Jakulis A. Lietuvių kalbos būsimojo laiko formantų raida. - Baltistica, 1966, t.II(1), 55-68 p.
 57. Jēgers B. Zur Etymologie von lit. kaūlyti 'zudringlich betteln, feilschen' und lett. kaūlēt 'ds.'. - In: Donum

- Balticum. - Stockholm: Almqvist et Wiksell, 1970, S. 211-222.
58. Kagaine E., Raģe S. Ērģemes izloksnes vārdnīca. - R.: Zinātne, 1977-1983, 1.-3.sēj.
59. Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. - Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957, 191 p.
60. Karaliūnas S. Iš lietuvių io- kamienių veiksmožodžių istorijos (uo šaknies vokalizmo tipas). - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mintis, 1973, t.XIV, 7-147 p.
61. Kauliņš J. Divejāds uzsvars latviešu divdabjos. - FBR, 1931, XI sēj., 27.-35.lpp.
62. Kauliņš - Kauliņš J. Viriešu un sieviešu kārtas dažādojums atgriezīniskos darbības vārdos. - FBR, 1932, XII sēj., 8.-10.lpp.
63. Kazlauskas J. Lietuvių kalbos imperatyvo morfemos -k(i) kilme. - Baltistica, 1966, t.II(1), 69-72 p.
64. Kazlauskas - Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. Vilnius: Mintis, 1968, 414 p.
65. Kolbuszewski - Kolbuszewski St.Fr. Zur Geographie der slawischen Lehnwörter in den inflāntischen Mundarten von Lettgallen. - Lund: Språkliga Bidrag, 1967, S.32.
66. Konstantinova - Konstantinova D. Infiksālo verbu struktūra lietuviešu un latviešu valodas izloksnēs. - LPSR ZA Vēstis, 1986, nr.8(469), 99.-105.lpp.
67. Kušķis J. Dažas sēļu valodas vokālisma īpatnības pēc mūsdienu latviešu valodas sēlisko izlokšņu materiāliem. Latviešu valodas apcerējumi. - R.: Zvaigzne, 1967, LX sēj., 9.A laid., 9.-20.lpp.

68. LaD - Rudzīte M. Latviešu dialektoloģija. R.: LVI, 1964, 432 lpp.
69. Latkovsks L. Varakļānu izloksne. - FBR, 1931, XI sēj., 100.-123.lpp.
70. Latvgr - Latviešu gramatika. J.Endzelīna un K.Mūlenbacha sarakstīta. R.: Valters un Rapa, 1934, 5.iesp., 283 lpp.
71. Latviešu kultūrvēsturiskie sakari ar slāvu tautām. - Arheoloģija un Etnogrāfija. - R.: Zinātne, 1968, VIII sēj., 216 lpp.
72. Latvijas vēstures avoti Jezuitu ordeņa arhīvos. Sakārt. J.Kleijntjenss. - R.: Latvijas vēstures instituta apgādiens, 1940, I d., 544 lpp.
73. Laua A. Par zudušām verbu nozīmēm. - Grām.: Latviešu leksikas attīstība. Zinātniskie raksti. - R.: Zinātne, 1968, 86.sēj., 51.-57.lpp.
74. Leikuma 1982 - Leikuma L. Aizgūto verbu iekļaušanās Izvaltas izloksnes sistēmā. - Grām.: Leksiskas un gramatiskas inovācijas. - R.: P.Stučkas LVU, 1982, 54.-60.lpp.
75. Leikuma 1984 - Leikuma L. Par Izvaltas izloksnes intonācijām. - Grām.: Valodas aktualitātes-1983. - R.: Zinātne, 1984, 79.-85.lpp.
76. Leikuma 1988¹ - Leikuma L. Arhaismi un inovācijas augšzemnieku izlokšņu verba formās. - Grām.: Valodas aktualitātes-1987. - R.: Zinātne, 1988, 59.-68.lpp. ✓
77. Leikuma 1988² - Leikuma L. Iesim siena pļautu, siena pļaut vai sienu pļaut? - Lvkj, 1988, 24.laid., 128.-132.lpp.
78. Leinasare I. Muižnieku zemes īpašums Latgalē 19.gs. otrajā pusē. - R.: P.Stučkas LVU, 1973, 168.sēj., 44.-

- 61.lpp.
79. Lepika - Lepika M. Pārdomas par paralēlām verbu tagadnes formām latviešu literārajā valodā. - Lvkj, 1965, 1.laid., 95.-100.lpp.
80. Lgr - Endzelīns J. Latviešu valodas gramatika. - R.: LVI, 1951, 1100 lpp.
81. LieD - Zinkēvičius Z. Lietuvių dialektologija. Vilnius: Mintis, 1966, 542 p.
82. Liegr II - Lietuvių kalbos gramatika. Vilnius: Mintis, 1971, t.II, 779 p.
83. Lvskf - Endzelīns J. Latviešu valodas skaņas un formas.- Grām.: Endzelīns J. Darbu izlase. - R.: Zinātne, 1981, IV sēj. 1.d., 303.-525.lpp.
84. Mīlenbahs K. Daži jautājumi par latviešu valodu. K.Mūlenbacha izskaidroti. - R.: Kalniņš un Deučmans, 1902, III d., 110 lpp.
85. MLLVgr - Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika.- R.: LPSR ZA izd., 1959, 1.sēj., 830 lpp.
86. Morkūnas - Morkūnas K. Apie esamojo laiko formas kerpu// kirpu. - Baltistica, 1967, t.III(2), 171.-173 p.
87. Niselovičs - Niselovičs I. Tagadnes divdabis ar izskaņu -ošs mūsdienu valodas praksē. - Lvkj, 1968, 4.laid., 77.-89.lpp.
88. Ozola - Ozola Ā. Divdabja ar izskaņām -ošs, -oša aktivizēšanās mūsdienu latviešu valodā. - Baltistica, 1989, t.III(2), 371-377 p.
89. Ozola Ā. Verba transitivitātes un intransitivitātes kategorijas leksiski gramatiskais raksturs. - Grām.: Vārda semantika. - R.: Zinātne, 1971, 216.-228.lpp.
90. Ozols - Ozols A. Latviešu tautasdziesmu valoda. - R.:

LVI, 1961, 435 lpp.

91. Pareizr.v. - Pareizrakstības vārdnīca. Sakārt. V.Pētersons ar prof. E.Bleses ievadu. - R.: Valters un Rapa, 1938, 268 lpp.
92. Paulauskienė - Paulauskienė A. Gramatines lietuvijų kalbos veiksmāžodžio kategorijos. - Vilnius: Mokslas, 1979, 213 p.
93. Plūme M. Raunas izloksne. - LPSR ZA VLIR, 1954, III sēj., 137.-174.lpp.
94. Porīte - Porīte T. J.Endzelīns - latviešu valodas ko-pējs. - Lvkj, 1968, 4.laid., 5.-12.lpp.
95. Reķēna 1975 - Reķēna A. Amatniecības leksika dažās Lat-gales dienvidu izloksnēs un tās sakari ar atbilstošajiem nosaukumiem slāvu valodās. - R.: Zinātne, 1975, 707 lpp.
96. Reķēna A. Lokālo un internacionālo aizguvumu fonētiskā asimilācija augšzemnieku dialekta Kalupes izloksnē. - Grām.: Fonētikas un fonoloģijas aktuālas problēmas. - R.: P.Stučkas LVU, 1968, 68.-73.lpp.
97. Reķēna A. Slāvu valodu un latviešu valodas sakaru iz-pausme Kalupes izloksnes zemkopības terminoloģijā. - Grām.: Leksikoloģijas un leksikogrāfijas jautājumi. - R.: P.Stučkas LVU, 1967, 19.-25.lpp.
98. Rkr - Rokstu krājums latgaļu drukas aizlīguma atceļšonas 40 godu atcerei. - Daugavpils: Vl.Lōča izd., 1944, 557 lpp.
99. RR - Būga K. Rinktiniai raštai. - Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958-1961, t.I-III.

100. Rubina A. Svārstības verbu paradigmā daiļliteratūras valodā. - Lvkj, 1976, 12.laid., 69.-73.lpp.
101. Rudzīte M. oi gaidāmā uo vietā dažās Latgales izloksnēs. - Baltistica, 1968, t.IV(2), 231-238 p.
102. Rudzīte 1970 - Rudzīte M. Verba iet atematiskās formas mūsdienu latviešu izloksnēs. - In: Donum Balticum. - Stockholm: Almqvist et Wiksell, 1970, S. 418-429.
103. Rudzīte 1972¹ - Rudzīte M. Tagadnes formas ar -p- dažās Latgales izloksnēs. - Baltistica, 1972, I priedas, 135-140 p.
104. Rudzīte 1972² - Rudzīte M. o- celmu daudzskaitļa nominatīvs dažās Latgales izloksnēs. - Grām.: Veltījums akadēmiķim Jānim Endzelīnam 1873-1973. - R.: Zinātne, 1972, 219.-224.lpp.
105. Rudzīte 1973 - Rudzīte M. o- celmi ar nāsepa infiksu un sto- celmi Latgales dienvidaustrumu izloksnēs. - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mintis, 1973, t.XIV, 187-197 p.
106. Rudzīte 1983 - Rudzīte M. Arhaiski vai jaunināti supīni dažās Latgales izloksnēs? - Baltistica, 1983, t.XIX(2), 148-149 p.
107. Sabaliauskas A. Atematiniai lietuvių kalbos veiksmažodžiai. - In: Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. - Vilnius: Valstybine politines ir mokslinės literatūros leidykla, 1957, 77-114 p.
108. Samuše A. Kalupes pagasta izloksnes apraksts. - FBR, 1938, XVIII sēj., 32.-51.lpp.
109. Skujeneeks M. Latvija. Zeme un eedzīvotaji. - R.: A.Gulbja apg., 1927, 3.izd., 752 lpp.
110. Springovičs - Springovičs Z. Latgale un katoļu baznī-

- ca. - R.: LVI, 1961, 184 lpp.
111. Stafecka - Stafecka A. Ieskats pirmajās augšzemnieku dialektā iespēstajās grāmatās. - Grām.: Valodas aktualitātes-1985, R.: Zinātne, 1986, 80.-90.lpp.
112. Stangs - Stang Chr.S. Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen. - Oslo - Bergen - Tromsø: Universitetsforlaget, 1966, S.485.
113. Strods - Strods H. Daugavpils starastijas zemnieku ciņas pret feodalās ekspluatācijas palielināšanu XVIII gs. beigās un XIX gs. pirmajā ceturksnī. - LPSR ZA Vēstis, 1956, nr.3(104), 41.-57.lpp.
114. Strods H. Latgales etniskās vēstures pētījumi un avoti. - R.: P.Stučkas LVU, 1989, 60 lpp.
115. Šmite T. Kārsavas pagasta izloksne. - FBR, 1932, XII sēj., 49.-58.lpp.
116. Teikums - Teikums. K.Mülenbacha apcerets. - R.: Pūcišu ģederta apgādībā, 1898, 104 lpp.
117. Terentjeva - Terentjeva L. No Latgales lauku apmetņu vēstures (18.gs.-20.gs. s.). - Arheoloģija un Etnogrāfija. - R.: Zinātne, 1973, X sēj., 215.-234.lpp.
118. Verbum - Das slawische und baltische Verbum von Chr. S.Stang. - Oslo: I Kommisjon hos Jacob Dybwad, 1942, S.280.
119. Vitkauskas - Vitkauskas V. "/P/+/s/+V+s" tipo sangražiniai veiksmažodžiai rytinėse žemaičių šnektose. - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mokslas, 1978, t.XVIII, 171-175 p.
120. Vitole M. Baltinavas izloksne. - FBR, 1931, XI sēj., 124.-140.lpp.
121. Vprjaut - Valodas prakses jautājumi. Rediģ. J.Endze-

- līns, sakārt. P.Ozoliņš. - R.: Ramave, 1935, 88 lpp.
122. Vŗjaut - Valodas un rakstības jautājumi. Rediģ. J.Enzelīns, sakārt. V.Rūķe. - R.: Ramave, 1940, 64 lpp.
123. Vulāne 1986 - Vulāne A. Adjektīvu ar -inis, -ine derivācija un atributīvā funkcija augšzemnieku dialektā. - LPSR ZA Vēstis, 1986, nr.1(462), 73.-84.lpp.
124. Vulāne 1989 - Vulāne A. Dažas piezīmes par slāviskas cilmes īpašības vārdiem augšzemnieku dialektā. - Grām.: Latviešu valodas sakari ar citām valodām. - Daugavpils: J.Kalnberziņa DPI, 1989, 34.-46.lpp.
125. Zinkevičius 1980 - Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. - Vilnius: Mokslas, 1980, I d., 283 p.
126. Zinkevičius 1981 - Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. Vilnius: Mokslas, 1981, II d., 300 p.
127. Zinkevičius Z. Nepastebėta senųjų raštų tariamosios nuosekos forma. - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mintis, 1973, t.XIV, 183-186 p.
128. Адомавичюте И.-Э.Б. Проблемы семантической адаптации полонизмов в литовских говорах. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. - Минск, 1978, 20 с.
129. Ареальные исследования в языкознании и этнографии. - Ленинград: Наука, 1977, 263 с.
130. Балтийские языки и их взаимосвязи со славянскими, финно-угорскими и германскими языками. - Р.: Зинатне, 1973, 130 с.
131. Балто-славянские этноязыковые отношения в историческом и ареальном плане. - М.: Наука, 1983, 72 с.
132. Белорусско-русский словарь. - М.: Государственное изд-во иностранных и национальных словарей, 1962.
133. Белоусов - Белоусов В.Н. История форм повелительного

- наклонения. История форм сослагательного наклонения. - В кн.: Историческая грамматика русского языка. Морфология. Глагол. - М.: Наука, 1982, 132-157 с.
134. Брейдак 1977 - Брейдак А.Б. Судьба прабалтийских звуко-сочетаний *рj, *bj, *vj, *mj в верхнелатышском диалекте. - В кн.: Контакты латышского языка. - Р.: Зинатне, 1977, 10-19 с.
135. Брейдак 1980 - Брейдак А.Б. Древнейшие латгало-селонославянские языковые связи. - В кн.: Балто-славянские исследования. 1980. - М.: Наука, 1981, с. 41-42.
136. Брейдак А.Б. Диалектная лексика латгальских говоров верхнелатышского диалекта и ее исторические связи. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. - Р., 1969, 23 с.
137. Брейдак А.Б. Некоторые вопросы истории консонантизма и развитие фонологической системы согласных в говорах Латгалии. - Baltistica, 1972, I priedas, 33-53 p.
138. Брейдак А.Б. Некоторые периферийные гласные в говорах Латгалии. - Baltistica, 1974, 173-175 p.
139. Брейдак А.Б. Фонетика латгальских говоров латышского языка: диахрония и синхрония. Автореф. дисс. .. докт. филол. наук. - Вильнюс, 1989, 56 с.
140. Васильченко Г.А. Взаимовлияние контактирующих говоров двух близкородственных языков .. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. - Ленинград, 1978, 19 с.
141. Верхнелатышский диалект. Сборник научных трудов. - Р.: ЛГУ им. П.Стучки, 1989, 150 с.
142. Вопросы социальной лингвистики. - Ленинград: Наука, 1969, 418 с.
143. Вопросы теории и истории языка. Сборник в честь проф. Б.А.Ларина. - Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та,

- 1963, 342 с.
144. Генюшене - Генюшене Э.Ш. Рефлексивные глаголы в балтийских языках и типология рефлексивов. - Вильнюс: Издательско-редакционный совет Министерства высшего и среднего специального образования Литовской ССР, 1983, 168 с.
145. Гессен Д., Стыпула Р. Большой польско-русский словарь. - М., Варшава: Русский язык. Ведза повшехна, 1988, т. I-II.
146. Горшкова, Хабургаев - Горшкова К.В., Хабургаев Г.А. Историческая грамматика русского языка. - М.: Высшая школа, 1981, 359 с.
147. Гюлумянц К.М., Паршута Ю.М. Польский язык. - Р.: ЛГУ им. П.Стучки, 1983, 87 с.
148. Ефремова - Ефремова Л.С. Латвийская крестьянская семья в Латгале 1860-1930. - Р.: Зинатне, 1982, 272 с.
149. Заварина - Заварина А.А. Русское население восточной Латвии во второй половине XIX - начале XX века. - Р.: Зинатне, 1986, 246 с.
150. Заволоко - Заволоко И.Н. История церкви христовой. - Р.: Центральный Совет Древлеправославной Поморской церкви Латвии, 1990, 160 с.
151. Иванов - Иванов В.В. Славянский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки. М.: Наука, 1981, 271 с.
152. Историческая грамматика русского языка. Морфология. Глагол. М.: Наука, 1982, 436 с.
153. Казлаускас 1962 - Казлаускас И. Остатки формы 3-го лица аориста и имперфекта в балтийских языках. - ВЯ, 1962, № 6, с. 92-98.

154. Казлаускас 1966 – Казлаускас И. О месте возвратной морфемы и ее ударении в литовском языке. – Baltistica, 1966, t.I(2), 143-149 p.
155. Контакты латышского языка. – Р.: Зинатне, 1977, 270 с.
156. Кочеткова Т.В. Глаголы говорения в русской разговорной речи. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. – Саратов, 1978, 19 с.
157. Красухин – Красухин К.Г. К истории глагольной флексии в балтийских языках. – Baltistica, 1988, t.XXIV(2), 157-169 p.
158. Лаумане – Лаумане Б.Э. Лексический материал диалектологического атласа латышского языка, отражающий латышско-русско-белорусско-польские контакты. – В кн.: Контакты латышского языка. – Р.: Зинатне, 1977, с. 48-95.
159. Лейкум 1989 – Лейкум Л. Факторы, повлиявшие на образование говоров окрестностей Краславы. – В кн.: Верхнелатышский диалект. – Р.: ЛГУ, с. 40-68.
160. Лингвистическая география, диалектология и история языка. – Ереван: Изд-во АН Армянской ССР, 1976, 453 с.
161. Меновщиков Г.А. К вопросу о проницаемости грамматического строя языка. – ВЯ, 1964, № 5, с. 100-107.
162. Милославский И.Г. Морфологические категории современного русского языка. – М.: Просвещение, 1981, 254 с.
163. Мюленбах К. О дебитиве. – Спб.: Тип. импер. акад. наук, 1907, 21 с.
164. Новгородов – Новгородов М.А. Говор русского старожильского населения Дагдского р-на Латв. ССР. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. – М., 1958, 18 с.
165. Откупщиков Ю.В. Балто-славянская проблема (лексический материал и методы исследования). – Baltistica, 1988,

- t.XXIV(1), 11-26 p.
166. Откупщиков Ю.В. Из истории балто-славянских лексических отношений. - Baltistica, 1971, t.VII(2), 119-128 p.
167. Паршута Ю.М. К изучению морфологической структуры говора в условиях его активного контакта с другими говорами и языками. - Grām.: Vārddarināšanas problēmas mūsdienu valodniecībā. - R.: P.Stučkas LVU, 1969, 87.-90.lpp.
168. Поржезинский - Возвратная форма глаголовъ въ литовскомъ и латышскомъ языкахъ. Исследование В.К.Поржезинскаго. - М.: Университетская тип., 1903, 109 с.
169. Проблемы ареальных контактов и социолингвистики. - Ленинград: Наука, 1978, 165 с.
170. Рекена - Рекена А. Названия жилого дома и его внутренних помещений в южно-латгальских говорах и их соответствия в славянских языках. - Вильнюс, 1974, 132-137 с.
171. Рудзите М.К. Латышская диалектология (Фонетика и морфология). Автореф. дисс. .. докт. филол. наук. - Р.: 1969, 84 с. с картами.
172. Ргр - Русская грамматика. - М.: Наука, 1980, т. I, 783 с.
173. Рядченко Н.Г. О связи развития языка с историей народа. Учебное пособие. - Одесса, 1961, 32 с.
174. Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. - М.: Высшая школа, 1974, 410 с.
175. Семенова М.Ф. О русско-латышских языковых связях (на материале географических терминов и топонимии Латв. ССР). - Grām.: Leksikoloģijas un leksikogrāfijas jautājumi. - R.: P.Stučkas LVU, 1967, 25.-26.lpp.
176. Синица - Синица А.И. Лексика говора русского старожильского населения Прейльского р-на Латв. ССР. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. - М., 1964, 19 с.

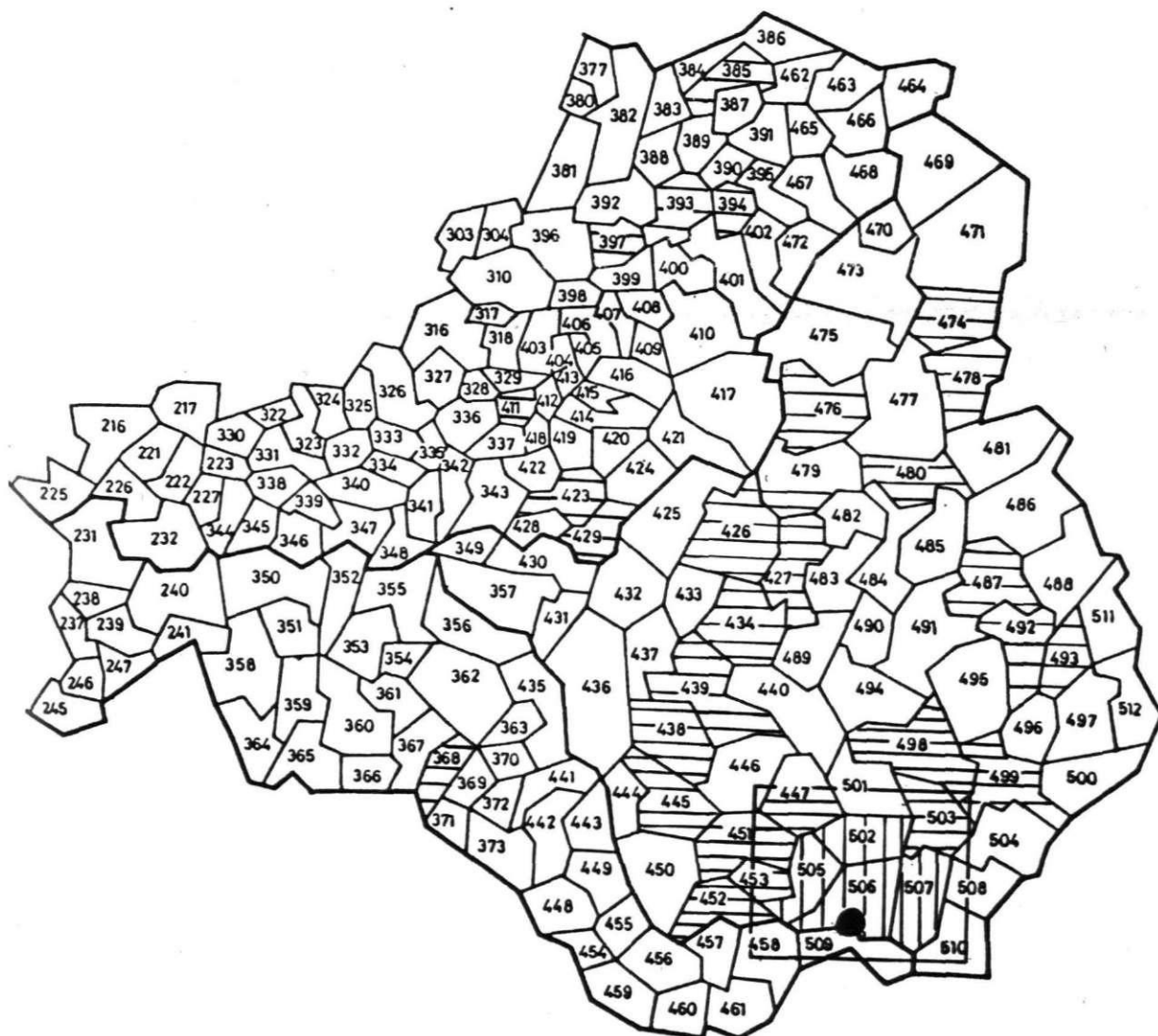
177. Совещание по общим вопросам диалектологии и истории языка. Тезисы докладов и сообщений. М., 1977, 134 с.
178. Сряз - Современный русский литературный язык. - М.: Высшая школа, 1982, 399 с.
179. Сряз - Современный русский язык. (Морфология. Синтаксис.) - М.: Изд-во Московского ун-та, 1964, ч. II, 638 с.
180. Станг - Станг Хр.С. Третье лицо глагола 'быть' в литовском и латышском языках. - В кн.: Вопросы теории и истории языка. - Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1963, с. 285-289.
181. Степанов - Степанов Ю.С. Лит. ура, рус. (он) и есть (К вопросу о происхождении). - Baltistica, 1985, t.XXI(1), 4-13 p.
182. Тихомирова - Тихомирова Т.С. Польский язык. - М.: Изд-во Московского ун-та, 1978, 208 с.
183. Топоров - Топоров В.Н. Несколько замечаний о бэльтийских глаголах на -sta в связи с происхождением этого форманта (индоевропейская перспектива). - In: Lietuvių kalbotyros klausimai. - Vilnius: Mokslas, 1973, t.XIV, 151-169 p.
184. Чяпайтене - Чяпайтене Г.С. История форм сослагательного наклонения литовского языка. Автореф. дисс. .. канд. филол. наук. - Вильнюс, 1984, 22 с.
185. Эндзелин Я. Возвратная форма глаголов в литовском и латышском языках. - DI, I sēj., 679.-691.lpp.
186. Эндзелин Я. Древнейшие славяно-балтийские языковые связи. - DI, III sēj. 2.d., 429.-445.lpp.
187. Эндзелин Я. Еще о латышском дебитиве. - DI, II sēj., 64.-69.lpp.

188. Эндзелин Я. Латышские заимствования из славянских языков. - DI, I sēj., 80.-113.lpp.
189. Эндзелин Я. О балтийском окончании II лица единств. числа. - DI, III sēj. 1.d., 20.-46.lpp.
190. Эндзелин Я. О родственных отношениях латышских говоров к литовским. - DI, II sēj., 41.-56.lpp.
191. Эндзелин Я. Славяно-балтийские этюды. - DI, II sēj., 167.-354.lpp.
192. Эндзелин Я. Этимологические мелочи. - DI, II sēj., 160.-165.lpp.

PIELIKUMS

1. Kartes

Karte nr.1

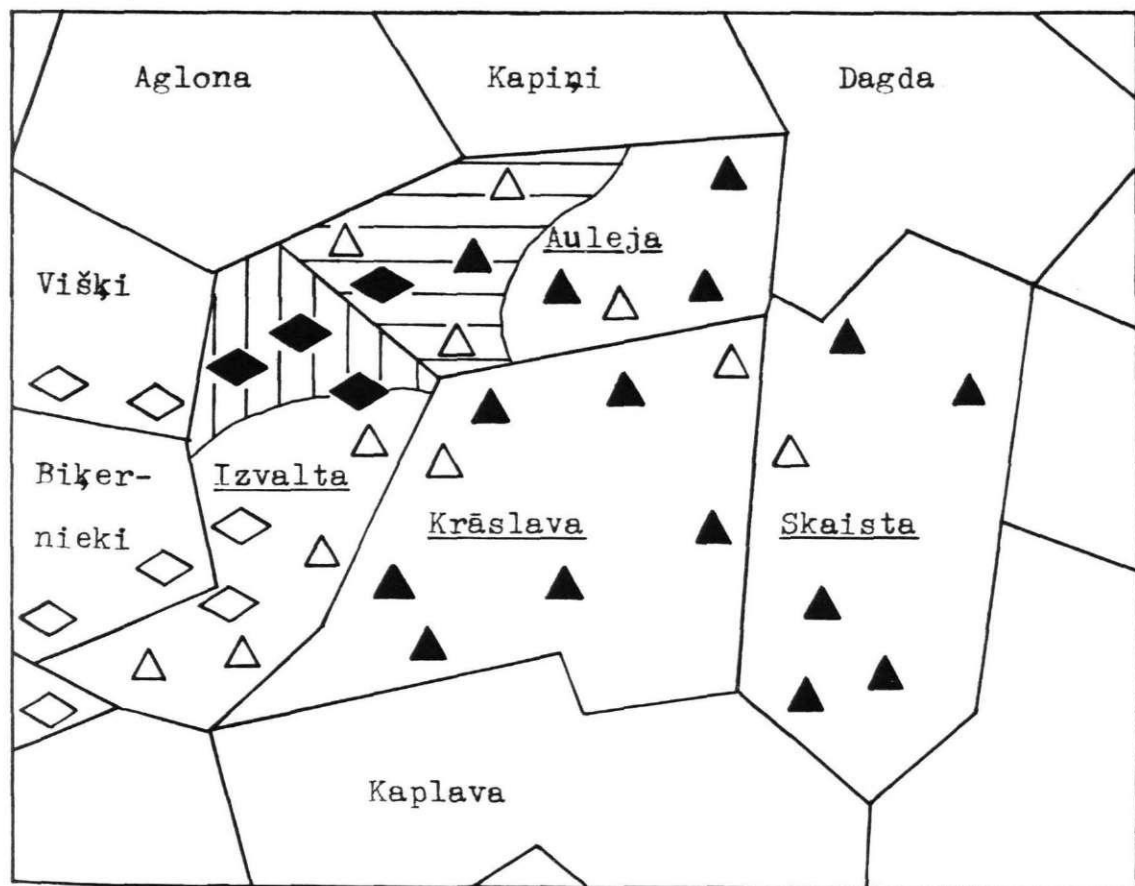

- - pētījamo izlokšņu izvietojums
- - Krāslava, lielākā apdzīvotā vieta, rajona centrs
- - citas augšzemnieku dialekta izlokksnes, kuru piemēri izmantoti salīdzināšanai (atšifrējumu sk. 3.lpp.)
- - palielinājumu sk. 4.lpp.

Disertācijā pieminēto izlokšņu
alfabētisks saraksts (sk. 1. karti)

Aglona	447	Lizums	397
Aknīste	368	Ļaudona	423
Andrupene	498	Mētriena	429
<u>Auleja</u>	502	Naujene	452
Baltinava	478	Nautrēni	480
Beļava	394	Nirza (arī Raipole)	493
Bērzpils	476	Pilda	492
Bīķernieki	453	Preiļi	439
Cibla (arī Eversmuiža)	488	<u>Skaista</u>	507
Dagda	503	Šķilbēni	474
Ezernieki	499	Varakļāni	426
Gaigalava	479	Vārkava	438
Galēni (Vidsmuiža)	434	Vestiēna	336
<u>Izvalta</u>	505	Viesiena	411
Jaunlaicene (arī Apukalns)	385	Viļāni	427
Kalupe	445	Višķi	451
<u>Krāslava</u>	506	Zvirgzdene (arī Ludza,	
Lejasciems (arī Auguliena)	393	arī Ramslava)	487

Karte nr.2

- - Aulejas pagasta daļa, kas darbā apzīmēta ar A(Gr)
- - Izvaltas pagasta daļa, kas darbā apzīmēta ar I(P)
- - tag. ijo- un ejo- celmu sakritums
- - -ei- > -ī- verbu un nomenu piedēkļos
- - pag. e- celmu saglabājums
- - pag. e- celmu pāreja a- celmos

2. Pārskats par personu galotnēm

Tagadne (tiešās galotnes)

Celms \ Pers.	Vsk.		Dsk.		
	1.	2.	1.	2.	3.
Tīrie <u>o</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '// <u>-at</u>	-
<u>do</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '	-
<u>o</u> -c. ar <u>n</u>	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '// <u>-at</u>	-
<u>no</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '	-
<u>sto</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '	-
<u>jo</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '	-
<u>i</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>im</u> // <u>-am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '	-
<u>ājo</u> - (<u>ōjo</u> -) c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '// <u>-tā</u>	-
<u>ējo</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '// <u>-tā</u>	-
<u>ījo</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>am</u>	- <u>it</u> '// <u>-tā</u>	-
<u>ā</u> -c.	- <u>u</u>	-	- <u>om</u>	- <u>ot</u>	-a
Formas ar <u>-ināju</u>	- <u>u</u>	-	- <u>am</u> // <u>-om</u>	- <u>it</u> '// <u>-tā</u>	-

Tagadne (atgriezeniskās galotnes)

Celms \ Pers.	Vsk.		Dsk.		
	1.	2.	1.	2.	3.
1	2	3	4	5	6
Tīrie <u>o</u> -c.	- <u>ūs</u>	- <u>īs</u>	- <u>am</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> ' - <u>om</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> '	- <u>it</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> '	- <u>ās</u>
<u>do</u> -c.	- <u>ūs</u>	- <u>īs</u>	- <u>am</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> ' - <u>om</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> '	- <u>it</u> / <u>iēs</u> '// <u>-ās</u> '	- <u>ās</u>

1	2	3	4	5	6
o-c. ar n	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
no-c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
sto-c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
io-c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
i-c.	-ûs	-îs	-im/iês// -âs -am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-îs
āio- (ōio-) c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
ēio-c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
īio-c.	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs
ā-c.	-ûs	-ys	-om/iês// -âs	-ot/iês// -âs	-uôs
Formas ar -ināju	-ûs	-îs	-am/iês// -âs -om/iês// -âs	-it/iês// -âs	-âs

Pagātne (primāro verbu
tiešās un atgriezeniskās galotnes)

Celms \ Pers.	Vsk.		Dsk.		
	1.	2.	1.	2.	3.
ā-c.	<u>-u</u>	<u>-y</u>	<u>-om</u>	<u>-ot</u>	<u>-a</u>
	<u>-ûs</u>	<u>-ÿs</u>	<u>-om/iês//âs</u>	<u>-ot/iês//âs</u>	<u>-uôs</u>
ē-c.	<u>-u</u>	<u>-i</u>	<u>-âm//öm</u>	<u>-ät//öt</u>	<u>-ä</u>
	<u>-ûs</u>	<u>-îs</u>	<u>-âm/iês//âs</u> <u>-ömâs</u>	<u>-ät/iês//âs</u> <u>-ötâs</u>	<u>-iês//âs</u> <u>-uôs</u>

Pagātne (sekundāro verbu
tiešās un atgriezeniskās galotnes)

Celms \ Pers.	Vsk.		Dsk.		
	1.	2.	1.	2.	3.
ējā-c.	<u>-u</u>	<u>-i</u>	<u>-om</u>	<u>-ot</u>	<u>-a</u>
	<u>-ûs</u>	<u>-îs</u>	<u>-om/iês//âs</u>	<u>-ot/iês//âs</u>	<u>-uôs</u>
avā-c.	<u>-u</u>	<u>-y</u>	<u>-om</u>	<u>-ot</u>	<u>-a</u>
	<u>-ûs</u>	<u>-ÿs</u>	<u>-om/iês//âs</u>	<u>-ot/iês//âs</u>	<u>-uôs</u>

Nākotne (primāro un sekundāro verbu
tiešās un atgriezeniskās galotnes)

Celms \ Pers.	Vsk.		Dsk.		
	1.	2.	1.	2.	3.
Visi	<u>-u</u>	<u>-i</u>	<u>-im</u>	<u>-it</u>	-
	<u>-ûs</u>	<u>-îs</u>	<u>-im/iês//âs</u>	<u>-it/iês//âs</u>	<u>-îs</u>

3. Pētījamās izloksnēs lietojamo verbu saraksts

Tīrie o- celmi

Ar e plūdeņu un nāseņu priekšā:

cārp//I cārp//I čierp//K čierp//S čierp//K, A, S
čierp, čierp, čierpt 'cirpt';

cārt//I cārt//I čierš//K cārt//A cārt//S čiert//
A, S čierš, čiert, čierst 'cirst';

dar, darēj, I dar/iēt//K, A, S, I(P) -āt 'derēt';

zān, zān, zēt 'dzīt';

jām, jiēm//jiēm, jiēt 'ņemt';

pār//I, A(Gr) pierk//K pierk//S pierk//A, I, S pier-
k, pierk, pierkt 'pirkt';

vāl//I vālk//K vālk//A vālk, výk, vīkt 'vilkt'.

Ar ej:

lāj, liēj, līt 'liet';

raj, riēj, rīt 'riet';

smājūs, smiejūs, smītīs 'smieties'.

Ar ie no ei:

līk//I, A(Gr) līk//K, A(Gr) līk//A, S līk, lyk, līkt
'likt';

mīg//I mīg//K mīg//A, S mīg : mykstu, mygu, mīkt
migt';

snīk//A, K snīg : snykst, snyga, snīkt 'snigt'.

Ar e troksneņu priekšā:

cap//I cap//A, S cap//K cap, čep//I čep//cap, čapt
'cept';

dag//I dag, dagu, dākt 'degt - intrans.';

drabu//I drabnu//K drabnu, I drabljeju//K, A, S drebleju, I
drab'iêt//K, A, S, I(P) -ât 'drebēt, trīcēt, trīsēt';
matu//I matnu, mēšu//I māšu, māst '1. atstāt, 2. mest audek-
lu';

nasu//I našnu//K, A(Gr) nasnu, nešu//I nāšu, nāst 'nest';
tak, I tecie//-ja//K, A, S tācā//-ja//I(P) tecā//-ja, I te-
ć/iêt//I(P) -ât//K, A, S tācāt 'tecēt, plūst';

tapu//I tapnu//I tāpnu//I tepu//A, S teplu//K tapnu, tepu//
I tāpu, tāpt 'ziest';

vadu//I vadnu//A, S vadlu//K vadnu, vežu//I vāžu, vāst
'vest'.

Ar a, ē, ā, au:

klap//klap, I klabie//-ja//K, A, S, I(P) klabā//-ja, I kla-
b/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'klabēt, klauzēt';

bāgu//I bāgnu//K bāgnu, bāgu, I biēkt//K, A, S, I(P) bākt
'bēgt';

muōku, muōcieju, I mūoc'iêt//K, A, S, I(P) -ât 'mācēt';

suōp//suōp, I suōpie//-ja//K, A, S, I(P) suōpā//-ja, I sūo-
p/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sāpēt';

aūgu//I aūgnu//I aūznu, aūgu, aūkt 'augt'.

Ar u:

skutu//I skutnu//K skutnu//A, S skutlu, skutu, skust '1.
skūt (bārdū), 2. mizot (kartupeļus)'.

Ar i:

lej, leja//lie, leit 'lit';

mēju, mēju, mēit 'mīt, mainīt';

ņēju, ņēju, ņeit 'kult sviestu';

reju, reju, rēit 'rīt';

veju//vynu, veju, vēit 'vīt';

mynu, mynu, mēit 'mīt (uz kājas)';

pynu, pynu, peît 'pīt';
škynu, škynu, škeit 'škit';
tynu, tynu, teit 'tit';
trynu, trynu, trèit 'trit';
sytu//I sytnu//K sytnu, sytu, šist 'sist'.

o- celmi ar n infiksu

Ar i:

krèitu//I krèitnu//K krèitnu//A, S krèitlu, krytu, krist
'krist';

lèipu//I lèipnu//K lèipnu : lèipstu//l̥ypstu, l̥ypu, l̥ipt
'l̥ipt';

nèiku : nèikstu//nykstu, nyku, nikt '1. iet bojā, 2. ap-
nikt';

tèiku//I tèiknu//A tèiklu, tyku, tikt '1. kļūt, 2. pietikt';
patikt; notikt; netikt; pārtikt; satikt.

Ar u:

br̥yuku//I br̥yuknu : brukstu, bruku, brukt 'brukt';

j̥luku : j̥ukstu, juku, jukt 'jukt; pl̥ist';

p̥l̥yuku^{*1}//I p̥l̥yuknu//I pluknu : plukstu, pluku, plukt 'izba-
lēt (par krāsu)';

spr̥iuku : sprukstu, spruku, sprukt 'sprukt';

s̥yutu//I s̥yutnu//I sutnu : sustu, sutu, sušt 'sust';

š̥l̥iuku//I š̥l̥iuknu//I š̥luknu : š̥lukstu, š̥luku, š̥lukt 'š̥lukt';

bl̥iuk : bl̥ukst, bl̥uka, bl̥ukt 'kļūt mīkstam, izjukt'. Sal.

ar FBR XIV 105 un ME I 321 bl̥ūgu, bl̥ugu, bl̥ugt.

¹ Ar * šeit un turpmāk apzīmēti verbi, kurus parasti lieto
3. pers. Tāda nozīme * tikai verbu sarakstā.

Ar a:

-prùtu//I -prùt̃nu, -protu, -prašt̃ 'prast';

lùku//I lùknu//K lùknu, loku, lakt̃ 'lakt';

rùku^x//I rùknu//K rùknu//A, S rùklu, roku, rakt̃ 'rakt (parasti par cūku)';

smùku//I smùknu, smoku, smakt̃ 'smakt';

zùgu//I zùgnu//A, S zùglu//K zùgnu, zogu, zakt̃ 'zagt'.

Ar e:

-t̃iku//I -t̃iknu//A, S -t̃iklu//K -t̃iknu, -tyku, -t̃ikt̃ 'aizskart'.

no- celmi

šinu, šleju, šit̃ 'siet';

skr̃inu, skr̃leju, skr̃it̃ 'skriet';

sl̃inu, sl̃leju, sl̃it̃ 'sliet';

visur reju//dažkārt I, K, A(Gr) reinu//I reinu, reju, rēt̃ 'rīt';

g̃inu//gyunu, g̃ivu//gyvu, g̃iut̃//gyut̃ 'kert';

š̃yunu, š̃yvu, š̃yut̃ 'šūt';

àunu, avu, aut̃ 'aut';

raûnu, ruôvu, raût̃ 'raut';

bl̃aûnu, bl̃uôvu, bl̃aût̃ 'blaut';

kaûnu, kavu, kaût̃ 'kaut';

-k̃laûnu, -k̃luôvu, -k̃laût̃ 'locīt';

kr̃aunu, kr̃uovu, kr̃aut̃ 'kraut';

maûnu, muôvu, maût̃ '1. peldēt, 2. likt zirgam dzelzis mutē';

pl̃aunu, pl̃uovu, pl̃aut̃ 'plaut';

s̃aunu¹, s̃uovu, s̃aut̃ '1. šaut maizi krāsni, 2. šaut ar ie-

¹ Gados jaunāki teicēji runā ar š̃-.

roci';

splàunu¹, splùovu, splàut 'splaut';

brīnu//brīnu, brydu//brynu, brīst 'brist';

līnu, lèidu, lèist 'līst';

mīznu//I mīžnu, mèizu, mèist 'mīzt'.

sto- celmi

Ar i troksneņu priekšā:

snykst : snik, snyga, snikt 'snigt';

mykstu : mīgu//I mīgnu//K mīgnu//A mīglu, mygu, mīkt 'migt';

kļypstu, kļybu, kļipt '(ap)klibt'. Sal. ar FBR XIV 105

klibt;

myst, myza, mīst 'klūt neasam (par zobiem)';

ļypstu//lèipstu : lèipu//I lèipnu//K lèipnu, ļypu, ļipt
'lipt';

nykstu//nèikstu, nyku, nikt '1. iet bojā, 2. apnikt'.

Ar il, ir, im, in:

tīerpstu : I tīerpnu, tīerpu, tīerpt 'tirpt';

lèikstu, lèiku, lèikt 'likt';

mīerkstu, mīerku, mīerkt 'mirkt';

šīerkstu, šīergu, šīerkt 'sirgt';

slèikstu, slèiku, slèikt 'slikt';

spīerkstu, spīergu, spīerkt 'spirgt';

stīnkstu, stīngu, stīnkt 'stingt';

tvéikstu, tvéiku, tvéikt 'tvīkt';

žīlpstu, žīlbu, žīlpt 'žilbt';

žīerkstu, žīergu, žīerkt '1. (at)spirgt, 2. dzīvot mūža at-

likušo daļu vientulībā, garlaicībā, nabadzībā, ne-

¹ Gados jaunāki teicēji runā ar š-.

spēkā' ;

-žierstu, -žierdu, -žierst 'izdzirdēt';
smyr̂stu[✕], smyr̂du, sm̂ir̂st 'kļūt smirdīgam';
-špêist, -špêida, -špêist 'uzspīdēt';
byr̂st, byr̂za, bîrst 'birzt';
-m̂ierstu, -m̂iersu, -m̂ierst '(aiz)mirst';
t̂ymst, t̂yma, t̂imt 'tumst';
b̂ierstu[✕], byru, b̂iert 'birt';
d̂ylstu, dyļu, d̂ilt 'dilt';
zymstu, zymu, zim̂t 'dzimt';
grŷmstu, grŷmu, gr̂imt 'grimt';
l̂erstu[✕], yru, l̂ert 'irt';
m̂ierstu, myru, m̂iert 'mirt';
rŷmstu, rŷmu, r̂imt 'rimt';
sŷlstu, sŷļu, ŝilt 'silt';
-sl̂ymstu, -sl̂ymu, -sl̂imt '(sa)slimt - liter.';
sv̂ylstu[✕], svyļu, sv̂ilt 'svilt';
(pa)ž̂eistu, (pa)zynu, (pa)ž̂eit '(pa)zīt'.

Ar ī:

d̂eik̂stu[✕], d̂eigu, d̂eikt 'digt';
ĝeipstu : I ĝeib̂ņu, ĝeibu, ĝeipt 'gībt';
l̂eik̂stu, l̂eiku, l̂eikt 'likt';
k̂lêistu, k̂lêidu, k̂lêist 'klīst';
š̂vêistu : I š̂vêiž̂ņu, š̂vêidu, š̂vêist 'svīst';
š̂kêistu[✕], š̂kêidu, š̂kêist 'šķīst';
v̂eistu, v̂eitu, v̂eist 'vīst';
p̂lêistu, p̂lêisu, p̂lêist 'plīst';
ž̂êistu[✕], ž̂eju, ž̂eit 'dzīt (par brūci)';
b̂êistūs, b̂ejūs, b̂êitīs 'bities'.

Ar u troksneņu priekšā:

tupstu, tupu, tupt 'tupties';

grust, gruda, grušt 'sākt gruzdēt'. Sal. ar gruduma duks
'deguma smaka';

jukstu : jūku, juku, jukt '1. jukt, plīst (par traukiem),
2. I (sa)jukt prātā';

dust, duza, dušt 'plīst (par traukiem)';

sustu* : sūtu//I sūt, sutu, sust 'sust';

plukstu* : plūku//I plūk//I pluk, pluku, plukt 'izba-
lēt (par krāsu)';

brukstu : bryku//I bryk, bruku, brukt '1. brukt, sagāz-
ties, 2. I (sa)jukt prātā';

lupstu, lupu, lupt 'noplīst';

-kustu//-kiustu, -kusu, -kušt 'piekust';

trust, trusa, trušt 'dalīties un lūzt (par matiem)';

klupstu, klupu, klupt 'klupt';

tukst, tuka, tukt '1. bojāties (par miltiem, graudiem), 2.

klūt taukai (par vistu)';

drupst, drupa, drupt 'drupt';

trupst, trupa, trupt 'drupt';

šlukstu : šluku//I šluk//I šluk, šluku, šlukt 'šlukt,
slīdēt';

sprukstu : spruku, sprukt 'sprukt';

blukst : I bluk, bluka, blukt 'klūt mīkstum, izjukt';

I, S -smukst, -smuka, -smukt '-smakt';

-kņupst, -kņupa, -kņupt 'noliekties ar seju pret zemi'.

Ar ul:

tūlst, tūlza, tūlst 'pempt, milzt';

gūlstu, gulu, gūlt 'gulties';

-pūlstu, -pūlu, -pūlt '-zust'; sal. ar ME III 377 *prapult;

pruīstu, prūlu, pruīt ' -zust'; sal. ar ME III 400 pruīt.

Ar ū:

ryûkstu[✕], ryûgu, ryûkt 'rûgt';

tryûkstu[✕], tryûku, tryûkt 'trûkt';

lyûstu[✕], lyûzu, lyûst 'lûzt';

pyûstu[✕], pyvu, pyut 'pût';

A, S blūst, blīva, blīut 'klūt mikstam, izjukt'. ME nav;

Lie-La nav.

Ar e vai ē sonanta vai troksneņa priekšā:

brīstu[✕], brīdu, brīst 'briest';

rāipstu : I rāibnu, rāibu, rāipt 'reibt';

-zīst, -zīda, -zīst '(uz)ziedēt';

kvāpstu, kviēpu, I kviēpt//K, A, S, I(P) kvāpt 'kvēpt';

sāstu, sādu, I siēst//K, A, S, I(P) sāst 'sēsties';

zysu//zīstu, zysu, zīst 'dzist'.

Ar pirmbaltu a:

soŕkstu, soŕku, saŕkt 'sarkt';

vùorkstu, vùorgu, vùorkt 'vārgt';

kòlstu, kòltu, kàlst 'kalst';

mùstûs, mùdûs, mùstîs 'mosties';

koŕstu, koŕsu, kaŕst 'karst';

K -smokst, -smoka, -smakt '-smakt';

-trokstu, -troku, -trakt 'klūt trakam';

gāistu, gāisu, gāist '1. pazust, 2. nobeigties (par lopi-
piem), 3. iznīkt (par augiem)';

àust, àusa, àust 'aust (par dienu)';

plaûkstu[✕], plaûku, plaûkt 'plaukt'.

Ar ā:

spruôkstu, spruôgu, spruôkt '1. sprāgt (par lopi-
piem), 2. I
runāt tukšu, plāpāt';

skuôpstu^x, skuôbu, skuôpt 'skābt';

-suôpstu^x, -suôpu, -suôpt 'sākt sāpēt';

sluôpstu : I sluôpnu, sluôpu, sluôpt 'slāpt';

bùolst, bùola, bùolt 'bālēt, balot (par rudziem)' : (t.dz.

bùol) : bùolāi;

adbuôstu, adbuôdu, adbuôst 'apnikt'. Sk. arī FBR XIV 108

-bāst;

šluôpstu^x, šluôpu, šluôpt 'saplakt (par tulznām; neuzrūgušu mīklu)'. Sk. arī FBR XIV 108 šlāpt.

sto-c., kam pamatā o-c. ar n infiksu:

žīstu/zystu, zysu, žīst 'dzist';

-jiûkstu : I -jiûknu, -jiûku, -jiûkt 'pierast';

-kīustu/-kustu, -kusu, -kušt 'piekust';

lèipstu/l̥ypstu : lèipu//I lèipnu//K lèipnu, l̥ypu, l̥ipt
'lipt';

nèikstu/nykstu, nyku, nikt '1. iet bojā, 2. apnikt'.

sto- celmi aizgūtos verbos:

-gīstu, -gīdu, -gīst 'attapties, atcerēties'. Sal. ar ME I

700 gīst 1) merken, wahrnehmen, vermuten, 2) scheinen;

Lie-La 474 pasig/èsti (-eñda, -ēdo) '(ko) konstatēt, ka ir (kas) pazudis';

-tīkstu, -tīku, -tīkt 'nomierināties, apklust';

-vūikstu, -vūiku, -vūikt 'izmācīties';

pīkstu, pīku, pīkt 'dusmoties'. Sal. ar ME III 231 pīkt;

Lie-La 509 p̥yk/ti (-sta, -o) 'dusmoties, skaisties, ļaunoties';

I, K šierpstu^x//S čierpstu^x, I, K šierpu//S čierpu, I, K šierpt//S čierpt 'pārvilkties ar plānu virskārtu (par ūdeni, sniegu, ledu)'. ME un Lie-La vārdnīcās līdzīgi noformēti verbi ar citām nozīmēm.

I kèipstu//K, A, S tèipstu, I kèipu//K, A, S tèipu, I kèipt'
//K, A, S tèipt' '1. vārgt, nīkuļot; dzīvot pusbadā, 2.
nobeigties'. Sal. ar Lie-La 298 keīp/ti (-sta, -o) ar
līdzīgām nozīmēm. ME nav.

io- celmi

Ar i, ī:

šķiru, škèiru, šķiert' 'šķirt';

A, I dīersņu//visur dīersnu, dīersu, dīerst' 'dirst';

I tīerņu* : tīerpstu, tīerpu, tīerpt' 'tirpt';

zéižu//K zéižnu//I zéižņu//A, S zéižļu, zéižu, zéišt' 'zist;
sūkāt';

I śveīžu : śveīstu, śveīdu, śveīšt' 'svīst';

I ģeibu : ģeipstu, ģeibu, ģeipt' 'ģibt';

I mīžņu//visur mīžnu, mèizu, mèišt' 'mīzt';

I śvīlņu, śvīlpu, śvīlpt' 'svīlpt'.

Ar u, ū:

tušu//I tušņu, tušu, tušt' 'tusnīt';

duru, dūuru, dūrt' 'durt';

kuru, kūuru//kūuru, kūrt' 'kurt';

kuļu, kūļu//kūļu, kūlt' 'kult';

I stūmņu//A, K, S stūmļu//K stūmnu, stūumu, stūmt' 'stunt';

I ūrbņu//K, A, S ūrbļu//K ūrbnu, ūrbu, ūrbt' 'urbt';

jiūžu//I jiūžņu, jiūžu, jiūkt' 'jūgt';

kūrču*//I kūrčņu, kūrču, kūrkt' 'kurkt';

tūrču//I tūrčņu, tūrču, tūrkt' 'ilgstoši un apnicīgi plāpāt';

sūcu//I sūučņu, sūuču, sūukt' 'sūkt';

dūcu//I dūučņu, dūuču, dūukt' 'dūkt';

plūcu//I plūučņu, plūuču, plūukt' 'plūkt';

šlūcu//I šlūučņu, šlūuču, šlūukt' 'šlūkt';

špiucu//I špiučnu, špiuču, špiukt' 'špaukt';

lyuzu//I lyužnu, lyužu, lyukt' 'lūgt (dievu)';

gryūžu//I gryūžnu, gryūžu, gryūst' '1. grūst (kādu), 2. grūst
(piestā), stampāt';

pūšu//I pūšnu//K pūšnu//A, S pūšlu, pūšu, pūst' 'pūst'.

Ar e, ē:

ceļu//I cāļu, ciēļu, cāit' 'celt';

smēļu//I smāļu, smiēļu, smāit' 'smelt';

škelu//I škāļu, škiēļu, škāit' 'škelst';

vēļu//I vāļu, viēļu, vāit' 'velt';

zēļu^z//I zāļu, ziēļu, zāit' 'zelt';

zvēļu//I zvēļu, zviēļu, zvēit' 'zvelt';

zēru//I zāru, ziēru, zāit' 'dzert';

kēru//I kāru, kiēru, kāit' 'kert';

spēru//I spāru, spiēru, spāit' 'spert';

vēru//I vāru, viēru, I viert'//K, A, S, I(P) vāit' 'vērt (die-
gu adatā)';

vērūs, viērūs, I viertis'//K, A, S, I(P) vāit'is' 'skatīties';

seru//I sāru, sīeru, I sīert'//K, A, S, I(P) sāit' 'sērt';

beru//I bāru, bīeru, I bīert'//K, A, S, I(P) bāit' 'bērt';

peru//I pāru, pīeru, I pīert'//K, A, S, I(P) pāit' 'pērt';

svēru//I svāru, sviēru, I sviert'//K, A, S, I(P) svāit'
'svērt';

I vēnu//I vānu//K vēnu//K, A, S vēmlu, viemu, vāmt'
'vemt';

I grēnu//K grēmnu, grīemu, grēmt' 'stenēt';

I tēnu//I tānu//I tapnu//K, A, S tēplu//K tēnu//K tapnu,
tēpu//I tāpu, tāpt' : tapu 'ziest';

lācu//I lāčnu, līeču, I līekt'//K, A, S, I(P) lākt' 'lekt';

krīešu//I krīešnu, krīešu, I krīest'//K, A, S, I(P) krāst'

'iekratit; mest pa roku galam';

pliešu//I pliešņu, pliešu, I pliešt//K, A, S, I(P) plāšt
'plest';

zlešu//I zlešņu, zlešu, I zlešt//K, A, S, I(P) zāšt 'dzēst';

tiešu//I tiešņu//A, S tiešļu, tiešu, I tiešt//K, A, S, I(P)
tāšt 'tēst';

I dvešņu//K, A, S dvešu//I dviešu//I dviešņu, dvešu, I
dviešt//K, A, S, I(P) dvēšt 'dvest, smagi elpot';

A, K lešu, lešu, lāšt 'likt šķiemeņos dziju';

dežu, dežu//I dāžu, dākt 'degt - trans.';

sežu, sežu//I sāžu, sākt 'segt';

I grabņu//K grabņu//A, S grabļu, grabu, grapt 'grebt';

I škībņu//K škībņu//A, S škībļu, škību, škīpt 'šķiebt';

cišu//I cišņu, cišu, cišt 'ciest';

vieršu//I vieršņu, vieršu, A, I vieršt//K, A, S, I(P) vāršt
'vērst';

ēlšu//I āļšu//I āļšņu, ēlšu//I āļšu, āļšt 'elst';

mēlšu//I māļšu//I māļšņu, mēlšu//I māļšu, māļšt 'melst';

ņierš, ņārsä//I ņieršä, I, A ņieršt//K, A, S, I(P) ņāršt
'nērst';

sprīžu//I sprīžņu, sprīžu, sprīšt 'spriest';

šķieržu//I šķieržņu//K, A šķieržļu, šķieržu, A, I šķieršt//
K, A, S, I(P) škāršt 'šķerst';

grīžu//I grīžņu//K, A, S grīžļu//K grīžņu, grīžu, grīšt
'griezt (riņķī)';

bežžu//I bāržu//I bāržņu//K, A bežžļu//K bežžņu, bežžu//I
bāržu, bāršt 'berzt - liter.';

pežžu//K pežžņu//I pāržu//I pāržņu, pyrðu, piršt;

gveļžu//I gvāļžu//I gvāļžņu, gveļžu//I gvāļžu, gvāļšt
'gvelzt';

mārcu//I mīerčnu, mīerču, I mīerkt//K, A, S, I(P) mārkt
'mērkt';

kārcu//I kīerčnu, kīerču//K kārču, I kīerkt//K, A, S, I(P)
kārkt 'kērkt';

līcu//I līčnu, līču, līkt 'liekt';

trīcu//I trīčnu, trīču, trīkt '1. aizkrist (par ausīm), 2.
saņemt atsitienu, 3. triekt (ar sparū), 4. dzīt prom -
liter.';

I stīpnu//K stīpnu//A, S stīpļu, stīpu, stīpt 'stiept';

I knīpņūs, knīpūs, knīptīs 'viebties'. Sal. ar ME II 249
knieptiēs, -pjuōs, -puōs, die Ohren (nach hinten) an-
schmiegen (von Pferden);

I knībnu//K knībnu, knību, knīpt 'kniebt';

I šīpnu//A šīpļu, šīpu, šīpt 'atņirgt (zobus)';

A žlībļu//I žlībnu//K žlībnu, žlību, žlīpt 'pavirši piestip-
rināt vai piesliet';

rīšu//I rīšnu, rīšu, rīst 'riest audeklu';

rīžu//I rīžnu//A, S rīžļu, rīžu, rīst 'riezt degunu, galvu';

škīžu//I škīžnu, škīžu, škīst 'šķiest, liet pāri mēram';

spīžu//I spīžnu, spīžu, spīst '1. ieslodzīt kādu, 2. spiest
sulu - liter.';

svīžu//I svīžnu//K svīžnu//A, S, K svīžļu, svīžu, svīst
'mest';

zīžu//I zīžnu//K zīžnu, zīžu, zīst 'ziest';

grīžu//I grīžnu//K grīžnu//K, A, S grīžļu, grīžu, grīst
'griezt (ar nazi); zāģēt';

-vāicu, -vāiču, -vāikt 'pieveikt, uzveikt';

kvīcu//I kvīčnu, kvīču, kvīkt 'kviect';

svāicu//I svāičnu, svāiču, svāikt 'sveikt - liter.';

tāicu, tāiču, tāikt 'teikt, slavēt';

- bāizu//I bāižņu, bāižu, bāikt' 'beigt';
dīzu//I dīžņu, dīžu, dīkt' 'diegt';
kļīzu//I kļižņu, kļīžu, kļikt' 'kliegt';
līzu//I līžņu, līžu, līkt' 'liegt';
mīzu//I mīžņu, mīžu, mīkt' 'spiest';
špicūs, špicūs, špiktīš 'sniegties, mēģināt aizsniegt';
špižu//I špižņu, špižu, špikt' 'spiegt';
štāizu, štāižu, štāikt' 'steigt';
zvižu, zvižu, zvíkt' 'zviegt';
plīēšu//I plīēšņu//K, A(Gr) plīēšņu, plīēšu, I plīēšt'//K, A,
S, I(P) plāšt' '1. plēst (matus), 2. līst (līdumu), 3.
plūkt (linus)';
miēžu//I miēžņu//K miēžņu//A, S miēžļu, miēžu, I miēšt'//K,
A, S, I(P) māšt' 'mēzt';
sprīežu//S, A sprīežļu//I sprīežņu, sprīežu, I sprīešt'//K,
A, S, I(P) sprāšt' 'vērpt';
slāžu//I slīēžņu, slīēžu, I slīēkt'//K, A, S, I(P) slākt'
'slēgt';
-snāžu, -špiēžu, I -špiēkt'//K, A, S, I(P) -špākt' 'aiz-
sniegt';
brācu[#], brīeču, I brīekt'//K, A, S, I(P) brākt' 'blēt (par
aitu)';
krācu//I krīečņu, krīeču, I krīekt'//K, A, S, I(P) krākt' '1.
krēkt (par vārnu), 2. smieties';
I, A šleju//K, S šāju, šleju, I šlet'//K, A, S, I(P) šāt'
'sēt';
I, A diēju//K, A dāju, diēju, I diēt'//K, A, S, I(P) dāt' '1.
dēt olas, 2. dēt desas';
I, A špleju//K, S špāju, špleju, I šplet'//K, A, S, I(P) špāt'
'1. spēt, 2. ienākties, nogatavoties'.

Ar au:

ràušu//I ràušņu//K ràušnu//A, S ràušļu, ràušu, ràust
'raust';

aûžu//I aûžņu//K aûžnu//A, S aûžļu, aûžu, aúst 'aust';

skàužu//I skàužņu, skàužu, skàust 'skaust - liter.';

snàužu//I snàužņu//K, A, S snàužļu, snàužu, snàust 'snaust';

spraûžu//I spraûžņu//A, S spraûžļu, spraûžu, spraúst
'spraust';

graûžu//I graûžņu//K graûžnu//K, A, S graûžļu, graûžu,
graúst '1. grauzt (kaut ko), 2. grandēt (par pārkonu)';

laûžu//I laûžņu//K laûžnu//A, S laûžļu, laûžu, laúst
'lauzt';

kàucu//I kàučņu, kàuču, kàukt 'kaukt';

bràucu//I bràučņu, bràuču, bràukt 'braukt';

jàucu//I jàučņu, jàuču, jàukt '1. jaukt, 2. jaut';

màucu//I màučņu, màuču, màukt '1. maukt (mizu), 2. vilkt mu-
gurā';

ràucu//I ràučņu, ràuču, ràukt '1. raukt (pieri), 2. raukt
(adījumu beidzot), 3. smēķēt';

sàucu//I sàučņu, sàuču, sàukt 'saukt';

slàucu//I slàučņu, slàuču, slàukt 'slaukt';

žņaûžu//I žņaûžņu, žņaûžu; žņaûkt 'žņaugt';

raûžu, raûžu, raûkt 'ieraudzēt iejāvu pirms cepšanas'. Sal.

ar ME III 487 II raûgt.

Ar ai, a, ā, uo:

laižu//I laižņu//K laižnu, laižu, laišt 'laist';

šòlc, šəlcā, šəłkt 'šalkt';

kûžu//I kûžņu//K kûžnu//K, A, S kûžļu, kûžu, kúst 'kost';

kùoršu//I kùoršņu//K kùoršnu//K, A, S kùoršļu, kùoršu,

kùoršt 'kārst';

kašu//I kašņu//A kašļu, kašu, kašt' '1. rakt, 2. grābt sie-
nu';

kaļu, kolu, kāļt' 'kalt';

maļu, molu, māļt' 'malt';

saļu, solu, saļt' 'salt';

aru, oru, arēt' 'art';

baru, boru//būoru, būort' 'bārt';

karu, kūoru, kūort' 'kārt';

juōju, juōju, juōt' 'jāt';

kluōju, kluōju, kluōt' 'klāt';

stuōju, stuōju, stuōt' 'stāt';

I, A, reti K brūojūs, brūojūs, brūotīš' 'doties kaut kur bez
iepriekšēja nodoma; par stihisku bara kustību';

I gluōbņu//K gluōbnu//A, S gluōbļu, gluōbu, gluōpt' 'glābt';

I gruōbņu//K gruōbnu//A, S gruōbļu, gruōbu, gruōpt' 'grābt';

I kuōpņu//K kuōpnu//A, S kuōpļu, kuōpu, kuōpt' 'kāpt';

I knūopņu//K knūopnu, knūopu, knūopt' 'knābt';

I knūobņu//A, S knūobļu, knūobu, knūopt' 'knābt';

I sluōpņu : sluōpstu, sluōpu, sluōpt' 'slāpt';

I rūopņūs//K rūopnūs, rūopūs, rūoptīš' 'rāpties';

drūožu//I drūožņu//K drūožnu//K, A, S drūožļu, drūožu,
drūošt' 'drāzt';

buōžu//I buōžņu//K buōžnu//K, A, S buōžļu, buōžu, buōšt'
'bāzt';

guōžu//I guōžņu//K guōžnu//K, A, S guōžļu, guōžu, guōšt'
'gāzt';

kūošu//I kūošņu//K kūošnu//A, S kūošļu, kūošu, kūošt' 'kāst';

krūocu//I krūočņu, krūoču, krūokt' 'krākt';

mūocās, I mūoc/iēs'//K, A, S, I(P) -ās', muoktis 'apmākties';

suōcu//I suōcņu, suōku//suōču, suōkt' 'sākt';

šņuocu//I šņuočņu, šņuoču, šņuokt' 'šņakt';

Tikai FBR XV 48 no S vuôcu, vuôču, vuôkt' 'uzlikt vāku, aiz-
taisīt';

-nuôcu//I -nuôčņu//-nuôžu//I -nuôžņu, -nuôču//-nuôžu, -nuôkt'
'panākt'. Sal. ar ME II 698-700 nākt, -ku [-cu aus Ro-
sitten], -cu; die ältere Bedeutung liegt noch vor in ..
panokti 'einholen';

dūorcū^{*}//I dūorčņu//-dūoržu//I -dūoržņu, dūorču//dūoržu,
dūorkt' 'rūkt (par mašīnu)';

žlūozu//I žlūožņu, žlūožu, žlūokt' '1. mīzt, 2. stipri lit';

I kūpņu//K kūpņu//A, S kūplu, kūpu, kūpt' 'kopt';

A, S čūplūs, čūpūs, čūptīs 'darīt kādu nenozīmīgu darbu,
piem., pasačūpli pa ustobu - pastrādā ko istabā'. Sal.
ar EH I 300 čūoptiēs 'eilig mehreres zugleich tun';
Lie-La 112 čiūop/ti (-ia, -ē) 'taustīt, grābt, tvert';

ūžu//I ūžņu//K ūžņu//A, S ūžlu, ūžu, ūšt' 'ost';

jūžu//I jūžņu//K jūžņu//A, S jūžlu, jūžu, jūšt' 'jozt';

būžu//I būžņu, būžu, būšt' 'piepūlē ko veikt; ar grūtībām
nest';

rūšu//I rūšņu//A rūšlu//K rūšņu, rūšu, rūšt' '1. post, tērpt,
2. sakārtot'; K, S rūošu, rūošu, rūošt' 't.p.'. Sal. ar
ME III 583 rūoštiēs 'sich ankleiden'; 582 rūost, -šu
'schmücken'; EH II 392 rūoštiēs; Lie-La 598 ruoš/ti
(-ia, -ē).

a) io-c. verbi ar līdzskapa iespraudumu

Aiz mēleņiem un lūpeņiem ar i, ī saknē:

I mīžņu//visur mīznu;

I ģeibņu : ģeipstu;

I švīlņu;

I tìerpnu : tìerpstu;

I śveîžnu : śveîstu.

Aiz lūpeņiem ar u, ū saknē:

I stūmnu//K stūmnu//A, K, S stūmļu;

I ūrbnu//K ūrbnu//A, K, S ūrbļu.

Aiz lūpeņiem ar e, ē saknē:

I vēmnu//I vāmnu//K vēmnu//K, A, S vēmļu;

I grēmnu//K grēmnu;

I tēpnu//I tāpnu//I tapnu//K tapnu//K, A, S tēplu : tapu;

I škībnu//K škībnu//A, S škībļu;

I stīpnu//K stīpnu//A, S stīplu;

I knībnu//K knībnu;

I šīpnu//A šīplu;

I žlībnu//K žlībnu//A žlībļu;

I rāibnu : rāipstu.

Aiz lūpeņiem ar ā, uo saknē:

I gluōbnu//K gluōbnu//A, S gluōbļu;

I gruōbnu//K gruōbnu//A, S gruōbļu;

I kuōpnu//K kuōpnu//A, S kuōplu;

I knūopnu//K knūopnu;

I knūobnu//A, S knūobļu;

I rūopnūs//K rūopnūs;

I kūpnu//K kūpnu//A, S kūplu;

A čūplūs;

I sluōpnu : sluōpstu.

Aiz mēleņiem ar i, ī saknē:

zeîžu//I zeîžnu//K zeîžnu//A, S zeîžļu;

dīersu//A, I dīersnu//K dīersnu.

Aiz mēleņiem ar u, ū saknē:

tušu//I tušnu;

jiûzu//I jiûžnu;

kûrcu//I kûrcnu;

tûrcu//I tûrcnu;

sûycu//I sûyčnu;

dûycu//I dûyčnu;

płûycu//I płûyčnu;

šlûucu//I šlûučnu;

špûucu//I špûučnu;

łûuzu//I łûužnu;

gryûžu//I gryûžnu//K gryûžnu//A, S gryûžłu;

pûušu//I pûušnu//K pûušnu//A, S pûušłu.

Aiz mēleņiem ar e, ē saknē:

lācu//I lāčnu;

krīešu//I krīešnu;

pļiēšu//I pļiēšnu;

žīešu//I žīešnu;

tīešu//I tīešnu//A, S tīešłu;

K, A, S dvēšu//I dvēšnu//I dvēšnu//I dvēšnu;

čīšu//I čīšnu;

vīeršu//I vīeršnu;

ēļšu//I āļšu//I āļšnu;

mēļšu//I māļšu//I māļšnu;

sprīžu// I sprīžnu;

škīeržu//I škīeržnu//K, S škīeržłu;

grīžu//I grīžnu//K grīžnu//K, A, S grīžłu;

beržu//I bāržu//I bāržnu//K beržnu//K, A beržłu;

peržu//I pāržu//I pāržnu;

gvēļžu//I gvāļžu//I gvāļžnu;

mārcu//I mīerčnu;

kārcu//I kīerčnu;

lìcu//I lìčnu;
trìcu//I trìčnu;
rìšu//I rìšnu;
rîžu//I rîžnu//S, A rîžlu;
škîžu//I škîžnu;
spîžu//I spîžnu;
svîžu//I svîžnu//K svîžnu//K, A, S svîžlu;
žìžu//I žìžnu//K žìžnu;
grîžu//I grîžnu//K grîžnu//K, A, S grîžlu;
kvìcu//I kvìčnu;
svàicu//I svàičnu;
bàizu//I bàižnu;
dîžu//I dîžnu;
klîžu//I klîžnu;
lìžu//I lìžnu;
mîžu//I mîžnu;
spîžu//I spîžnu;
plîêšu//I plîêšnu//K, A(Gr) plîêšnu;
miêžu//I miêžnu//K miêžnu//A, S miêžlu;
sprîežu//I sprîežnu//A, S sprîežlu;
slâžu//I slîêžnu;
kràcu//I krìečnu.

Aiz mēleņiem ar au saknē:

ràušu//I ràušnu//K ràušnu//A, S ràušlu;
aûžu//I aûžnu//K aûžnu//A, S aûžlu;
skàužu//I skàužnu;
snàužu//I snàužnu//K, A, S snàužlu;
spraûžu//I spraûžnu//A, S spraûžlu;
graûžu//I graûžnu//K graûžnu//K, A, S graûžlu;
laûžu//I laûžnu//K laûžnu//A, S laûžlu;

kàucu//I kàučnu;
bràucu//I bràučnu;
jàucu//I jàučnu;
màucu//I màučnu;
ràucu//I ràučnu;
sàucu//I sàučnu;
slàucu//I slàučnu;
žnaûzu//I žnaûžnu.

Aiz mēleņiem ar ai, a, ā, uo saknē:

laižnu//I laižnu//K laižnu;
kûžu//I kûžnu//K kûžnu//K, A, S kûžļu;
kùoršu//I kùoršnu//K kùoršnu//K, A, S kùoršļu;
kašu//I kašnu//A kašļu;
drùožu//I drùožnu//K drùožnu//K, A, S drùožļu;
buôžu//I buôžnu//K buôžnu//K, A, S buôžļu;
guôžu//I guôžnu//K guôžnu//K, A, S guôžļu;
kùošnu//I kùošnu//K kùošnu//A, S kùošļu;
krùocu//I krùočnu;
suôcu//I suôčnu;
šņùocu//I šņùočnu;
-nuôcu//I -nuôčnu;
-nuôzu//I -nuôžnu;
dùorcnu//I dùorcnu;
dùorzu//I dùoržnu;
žļùoznu//I žļùožnu;
ûžu//I ûžnu//K ûžnu//A, S ûžļu;
jûžu//I jûžnu//K jûžnu//A, S jûžļu;
bûžu//I bûžnu;
rùšnu//I rùšnu//K rùšnu//A rùšļu.

b) Citu celmu verbi ar līdzskaņa iespraudumu

o-c. verbi ar līdzskani aiz lūpeņiem:

- I cārpnu//I čierpnu//K čierpnu//K, A, S čierpļu : cārpnu;
I capnu//K capnu//A, S capļu : capnu;
I drabnu//K drabnu : drabnu;
I tapnu//I tāpnu//I tepnu//K tapnu//K, A, S tepļu : tapnu.

o-c. verbi ar līdzskani aiz mēleņiem:

- I cārtņu//I čieršņu//K cārtņu//A cārtļu//A, S čieršļu :
cārtņu;
I, A(Gr) pierkņu//K pierkņu//A, S, I pierkļu : pārku;
I vālkņu//K vālkņu//A vālkļu : vālkņu;
I, A(Gr) likņu//K, A(Gr) likņu//A, S likļu : likņu;
I mīgnu//K mīgnu//A, S mīgļu : mīgņu : mykstu;
A, K snīgli : snīk : snykst;
I dagņu : dagņu;
I matņu : matņu;
I našņu//K, A(Gr) našņu : našņu;
I vadņu//K vadņu//A, S vadļu : vadņu;
I bāgnu//K bāgnu : bāgnu;
I aūgnu//I aūžņu : aūgnu;
I skutņu//K skutņu//A, S skutļu : skutņu.

o-c. verbi ar iespraustu nāseni vai sto-c., kam pamatā

o-c. ar n, aiz lūpeņiem un mēleņiem:

- I lēipņu//K lēipņu : lēipņu : lēipstu//(līpstu);
I krēitņu//K krēitņu//A, S krēitļu : krēitņu;
I tēikņu//A tēikļu : tēikņu;
I brīukņu : brīuku : (brukstu);
I plīukņu//I plukņu : plīuku : (plukstu);

- I sýtņu//I sutņu : sýutu : (sustu);
I šļiukņu//I šlukņu : šļiuku : (šlukstu);
I -jiūkņu : -jiūkstu;
I prūtņu : prūtu;
I lūkņu//K lūknu : lūku;
I rūkņu//K rūknu//A, S rūkļu : rūku;
I smūkņu : smūku;
I zūgņu//K zūgnu//A, S zūgļu : zūgu;
I -tīkņu//K -tīknu//A, S -tīkļu : -tīku.

i-c. verbi

Aiz lūpeņiem:

- I stūouņū//K, S stūouļu : stūovu;
I buŗbņū : buŗbü;
I drabņū//K drabnu : drabu;
I tupņū//K tupnu : tupu.

Aiz mēleņiem:

- I žieržņū//K žieržnu//A, S žieržļu : žieržu;
I smiŗžņū : smiŗžu;
I ņūržņū : ņūržu;
I kuštņū//A, S kuštļu : kuštü;
I šiežņū//K šiežnu//K, A, S šiežļu : šiežu;
I vaižņū : vaižu;
I luožņū : luožu;
I adbiļžņū : adbiļdū : adbiļžu;
I raūžņū//K, A, S raūžļu : raūžu;
I žīžņū//A, S žīžļu : žīžu;
I bāzdņū : bāzdü;
I muŗžņū : muŗžu;
I ņaužņū[⦿] : ņaužu;

- I plākšņu : plākšu;
I pukšņu : pukšu;
I plukšņu : plukšu;
I krukšņu^ᑦ : krukšu;
I šleīžņu : šleīžu;
I smiļkšņu^ᑦ : smiļkštū;
I klukšņu^ᑦ : klukštū;
I šņukšņu : šņukštū;
I švèikšņu//I švèikštņu : švèikštū;
I zuržņu : zuržu;
I peīkštņu//I peīkšņu : peīkštū;
I plūrķšņu : plūrķšu;
I burķšņu : burķšu;
I mýužņu^ᑦ : mýužu;
I tàrkšņu : tàrkšu.

i- celmi

i- celmi blakus infinitīviem ar -ēt

Ar i, ī saknē:

adbiļžu//I adbiļžņu (adbiļdīm : adbiļžām//I adbiļžņām), ad-
biļdīeju, I adbiļd'iet//K, A, S, I(P) -ât 'liter. at-
bildēt';

člerkšt, I člerkštīe//-ja//K, A, S, I(P) člerkštā//-ja, I
člerkšt'iet//K, A, S, I(P) -ât '1. čirkstēt, 2. čūk-
stēt';

žleržu//I žleržņu//K žleržņu//A, S žleržļu (žierdīm : I
žleržņām//K žleržņām//A, S žleržļām), žierdīeju, I
žierd'iet//K, A, S, I(P) -ât 'dzirdēt';

gribu (gribīm : gribām), gribīeju, I grib'iet//K, A, S, I(P)

-ât 'gribēt';

kiṛkšt, I kiṛkštīe//-ja//K, A, S, I(P) kiṛkštā//-ja, I kiṛk-
št/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. čikstēt (par apaviem; ko-
ku), 2. I, A čikstēt (par raudulīgu bērnu)';

kit, I kitīe//-ja//K, A, S, I(P) kitā//-ja, I kit/iêt//K, A,
S, I(P) -ât 'kutēt';

lèizu, (lèizīm : lèizām), lèizīeju, I lèiz/iêt//K, A, S,
I(P) -ât 'līdzēt; palīdzēt';

mīṇu (mīṇīm : mīṇām), mīṇīeju, I mīṇ/iêt//K, A, S, I(P) -ât
'minēt';

piṛkš, I piṛkšīe//-ja//K, A, S, I(P) piṛkšā//-ja, I piṛ-
kš/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sūrstēt';

peikštu//I peikštū//I peikštṇu//I peikšṇu (peikštīm//I peik-
šṇām), peikštīeju, I peikšt/iêt//K, A, S, I(P) -ât
'pikstēt, čikstēt';

plèikš, I plèikšīe//-ja//K, A, S, I(P) plèikšā//-ja, I
plèikš/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'plikšket';

rèip//K, S rèip, I rèibīe//-ja//K, A, S, I(P) rèibā//-ja, I
rèib/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'ribēt';

slèižu//I slèižṇu (slèižīm : slèižām//I slèižṇām), slèižīe-
ju, I slèiž/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'slidēt';

smiḷkstu//I smiḷkštū//I smiḷkšṇu (smiḷkštīm//I smiḷkšṇām),
smiḷkštīeju, I smiḷkšt/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'smilk-
stēt';

smiṛžu//I smiṛžṇu (smiṛžīm : I smiṛžṇām), smiṛžīeju, I smiṛ-
ž/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'smirdēt';

speit, I speidīe//-ja//K, A, S, I(P) speidā//-ja, I spei-
d/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'spidēt';

stèic, I stèizīe//-ja//K, A, S, I(P) stèizā//-ja, I stèi-
ž/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'stidzēt';

šmàikst', I šmàikstìe//-ja//K, A, S, I(P) šmàikstà//-ja, I
šmàikst'/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'šmikstēt';

švèikstu//I švèikstü//I švèikstnu//I švèikšnu (švèikstìim//I
švèikšnàm), švèikstìeju, I švèikst'/iêt'//K, A, S, I(P)
-ât' '1. čukstēt, 2. I, A, S čukstēt (par slapju malku,
padzisušu pirts krāsni)';

tycu (t'icìim : tycàm), t'icìeju, I t'ic'/iêt'//K, A, S, I(P) -ât'
'ticēt';

týrkš, I týrkšìe//-ja//K, A, S, I(P) týrkšà//-ja, I týr-
kš/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'tirkšket (par plīstošu drā-
nu)'//dýrkš/iêt'//-ât' 't.p.';

tríc, I trícìe//-ja//K, A, S, I(P) trícà//-ja, I tríc'/iêt'//
K, A, S, I(P) -ât' 'trīcēt (par koku lapām)';

vèikš, I vèikšìe//-ja//K, A, S, I(P) vèikšà//-ja, I vèik-
š/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'klaudzēt (par dobjū, plaka-
niska sitiena radītu skaņu ar tālu atbalsi)'//vèik-
š/iêt'//-ât' 't.p.';

zīl : zīlāi, I zīlìe//-ja//K, A, S, I(P) zīlā//-ja, I zī-
l/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'zilēt, klūt zilam'.

Ar u, ū saknē:

bļyukš, I bļyukšìe//-ja//K, A, S, I(P) bļyukšà//-ja, I
bļyukš/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'bliukšket (par plakanis-
ka, smaga priekšmeta kritiena radītu troksni)';

brīun : brīunāi, I brīunìe//-ja//K, A, S, I(P) brīunā//-ja,
I brīun/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'brūnēt, klūt brūnam';

buŗbu//I buŗbnu (buŗbìim : I buŗbnàm), buŗbìeju, I burb'/iêt'//
K, A, S, I(P) -ât' 'purpināt';

I buŗkstü (buŗkstìim), buŗkstìeju, I buŗkst'/iêt'//I(P) -ât'
't.p. kā burkšēt';

buŗkšu//I buŗkšnu (buŗkšìim : buŗkšàm//I buŗkšnàm), buŗkšìe-

- ju, I būrkš/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' '1. neapmierināti, aprauti runāt, 2. burkšķēt (par vēdera sakaņām)';
- čuču (čučym : čučām), čučleju, I čuč/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'gulēt (sarunā ar bērniem)';
- čūm//K, S čūm, I čūmle//-ja//K, A, S, I(P) čūmā//-ja, I čūm/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'čūmēt (par lielu daudzumu, parasti kopā ar verbu mudžēt)';
- dūn, I dūnle//-ja//K, A, S, I(P) dūnā//-ja, I dūn/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'dunēt';
- glūm//K, S glūm, I glūmle//-ja//K, A, S, I(P) glūmā//-ja, I glūm/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'glumēt';
- grušt', I gruždle//-ja//K, A, S, I(P) gruždā//-ja, I gružd/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'gruzdēt';
- guļu (guļim : guļām), guļleju, I guļ/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'gulēt';
- gurkšt', I gurkštle//-ja//K, A, S, I(P) gurkštā//-ja, I gurkšt/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' '1. K, A, I gurkstēt (par sniegu; tīru ādu), 2. S kurkstēt (par vardēm)';
- klukstu//I klukštū//I klukšņu (klukštīm : I klukšņām), klukštleju, I klukšt/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'klukstēt (parasti par vistu)';
- klūkšt', I klūkštle//-ja//K, A, S, I(P) klūkštā//-ja, I klūkšt/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'klunkšķēt (par šķidrums)';
- I krukštū (krukštīm), krukštleju, I krukšt/iēt'//I(P) -ât' 'rukšķēt';
- krukšu//I krukšņu (krukšīm : krukšām//I krukšņām), krukšleju, I krukš/iēt'//K, A, S, I(P) -ât' 'rukšķēt';
- kurš, I kurlejuôs//K, A, S, I(P) kurājuôs, I kur/iētš'//K, A, S, I(P) -âtš' 'kurēties';
- kurkšt', I kurkštle//-ja//K, A, S, I(P) kurkštā//-ja, I kurk-

št/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. kurkstēt (par vardēm), 2. burkšket (par vēderu)';

kustu//I kuštū//A, S kuštlu//I kuštņu (kuštīm : I kuštņām), kuštīeju, I kušt/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'kustēt';

koukš, I koukšie// -ja//K, A, S, I(P) koukšā// -ja, I koukš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'kūkšket (par dobjū, koka priekšmeta atsitiena skaņu)';

kīup//K, S kīup, I kīupie// -ja//K, A, S, I(P) kīupā// -ja, I kīup/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'kūpēt';

I lūn, I lūnie// -ja//I(P) lūnā// -ja, I lūn/iēt//I(P) -ât 'lūmēt';

K lūn//lūn, lūnie// -ja, lūnāt 'lūmēt';

muč, I mučie// -ja//A, S, I(P) mučā// -ja, I muč/iēt//A, S, I(P) -ât 'mudžēt (par lielu daudzumu, parasti kopā ar verbu čumēt)';

muŗžu//I muŗžņu (muŗdīm : I muŗžņām), muŗdieju, I muŗd/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'paklusu, nesaprotami runāt';

mýužu^{*}//I mýužņu (mýudīm : mýužām//mýužņām), mýudieju, I mýud/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'idēt (parasti par govi)';

nūržu//I nūržņu (nūrdīm : nūržām//I nūržņām), nūrdieju, I nūrd/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'nurdēt';

plukstu//I plukštū (plukštīm), plukštīeju, I plukšt/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'sk. pie plukšēt';

plukšu//I plukšņu (plukšīm : plukšām//I plukšņām), plukšīeju, I plukš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'plāpāt (parasti par vecu sievieti)';

plūrkstu//I plūrkštū (plūrkštīm), plūrkštīeju, I plūrkšt/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'sk. pie plūrkšēt';

plūrkšu//I plūrkšņu (plūrkšīm : plūrkšām//I plūrkšņām), plūrkšīeju, I plūrkš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'plāpāt

(parasti par vecu sievieti)';

pukšu//I pukšņu (pukšim : pukšām//I pukšņām), pukšleju, I pukš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'pukšket, pukstet, neapmierināti purpināt';

purp//K, S purp, I purpīe//-ja//K, A, S, I(P) purpā//-ja, I purp/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'kurtēt (par rutkiem, kāliem)';

put, I putīe//-ja//K, A, S, I(P) putā//-ja, I put/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. putēt, 2. zust, iznīkt';

poukš, I poukšīe//-ja//K, A, S, I(P) poukšā//-ja, I poukš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'paukšket (par dobjū, islaicīgu skaņu)';

rius, I riusīe//-ja//K, A, S, I(P) riusā//-ja, I rius/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'rūsēt';

šņukstu//I šņukstū//I šņukšņu (šņukstīm : I šņukšņām), šņukstleju, I šņukst/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'šņukstēt';

trun, I trunīe//-ja//K, A, S, I(P) trunā//-ja, I trun/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'trunēt';

trup//K, S trup, I trupīe//-ja//K, A, S, I(P) trupā//-ja, I trup/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'drūpt, trupēt'//drup/iet// -ät 't.p.';

tupu//I tupņu//K tupņu (tupim : I tupņām//K tupņām), tupleju, I tup/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'tupēt';

туру (turim : turām), turleju, I tur/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. turēt (ciet; rokā), 2. (ap)turēt, 3. turēt, audzēt (lopus)';

ūrksū//I ūrksņu (ūrksim : ūrksām//I ūrksņām), ūrksleju, I ūrks/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. rūkt (par suni; rūcošu vēderu; automašīnu), 2. neapmierināti runāt';

I zuržu//I zuržņu (zuržim : zuržņām), zuržleju, I zurž/iēt//

I(P) -ât 'klusu, neskanīgi, it kā negribot raudāt; pinkšēt'.

Ar e, ē saknē:

bāzdū//I bāzdū (bāzdīm : I bāzdām), bāzdīju, I bāzd/iêt//K, A, S, I(P) -ât;

bīs : bīzāi, I bīzie//-ja//K, A, S, I(P) bīzā//-ja, I bīz/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'kļūt biezam, sabiezēt';

daru (darīm : darām), darīju, I dar/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'derēt';

drabu//I drabū//K drabū (drabīm : drabām//I drabām), drabīju, I drab/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'drebēt';

krakš, I krakšie//-ja//K, A, S, I(P) krakšā//-ja, I krakš/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'krakšķēt (par lūstošu koku)';

←K, S krakstū (krakstīm), krakstīju, krakstāt 'krekšķēt, sīki klepot';

I kreksū//I kreksū (kreksīm : kreksām//kreksām), kreksīju, I kreks/iêt//I(P) -ât 'krekšķēt, sīki klepot';

I krekstū (krekstīm), krekstīju, I krekst/iêt//I(P) -ât 't.p.';

I, A kvīlel//K, S kvāl, I kvīlele//-ja//K, A, S, I(P) kvālā//-ja, I kvīlel/iêt//A, I(P) -ât//K, S kvālāt 'kvēlot; plēnēt' : A, I kvīleļai//S, K kvālāi 't.p.';

māln : mālnāi, I mālnē//-ja//K, A, S, I(P) mālnā//-ja, I māln/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'melnēt, kļūt melnam';

ņīs, I ņīzie//-ja//K, A, S, I(P) ņīzā//-ja, I ņīz/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'niezēt';

pāl : pālāi, I pālīe//-ja//K, A, S, I(P) pālā//-ja, I pāl/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'pelēt';

pāru : pāraju (pārīm : pārajòm), pārīju, I pār/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'perēt (parasti par vistu)';

pîp : pîpâi, I pîpîe//-ja//K, A, S, I(P) pîpâ//-ja, I pî-
p/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'piepēt, apaugt ar piepēm';

I plākstü (plākstîm), plākstieju, I plākst/iêt//I(P) -ât
'plāpāt (parasti par vecu sievieti)';

plākšu//I plākšnu (plākšîm : plākšâm//I plākšnâm), plākšie-
ju, I plākš/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'plāpāt (parasti par

vecu sievieti)';

razu (razîm//režîm : razâm), režieju, I rež/iêt//A, I(P)
-ât//K, S razât 'redzēt';

rit : ritâi, I ritîe//-ja//K, A, S, I(P) ritâ//-ja, I ri-
t/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. rietēt (par sauli), 2.
rietēt (par pienu tesmenī)';

siēžu//I siēžnu//K siēžnu//K, A, S siēžlu (siēdîm : siēžâm//
I siēžnâm), siēdieju, I siēdiêt//K, A, S, I(P) sādât
'sēdēt';

zît, I zîdie//-ja//K, A, S, I(P) zîdâ//-ja, I zîd/iêt//K, A,
S, I(P) -ât '1. ziedēt (par puķēm, kokiem), 2. (sa)zie-
dēt (par maizi)';

Ar a, ā saknē:

baļ(îs) : baļâi, I baļie//-ja//K, A, S, I(P) baļâ//-ja, I
baļ/iêt(îs)//K, A, S, I(P) -ât(îs) 'balēt, balot (par

audeklu)';

(bùoļ) : bùoļâi : bùoļst, I bùoļie//-ja//K, A, S, I(P) bùo-
ļâ//-ja 'bālēt; balot (par rudziem)';

brakš, I brakšie//-ja//K, A, S, I(P) brakšâ//-ja, I brak-
š/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'krakšķēt (1. par cilvēka kau-
liem, 2. par lūstošu koku)';

brašt, I brazdie//-ja//K, A, S, I(P) brazdâ//-ja, I braz-
d/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'grabēt (par kaut ko metā-
lisku)';

čap//K, S čap, I čabīe//-ja//K, A, S, I(P) čabā//-ja, I čab/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'čabēt';

čaukst, I čaukstīe//-ja//K, A, S, I(P) čaukstā//-ja, I čaukst/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'čaukstēt';

kāunūs : kāunājūs (I kāunīm/iēs//K, A, S, I(P) -ās), kāunīe-jūs, I kāun/iētīs//K, A, S, I(P) -âtīs 'kaunēties';

klap//K, S klap, I klabīe//-ja//K, A, S, I(P) klabā//-ja, I klab/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'klabēt';

klāuc, I klāuzīe//-ja//K, A, S, I(P) klāuzā//-ja, I klāuc/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'klaudzēt';

krakst, I krakstīe//-ja//K, A, S, I(P) krakstā//-ja, I krakst/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'krakšķēt, krakstēt (par lūstošu koku)';

krakš, I krakšīe//-ja//K, A, S, I(P) krakšā//-ja, I krakš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'krakšķēt';

I kāukst, I kāukstīe//-ja//I(P) kāukstā//-ja, I kāukst/iēt//I(P) -ât 'kukstēt, vaukšķēt (par suni)';

luōžu//I luōžņu (luōdīm : luōžām//I luōžņām), luōdīeju, I lūod/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'lādēt';

ņaužu//I ņaužņu (ņaudīm : ņaužām//I ņaužņām), ņaudīeju, I ņaud/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'ņaudēt';

paš, I pašīe//-ja//K, A, S, I(P) pašā//-ja, I paš/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'piestāvēt, saderēt';

suōp//K, S suōp, I suōpīe//-ja//K, A, S, I(P) suōpā//-ja, I sūop/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'sāpēt';

skan, I skanīe//-ja//K, A, S, I(P) skanā//-ja, I skan/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'skanēt';

skrap//K, S skrap, I skrabīe//-ja//K, A, S, I(P) skrabā//-ja, I skrab/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'siki grabēt; skrabēt';

sprakst, I sprakstīe//-ja//K, A, S, I(P) sprakstā//-ja, I

sprakšt/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sprakškēt';
sprakš, I sprakšie//-ja//K, A, S, I(P) sprakšà//-ja, I
sprakš/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sprakškēt';
stùovu//I stùoupu//K, S stùoulu (stùovim : I stùounàm),
stùovieju, I stùov/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'stävēt';
špakšt, I špakštie//-ja//K, A, S, I(P) špakštà//-ja, I špak-
št/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'špakstēt';
tàrkšu//I tàrkšpu (tàrkšim : tàrkšàm//I tàrkšnàm), tàrkšie-
ju, I tàrkš/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. tarkškēt (par
pļaujmašīnu), 2. runāt bez mitas un apstājas';
vaižu//I vaižpu (vaidim : vaižàm//I vaižnàm), vaidieju, I
vaid/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'slimot';
varu (varim : varàm), varieju, I var/iêt//K, A, S, I(P) -ât
'varēt'.

i-c. blakus infinitīviem ar -ât

žīžu//žīžpu//K žīžnu//A, S žīžlu (žīdīm : žīžàm//I žīžnàm//
K žīžnàm), I žīdavu//K, S žīdovu//A žīdàvu, žīduôt
'dziedāt';

raūžu//I raūžpu//K, A, S raūžlu (raūdīm : raūžàm//I raūž-
nàm//A, S raūžlòm), I raūdavu//K, S raūdovu//A raūdàvu,
ràuduôt 'raudāt';

zynu (zīpim : zynòm), I zynavu//K, S zynovu//A zynàvu, zy-
nuôt 'zināt'.

i-c. blakus infinitīviem ar -it

vùot : vùodej, I vùodie//-ja//K, A, S, I(P) vùodà//-ja//vi-
sur vùodeja, vùodeit 'kaitēt, nākt par ļaunu';

vadīs : vadejās, I vadiejuôs//K, A, S, I(P) vadàjuôs//visur
vadejuôs, vadeitīs 'vadēties (par alu vai kādu gāzēto

dzērienu)';

smùort : smùordei, I smùordie//-ja//K, A, S, I(P) smùordä//
-ja//visur smùordeja, smùordeit 'smaržot'.

ējo- celmi

I àukl/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'auklêt';

I àuz/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'audzêt';

I ùorst/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'liter. ārštêt';

I bàid/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'biedêt (bet baidäju)' : ā-c.;

I baļ/iêť(îs)//K, A, S, I(P) -ât(îs) 'balêt, balot (par au-
deklū) : i-c.;

I bàgaļ/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'bēguļot (bet bāgaļäju)';

I bùoļ/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'kļūt bālam, bālêt; balot (par
rudziem)' : (i-c.) : sto-c.;

I bir/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'birt nost (par ogām, ziediem)';

I¹ bierz/iêť//I(P)¹ -ât 'biržot, veidot birzis (biers̄
'birzs')' : K, S bierzēit 't.p.';

I bizip/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'bizot (parasti par lopiēm)';
byzynuôt 'likt, lai bizo';

I biz/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'biezêt' : i-c.;

I bļukšyp/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'bukškināt (par dobjū
troksni)' : bļukšynuôt 't.p.';

I braukaļ/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'braukāt';

I brazdip/iêť//K, A, I(P)¹ -ât 'grabināt (metāla trauku) :
brazdynuôt 't.p.';

I brūok/iêť//K, A, S, I(P) -ât 'brāķēt';

¹ Nosauktas tikai tās izloksnes, kurās ējo-c. forma ir iz-
platīta. Skaistā, piem., parasti teiks brazdynuôt. Sk. arī
turpmāk.

- I -brèiv/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'izbrivēt (laiku)' : -brèi-
vuôt' 'atbrivot (vietu; cilvēku)';
- I brūkašt'/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'brokastot';
- I bubīn/iêt//K, A, I(P) -ât' 'bubināt (par zirgu)' : bubynuôt'
't.p.';
- I buks'/iêt//K, A, S, I(P) -ât' '1. buksēt (par mašīnu), 2.
boksēt, 3. I salikt lielu daudzumu vienuviet';
- I būrbuļ/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'burbuļot' : būrbuļuôt'
't.p.';
- I čariņ/iêt//I(P) -ât' 'čivināt (par putniem)' : čarynuôt'
't.p.';
- I čauļ/iêtis//I(P) -âtis' '(iz)lodzīties';
- I čāpstīn/iêt//I(P) -ât' 'čāpstināt' : čāpstynuôt' 't.p.';
- I čūpiņ/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'taustīt, čamdīt (lei. čiupi-
nēti)';
- I dīn/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'dienēt aktīvajā karadienestā';
- I dēiz/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'diedzēt (kartupeļus sējai,
miežus alum) (bet dēizāju)';
- I ducīn/iêt//I(P) -ât' 'ducināt (par patālu pārkonu)' : ducy-
nuôt' 't.p.';
- I dudīn/iêt//I(P) -ât' 'klusām un mīlīgi sarunāties' : dudy-
nuôt' 't.p.';
- I duduļ/iêt//I(P) -ât' 'trīcēt no aukstuma, drebināties' :
duduļuôt' 't.p.';
- I dusuļ/iêt//K, I(P) -ât' 'ilgstoši, nestipri klepot (dusuļs
'klepus'; lei. dusuļys)' : dusuļuot' 't.p.';
- S zāldāt' 'dzeldināt (par nātrēm) (bet zāldāju)';
- I zālpīēt' 't.p. (bet zālpāju)';
- I zālt/iêt//K, A, S, I(P) -ât' 'dzeltēt' : zāltuôt' 't.p.';
- I zēmd/iêt//S, I(P) -ât//K zāmdāt' 'dzemdēt';

- I zān/iêt//I(P) -ât 'šķibīt nocirsta koka zarus';
- I zās/iêt//K, A, S, I(P) -ât '(at)dzēsēt';
- I zēid/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'dziedēt (brūci) (bet zēi-
dāju)';
- I eciêt//K, A, S, I(P) acât 'ecēt';
- I āpdāliêt 'uzstāt, uzplīties, piesieties';
- I gāv/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'gavēt';
- I guôzāl/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'gāzelēt (bet guôzālāju)';
- I glùm/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'klūt glumam (I glūmtys 'glo-
tas')' : i-c.;
- I grauzd/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'grauzdēt (bet grauzdāju)';
- I grēmd/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'grēmdēt';
- I gurkstīn/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'atkārtoti rīt; rīstīties
(bet gurkstīnāju)';
- I jauc/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'pieradināt (bet jaucāju)';
- I juôdāl/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'jādelēt (bet juôdālāju)';
- I kalapīn/iêt//K, A, I(P) -ât 'urbināt; knibināt; lobīt';
- I kalt/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'kaltēt';
- I kant/iêtīš//A, I(P) -âtīš 'lakstoties';
- I kapl/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'kaplēt';
- I kars/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'karsēt';
- I kasīn/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. (sa)kasīt kā paliekas, 2.
(sa)grābt siena smalkumus';
- K, A, S kauļât 'sīsties olām Lieldienās';
- I kaun/iêtīš//K, A, S, I(P) -âtīš 'kaunēties' : i-c.;
- I kaus/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'liter. kausēt';
- I kaustīn/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'viegli dauzīt pa metālisku
virsmu';
- I kāv/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'kavēt';
- K kavâtīš 'spēlēties savā nodabā';

- I kuòpāļ/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'kāpelēt (bet kuòpāļāju)';
I kuòs/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'kāsēt';
S kivilâtis' 'ar grūtībām iet';
I klāziņ/iêt'//I(P) -ât' 'kladzināt (par vīstu)' : klāzynuôt'
't.p.';
I klāuziņ/iêt'//I(P) -ât' 'klaudzināt' : klāuzynuôt' 't.p.';
I klāpdār/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'klenderēt';
I klās/iêt'//I(P) -ât' 'ar grūtībām pārvietoties';
I klus/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'klusēt';
I kibiņ/iêt'//I(P) -ât' 'urbināt (degunu)';
I knibiņ/iêt'//I(P) -ât' 'knibināt' : knibynuôt'//knybynuôt'
't.p.';
I kratāļ/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'kratīt atkārtoti nelielā
kārtā (piem., pakaišus)';
A krūsāt' 'krāsot';
A, K kracāt' '(sa)recēt (par galertu; asinīm)';
I kužyn/iêt'//I(P) -ât' 'bikstīt (piem., malku krāsni)' : ku-
žynuôt' 't.p.';
I koukšyn/iêt'//I(P) -ât' 'dobji klaudzināt' : koukšynuôt'
't.p.';
I kud'/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'noliesēt, izkristies svarā';
A kāļnāt' 'ko stīvi un negribīgi darīt';
I kāz/iêt'//I(P) -ât'//K kāzāt' '1. darīt pa roku galam, 2. pa-
darīt nelietojamu, 3. notraipīt';
I laidāļ/iêtis'//K, A, S, I(P) -âtis' 'laidelēties';
I laim/iêtis'//K, A, S, I(P) -âtis' 'laimēties';
I lāp/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' '1. līmēt, 2. lipināt (no mā-
la)';
I lākāļ/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'lēkāt';
I lidin/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'lidināties' : lidynuôt'//ly-

dynuôt '(aiz)līdināt (ko; kādu)';

I līpīn/iēt//I(P) -ât 'līpināt' : lūpynuôt 't.p.';

I lūpīn/iēt//I(P) -ât 'lobīt; mizot (sal. lei. lupinēti)' :
lūpynuôt 't.p.';

I lūdā/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'lodāt, ložņāt';

I makšar/iēt//I(P) -ât '1. makškerēt, 2. mēgināt ko dabūt
rokā' : K, A, S tikai ar -uot un ar dažādu saknes no-
formējumu;

I māk/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'meklēt';

I māln/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'melnēt, klūt melnam' : i-c.;

I mīerc/iēt//A, I(P) -ât//K, S mārcât 'mērcēt';

I mīerd/iēt//A, I(P) -ât//K, S mārdât 'mērdēt';

I mūr/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'mūrēt';

I pāl/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'pelēt' : i-c.;

I pār/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'perēt' : i-c.;

I pīnā/iēt//I(P) -ât 'pīnzēlēt';

I pīp/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'piepēt' : i-c.;

I plauc/iēt//K, A, S, I(P) -ât '(iz)plaucēt (ziedus)';

I plēt/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'plītēt, stipri dzert';

I puč/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'post';

I pūlc/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'pulcināt';

I pūmp/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. pumpēt (ūdeni; gaisu), 2.
I stipri, negausīgi dzert';

I putīn/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'puteņot (par sniegu)' : pu-
tynuôt 'putināt (mājas, saimniecību)';

I pūd/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'pūdēt';

I pūl/iēt//K, A, S, I(P) -ât '(pār)pūlēt(ies)';

I rav/iēt//K, A, S, I(P) -ât//S arī revât 'ravēt';

I rauž/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'raudzēt (bet raužāju)';

S racât 'recēt (par asinīm)';

- A rèndât 'rentēt';
- A rīndât 'staigāt bez darba, blēpodamies';
- A riņât 'rinēt (veidot reni - garenisku iedobumu)';
- I ritiņ/iêt//I(P) -ât 'ritināt' : rytynuôt 't.p.';
- I rīt/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. rietēt (par sauli), 2. rietēt (par pienu tesmenī)' : i-c.;
- I rušyn/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'rušināt (zemi)' : rušynuôt 't.p.';
- I ryup/iêtîs//K, A, S, I(P) -âtîs 'liter. rūpēties';
- I rūtaļ/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'vairāk kā liter. rotaļaties';
- I sald/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'saldēt';
- I sisin/iêt//I(P) -ât 'sisināt (par sienāzi)';
- I skūob/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'liter. skābēt';
- I slav/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'liter. slavēt';
- I slāgaļ/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'atkārtoti aizslēgt un atslēgt';
- I smuod/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'smādēt, noniecināt';
- I spovīd/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'uzklausīt grēksūdzi (spovīdä//A, I arī spevoda 'grēksūdze')';
- I stabuļ/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'stabulēt';
- I stāigaļ/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'nākt un iet atkārtoti';
- I stēiv/iêt//K, A, S, I(P) -ât '1. ar pūlēm ko vilkt vai aut, 2. A ēst lielos daudzumos';
- I struop/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'sodīt';
- I strēik/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'striķēt';
- I stucīņ/iêt//K, A, S, I(P) -ât 'nestipri klaudzināt, klauvēt' : stucynuôt 't.p.';
- A, K susât 'žūt, kļūt sausākam (par tīrumu, pļavu)';
- I svīep/iêt//A, I(P) -ât//K, S svāpât 'kvēpināt, elpināt

- slimu bērnu sadedzinātu peonijas ziedu dūmos (bet sviēpāju//svāpāju)';
- I svēid/iētīs//K, A, S, I(P) -âtīs 'sviedrēties';
- K, A, S šlakatât 'šlakstināt(ies)';
- I škālbiņ/iēt//I(P) -ât 'skalināt; šlakstināt; jaukt kopā atšķirīgas kvalitātes šķidrumus' : škālbynuôt 't.p.';
- K, S škālviņât 't.p.';
- I škātār/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'šketerēt';
- I šļupīņ/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'šļupstēt (šļupīņc 'tas, kurš šļupst')';
- I šmūrguļ/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'smurgāt, smurgulēt' : I šmūrguļuôt 't.p.';
- I špūnd/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. spundēt (špūndā 'spunde'), 2. negausīgi ēst';
- K, A švāicât 'lodēt ar lodlampu pa vīli';
- I tāmbor/iēt//I(P) -ât//I tāmbur/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'tamborēt';
- K, A, S tīmsât 'tumst';
- I tīpiņ/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'tipināt' : typynuôt 't.p.';
- I tīriņ/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'tirināt (kājas)' : tyrynuôt 't.p.';
- I trapīņ/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'sist kājas pret zemi, mīņāties (lei. trepineti 'mīņāties; lēkāt')' : trapynuôt 't.p.';
- I trauc/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'liter. traucēt';
- I tukļ/iēt//K, A, S, I(P) -ât '1. bojāties (par labību; tuklā; tukļis duks 'tukluma smaka'), 2. kļūt treknam (piem., par cūku)';
- A tukņât 'bojāties (par labību)';
- I upār/iēt//K, A, S, I(P) -ât 'rel. upurēt';

- I uryn/iêt'//I(P) -ât' 'urdzēt (par tekošu ūdeni)';
I vakar/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'vakarēt';
I vác/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'vecot';
A vāldināt 'saaust cieši kopā; K vāldinīs jūstys, bet bez
verba';
I vāļ/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'velēt';
A vicāt 'attīrīt (miežus) no akotiem';
I virin/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' : vyrynuôt 'visur jauc kopā
divas nozīmes: virināt (durvis), (ap)vārit';
I vāikšyn/iêt'//I(P) -ât' 'kraudzināt' : vāikšynuôt 't.p.';
I veļ/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'vilēt';
I veit/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'ļaut, lai apvīst';
I vužyn/iêt'//I(P) -ât' : K, A, S vužynuôt 'vizināt';
I zaud/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'liter. zaudēt';
I zēim/iêt'//K, A, S, I(P) -ât' 'zīmēt'.

āio- un ōio- celmi

- oluôt 'darīt caurumainu';
K, S arēndavuôt 'nomāt';
ārpavuôt 'vētīt';
osoruôt 'asar ot';
ābļavuôt 'ēvelēt';
oduôtīs 'badoties';
balavuôt 'spēlēties, rotaļāties (balaunīks 'nerātnelis)';
baruôt 'barot';
būorkšuôt 'bārkš ot';
bārnavuôt 'rel. iesvaidīt';
-bārnūôtīs '(ap)bērnoties';
broduôt 'bradāt';
brakavuôt 'brākēt';

- bryzguôt '1. šlakstināt (bryzgys 'šlakatas'), 2. smidzināt
(par lietu)';
- brèinuôtis 'brīnīties';
- brèivuôt '(at)brīvot' : ējo-c.;
- brukavuôt 'brūgēt';
- brūpuôt 'brūpot';
- bružuôt 'bružāt';
- bučuôt 'bučot';
- bušavuôt 'blēnoties, dauzīties; ārdīties';
- ceļuôt 'liter. ceļot';
- cyļuôt 'cilāt';
- cýlpuôt 'cilpot';
- cyravuôt 'lāpīt bez ielāpa, piem., zeki';
- ćimuôt 'ciemoties';
- ćukavuôt 'veidot ķīpas (ćuks 'ķīpa')';
- ćūruôt 'čurāt';
- čaravuôt 'burt (čaraunīks 'būrējs')';
- čykuôt 'tikšķēt (par pulksteni)';
- dabuôt 'dabūt';
- dòncuôt 'dancot';
- dòrbuôtis 'darboties';
- dàravuôt 'dāvināt';
- I dākuôt 'pateikties';
- dysk(av)uôt 'šķivjot';
- dèiruôt 'liter. dīrāt';
- dīņiškuôt 'pusdienot';
- drapak(av)uôt 'kultivēt (ar atsperu ecēšām; drapaks 'atsperu
ecēšas)';
- duduļuôt 'sk. pie ējo-c.' : ējo-c.;
- dusuļuôt 'sk. pie ējo-c.' : ējo-c.;

dūmuôt 'domāt';

zonuôt '1. dzenāt, gaināt, 2. raust sienu vālos';

I zākavuôtis 'nikoties';

zāltuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

zēistavuôt 'darboties';

K zākavuôt 'pateikties';

S zākuôt 'pateikties';

zēivuôt 'dzīvot';

I zoluôt 'mangot';

zēpuôt//ēlpuôt 'elpot';

gōlvuôt 'galvot (bet gōlvoju)';

gārbavuôt 'bēdāties';

I gārguôt 'runāt nesaprotami (ar rīkles skaņām)';

gatuvuôt 'liter. gatavot';

gāuduôt 'gaudot';

gūoduôt 'domāt; atcerēties';

gēibuļuôt 'atkārtoti gībt vai izlikties to darām';

glōbuôt '1. slēpt, 2. apbedīt';

goravuôt//S arī garavuôt 'dzīvot nabadzīgi vai nelaimīgi,
vārgt';

S grabast(av)uôt 'piestiprināt kārtis pie spārēm';

A grabastuôt 't.p.';

A grāiduôt 'ieaust, ieadīt vai iešūt citas krāsas horizontā-
las svītras (A grāidys 'svītras'; I grāidumy 'svītras',
bet verbs aizmirsts)';

grāuduôt 'gāzt, brucināt no augšas';

grūobuôt 'grābt, vākt kopā';

gramuôt 'gremot';

grūmbuôt '1. grumbot (pieri), 2. veidot krokas drēbē';

I grūļuôt 'murrāt (par kaķi; skaitāmais pants bērna "sarunā"

ar kaķi: grūlū, grūlū, ratāļū, ratāļū, muna tāva puotā-
rāņi)';

gudruot 'gudrot';

īskuot 'ieskāt';

jūkuot 'jokot';

kakuot 'kakāt';

kōlpuot 'kalpot';

kamāndavuot 'komandēt';

komuot '1. mocīt, 2. spēlējoties spaidīt, pūrcīt, kutināt
kādu';

kapačuot 'kaplēt (kapačs 'kaplis')';

kopuot 'kapāt';

kapuot 'pilēt';

kapc(av)uot 'iezīmēt lauku ar robežstabiem (kapcs 'stabs')';

K, A kārč(av)uot 'list līdumu';

kārtavuot 'spēlēt kārtis';

koruļuot 'karāties';

karuot 'karot';

kāčuot '1. šūpot, 2. sūknēt, 3. gludināt (kāčāila 'gludinā-
mais rullītis')';

kūoršuot 'likt kārtis jūtam';

kūortuot 'kārtot';

kitravuot 'blēdīties, mānīties';

I kēipuot 'strādāt lēni, vilcinoties';

kīvuot 'šūpot (galvu, rokas; bērnu)';

klabučuot 'vaļīgi karāties, saskarē brīžiem radot troksni';

klāiguot 'klaigāt';

A klāpuot 'sakristies, veldrēties (par labību)';

kļybuot 'klibot';

kļikučuot 'žagoties (kļikučs 'žagas')';

kļēimavuôt 'zīmogot (kļēims 'zīmogs')';

kļējuôt 'līmēt';

knūobuôt//knūopuôt 'knābāt';

S kòrčuôt 'līst līdumu';

krāukuôt 'kraukāt';

krūosuôt 'krāsot';

krātuôt 'atkārtoti krist';

kīukuôt '1. kūkot (par dzeguzi), 2. sēžot snaust';

kvāpuôt 'smagi, aizgūtnēm elpot';

A, K lāivuôt 'braukt ar laivu';

lomuôt 'lamāt';

lapatuôt 'pļāpāt (par vecu cilvēku)';

lāuluôt 'laulāt';

I lāčkuôtīs 'spēlēties, pārbaudot pretinieka izturību';

līduôt 'līdot';

lykuôt 'lakt (par kaķi, suni)';

lēiguôt 'līgot';

lēikučuôt 'līknāt';

lītuôt 'lietot';

lupcavuôt '1. sist, piekaut, 2. negausīgi ēst';

A lupučuôt 'lobīties (par kartupeļiem)';

lūduôt 'lodāt';

lūžņuôt 'ložņāt';

lōkuôt 'jāt (sarunā ar bērniem)';

māituôt 'maitāt';

moksuôt 'maksāt';

A, S mokšaruôt//mokšoruôt//S mokšuruôt 'makšķerēt' : I

ēio-c.;

māuruôt 'maurāt';

mozguôt 'mazgāt';

mùojuôť 'liter. mājot';

mùokuluôť(ís) 'mākties';

A méčyk(av)uôť//I méčuk(av)uôť 'spēlēt bumbu (A méčyks//I
méčuks 'bumba'; S māčyks, bet bez verba)';

maluôť 'melot';

mèrkavuôť 'pielāgot(ies)';

màsluôť 'mēslot (I to izjūt kā liter.)';

mātuôť 'lieliem, rupjiem dūrieniem apšūt (auduma malu, pog-
caurumu)';

myktuôť 'mirkškināt (par spuldzi)';

I, K mynuôť(ís) 'cīkstēties, spēkoties';

mýrguôť 'mīrgot (1. par ugunīm, 2. par lietu) (bet mýrgoj)';

myzuôť 'mīzot liter.';

mīluôť 'liter. mīlot';

A muguôť 'locīties, kuļot ar spriguli';

mýduôť//mýīduôť 'peldināt';

mūrguôť 'murgot';

nāimavuôť 'līgt strādātāju kādam darbam';

nosuôť '1. nēsāt, 2. valkāt (drēbes)';

ņikuôť 'sijāt (bez sieta); kratot, kustīnot lēzenu trauku,
atdalīt sēnalas no putrainiem';

ņamuôť 'ēst (sarunā ar bērnu)';

pak(av)uôť 'saiņot';

pokuluôť(ís) 'plūksnāties';

pakut(av)uôť 'vārgt, mocīties (pakuta 'mokas'; pakutņiks
'moceklis')';

pījānctavuôť 'dzert alkoholiskus dzērienus, žūpot';

pīļņavuôť 'uzmanīt';

pytavuôť 'tīncināt, izprašpāt';

I pytkuôť(ís) 'spēlēties, pārbaudot pretinieka izturību';

pītļavuôt 'malt smalki, bīdelēt';

plāisuôt 'plaisāt';

K, S plōnckuôtīš 'šļakstināties';

plazavuôt 'pērt, piem., ar siksnu';

plēickuôt '1. šļakstināt, 2. pērt';

plēisuôt 'plaisāt (bet plēiſoi)';

plūyukuôt 'plūkāt';

plūtuôt '1. mudžināt, pīt(ies), 2. maldināt, 3. (ar viltu)

iesaisīt kādā lietā, darījumā';

I, K plāmuôt 'notraipīt, padarīt plankumainu (I plāms, K, S

plāma 'traips', bet S bez verba)';

plūopuôt 'liter. plāpāt';

plītavuôt 'ātri skriet, drāzties';

plīntavuôt 'atbrīvot no krūmiem, izcirst tos ar visām sak-
nēm';

poččavuôt 'cienāt';

pōrkuôt(īš) 'rakņāt(ies)';

prasavuôt 'gludināt (prasa 'gludeklis')';

prāc(av)uôt 'strādāt, pūlēties (prāca 'pūles')';

prīcuôtīš 'priecāties';

pušķuôt 'pušķot, dekorēt';

S putļavuôt 'jaukt, putrot';

putruôt 'putrot, jaukt';

putuôt 'putot, kult';

pūžņuuôt 'pūžņot';

rabavuôt 'patvaļīgi saimniekos cita mājās';

K, S rāndavuôt 'rentēt';

ratavuôt 'glābt';

ravidavuôt 'šķērst, izņemt iekšas (nokautam lopam)';

rūopuôt 'rāpot';

rèitiškuôt 'brokastot (rèitiškys 'brokastis')';
K, S rugavuôtîs 'lamāties';
runuôt 'runāt';
rùtuôt 'greznot, rotāt (piem., eglīti)';
-sakuôtîs '(ie)sakņoties';
sapynuôt 'sapņot (sapync 'sapnis')';
sòrguôt 'sargāt (bet soŕgoju)';
sòrmuôt 'sarmot (bet soŕmoju)';
sàukuôt(îs) 'saukāt, sasaukties';
šečk(av)uôt 'kapāt (kāpostus; šečka 'cirtnis')';
šcöbuôt 'sist (ar rīksti, pātagu)';
šàiluôtîs 'siekaloties (šàilys 'siekalas')';
skàidruôt 'skaidrot';
skoluôt 'skalot';
skobuôt 'nostiprināt ar skavu';
I šmīčukuôt 'spēlēt (vijoli; šmīčuks 'vijoles lociņš)';
sòrtavuôt 'šķirot';
špèiruôtîs 'spirināties, sisties ar kājām';
sprāusluôt 'sprauslāt';
stabuļuôt 'sk. pie ējo-c. : ējo-c.;
stàiguôt 'staigāt';
stèipuôt 'stīpot';
struoduôt 'liter. strādāt';
I stūlpuôt 'ar pūlēm pārvietoties, iet';
S stūpuôt 'smagi, piepūlē elpot';
sukuôt '1. sukāt (ar susekli, skrāpi); ķemmēt, 2. stipri
līt';
suluôtîs '(at)suloties';
sýuduôt 'mēslot';
sýukuôt 'sūkāt';

s̄yuluōt 'sūlāt, lēnām sūkties kādam šķidrumam';
s̄yunuōt '1. apaugt ar sūnām, 2, aizpildīt ar sūnām balķu
šķirbas, ceļot māju (bet syūnoj)';
S, K svuot(av)uōtīś 'braukt precībās';
svīlpuōt¹ 'svilpot';
sūimavuōt 'prātot, domāt';
šanavuōt 'lutināt; saudzīgi apieties (arī ar mantām)';
šaravuōt 'berzt';
šatravuōt 'atbrīvot graudus, pupas no ārējā apvalka (dzir-
navās)';
škāuduōt 'šķaudīt';
I, K šlipavuōt 'pulēt';
šloruōt 'staigāt nepiemērota lieluma apavos, šļūkāt';
šlīukuōt 'šļūkāt';
šmūrguōt 'šmurgāt';
špaļeravuōt 'tapsēt (špaļeri 'tapetes')';
špīlkuōt 'nostiprināt ar drošības adatu';
štūrk(av)uōt//štukavuōt 'grūstīt';
šumūot 'gružot (šumy 'gruži')';
šyupuōt 'šūpot';
tārgavuōt(īś) 'tirgot(ies)';
tārkavuōt '1. rīvēt (tārka 'rīve'), 2. vilkt projām';
I tēluōt 'aizgūtnēm dzert';
I tīepluōt//K tāpluōt 'pavirši, smērējot rakstīt';
tīerguōt 'tirgot';
tīsuōt 'tiesāt';
trāiluōt 'dziedāt bez vārdiem';
I trajuōt 'atkārtoti pārart zemi pavasarī';

¹ Gados jaunāki teicēji runā ar š-

trokuôt 'trakot';

tròнкуôť 'trenkāt, gaiņāt';

I, K, S trāukuôt 'plaisāt (par ādu)';

trušļuôťis 'trausties (parasti par bērnu)';

tuktuôt 'pulsēt';

tùntuļuôť 'sk. pie ēio-c. : ēio-c.;

tupuļuôť 'tupēt, tupus ko darīt';

tuškavuôt 'sautēt';

I tùsuôt 'smagi, piepūlē elpot';

uboguôt 'ubagot';

ùļuôť '1. atpūsties, vaļoties, dzīvot bezdarbībā, 2. svinēt

(piem., kāzas)';

ušņuôť 'ošņāt (bet ušņoju)';

voduôt 'vadāt';

voguôt 'vagot';

vāicuôt 'vaicāt';

vòikuôt 'vaidēt';

vajavuôt 'karot';

vaksavuôt 'ieziest apavus ar apavu krēmu';

vòlkuôt 'valkāt no vienas vietas uz otru';

vālcavuôt 'malt smalki';

vònckuôt 'sist (piem., ar lupatu)';

vozuôt 'vazāt';

vùokynuôt 'vicināt';

vùoļuôť 'vāļāt';

vùorguôt 'vārgt ilgu laiku';

vasaluôťis 'sasveicināties (ar vai bez sarokošanās)';

I vīepluôt//K, S vāpluôt 'tūļājoties ko palaist garām (I

vīepla//K, A vāpla 'tūļa, aplamis, auša'); runāt apla-
mības, aušoties';

vīluôt 'vilāt, veidot (ko) apaļas formas';

vīlņuôtīš 'vilņoties (1. par ūdeni, 2. par matiem)';

vīnavuôt 'vainot';

(v)užgynuôt 'rīdīt';

zoluôt 'stīdzēt; augt bez augļiem';

zaluôt 'zaļot';

zoruôt 'zarot';

zvāiguôt 'zvaigāt (par zirgiem)';

A, I zvíleguôt//K, S zváguôt '1. zvaigāt, 2. plāpāt skaļā

balsī par ko citiem netīkamū';

žabравuôt 'mangot';

žāukstuôt 'rīstīties';

I žyruôt 'paklusu, ilgstoši raudāt';

žūovuôt 'žāvāties';

žāluôt 'žēlot'.

ījo- celmi

bālbateît 'daudz, bet neskaīdri un nesakarīgi runāt (bālba-

tōnc 'plāpa')';

K, S bālteît 'plāpāt';

-būoveît 'pielikt klāt, pievienot' : ā-c.;

būoveîtīš '1. uzkavēties, vadīt laiku gaidot, 2. papildinā-

ties, pieaugt, vairoties; celties (par ūdeni)';

bēleît '1. balsināt, 2. darīt baltāku (piem., putru)';

bēņčāît 'iznīcināt, iznīdēt';

beregeît 'saudzēt';

K, S bīerzeît 'biržot, veidot birzis' : I bīerz/iêt//I(P), A

-ât 't.p.';

-bīžāît 'darīt pāri';

bīžāîtīš 'žēloties';

- K blagadareît 'pateikties';
blùdeît 'maldīties (blùc 'vadātājs', g. blùda)';
blūzēît 'gvelzt, runāt mulķības';
bogaslavēît 'dot svētību';
brižēît 'ar sparū mest';
brosēît 'atstāt (1. ko nepabeigtu, 2. ģimeni, sievu)';
bužēît 'modināt';
bukēît '(ie)sist ar dūri sānos';
K, S čapeît 'potēt (1. bērnu, 2. ābeli)';
I čapeît 'potēt (ābeli)';
čokreît 'kārst (vilnu, čokrys//čokris 'kārstuves)';
dūovéît 'žņaugt' : ā-c.;
drāžēît '1. kaitināt, 2. kārdināt' : ā-c.;
dubaseît 'dauzīt ar plakanisku priekšmetu (piem., velējot)';
dujeît '(kaut ko) enerģiski darīt';
I dūžēît 'sist ar dūrēm';
zīvēîtīs 'brīnīties';
-gadeît 'darīt pa prātam' : ā-c.;
gamapeît 'runāt; sarunāties';
gatavēît 'gatavot (ēdienu)';
ģiedreîtīs 'skaidroties (par laiku)';
glāzeît '(no)skaust';
grajeît 'spēlēt';
grešeît//grīešeît '1. grēkot, 2. (kādu nepatiesi) apvainot';
gružēît 'kraut iekšā';
gubēît 'zaudēt';
jumeît 'junt';
-kalačēît(īs) 'ievainot sevi vai citu';
I kalānčēîtīs 'mocīties';
kapceît 'žāvēt (gaļu)';

- I kapeit 'kārpīt, raust laukā (mēslus no vezuma)';
S kavāncāitīs 'mocīties';
kūoleit 'lielīt, slavēt; ieteikt' : ā-c.;
klibeit 'strēbt';
krepeit '(no)stiprināt';
kuražaitīs 'lamāties, paust neapmierinātību, izsakot to';
kureit 'smēķēt';
S kāzeit '1. darīt pa roku galam, 2. (pa)darīt nelietojamu,
3. notraipīt';
lepeitīs 'slinkot';
lučait 'saņemt';
lūmdeit 'laužot mocīt (kādu)' : ā-c.;
lupneit '(ie)sist kādam';
lupeit 'sist ar spēku';
leceit//ļieceit 'ārstēt';
lūbeit '1. mīlēt, 2. patikt, 3. garšot';
manazait(īs) 'lutināt, (ļaut) niķoties';
I, A mīereit//K, S māreit 'mērīt';
mīzeit 'midzināt';
mīgžait 'mežģīt';
mīreit 'mierināt (bet mīreju)';
mūčait 'mocīt' : ā-c.;
nīrpeit '1. (ie)nirt, 2. pēkšņi pazust';
pajeit 'lodēt';
I pāļdeit 'pateikties, atkārtoti sakot "paldies";
pārseit 'uzcirsties un palikt lepnam jaunās kārtas dēļ';
I pečait 'potēt (bērnu)';
I, A pēlneit//K, S pālneit 'pelnīt' : ā-c.;
pesteit 'pestīt, glābt';
I pīlceit 'lutināt, ļaut niķoties (pīlcs 'izlutināts

bērnš')';

plūteit;

pòmneit 'atcerēties';

pošteit 'gavēt (posc 'gavēnis')';

praščait 'piedot';

praščaitis 'atvadīties';

prūoveit 'labot' : ā-c.;

pryšait 'post, izdaiļot';

pudreit 'pūderēt';

pūrneit '1. pērgāt (par ēdienu), 2. izrakņāt (par zemi)';

ā-c.;

pužait 'biedēt (parasti - dzīvnieku)';

pūošait 'iekopt (zemi)';

rūomeit 'rūnīt' : ā-c.;

rāneit 'ievainot';

riņeitis '(barā) kaut kur doties';

ručait 'izlīdzēt, izpalīdzēt';

I saladeit 'taisīt iesalu alum, apslakot sadiedzētos un samaltos miežus pārmaiņus ar aukstu un karstu ūdeni';

sūoleit 'sālīt' : ā-c.;

syreit 'kļūt mitram';

slūžait '1. dienēt aktīvajā karadienestā, 2. sēdēt uz pakalējām (par dresētu suni)';

smaleit '1. svekot (diegu), 2. pārkurināt (krāsni), 3. stipri smēķēt';

smūordeit 'smaržot' : i-c.;

soreit '1. šķērdēt, 2. gružot';

špešait 'steigties';

sporeit(is) 'strīdēties';

stāraveitis 'censties, pūlēties';

- stramēit 'kaunināt';
stročait '1. (no)šūt ar šujmašīnu, 2. S, I, K šaut kārtām';
A stručait 'šaut kārtām';
(-) stupeit '1. apsēst, piesieties, 2. paklausīt, piekāpties';
sudobreit 'sudrabort';
syureitīs 'iesāļities (par gaļu, gurķiem)';
A, S svūoteit 'precināt';
A, I svīeteit//K, S svāteit '1. svētīt, 2. svinēt';
šasteit 'iet garu ceļu bez īpašas vajadzības';
šukneit 'uzšļākt (no kāda trauka)';
šļajeitīs 'klaiņot';
špyleit 'svaidīt, mētāt';
škodeit 'kaitēt (škodā, pūorškodā 'nodarījums')';
škoļeit 'bez vajadzības izriķot, komandēt';
šućeit 'jokot';
šūneit 'trokšņot';
tarabaneit 'vilkt aiz sevis ko grabošu';
tarapeit 'steidzināt';
tēireit 'tīrīt' : ā-c.;
trāteit 'tērēt, šķērdēt';
trućeit 'indēt';
tukšait 'tukšot';
tupeit(īs) 'padarīt neasu; kļūt neasam';
tušait '1. slāpēt, smacēt, 2. K sautēt (piem., zivis)';
tūžait 'skumt, ilgoties';
vadeitīs '(no)vadēties (perasti par alu)' : i-c.;
varažait 'zīlēt, burties';
vūodeit 'kaitēt, būt par ļaunu' : i-c.;
vūoreit 'liter. vārit';

vāžāit(îs) 'iedrošināties';
S vēņzēit 'žāvēt (gaļu)';
I, A, K vīereit 'ticēt';
I, A vīeteit//K, S vāteit 'vētīt' : ā-c.;
S vīreit 'ticēt';
zālteit 'zeltīt';
znāčēit 'apzīmēt';
zūbeit 'asināt (sirpi)';
žareit//K, S arī žāreit 'cept';
žyčēit 'lienēt; aizdot';
A, I žāneit(îs) 'precināt; precēties';
žūlņičēit 'krāpties'.

ā- celmi

adeit 'adīt';
(v) ūomeitîs 'ākstīties, ķēmoties';
ūordeit 'ārdīt';
badeit 'badīt';
bāideit 'biedēt' : ēio-c.;
bakšteit 'bakstīt';
būoršteit 'bārstīt';
-būovéit '(pie)likt klāt' : iio-c.;
A bīrkšteit 'nodzirkstīt';
brāuceit '1. braucīt (lapas), 2. uzlocīt (piedurknes)';
dāleit 'dalīt';
dareit 'strādāt';
S, K (nū) dareit 'krāsot (piem., dziļu)';
dāužeit 'dauzīt';
I dūočēitîs 'ākstīties, ķēmoties';
dūovéit 'žņaugt nost' : iio-c.;

- A, I dīestēit/K, S dāstēit 'dēstīt, stādīt' : Iio-c.;
drāžņeit '1. kaitināt, 2. kārdināt' : Iio-c.;
dūrsteit 'durstīt';
zīrdeit 'dzirdīt (bet zyrdu)';
-gadeit 'darīt pa prātam' : Iio-c.;
gadeitīs 'gadīties';
gāideit 'gaidīt';
gaņeit 'ganīt';
glāudeit 'glaudīt';
grāizeit 'graizīt';
grūopsteit 'grābstīt';
gružeit 'grozīt';
gūldeit '1. guldīt, 2. sasist veldrē';
giusteit 'ķerstīt';
kāiseit 'kaisīt';
kašeit 'kasīt';
kāusteit '1. (nestipri) piekaut, 2. (ap)kaustīt (zirgu)';
kūoleit 'lielīt, slavēt; ieteikt' : Iio-c.;
kūorsteit(īs) '1. atkārtoti izkārt, 2. kārstīties (kam
pāri)';
klaneitīs 'klanīties';
klāuseit 'klausīt';
A klubdeit 'musināt';
knāibeit 'knaibīt (bet knaibu)';
knāipeitīs 'vaibstīties';
knāiseitīs '1. kasīt ar zobiem skaustu viens otram (par zir-
giem), 2. kasīties (par cilvēkiem)';
krāisteit 'krejot (pienu)';
krāseit 'krāsot';
krateit 'kratīt';

krišteit 'kristīt';

kūlšteit 'kulstīt';

kūdeit 'kodīt';

kāršteit 'kerstīt (bet kōrstu)';

A lāiceit 'taupīt';

lāišteit 'laistīt (bet laīstu)';

lāizeit 'laizīt';

lakšteit 'lēkāt';

laseit '1. vākt, krāt, 2. izvēlēties, 3. pulcēt(ies), 4. lasīt (grāmatu)';

lāupeit '1. liter. laupīt, 2. mizot (vārītu kartupeli)';

lāuzeit 'lauzīt (bet laūzu)';

laveitīs 'lavīties, zagties';

lādeit '1. tērpt, post, 2. kārtot';

lūopeit 'lāpīt';

lūceit 'locīt';

māizeit 'spaidīt (bet maīgu)';

māineit 'mainīt';

māiseit '1. maisīt (putru), 2. traucēt';

maneit 'manīt, just; ieraudzīt';

mateit 'manīt, just; ieraudzīt';

mūopeit 'mānīt';

mēiceit 'micīt (bet mēīcu)';

mēideit 'midīt';

mūčeit 'mocīt' : īio-c.;

pāiseit 'mistīt';

I, A pēlneit/K, S pālneit 'pelnīt' : īio-c.;

plateit 'plātīt';

plāusteit 'plāustīt';

praseit 'lūgt; prasīt';

prùovéît 'labot' : īio-c.;

pūrpeît '1. pērgāt (par ēdienu), 2. izrakņāt (par zemi)' :

īio-c.;

ràiteît 'rotīt';

rakšteît 'rakstīt';

(-)ràuzeît '1. mēgināt, 2. garšot, 3. apmeklēt, apciemot';

ràusteît 'raustīt (bet raûstu)';

-ràdeît 'ieteikt';

rèideît 'rīdīt, likt rīt (bet reîdu)';

rùodeît 'rādīt';

rùomeît 'rūnīt' : īio-c.;

sàcéît '1. teikt, sacīt, 2, atbildēt, 3. novēlēt (ko kādam)';

sàisteît 'atkārtoti siet';

sàudeît¹ 'šaudīt';

sàoleît 'sālīt' : īio-c.;

sîldeît 'sildīt';

sîrdeît 'mēgināt sadusmot, kaitināt (bet syrdu)';

skàiteît '1. skaitīt, 2. lasīt, 3. domāt, uzskatīt';

skràideît 'skraidīt';

slapšteîtîs 'slapstīties';

slàuceît 'slaucīt';

smàlšteît 'smalstīt';

snàiceîtîs 'snaigstīties (bet snaikûs)';

snàikšteîtîs 'snaigstīties (bet snaikstûs)';

spàrdeît 'spārdīt (bet spoŗdu)';

splàudeît¹ 'splaudīt';

sùdeît 'sodīt';

¹ Jaunāku teicēju runā svelpeņa s vietā špācenis š.

stàipeît 'stai^âpît';

stateît '1. celt, b^âvēt, 2. likt stāvēt, 3. likt ko darīt';

stùosteît 'stāstīt';

stùndeiît 'stum^âdīt';

s^âyuteît 'sūtīt';

svàideît 'svaidīt';

svùorsteît 'svār^âstīt';

škàldeît 'skaldīt (bet ško^âldu)';

škùorsteît 'škir^âstīt';

škùbeît 'škobīt';

šyusteît 'šūstīt';

tàiseît '1. taisīt; gatavot; b^âvēt, 2. rīkot (piem., kāzas)';

tàupeît 'taupīt';

tèireît 'tirīt' : iio-c.;

trùopeît '1. trāpīt (mērķī), 2. gadīties (kur) istajā laikā, 3. censties izdarīt pa prātam' : iio-c.;

vadeît 'vadīt';

vàldeît 'valdīt';

vùorsteît '1. vār^âstīt (muti - par zivīm), 2. pavirši (aiz)-šūt';

vùorteît '1. vār^âtīt, 2. K, S ārdīt sienu';

I, A vìeteît//K, S vàteît 'vētīt' : iio-c.;

vùiceît 'mācīt';

zéideît 'zidīt (bet zé^âldu)';

zvapeît 'zvanīt';

K, S žapeîtīš 'precētīes';

žpùržeît 'spaidīt (bet žpùrģu)'.

Tagadnes formas ar -ināju

asynuôt '1. darīt smailu, 2. liter. (par nažiem, cirvjem, zāģiem) trīt vietā';

àuzynuôt 'audzināt';

baļynuôt 'balināt';

býrdynuôt 'birdināt (bet byrdynoju)';

byzynuôt 'likt, lai bizo' : ēio-c.;

bļýukšynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

brazdynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

brucynuôt '1. (ap)plaucēt (ādu; spalvas), 2. likt, lai brūk';

bubynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

čarynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

čāpstynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

dāncynuôt 'dancināt';

dūorzynuôt 'dārdzināt';

dūovynuôt 'dāvināt';

dazynuôt 'dedzināt';

dyļynuôt 'deldēt';

dīersynuôt;

drabynuôt(īš) 'drebināt(ies)';

drupynuôt//trupynuôt 'drupināt';

drūsynuôt '(ie)drošināt';

ducynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

dudynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

duduļuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

dusuļuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

zýmdynuôt 'novec. dzemdēt (zýmdynuôtùoji 'vecāki'; lieto ti-

kai paši vecākie teicēji';
(aca)žēivynuôt 'atdzīvoties (bet (aca)žēivynoju)';
K, A, S gāisynuôt '(pa)zaudēt';
gludynuôt 'darīt gludu bez gludināmām ierīcēm';
grazynuôtīš '1. griezties gredzenā (par sivēna asti), 2.
cirtoties (par matiem)';
gūldynuôt 'guldināt';
gūdynuôt 'godināt';
ēisynuôt 'īsināt (bet ēisynoju)';
kabynuôt '1. kabināt, 2. I apkampt';
kòlpynuôt 'kalpināt';
kapynuôt 'pilināt';
kitynuôt 'kutināt';
klazynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;
klāuzynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;
knybynuôt//knibynuôt 'knibināt' : ēio-c.;
kurynuôt 'kurināt';
I kusynuôt 'rīdīt (suni)';
kustynuôt 'kustināt';
kužynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;
kòukšynuôt 'sk. pie ēio-c.';
kīupynuôt 'kūpināt';
(pì)kùdynuôt '(pie)kodināt (bet (pì)kùdynoju)';
I kvyzynuôt//S kvīzynuôt 'kviecināt (cūku)';
labynuôt 'labināt';
laidynuôt 'kausēt (bet laidynoju)';
lātynuôt '(pa)lētīnāt';
žydynuôt//lidynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;
žypynuôt 'lipināt' : ēio-c.;
lēizynuôt 'līdzināt';

luncynuôt 'luncināt';

lupynuôt 'sk. pie ē̄io-c.' : ē̄io-c.;

matynuôt '1. piestiprināt; aizākēt; piesiet, 2. refl. ķerties (par kājām)';

myzynuôt '(ie)midzināt';

mýrzynuôt 'smidzināt (par lietu) (bet myr̄zynoju)';

mîrkšynuôt/mýrkšynuôt 'mirškināt (bet mîrkšynoju/myr̄kšynoju)';

mèikstynuôt 'darīt mīkstāku (bet mēikstynoju)';

mēizynuôt;

mîrynuôt 'mierināt';

mužynuôt 'mocīt; spaidīt; kutināt';

mūdynuôt 'modināt (bet mūdynoju)';

nycynuôt '1. nicināt, 2. (iz)nīcināt';

parynuôt '1. perināt (cāļus), 2. refl. A apbērnoties (par zvēriem, putniem)';

pyrdynuôt (bet pyr̄dynoju);

placynuôt '(sa)placināt';

plēivynuôt 'plivināt';

plucynuôt 'plucināt';

plyudynuôt '(ap)plūdināt (bet plyūdynoju)';

plikšynuôt '1. viegli plīkēt, 2. placināt, veidot (ko) plakanu';

pukšynuôt '1. pukšķināt (par ezi), 2. pukšķināt (par mazgabarīta traktoru; pukšync 'traktors')';

pūlcynuôt 'pulcināt';

purynuôt '1. purināt, 2. refl. pērties pa smiltīm (par putniem, parasti vistām)';

putynuôt '1. (iz)putināt (mājas, saimniecību), 2. ātri skriet' : ē̄io-c.;

p̄yutynuôt '(at)pūtināt';

radynuôt 'radināt';

raibynuôt 'darīt raibu';

raudynuôt//ryūdynuôt 'raudināt (bet raūdynoju//ryūdynoju)';

ratynuôt 'retināt (bietes, burkānus)';

rīekīnuôt 'rēkināt';

rytynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

rubynuôt 'rubināt';

rušynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

ryūzynuôt 'rūdzināt, piekvēpināt ar dūmiem (bet ryūzynoju)';

saļynuôt '1. saldināt, 2. taisīt iesalu';

A, K sāusynuôt '(no)susināt';

sādynuôt '1. sēdināt, 2. K, A, S stādīt, dēstīt (bet sādy-
noju)';

skāndynuôt 'skandināt';

slēicynuôt 'slīcināt';

smālcynuôt '(sa)smalcināt (bet smālcynoju)';

smyzynuôt '1. smidzināt (par lietu), 2. liter. miglot (lau-
ku)';

smýrdynuôt 'smirdināt (bet smýrdynoju)';

smēidynuôt 'smīdināt (bet smēidynoju)';

styprynuôt '1. liter. (no)stiprināt, 2. rel. iesvaidīt';

sutynuôt 'sutināt, sautēt';

svāicynuôt 'sveicināt';

K svāikynuôtīš 'sasveicināties (lei. sveikinti 'sveicināt
tiekoties)';

svyļynuôt 'svilināt';

I škālbynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

škurynuôt 'šķirstīt';

šmūrguļuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

tārpynuôt 'izvaicāt, izprašnāt; likt atzīties';

typynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

tyrynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

I trakīnuôtis 'pirmajam uzsist ar nūjiņu pa noteiktu virsmu
(trakīnc 'bērnu spēle')';

trapynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

trycynuôt 'tricināt';

trupynuôt//drupynuôt 'drupināt';

tupynuôt 'tupināt';

vùokynuôt 'vicināt';

vùorzynuôt 'vārdzināt';

vādynuôt 'vēdināt';

viļīnuôt 'viļāt';

vyrynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

vužgynuôt 'ridīt (suni)';

K, A, S vužynuôt 'sk. pie ēio-c.' : ēio-c.;

zyļynuôt '1. krāsot zilū, 2. (pa)darīt nedaudz baltāku (par
piena zupu)';

žvazynuôt 'šķindināt, skandināt (ko metālisku)'.

4. I nodaļas tekstu pārcēlumī literārajā valodā

14.lpp.: 'kungi iznomāja ezerus uz trim gadiem. pinām (īpašus) tīklus, vēžus ķērām. viņi (kungi) mums maksāja.'

'Ludvikovā dzīvoja grāfs. klaušu laikā viņam (ļaudis) gāja kalpot, strādāt.'; 'grāfam traucēja Ludziši, pusmuižu ierīkoja aiz Sekļa ezera. Menkauskiene iznomāja. Kazinovā rentētāji bija no šļahtas.'; 'mana vectēva tēvs pie grāfa degvīnu taisīja. viens (pats no saimes) strādāja, citiem klaušās nevajadzēja iet.. vagars, tas visus darbus deva ļaudīm. sievietēm bija dotas valakas.. klaušu laikos ceļš gāja taisni pāri dzelzceļam.. tur grāfa muižas ēkas bija. (tas), kas ir redzams, trešā daļa tikai palikusi.'

14.-15.: 'viens vectēva brālis bija pie grāfa par pārvaldnieku. izvalkāja gaļu saimniecēm. viņu (kaut nevainīgu) vagari izstiepa uz beņķa un sita. pēc nostāstiem zinu.'

15.: 'netaisīja, viņa bija no šļahtas. auzu ķīselus gan vārīja.'; 'mamma un mamma māsa stāstīja. viņas bija septiņas māsas, (tāpēc) viņas pa ļaudīm dzīvoja, visur .. viņas gāja arī uz Ludvikovu grāfam strādāt, valakas appemas pļaut .. ar sirpjjiem tās valakas pļauj un pļauj .. nopelna, nopērk sev tādas vilnas kleitīgas. vēl es atceros, bija. lūk, saka, tas mums par valaku pļaušanu. samaksāja grāfa pārvaldnieks, un nopirkām.'

'ļoti lieli nodokļi. kā pienāk laiks gruntnomu maksāt, visu vasaru krāj, krāj.'

15.-16.: 'kam vesels (noteiktas platības) zemes gabals, tam plats, kam sestā daļa - šaurs.'

16.: 'bija izgājusi.. piedzīvoja vienu meitu, un vīrs nomira. bija viens vienīgs (noteiktas platības) zemes gabals, izdzina vīpu no mājām, jo meitene (bija pēcnācēja) .. senāk tā bija, meitām zemes nebija.'

'Aulejas pusē kaut kādi šosti, nevar saprast, kāda tur zeme. kaut kādi aulieši bija atbraukuši precībās, tētis tad teica: "ka ies, lai iet, bet es nesaprotu, cik tur var zirgu turēt, cik govju.." pie mums jau ceturtdaļa skaitījās, puse no ceturtdaļas, tad trešdaļa. (citam) pienākas sestā daļa, piektā, jau no tā... cik iznāk, tik iznāk. auliešos jau šosti. Izvaltā tāpat.'

'tā kā baznīckungi Izvaltā skaitījās. nezinu sīkāk pastāstīt.'

'vēl no jezuītiem!'

17.: '(vārdu spēle) sēdies ķēvei uz mēles!'

22.: 'daudz iemaisījies svaigu (t.i., svešu), baltkrievu piebraucis. kā ledi Daugavā stumj un stumj, kamēr izstumj vietējos.'

24.: 'baraucieši, Odigāni - lietuvieši, lietuviski runāja.'

24.-25.: 'vīpi bija tādi kā leiši, lietuvieši, iebraucēji. vīpi atsevišķi (t.i., atšķirīgi) runāja, tā kā lietuviski. Odigāni .. ar citām (t.i., citu sādžu meitām) ne visai ielaidās. agrāk kad tādas zaļumballes taisīja (rīkoja), vīpi šos neieredzēja, ka aiziet izvaltieši uz turieni. negāja izvaltieši. Odigāni, tie Krāslavas pagasta.'

25.: 'tēvi un vectēvi tā kā no lietuviešiem, Paplauski bija.'

'grāfs iedeva te vienam tādām..., bet viņa uzvārds bija

Rudzišks, no Lietuvas viņi visi. tad vēlāk jau pārdēvēja - Solimu ciems, un Solimu uzvārdi bija šeit .. septiņi brāļi bijuši tie vecie tēvi, viņi no Vainoža. Vienoža, tā saucas, .. no turienes viņi cēlušies.'